

**T. C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI**

144764

TARİHİ TÜRK LEHÇELERİNDE HAYVAN İSİMLERİ

MASTER TEZİ

**Hazırlayan
Kürşat EFE**

144764

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN**

Ankara - 2004

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Kürşat EFE'ye ait "Tarihî Türk Lehçelerinde Hayvan İsimleri" adlı çalışma jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalında MASTER TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLAŞUN

Üye : Doç. Dr. Naciye YILDIZ

Üye : Doç. Dr. Fatih KIRISCIÖĞLU

ÖN SÖZ

Türk ad biliminde şimdiye kadar hayvan isimleri konusunda derli toplu bir eserin hazırlanmamış olması ve takip edilebilen metinlerden yola çıkılarak başlangıçtan günümüze kadar hayvan isimlerinin ses ve anlam değişikliklerini açıkça gösteren bir eserin ortaya konulmamış olması sebebiyle bu çalışmayı yapmaya ve böylelikle bu alandaki boşluğu gidermeye karar verdik. Bu doğrultuda geçmişte kullanılan hayvan isimlerini tespit edip kullanım alanlarını ve anlamlarını göstermek, bununla birlikte dil bilimi ve ad bilimi açısından hayvan isimleri konusunda geniş çaplı bir eser hazırlamak amacımız oldu. Bu tez çalışması, hem Türk dil bilimine ve ad bilimine katkı sağlayacak, hem bu alanda çalışma yapacak olanlara kolaylık getirecek, hem de bir nebze de olsa Türk dilinin eskiliğini ortaya koyma hususunda faydalı olacaktır.

Tez çalışmasında tarihin takip edilebilen zamanlarından bu yana, Türk yurtlarında kullanılan hayvan isimlerinin yazılı metinlere geçmiş / geçirilmiş olanları tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmaya tarihî Türk lehçelerinin ilk yazılı belgeleri olan Orhun yazıtlarının incelenmesi ile başlanmış, daha sonra da VIII. yüzyıldan XIX. yüzyıl sonuna kadar yazılmış ve mevcut olan eserlerin çoğu incelenmiştir.

Belli başlı yaklaşık dört yüz elli eser incelenmiş; bunların dört yüz kadarından faydalanılmış olunması sebebiyle sadece bu kadarı bibliyografyaya eklenmiştir. Öncelikli olarak yazıldığı dönemin özelliklerini en iyi yansıtan eserlerle çevirisi yapılan ve sözlük kısmı hazırlanan eserler incelenmiş; incelenilen eserlerde geçen hayvan isimlerinin de tek tek fişlenmesi yapılmış; ardından da bu fişlerin, tarihî lehçelere göre ayrıştırılması sağlanmıştır. Sözlük kısmı olmayan eserlerin ise mümkün olduğunca dizin olarak hazırlanan bölümlerinden faydalanılmaya gayret edilmiştir. Ayrıca tez hazırlama sırasında hazırlanmış olan dönem veya eser sözlükleri de çalışmaya hız kazandırmıştır.

Tezin metin kısmı dört bölüme ayrılmış; üç bölümü sözlük biçiminde, son bölümü de dizin şeklinde ortaya konulmuştur. Köktürk, Uygur ve Karahanlı Türkçelerinin birinci bölümde; Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçelerinin ikinci bölümde; Eski Anadolu ile Osmanlı Türkçelerinin de üçüncü bölümde ayrı ayrı olarak incelenmesi uygun görülmüştür. Tarihî lehçelerin bu şekilde gruplandırılmasının temel sebebi ise lehçelerin birbirleriyle dil özellikleri bakımından bağlantılarının kuvvetli olmasıdır. Tarihî lehçelerin gruplandırılmasından sonra fişlerin dönemlere göre ayrıştırılması ve kaydedilmesi sağlanmıştır. Bu ayrıştırmadan sonra birinci bölümde Köktürk, Uygur ve Karahanlı Türkçeleri dönemlerinde kullanılan hayvan isimleri, ikinci bölümde Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçeleri dönemlerinde kullanılan hayvan isimleri, üçüncü bölümde de Eski Anadolu ve Osmanlı Türkçeleri dönemlerinde kullanılan hayvan isimleri alfabetik olarak dizilmiş, kelimelerin bugünkü Türkiye Türkçesindeki karşılıkları gösterilmiş; aynı zamanda kelimelerin hangi metinlerde ne gibi şekillerde ve anlamlarda yer aldığı da belirtilmeye gayret edilmiştir. İlk olarak metinlerin isim kısaltmalarının dipnot olarak gösterilmesi düşünülmüş; fakat metin sayısı ve kısaltmaları fazlalaşınca bunların kelimenin anlamının yanında, parantez içerisinde gösterilmesi uygun bulunmuştur. Metinlerde farklı şekilde geçen isimler, tırnak işareti içerisinde ayrı ayrı gösterilmiş; aynı imlâ ve anlamın yer aldığı metinlerin kısaltmaları ise kelimenin karşısında verilmiş olmakla birlikte kelime tırnak işareti içerisinde gösterilmemiştir. Bazı farklı biçimde yer alan kelimeler ve bunların metin kısaltmaları ise bazı etimolojik ve semantik açıklamalarla beraber dipnotlarda ayrıca gösterilmiştir. Hayvan isimlerini tespit ederken metinlerde geçen kelime şekillerinin imlâ düzenlerinin korunmasına elden geldiği kadarıyla özen gösterilmiş; karışıklığı önlemek amacıyla da bu çalışma için ortak bir imlâ belirlenmiştir. Meselâ, 'k' harfi / işareti yerine 'k'; 'ğ' ve 'ğ' yerine 'g'; 'dh' ve 'd' yerine 'd'; 'ñ' ile 'ñğ' işaretlerinin yerine de 'ñ' kullanılması uygun görülmüş; 'w', 'h', 'ä', 'á' ve 'ë' gibi bazı harflerin yazımı ise korunmuştur.

Dördüncü bölümde de hayvan isimlerinin Türkçenin tarihî dönemlerindeki kullanımlarına göre dizini hazırlanmış, kelimelerin tarihî gelişimi ve değişimi ile hangi dönemlerde ortaya çıktıkları / kullanıldıkları gösterilmeye çalışmıştır. Böylelikle hayvan isimlerinin tarihî metinlerde hangi biçimlerde ve anlamlarda yer aldıkları toplu hâlde gösterilmiş ve daha düzenli bir çalışma ortaya konulmuştur.

Bu tez, Türk dil bilimi ve ad bilimi (*onomastiği*) alanında çalışma yapacak olanlar için faydalı bir eser olacaktır. Bu çalışma ile hem ad bilimin **zoonim** (*hayvan adları bilimi*) adlı alt dalına katkı sağlanacak, hem Türk dilinin tarihî metinlerine dayanarak tarihî lehçelerdeki hayvan isimlerinin sözlüğü hazırlanmış olacak, hem de hayvan isimlerini ön plânda tutarak Türk dilinin tarihî serüvenini ve bu serüvende ne gibi eksilmeler ve ne gibi değişiklikler ile gelişmeler olduğu görülecektir.

Tez hazırlama devresinde yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN başta olmak üzere gerek lisans gerekse yüksek lisans döneminde kendilerinden ilim ve irfan yönünden faydalanmış olduğum değerli hocalarıma yürekten teşekkür ediyorum.

ANKARA - 2004

Kürşat EFE

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar.....	IV - XVI
Diğer Kısaltmalar.....	XVI-XVIII
Giriş.....	1 - 12
1. Bölüm : Köktürk, Uygur ve Karahanlı Türkçeleri Dönemlerinde Kullanılan Hayvan İsimleri	13 - 43
2. Bölüm : Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçeleri Dönemlerinde Kullanılan Hayvan İsimleri	44 - 109
3. Bölüm : Eski Anadolu ve Osmanlı Türkçeleri Dönemlerinde Kullanılan Hayvan İsimleri	110 - 172
4. Bölüm : Tarihî Türk Lehçelerindeki Kullanımlarına Göre Hayvan İsimlerinin Toplu Dizini.....	173 - 261
Sonuç.....	262 - 272
Kaynakça.....	273 - 289
Özet.....	290 - 291

- ESER KISALTMALARI -

- Abuş. : *bk.* Atalay, Besim : Abuşka Sözlüğü.
- AdM : *bk.* Radloff, W. : Dictionary Alttürkischen der Mongoli.
- AFil. : *bk.* Melioranskiy, P. : Arabi Filologij o tureckomm İyazike.
- AH : *bk.* Atabetü'l-Hakayık.
- Ahter. : *bk.* Ahter-i Kebir.
- Alt.Hand. : *bk.* Maue, D. : Alttürkische Handschriften.
- Anter. : *bk.* Antername.
- A.Paşa : *bk.* Ahmet Paşa Divanı.
- Ârifin : *bk.* Enisü'l - Ârifin.
- Âsım : *bk.* Tuhfe - i Âsım.
- AY : *bk.* Kaya, Ceval : Altun Yaruk.
- AY III. 5. Suv. : *bk.* Ölmez, Mehmet : Altun Yaruk III. Kitap 5. Bölüm, Suvarnaprabhāsūtra.
- AYBÜ : *bk.* Özyetkin, M. : Altın Ordu Kırım ve Kazan Sahasına Ait Yarlık ve Bitiglerin Üslûp İncelemesi.
- AYİP : *bk.* Çağatay, Saadet : Altun Yaruk'tan İki Parça.
- AYS : *bk.* Zieme, P. : Altun Yaruq Sudur.
- Bab. : *bk.* Babusü'l - Vasat.
- BAB. I. : *bk.* Le Coq, A. Von : Baasler Archiv Beiheft - I.
- Babür-Vekâyi : *bk.* Arat, Reşit Rahmeti : Babürnâme.
- Bakî : *bk.* Bakî Divanı.
- Bektaş : *bk.* Velâyetname-i Hacı Bektaş.
- Barutçu. SDB : *bk.* Barutçu, Fatma Sema : Sadâprarudita ve Dharmodgata Bodhisattva Hikâyesi.
- Bd.V. : *bk.* Türkay, Kaya : Bedayü'l-Vasat.
- BİR : *bk.* Eraslan, Kemal : Baba İlyas-i Horasanî Risaleleri.
- BL : *bk.* Borovkov, A. K. : Bada'iy-al-Lugat.
- BLÇ : *bk.* Thury, J. : Behçetü'l-Lugat.
- BÖTM : *bk.* Ögel, Bahaeddin : Türk Mitolojisi I - II.
- BSU : *bk.* Zieme, P. : Buddhistische Strabreimdich fungen der Uigura.

- BTT I : *bk.* Hazai, G. : Berliner TurfanTexte - I .
- BTT V : *bk.* Zieme, P. : Manihäisch Turfan Texte (Berliner Turfan Texte - V).
- Budagov : *bk.* Budagov, L. : Lügât-i Türkî.
- BUYZ : *bk.* Tekin, Şinasi : Buddhistische Uigurica aus der Yüan - Zeit.
- Bürh. : *bk.* Bürhan-ı Katı.
- BV : *bk.* Baytarü'l-Vazih.
- C : *bk.* Hortmann, M. : Caghatishes.
- Caf. : *bk.* Camiü'l-Fars.
- Cam. : *bk.* Camasbname.
- Cam. Fa. : *bk.* Camiü'l-Fâris.
- Câm. Nâ. : *bk.* Camiü'n- Nâs.
- CC.Gr. : *bk.* Grönbech, K. : Codex Cumanicus German Entries.
- CCum. : *bk.* Codex Cumanicus.
- Cenne. : *bk.* Miftâhü'l-Cenne.
- Cev.Ah. : *bk.* Cevârihü'l-Ahbâr.
- Cev.Es. : *bk.* Cevâhirü'l- Estdâf.
- CH : *bk.* Cemşid ü Hurşid.
- Chuas. : *bk.* Le Coq, A. Von : Chuastuanift.
- Cinân. : *bk.* Cinânü'l-Cenân.
- Cinâs. : *bk.* Cinânü'l- Cinâs.
- Cla.Sang. : *bk.* Clauson, Sir Gerard : Muhammad Mahdi Xan : Sanglax.
- CS : *bk.* Vambery, H.: Cagataische Sprachstudien.
- CSTD Söz. : *bk.* Cem Sultan'ın Türkçe Divanı - Sözlük Kısmı.
- CT : *bk.* Thackstan, W. : Camiü't-Tawarikh.
- ÇEL : *bk.* Eckmann, J. : Çağatayca El Kitabı (Chatay Manual).
- Çeng. : *bk.* Çengname.
- ÇKT : *bk.* Zülfikar, Hamza : Çağatayca Kur'an Tefsiri.
- Dâi : *bk.* Dâi Divanı.
- DAK : *bk.* Tryjarski, E. : Dictionnarie Armeno - Kiptchak.
- DB : *bk.* Divan-ı Türkî-i Basit.
- Deka. : *bk.* Dekâkiyü'l- Hakâyık.
- DerS. : *bk.* Derleme Sözlüğü.

- DGK : *bk.* Tryjorski, E. : Das Gemeinsame Kiptchaksche.
- DKK : *bk.* Ergin, Muharrem : Dede Korkut Kitabı (I).
- DKK II. c. : *bk.* Ergin, Muharrem : Dede Korkut Kitabı II. Cilt.
- DKO : *bk.* Tezcan, Semih : Dede Korkut Oğuznameleri Üzerine Notlar.
- DLT : *bk.* Atalay, Besim : Divanü Lûgati't-Türk Tercümesi.
- DM : *bk.* Ed-Dürretü'l-Mudiyye Fi'l-Lûgati't-Türkiyye.
- DRKİ : *bk.* Ross, E. Denison : Kuş İsimlerinin Doğu Türkçesi.
- DŞHM : *bk.* Ertap, Önder : Divan Şiirinde Hayvan Motifi.
- D.Drs. : *bk.* Dede Korkut Kitabı : Dresden Nüshası.
- D.Vat. : *bk.* Dede Korkut Kitabı : Vatikan Nüshası.
- EATSKT : *bk.* Karabacak, Esra : Eski Anadolu Türkçesi Satır Arası Kuran Tercümesi.
- EÇG : *bk.* Dankoff, Robert : Evliyâ Çelebi Glossary.
- EDPT : *bk.* Clauson, Sir Gerard : An Etymological Dictionary of pre-Thirteenth Century Turkish.
- EETİ : *bk.* Aksan, Doğan : En Eski Türkçenin İzlerinde.
- EKK : *bk.* Toparlı, Recep ve başk. : El-Kavaninü'l- Külliye li Zaptü'l- Lugati't-Türkiyye.
- Elld. : *bk.* Kilisli Muallim Rifat : El-idrâk Hâşiyesi.
- Enis. : *bk.* Enisü'l- Guzat.
- ESC : *bk.* Yegorov, V. G. : Etimologicheskii Slovar Chuvaskogo Yazıka.
- ETAT : *bk.* Clauson, Sir Gerard : Early Turkish Astronomical Terms.
- ETBA : *bk.* Banguoğlu, Tahsin : Eski Türkçe Bazı Adlar Üzerine.
- ETEM : *bk.* Onay, A. Talat : Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar.
- ETG : *bk.* Gabain, A. Von : Eski Türkçenin Grameri.
- ETS : *bk.* Birtek, Ferit : En Eski Türk Sıvıları.
- ETŞAta. : *bk.* Arat, Reşit Rahmeti : Eski Türk Şiiri : Atasözleri.
- ETŞeh. : *bk.* Sümer, Faruk : Eski Türklerde Şehircilik.
- ETTH : *bk.* Et-Terkibât Fî Tabhi'l-Hulviyyat.
- ETTSöz. : *bk.* Timurtaş, F. K. : Eski Türkiye Türkçesi : Sözlük Kısmı.
- ETY : *bk.* Orkun, Hüseyin Namık : Eski Türk Yazıtları.
- ETY Ağır. : *bk.* Eski Türk Yazıtları : Ağırşak Yazıtı.

- ETY Alt. : *bk.* Eski Türk Yazıtları : Altinköl Yazıtı.
- ETY El. : *bk.* Eski Türk Yazıtları : Elegeş Yazıtı (III. 179-185).
- ETY H T : *bk.* Eski Türk Yazıtları : Hoytu Tamir Yazıtı (II. 107-117).
- ETY IrkB. : *bk.* Eski Türk Yazıtları : Irk Bitig.
- ETY İ H : *bk.* Eski Türk Yazıtları : İhe Hüşotu Yazıtı.
- ETY K Ç : *bk.* Eski Türk Yazıtları : Kemçik Çirgak Yazıtı (III. 79-132).
- ETY O : *bk.* Eski Türk Yazıtları : Ongin Yazıtı (I. 127-85).
- ETY T : *bk.* Eski Türk Yazıtları : Tonyukuk Yazıtı (I. 99-124).
- ETY Ta. : *bk.* Eski Türk Yazıtları : Talas Yazıtı (II. 131-141).
- ETY Toy. : *bk.* Eski Türk Yazıtları : Toyok Yazıtı (II. 57-59).
- ETY Ş U : *bk.* Eski Türk Yazıtları : Şine Usi Yazıtı (I. 163-186).
- ETY U : *bk.* Eski Türk Yazıtları : Uybat (Yazıtı).
- ETY (II) (B) : *bk.* Eski Türk Yazıtları : Bilge Kağan Yazıtı.
- ETY (I) (K) : *bk.* Eski Türk Yazıtları : Kültigin Yazıtı.
- ETZ. : *bk.* Atalay, Besim : Et-Tuhfetü'z-Zekiyye.
- Ev. : *bk.* Evliya Çelebi Seyahatnamesi.
- EZKA : *bk.* Atalay, Besim (çev.): Molla Salih: Eş-Şuzür-üz-Zehebbiye ve Kıtâ'il-Ahmediyye fil-lûgat-it-Türkiyye.
- FatihKa. : *bk.* Fatih Kanunnamesi.
- Fâzıl. : *bk.* Fâzıl Külliyyâtı.
- FD : *bk.* Fuzulî Divanı.
- FD K : *bk.* Fuzulî Divanı Kıta.
- FD LM : *bk.* Fuzulî Divanı Leylâ Mecnûn.
- FDH : *bk.* Ertan, M. E. : Fuzulî Divanı'nda Hayvanlar.
- Feh. Ka. : *bk.* Fehim-i Kâdim Divanı.
- Fer. : *bk.* Ferheng-i Sa'di Tercümesi.
- Ferec. : *bk.* Ferec - Ba'de's-Şidde.
- FKTMeVSöz. : *bk.* Timurtaş, F. Kadri : Mevlid : Sözlük Kısmı.
- FSMYar. : *bk.* Arat, Reşit Rahmeti : Fatih Sultan Mehmet'in Yarlığı.
- Fuzûlî : *bk.* Fuzulî Külliyyâtı.
- Fütüh. : *bk.* Fütühu's-Şam Tercümesi.
- Ga. : *bk.* Garibname.

- Genc. : *bk.* Genc-i Leâl.
- GG Mif. Cen. : *bk.* Gürer Gülsevin : Miftahü'l- Cenne.
- Güzide. : *bk.* Kitab-i Güzide.
- Güvâhî : *bk.* Güvâhî Divanı.
- GT : *bk.* Gülistan Tercümesi (Kitab-ı Gülistan Bî't-Türkî)
- H : *bk.* Hurşitname (Osmanlı Türkçesi).
- H I, II : *bk.* Zur Heilkunde der Uiguran I, II (Uygur Türkçesi).
- Hay. : *bk.* Hayratü'l- Hayevân Tercümesi.
- Hayâlî : *bk.* Hayâlî Divanı.
- Hayr. : *bk.* Hayretî Divanı.
- Hazâin : *bk.* Hazâinü's- Saâdat.
- Hamza : *bk.* Hamzaname.
- HGls. : *bk.* Houstma : Ein Turkish - Arabiches Glossar.
- HHDS : *bk.* Toparlı, Recep : Harezmlî Hâfız'ın Divanından Seçmeler.
- HTB : *bk.* Tezcan, Semih : Hüen-Tsang Biyografisi.
- HTEUY : *bk.* Ölmez, Mehmet : Hüen-Tsang'ın Eski Uygurca Yaşam Öyküsü.
- HTSKT : *bk.* Sağol, T. : Harezmlî Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi.
- İşk. : *bk.* Işıksname.
- İhlâs : *bk.* İhlâs Tefsiri.
- IKP : *bk.* Russell Hamilton, J. : İyi ve Kötü Prens'in Öyküsü.
- İML : *bk.* Abdullah Battal Taymas : İbnü Mühennâ Lügâtı.
- IMS : *bk.* Toparlı, R. : İrşadü'l - Mülûk ve's - Selâtin.
- İN : *bk.* Kitab Fî İlmî'n-Nüşşab.
- İsmetî : *bk.* İsmetî Divanı.
- K I, II, III : Kâmusu'l-Muhit Tercümesi I, II, III.
- Kadı : *bk.* Kadı Burhaneddin Divanı.
- KaEdeb. : *bk.* Kanunü'l - Edeb.
- Kam.Os. : *bk.* Kâmus-i Osmanî.
- Kam.Türk. : *bk.* Şemseddin Sami : Kâmus-i Türkî.
- Kanun. Os. : *bk.* Kanunname-i Âli Osman.
- Kara. : *bk.* Karacaoğlan Şiirleri.
- Kav.Osm. : *bk.* Özkan, Nevzat : Kavâid-i Osmâniyye.

- KB : *bk.* Arat, Reşit Rahmeti : Kutadgu Bilig.
- KBDÜ : *bk.* Tezcan, Semih : Kutadgu Bilig Dizini Üzerine.
- KBT : *bk.* Türkay, Kaya : Kutadgu Bilig'de Terimler.
- KDim. : *bk.* Zajackowski : *Studia nad jezvkiem stare - osmanskim.*
- KDK. : *bk.* Gökyay, O. Ş. : Dedem Korkut'un Kitabı (Kitâb-ı Dedem Korkut).
- KDYS: *bk.* Türkay, Kaya : Kâşgarlı'nın Derlediği Yansıma Sözcükler.
- KE : *bk.* Kısasü'l-Enbiyâ.
- KEMŞ : *bk.* Mazioğlu, Hasibe : Kitâb-ı Evsâf-ı Mesâcidi'ş-Şerife.
- KEN Söz. : *bk.* Cemiloğlu, İsmet : Kısas-ı Enbiya Nüshası : Sözlük Kısmı.
- Kel. : *bk.* Kelile ve Dimme.
- Kesir : *bk.* Tarih-i İbn-i Kesir Tercümesi.
- KFT. : *bk.* Kitab Fi'l-Fıkh Bi'l-Lisani't-Türkî.
- KG : *bk.* Akkuş, M. : Kitab-ı Gûnya.
- Kıp.E : *bk.* Caferoğlu, Ahmet : Kıpçakça Eponimler.
- Kıp.ESM : *bk.* Caferoğlu, Ahmet : Kıpçakça Eponimler : J. Sauvaget : Noms et Surnoms de Mamelouks.
- Kowalevski : *bk.* Kowalevski, T. : Karaimische texte im dialekt von troki
- KLS : *bk.* Aytaç, Kemal : Kuman Lehçesi Sözlüğü.
- KMSM : *bk.* Kitab-ı Muhtasar Sahih-i Muslim.
- KMT : *bk.* Toparlı, Recep : Kitab-ı Mecmû-i Tercüman-ı Türkî-i ve Acemî ve Mogolî.
- KOsm. : *bk.* Bang, W. : Köktürkischen zum Osmanischen.
- KTS : *bk.* Toparlı, Recep ve başk. : Kıpçak Türkçesi Sözlüğü.
- Kutb : *bk.* Kutb : Hüsrev ü Şirin.
- LAtr. : *bk.* Caferoğlu, Ahmet : Abu Hayyan : Kitabü'l-idrâk li - lisân-al atrâk.
- LD : *bk.* Karaağaç, Günay : Lütfî Divanı.
- Le Coq.1911 : *bk.* Le Coq, A. Von : Sprichwörter und lieder aus der Gegend von Turfan.
- Leh.Osm. : *bk.* Lehçe-i Osmâniye.
- Leys. Ar. : *bk.* Tefsir-i Ebilleys Tercümesi.
- Ligeti : *bk.* Ligeti, L.: Un Vocabulaire sino-oigour.
- LM : *bk.* Fuzulî : Leylâ ü Mecnûn.

- MI, II, III : *bk.* Manichaica. I, II, III.
- M. Bay. : *bk.* Müfredât-ı İbn-i Baytar Tercümesi.
- Maitr. : *bk.* Maitrisimit.
- Man.Tayr. : *bk.* Mantiku't-Tayr.
- MAT : *bk.* Zajackowski, A.: Manuel Arabe de la Langue Turcs et des Kiptchaks.
- MATçev. : *bk.* Hulûsi, Şerif : 'Manuel Arabe de la Langue des Turcs et des Kiptchaks' Çevirisi.
- ME : *bk.* Yüce, Nuri : Mukaddimetü'l- Edeb.
- Mel. : *bk.* Melioranskiy, P. : Arabî Filologiy o Tureckom İyazike.
- Melhâme. : *bk.* Melhâme-i Şemsiyye.
- Men. Av. : *bk.* Menâzürü'l-Avâlim.
- Men.Cev. : *bk.* Menâzımü'l-Cevâhir.
- Menges : *bk.* Menges, Karl : Die Wörter Für "Kamel".
- MEŞT : *bk.* Ergin, Muharrem : Şecere-i Terâkime.
- Mev. : *bk.* Çelebi, Süleyman : Mevlid.
- MG : *bk.* Münyetü'l-Guzat.
- MGT : *bk.* Temir, Ahmet : Moğollar'ın Gizli Tarihi.
- Mirî : *bk.* Mirî Divânı.
- ML : *bk.* Ali Şir Nevâî : Muhakemetü'l-Lûgateyn
- MMGT : *bk.* Manyaslı Mahmut : Gülistan Tercümesi.
- MNB : *bk.* Sertkaya, O. Fikri : Maitrisimit Nom Bitig.
- MOL : *bk.* Ali Nazima : Mükemmel Osmanlı Lûgatı.
- MTH : *bk.* Thomsen, V. : Manuscripts in Turkish "Runic" scripts from and Marian Tun-Huang.
- MTK : *bk.* Şerefeddin, M. : Mevlânâ' da Türkçe Kelimeler.
- MU : *bk.* Müyessiretü'l-Ulûm.
- Mu.Ham.SKT : *bk.* Muhammed Bin Hamza : Satır arası Kuran Tecümesi.
- Muh. : *bk.* Muhibbî Divanı.
- Mü.Nü. : *bk.* Bağdemir, Abdullah : Müzekki'n-Nüfus.
- Mü.Şi. : *bk.* Müntebehü's-Şifa.
- Müntehâb : *bk.* Müntehâbü'l-Luga.

Müslim : *bk.* Ebumüslimname.

Nâbi : *bk.* Nâbi Divanı.

Nailî : *bk.* Nailî Divanı.

Naimâ : *bk.* Naimâ Tarihi.

Nedim : *bk.* Nedim Divanı.

Nesimî : *bk.* Nesimî Divanı.

Nev'î : *bk.* Nev'î Divanı.

NF : *bk.* A. Ata : Nehcû'l -Ferâdis.

NFDTS : *bk.* Kivâmettin : Nehcû'l-Ferâdis'ten Derlenen Türkçe Sözlük.

NHT : *bk.* Bilgin, Azmi : Nazmü'l-Hilâfiyyât Tercümesi.

Nuhbe : *bk.* Nuhbe-i Vehbi.

Nuh.Tuh. : *bk.* Nuhbetü't-Tuhfe.

OADME : *bk.* Sümer, Faruk : Oğuzlara Ait Destanî Mahiyette Eserler.

OBKT : *bk.* Borovkov, A.K. : Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an Tefsirinin Varlığı (XII. - XIII. Yüzyıllar).

OKD : *bk.* Arat, Reşit Rahmeti; Bang, W. : Oğuz Kağan Destanı.

OMK : *bk.* Tuna, Osman Nedim : Osmanlıca'da Moğolca Kelimeler.

Ost. Gram. : *bk.* Brockelmann, Carl : Ostturkische Grammatik.

OTAL : *bk.* Devellioğlu, Ferit : Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lügat.

OTar. : *bk.* TDK : Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Sözlüğü.

OTDSöz. : *bk.* Pakalın, M. Zeki : Osmanlı Tarih Deyimleri Sözlüğü.

OTÜGH : *bk.* Koçer, Doğan : VIII - XI. Yüzyıllarda Orta Asya Türk Ülkelerinde Görülen Hayvanlar.

OY : *bk.* Tekin, Talat : Orhun Yazıtları.

PdC : *bk.* Courteille, Pavet de : Dictionnaire Turc - Oriental.

Poppe : *bk.* Mongoliskie Nazvaniya Zvotnyx taude xamdallaha Kazvînî.

Pelliot Nuzhatu'l-Kulüb : *bk.* Pelliot, Paul : Les formes et mongoles dans la nomenclature zoologie du Nuzhatü'l-Kulüb.

RAB : *bk.* Rabgûzi (Kısas-ı Rabgûzi).

Rav. Ah. : Ravzatü'l Ahbar Tercümesi.

Ravza : Ravzaü'l-envâr.

Räsänen EW : *bk.* Räsänen, Martti : Versuch eines Etymologischen

Wörterbuchs der Türksprachen.

Red. : *bk.* Redhouse : A Turkish and English Lexicon.

RH : *bk.* Kitab fî Riyazatü'l-Hayl.

RKO : *bk.* Resimli Kamûs-ı Osmanî

RWb. : *bk.* Radloff : Versuch eines Wörterbuches der Turc Dialecte I - IV.

Ryl.Koran. : *bk.* Eckmann, J. : Rylands Interlinear Koran Translation.

Shc. : *bk.* Shcherbak, A. M.: A Nazvaniya Domaniş i Dikikh Jivotnikh v Tyurskikh Yazıkakh.

SdC. : *bk.* Doerfer, G.: Lexix und sprach geographie des chaladsch.

Seng. : *bk.* Mirza Mehdi Han : Senglâh Lugati.

Sev. : *bk.* Sevortyan, E. V.: Etimologičeskiy Slovar tyurskix Yazıkov.

Sih. Ac. : *bk.* Sihhatü'l - Acemî fi'l - Luga.

Si. Da : *bk.* Siyer-i Darir.

Sic. A : *bk.* Şeri'yye Sicilleri : Ankara.

Sic. B : *bk.* Şeri'yye Sicilleri : Bursa.

Sic. E : *bk.* Şeri'yye Sicilleri : Edirne.

Sic. K : *bk.* Şeri'yye Sicilleri : Kayseri.

SN : *bk.* Dilçin, Cem: Süheyl ü Nevbahâr.

Solak : *bk.* Solakzade Tarihi.

SÖKM : *bk.* Özçelik, Saadettin : Kitabü'l-Mühimmat.

SSGT : *bk.* Seyf-i Sarâyî : Gülistan Tercümesi.

Suv. : *bk.* Suvarnaprabhasa, Sutra zolotogo bleska I-II.

SVTM : *bk.* Mansuroğlu, Mecdud : Sultan Veled'in Türkçe Manzumeleri.

Şamil : *bk.* Şâmilü'l-Luga.

Şec.Türk. : *bk.* Karabörk, K.: Şecere-i Türk'te Geçen Çeşitli Etimolojiler.

Şeyhî : *bk.* Şeyhî Divanı.

ŞS : *bk.* Şeyh Süleyman Efendi-i Lûgat-i Çağatay.

ŞT : *bk.* Kargı Ölmez, Zuhal : Şecere-i Terâkime

ŞG : *bk.* Şeyh Gâlib Divanı.

T : *bk.* Tören, H. : Tâbirname.

TarS. : *bk.* 13. Yüzyıldan Günümüze Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü.

Tazarru : *bk.* Tazarruname.

- Ta.Sel. : *bk.* Tarih-i Âli Selçuk Tercümesi.
- T.Yah. : *bk.* Taşlıcalı Yahya Divanı.
- TCÜUP : *bk.* Arat, Reşit Rahmeti ; Bang, W. : Türlü Cehennemler Üzerine Uygurca Parçalar.
- TDES : *bk.* Eren, Hasan : Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü.
- Tebâreke : *bk.* Tebâreke Tefsiri.
- Terceman : *bk.* Pîr M. bin Yusuf : Terceman.
- Ter.Kurt. : *bk.* Tercümân-ı Bidâyi.
- Tez. Üni. : *bk.* Tezkiretü'l-Evliya Tercümesi.
- Tietze / Sl. : *bk.* Tietze, A.: Slavishe Lehnwörter in der Turischen Volkssprache .
- TİKT - I : *bk.* Tekin, A.: Tarih-i İbn-i Kesir Tercümesi - I.
- TİKT - II : *bk.* Ergüzel, M.: Tarih-i İbn-i Kesir Tercümesi - II.
- TKar. : *bk.* Kowalewski, Karaimische Texte im Dialecte von Troki.
- TKT : *bk.* Ögel, Bahaeddin : Türk Kültür Tarihine Giriş.
- TLÖ : *bk.* Çağatay, Saadet : Türk Lehçeleri Örnekleri.
- TM- Ar. : *bk.* Argunşah, M. : Tuhfe-i Murâdî.
- TMAC : *bk.* Le Cog, A. Von : Turkische Manichaica Aus Chatscho - II .
- TMEL : *bk.* Le Coq, A. Von : Türkçe Mani El Yazmaları.
- TMEN : *bk.* Doerfer, G. : Turkische und Mongolische elemente im Neupersischen.
- TOPSöz. : *bk.* Yunus Zeyrek : Tarih-i Osman Paşa, Sözlük Kısmı.
- TPEY : *bk.* Tezcan, S.: Tibetçe Pelliot El Yazmasında Geçen Türk Adları Üzerine.
- TTT VI. SY : *bk.* Bang, W.: Turkische Turfan Texte - VI. Sekiz Yükmek.
- Tuh. Ki. : *bk.* Tuhfetü'l-Kibâr fî Esfârî'l-Bihâr.
- Tuh. Le. : *bk.* Tuhfetü'l- Letâif.
- Tuhfe. : *bk.* Tuhfe-i Vehbi.
- U I - II : *bk.* Müller, F. W. K.: Uigurica I - II.
- U IV B, C, D : *bk.* Uigurica - IV. B, C, D (Uygurca Üç Hikaye).
- Uc.Gar. : *bk.* U'cubetü'l-Garib.
- UHT : *bk.* Gabain, A. Von : Briefe der Uigurischen Hsüen-Tsang Biographie.

- UIS : *bk.* Tezcan, S.: Das Uigurische Insadi - Sutra.
- Uig. : *bk.* Klaproth, J.: Über des Sprache und Schrift der Uiguren.
- Uig.Tot. : *bk.* Zieme, P.; Kara, G.: Uigurisches Totenbuch.
- UM - II : *bk.* Tekin, Şinasi : Uygurca Metinler - II (Maitrisimit).
- USp. : *bk.* Radloff, W.: Uigrischen Sprachdankmäler.
- UW : *bk.* Röhnborn, K.: Uigurisch Wörterbuch.
- UYA : *bk.* Arat, Reşit Rahmeti : Uygurca Yazılar Arasında.
- Vasfi : *bk.* Vasfi Divanı.
- Veled. : *bk.* Sultan Veled Divanı.
- VEWT : *bk.* Räsänen, Martti : Versuch eines Etymologischen Wörterbuchs
des Turksprachen.
- Wch. : *bk.* Doerfer, G.; Tezcan, S.: Wörterbuch des chaladsh.
- W.Rad. Sib.-I. : *bk.* Radloff, Wilhelm : Sibirya'dan.
- Y.Emre II. : *bk.* Tatçı, Mustafa : Yunus Emre Divanı-II.
- Yadigâr : *bk.* Yadigâr-ı İbn-i Şerif.
- Yah.B. : *bk.* Yahya Bey Divanı.
- YETK : *bk.* Gölpınarlı, A.: Yunus Emre'de Öz Türkçe Kelimeler.
- YTS : *bk.* Dilçin, Cem : Yeni Tarama Sözlüğü.
- Zâti : *bk.* Zâti Divanı.
- Zenker : *bk.* Zenker, J. Th.: Dictionnaire Turc - Arab - Persan.
- ZHDU I, II : *bk.* Arat, Reşit Rahmeti : Zur Heilkunde der Uiguren - I , II.
- ZT : *bk.* Müler, F.W.K.: Zwei Pfahlinscripten aus den Turfanfunden.
- 11TŞ : *bk.* Tekin, Talat : 11. yüzyıl Türk Şiiri.

- DİĞER KISALTMALAR -

- ADAW : Abhandlungen der Deutschen Akademie der Wissenschaften.
a.g.e. : Adı geçen eser
a.g.m. : Adı geçen makale
a.g.y. : Adı geçen yazar.
AKM : Atatürk Kültür Merkezi
Ana Moğ. : Ana Moğolca
And. : Anadolu.
Ank. : Ankara
APAW : Abhondlungen der Preussichen Akademie der Wissenschaften.
Ar. : Arapça
Argu. : Arguca
AÜ : Ankara Üniversitesi
AÜDTCFD : Ankara Üniversitesi : Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi.
AT : Ana Türkçe
Başk. : Başkaları
Bk. : Bakınız
Br. : Brockelmann
Bud. : Budagov
C. / c. : Cilt
Çağ. : Çağatay Türkçesi
Çev. : Çeviren
Çiğ. : Çiğilce
Çin. : Çince
Dr. : Doktor.
DTCF : Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi
EAT : Eski Anadolu Türkçesi
Erm. : Ermenice.
ET : Eski Türkçe
ETY B : Eski Türk Yazıtları, Batı yüzü
ETY C : Eski Türk Yazıtları, Cenup (Güney) yüzü

ETY D : Eski Türk Yazıtları, Doğu Yüzü
 ETY Ş : Eski Türk Yazıtları, Şimâl (Kuzey) yüzü
 EUT : Eski Uygur Türkçesi
 Far. : Farsça
 FKT : Faruk Kadri Timurtaş
 Fr. : Fransızca
 G : Gazel
 Hzl. : Hazırlayan
 HNO : Hüseyin Nâmık Orkun
 Hot. : Hotanca
 Inc. : İnceleme
 İst. : İstanbul
 İt. : İtalyanca
 K : Kıta
 Kalm. : Kalmuk Türkçesi
 KB Yay. : Kültür Bakanlığı Yayınları
 Kenc. : Kencekçe
 Kıp. : Kıpçak Türkçesi
 Kırg. : Kırgız Türkçesi
 KÖKSAV : Kök Sosyolojik ve Stratejik Araştırma Vakfı
 Krş. : Karşılaştır
 Kzk. : Kazak Türkçesi
 Man. - A : bk. Manichaica - Uygur A dialekti.
 Manç. : Mançuca
 MEB : Millî Eğitim Basımevi
 Mes. : Mesnevi.
 Met. : Metin
 Moğ. : Moğolca
 M.Ö. : Milattan Önce
 M.S. : Milattan Sonra
 Oğ. : Oğuz Türkçesi
 OFS : Osman Fikri Sertkaya

ONT : Osman Nedim Tuna
 Orhun : Orhun Türkçesi
 Osm. : Osmanlı Türkçesi
 Prof. : Profesör.
 RRA : Reşit Rahmeti Arat
 Rad. : Radloff
 Rum. : Rumca
 Saz. : Türk Saz Şairleri.
 S. Çağatay : Saadet Çağatay
 Soğd. : Soğdca
 S. Tezcan : Semih Tezcan
 Skr. : Sanskritçe
 S. : Sayı
 s. : Sayfa
 S. Vehbi : Sümbülzade Vehbi
 Söz. : Sözlük
 SPAW : Sitzungsberichte der Preussichen Akademie der Wissenschaften.
 str. : Satır
 Tar. : Taraf
 Tatar. : Tatarca
 TDAD : Türk Dili Araştırmaları Dergisi
 TDAV : Türk Dili Araştırmaları Vakfı
 TDAY B : Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten
 TDED : Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi
 TDK : Türk Dil Kurumu
 TDÜA : Türk Dili Üzerine Araştırmalar
 TKAE : Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
 TM : Türkiyat Mecmuası
 Trkm. : Türkmen Türkçesi
 TTK : Türk Tarih Kurumu
 TTT : Türkisch Turfan Texte
 Ün. / Ün. : University / Université

Urdu : Urdu dili

Uyg. : Uygur Türkçesi

Uygur - A : Uygur A Dialekti

vb. : Ve başkaları, ve benzeri, ve bunun gibi

vd. : Ve devamı

ve başk. : ve başkaları

vs. : vesaire

Yağ. : Yağma Türkçesi

Yay. : Yayınları

YKY : Yapı Kredi Yayınları

yy. : Yüzyıl

GİRİŞ

Türkler, diğer milletlerde olduğu gibi tarihin takip edilebilen zamanlarından günümüze kadar farklı coğrafyalarda, gerek göçebe hayatta gerekse yerleşik hayat içerisinde hayvanlarla iç içe yaşamış ve bu hayvanlara kendi düşünce tarzlarına göre çeşitli isimler vermişlerdir. Hem göçebe hem de yerleşik hayat içerisinde hayvanlar, Türk milleti için maddî ve manevî bakımdan büyük bir önem arz etmişlerdir. Hatta bazı durumlarda sosyal yapılanmadan ev ve çevre düzenlemesine, evlilik ve göç tarihinden inançlara kadar her türlü sosyal etkinlikte hayvanların yeri ve etkisi görülmüştür.

İnsanlığın ortaya çıkması ile oluşan ilkel düşünce bütün kavimlerde olduğu gibi Türklerde de etkili olmuştur; fakat Türkler bu geçiş devresini çok iyi bir şekilde atlatmışlar ve yüksek medeniyetler kurabilmişlerdir. Orhun Yazıtları, Uygur el yazma eserleri, Divanü Lügati't - Türk, Kutadgu Bilig gibi Türklerin ilk ve önemli eserlerinden elde edilen bilgiler bu durumu kanıtlayıcı niteliktedir. En eski Çin kaynaklarıyla ve IX - X. yüzyıl Arap - İslâm kaynaklarından öğrenilen bilgilere göre Türklerin uğraşları ve zenginlikleri hayvan sürülerine dayanmakta olup, onlar da sürülerine otlak ve su bulabilmek amacıyla sürekli olarak bir yerden başka bir yere göç etmekteydiler. Bu göçler ise sürekli yer değiştirme hareketinden başka yayla (yaylak-kışlak) göçü mahiyetindeydi. Söz konusu yaylalar, aralarında akrabalık bulunan insanların kullandıkları suyu bol vadiler olmakla birlikte, kışlaklar ise mülk hâline dönüştürülmüş yerler olması sebebiyle çocuğa miras kalırdı. *Tarihî devirler gözönüne alındığında ise Türkler'in ilkel iktisâdî yöntemler olarak kabul edilen avcılık, toplayıcılık ve zaten yaşadıkları coğrafyanın elvermemesi sebebiyle balıkçılık ile meşgul oldukları bilinmiyor.*¹ *Orta Asya'da belli başlı dört hayvana bağlı ekonomik hayat görülmekteydi.*

¹ Bk. W. Eberhard: "Eski Çin Kültürü ve Türkler", (Çev.: İ. Berk), AÜDTCFD. I/4, (1943), s.29.

Moğollar sığır, Tibetliler koyun, Proto-Moğol bir kavim olan Tunguzlar domuz, Türkler de at ve koyun beslemeye dayalı ekonomilere sahipti. ² Tarihin ilkçağlarından günümüze kadar tarıma dayalı bir hayat süren Türk milleti, hayvanlarla birlikte yaşamış, onlardan faydalanmıştır. Türkler, daha eski zamanlarda hayvan yetiştirmeye başlamışlardır. Bu sebeple Türkler arasında gıda temini için sadece avcılık yapılmamaktaydı; avcılık sonradan ortaya çıkan bir uğraş niteliğindeydi. Avcılık gibi et ihtiyacına yönelik bir beslenme tarzıyla hayatını devam ettiren topluluklar, evcil hayvanları süt ve süt ürünleri elde etmek amacıyla beslemekteydiler. Ayrıca bazı av ve ev hayvanlarının boynuz ve kemikleri de özellikle yay, bıçak gibi âletlerin sapları, divit, kaşık ve tarak yapımında kullanılmaktaydı.

Ad bilimi (*onomastik*), dil bilimin önemli bir çalışma alanı olduğu kadar, halk bilimi ile ilgilenen araştırmacılar için de önemli bir alandır. Antroponim, insan adlarını; hidronim, su adlarını; oronim, dağ adlarını; toponim, eski yer adlarını konu edinen ad bilimi dallarıdır. Ad bilimin **zoonim** adı verilen dalında ise hayvan adları konu edinilmektedir.³ Dilimizde bulunan hayvanlar ve hayvancılıkla ilgili kelimelerin tamamına yakın bir kısmı ise öz Türkçedir.⁴ Kültürel etkileşimler sonucunda dilimize yabancı dillerden de hayvan isimleri girmekle birlikte, Türkler bu kelimeleri benimsememiş, kendilerine mal etmemişlerdir. Zaten Türk dili hayvan isimleri yönünden oldukça geniş bir hazineye sahiptir. Farklı kültürlerle etkileşimin kaçınılmaz bir sonucu olarak bazı yabancı kökenli hayvan isimleri de Türk diline girmiş ve bu dil içerisinde kullanım alanı bulmuştur. Bu kelimelerin bazıları zamanla çok kullanılır olmuş, bazıları zamanla anlam değişikliğine uğramış, bazıları da Türk dilinin ses ve şekil yapısı içerisinde eriyerek günümüze kadar kullanılmıştır. Gerek

² Bk. W. Eberhard : a.g.m., s.21,22 ve a.g.y.: "Eski Türk Devletlerinin Ekonomisi Hakkında İncelemeler-1 : Tobaların Hayvancılığı", Belleten, Sayı: 36 (1945), s.486.

³ Bk. Doğan Aksan : Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi (Ankara, 1996) ve Doğan Aksan : Her Yönüyle Dil I-II-III (Ankara, 1987-1982).

⁴ Bk. Mehmet Kaplan : "Dede Korkut Kitabında Hayvanlar", Türk Edebiyatı Araştırmaları, c. I, (İstanbul, 1976), s.55.

alıntı, gerekse Türkçe kökenli olan bu isimler de kullanım alanları ve anlamları bakımından oldukça önemlidir.⁵

Türklerin günlük hayatlarında hayvanlara karşı ilgi, sevgi ve dikkat dolu bir düzen olmuştur. Hayvan türleri, maddî hayatta geçim ekonomisinin temelini oluştururken aynı zamanda kültürel hayatın da merkezinde yer almış, manevî hayatta da birçok unsurun sembolü olmuştur. Aynı zamanda kültür dilindeki kişileştirme (*teşhis*), konuşurma (*intak*), benzetme (*teşbih*) gibi söz sanatlarında ve destanlarda duygu ve düşüncelerin iletilmesi amacıyla da hayvan isimlerinden faydalanılmıştır.

Hayvan isimleri, Türk ülkelerinde günlük yaşamda etkili olduğu kadar bütün bir seneyi, hatta bütün bir ömrü etkileyebilecek niteliklere sahipti. On iki hayvanlı Türk takvimi ise bunun bir kanıtıdır. *Sıçgan, ud, bars, tavişgan, lu (nek), yılan, yond, koy, biçin, takagu, it, tonguz* gibi hayvanların adlarıyla anılan bu takvim güneş yılı esasına dayanmaktaydı. Bu takvime adı verilen her hayvanın ait olduğu yılın olaylarının o yılda doğan çocuğun da kaderine tesir ettiğine inanılırdı. Meselâ, *ud* (öküz) yılında çok savaş olurmuş; çünkü öküzlerin kavgacı olduklarına inanılırdı. *Tavuk* yılında bolluk olurmuş, fakat insanlar arasında kargaşa çıkarmış; bunun sebebini ise tavukların yem için mücadele etmesinde görürlerdi. *Nek* yılında yağmurun çok yağmasının

⁵ Bk. Hasan Eren : "Kelime Bilgisi", Türk Dili -I, And. Ün. Açıköğ. Fakültesi Yay., (Ankara, 1987), s.2,3,8 : "Dilimizdeki kök ve eklerin yeni kavramların karşılanmasında yetersiz kaldığı durumlarda yabancı dillerin yardımına başvurulabilir. Yabancı dillerden aldığımız kelimelere dil biliminde *alıntı* adını veriyoruz. Bu kelimelerin bir bölümü dilimize eski çağlarda geçmiştir. Bu bakımdan bu kelimelerin yabancı dillerden geldikleri ilk bakışta ayırt edilemez. Bu eski alıntılar yanında dilimize yeni birtakım karşılıklar da girmektedir. Bu yabancı karşılıkların dilimize yerleşip yerleşmeyeceğini kestirip atmak güçtür. Bu bakımdan bu kelimelere *alıntı* yerine daha çok *yabancı kelime* adını veriyoruz. Yabancı kelimeleri geçici bir süre için kullandığımızı dile getirmek üzere *konuk kelime* adı da kullanılmaktadır. (...) Söz bilgisinde alıntıların Türkçe kelime ve türevlerle karıştırılmaması gerekir. Dilimizde '-lan' ekiyle yapılmış birtakım adlar vardır: *aslan* (< *arslan*), *kaplan*, *sırtlan* gibi. İlk bakışta '*ceylan*' kelimesinin de bu ekle türetilmiş bir ad olduğu düşünülebilir. Ancak dilimizde '*ceylan*' biçiminde kullanılan kelime, yurdumuzun büyük bir bölümünde '*ceyran*' olarak geçmektedir. Bu kelimenin Türkçeye Moğolcadan geçtiği anlaşıyor. Türkçe *maral* (< *meral*) gibi. Moğolcada '*cengeren*' olarak kullanılan bu kelime dilimize '*ceren* > *ceyran*' olarak yerleşmiştir. '*Ceylan*' biçiminde oluşmasında *aslan, kaplan, sırtlan* adlarının baskısı açıktır. Dil biliminde bu olaya *örnekseme* (*Fr. Analogie*) adını veriyoruz."

sebebini de *nek* (timsah) denilen hayvanın suda yaşaması olarak göstermişlerdir.⁶ Dolayısıyla karada ve denizde yaşayan her çeşit hayvanın Türk milletinin hayatında daima önemli bir yeri olmuştur. Türk'ün hayatında hayvanın maddî ve manevî yönleri, hayvanlardan faydalanma yolları (beslenme, kullanma, avlanma vb.) gibi konular dil bilimini ilgilendirdiği kadar bu konu Halk Bilimi alanını da ilgilendirmektedir.

Hayvanlara ad takmanın en önemli amacı, ismin ayırıcı ve belirleyici özelliğinden faydalanmaktır. İnsanoğlu, kendisine ait olan birçok hayvan içerisinden bir tanesini ayırmak, bu hayvandan başkalarına söz etmek, onu tanıtmak için mutlaka ona bir isim verme ihtiyacı duymuştur. Bir başka amaç da hayvanlara karşı duyulan sevgidir. Hayvanlara takılan isimlerin çoğu sevgi sözcüklerinden oluşur. Geçmişte ve günümüzde insanlarla yakın ilişkisi bulunan evcil hayvan sahiplerince bu hayvanlara özel isimler verildiği bilinmektedir. Kedi, köpek, manda, tavuk, at, hindi, keklik, tavşan, kumru, muhabbet kuşu, güvercin, ördek, koyun, keçi, katır, deve gibi birçok hayvana sahibince sevgi sözcüklerinden oluşan isimler verilmiştir. İnsanlara konulan adların da hayvanlara verilmesi bu düşüncüyü pekiştirmektedir. Bu durumun tam tersi de müşahade edilmektedir. Hayvan isimlerinden bazılarının insanlara konulduğuna mutlaka rastlanılmaktadır. Dolayısıyla bazı isimlerin hem şahıs hem de hayvan ismi olarak kullanıldıklarını görmekteyiz. Çocuklara güçlü olmaları temennisiyle çeşitli isimler verilmiştir : aslan, doğan, kaplan, şahin gibi. Bununla birlikte güzel olan kız çocuklarına da çeşitli hayvan isimlerinin (ceylan, keklik, maral vs.) verildiği gibi kötü ruhlardan çocukları korumak amacıyla da doğan çocuğa isimler verildiğini görmekteyiz. Ayrıca bazı isimler hem hayvan ismi olarak hem de yer ismi olarak kullanılmışlardır. Türk milleti, doğada bulunan vahşî ya da evcil, faydalı yahut zararlı olan bütün hayvanlara renginden, çıkardıkları seslerden, çeşitli uzuvlarından veya hareketlerinden yola çıkarak, beslenme özelliklerini ve yaşadıkları çevreyi ve zamanı da dikkate alarak kendi düşünce dünyasına ve

⁶ Bk. DLT. I. s.346-347.

hayat tarzına göre, aynı zamanda kendi dil kuralları içerisinde çeşitli isimler vermiştir. Türk dilindeki hayvan isimleri, şüphesiz Türk hayat felsefesini ve kültürünü yansıtan yönleriyle önemli bir yere sahiptir.

Tarihî kaynaklarda yapılan taramalar sonucu, hayvanlara kendi türlerine, renklerine, hareketlerine, belirgin bir uzuvlarına, beslenme şekillerine, ürettiklerine, evcil olup olmamalarına, yaşadıkları yer ve zamana, dönem ve yaş durumlarına göre çeşitli isimler verildiği görülmüştür. Hayvan isimleri, yapı bakımından incelendiğinde ise tek kelimeden ve kelime grubundan oluşmak üzere iki türlü grup tespit edilmektedir.

Hayvan isimlerinin tarihî Türk lehçelerindeki farklı şekilde kullanımlarını daha iyi kavramak açısından Türk yazı dilinin tarihî gelişimini kısaca özetlemek ve dönemlerin önemli eserlerini zikretmek uygun görülmektedir. Bilindiği gibi Türk tarihi Hunlarla başlamaktadır. Hunların ilk ilişkileri Çinlilerle ve Altaylılarla olmuştur. Dolayısıyla Türklerle ilgili ilk kayıtlara Çin kaynaklarında rastlanmaktadır. Fakat yine de M.Ö. III. yüzyıldan öncesini takip edememekteyiz.⁷ Türk dilinin ilk yazılı metinleri VIII. yüzyılda Orhun Abideleri ile başlar. VIII. asırdan önceki dönem bugün için karanlık bir dönemdir. Araştırmacılar, VI. yüzyıldan geriye doğru milâd yıllarına kadar olan döneme Ana Türkçe (Proto-Türkic), milâttan önceki döneme İlk Türkçe (Pre-Turkic) adlarını verirler. Bu devirlere ait hiçbir metin elimize geçmemiştir.⁸ Türkçenin ilk devresini Eski Türkçe olarak adlandırmaktayız. VIII. yüzyıldan, hatta birkaç küçük metinle VII. yüzyıldan itibaren yazılı metinlerden takip edebileceğimiz Türkçe ise XIII. asra kadar tek bir yazı dili olarak gelmiştir. Köktürk, Uygur ve Karahanlı Türk lehçelerini içine alan bu döneme Eski Türkçe adı verilir.⁹ Bu dönem İslâmiyet'in kabulünden evvelki Türk dil dönemi ile İslâmiyet'in kabul edildiği ilk dönemi içine almaktadır. M.S.

⁷ Bk. Zeki Velidî Togan : Umumî Türk Tarihine Giriş (İstanbul, 1946) ve Ahmet Caferoğlu : Türk Dili Tarihi I-II, (İstanbul, 1984).

⁸ Bk. Ahmet Bican Ercilasun : "Türk Dilinin Dünü, Bugünü, Geleceği", Türk Dünyası Üzerine Makaleler, Akçağ Yay., (Ankara, 1992), s.27.

⁹ Bk. Ahmet Bican Ercilasun : a.g.m., s. 27.

552'de Köktürk Devleti'nin kurulmasıyla başlayan dönemde VII-VIII. yüzyıllar arasına Köktürk; VIII-XIII. yüzyıllar arasına Uygur; X-XIII. yüzyıllar arasına da Karahanlı Türkçesi adları verilmiştir. Bu isimler verilirken elbette bölge, zaman ve dil bilgisi kuralları göz önünde bulundurulmuştur.

Eski Türkçenin Köktürk devresinde sınırlı sayıda metin vardır. Orhun Abideleri en önemli belgeler arasında yer alırlar. Yenisey ve Talas yazıtları da ayrı bir öneme sahiptirler. Yenisey yazıtlarının V. yüzyılda dikildiği ve Kırgızlara ait olduğu sanılmaktadır.¹⁰ Ayrıca M.Ö. V - VI. yüzyıla ait olduğu sanılan "Esik Tas" (Kazakistan) kurganından çıkarılan bakır bir tas üzerinde Köktürk karakterli 26 işaret tespit edilmiştir.¹¹ Köktürk devrine ait Bugut yazıtı 580 yılında Göktürk Kağanı Mukan'ın ölümünden sonra Mahan Han Kağan adına dikilmiştir. Soğdça yazılan abidenin üst tarafında ise kurt kabartması yer almaktadır.¹² İhe Hüşotu yazıtı ise Moğolistan'da İhe Hüşotu bölgesinde M.S. 723-725 yılları arasında Tarduşların beyleri İşbara Kül İççor adına dikilmiştir.¹³ Şine Usi yazıtı da Kuzey Moğolistan'da Şine Usi Gölü civarında Uygur Kağanı Moyun Çor tarafından dikilmiştir (Şine Usi : I. 163-186).¹⁴ Moğolistan'da IX. yüzyılda Kırgız Kağanı Boyla Kutluğ Yaragan adına dikilen Suci yazıtı da bir diğer önemli belgedir.¹⁵ M.S. 687-692'ye ait olduğu tahmin edilen Köktürk işaretli 6 satırdan oluşan bir belge olan Çoyrın (Çoyron) yazıtı da önemli belgeler arasında sayılabilir.¹⁶ Ağırşak, Altinköl, Elegeş (III. 179-185), Hoytu Tamir (II. 107-117), Kemçik Çirgak (III. 79-132), Ongin (I. 127-85), Talas (II. 131-141), Toyok (II. 57-59) ve Uybat yazıtları da bu dönemin diğer değerli belgeleri arasında yer almaktadırlar.¹⁷ Köktürk tarihinin en

¹⁰ Bk. Zeynep Korkmaz : "Türk Dilinin Gelişmesi ve Tarihi Devirleri", TDÜA. -1. C., TDK Yay., (Ankara, 1995), s.690.

¹¹ Bk. Tuncer Gülensoy : Türkçe El Kitabı, Akçağ Yay., (Ankara, 2000), s. 97.

¹² Bk. Çağatay, Saadet; S. Tezcan; "Köktürk Tarihinin Çok Önemli Bir Belgesi : Soğdça Bugut Yazıtı", TDAY B, 1975-1976, (Ankara, 1976), s. 245-252.

¹³ Bk. Hüseyin Namık Orkun : Eski Türk Yazıtları, TDK Yay., (Ankara,1994), s.163,185.

¹⁴ Bk. Hüseyin Namık Orkun : a.g.e., s.163-185.

¹⁵ Bk. Hüseyin Namık Orkun : a.g.e., s.155-159.

¹⁶ Bk. S.G. Klyashorniy : "Rusniçska nadpis iz Vastogoy Gobi", Studia Turcica, (Budapeşt, 1971), s.249-258.

¹⁷ Geniş bilgi için bk. H.N. Orkun : a.g.e., s.155,163,197,223,255,263,295,299,313,323,345, 350,415,445,449,467,471,481,489,499,505,511,525,543,551,603,613,659 vd.

önemli belgeleri yukarıda da belirtildiği gibi Orhun yazıtları adı ile anılan Tonyukuk, Kültigin ve Bilge Kağan yazıtlarıdır. Türk milletinin hayat kurallarını, var olma mücadelesini, kısaca her türlü sosyal ve beşerî özelliklerini anlatan bu abidelerden Tonyukuk yazıtı M.S. 724-726'da, Kültigin yazıtı M.S. 734'te, Bilge Kağan yazıtı da M.S. 735'te yazdırılmış ve dikilmiştir.¹⁸

Eski Türkçenin Uygur döneminden kalma eserler de taş ve kâğıt üzerine yazılı olan belgelerden ibarettir. Kütük basması denilen tahta harfli basma tekniği kullanımı bu devirde yaygındır. Mani ve Buda dinlerinin de etkisiyle çok sayıda tercüme eser ortaya çıkmıştır. Bu dönem eserlerinin genel özellikleri dinî nitelikte olmalarıdır. Tıp, astronomi, falcılık gibi konular yanında duygu içerikli şiirlere de rastlanılmaktadır. Bunlardan en önemlisi Budizm'in 700 sayfalık kutsal bir kitabı olan Altun Yaruk (Altın Işık)'tur. Sekiz Yükmek (Sekiz Yığın), yine aynı dinin inanç felsefesi anlatan kutsal bir kitaptır. Prens Kalyanamkara ve Papamkara (İyi Düşünceli Şehzade ile Kötü Düşünceli Şehzade) hikâyesi de Burkan dini ile ilgili bir menkıbedir. Bir fal kitabı olan Irg Bitig ise 65 paragraftan oluşmaktadır. 840 yılında Hintçe'den Toharca'ya çevrilen Maytrisimit de önemli bir Burkan metnidir. Sandıklarla Avrupa'nın çeşitli ülkelerine kaçırılan, Turfan bölgesinde bulunan Türk Turfan metinleri de oldukça önemli metinler arasında yer alırlar. Bunların "*Uigurica (Turkische Turfantexte)*" ve "*Manichaica (Turkische Turfantexte)*" adları altında yayımları yapılmıştır.¹⁹

İslâmiyet'in kabulü ile Türkçe üzerinde Arap ve Fars dili etkisini artırmaya başlamış, Türk dilinin kullanım alanına Arapça ve Farsça kelimeler yavaş yavaş girmeye başlamıştır. Bu dönemde yazılmış eserlerde ise bu durum açıkça görülebilmektedir. Karahanlı Devleti'nin müslümanlığı kabul etmesiyle başlayan bu dönemin ilk eseri Balasagunlu Yusuf Has Hacib'in

¹⁸ Bk. H.N. Orkun : a.g.e., s.155-159; T. Gülensoy : a.g.e., s.96,97,98 ve Muharrem Ergin : Orhun Abideleri, Boğaziçi Yay., (İstanbul, 1970), s.52-61.

¹⁹ Bk. "Kaynakça" kısmı.

yazdığı Kutadgu Bilig'dir. 11. yüzyılda (1069-1070) yazılan eserin Viyana (Herat), Fergana ve Mısır nüshaları bulunmaktadır. Araplara Türkçe öğretmek maksadıyla Kâşgarlı Mahmut tarafından 1077'de yazılan Divanü Lugati't-Türk ise dönemin temelini teşkil eden eserlerden birisidir. Yine bu dönemde görülen Hoca Ahmet Yesevî'nin Hikmetleri halkın dilinde yer alan sade kelimeleri yansıtırken Edip Ahmet Yükneki'nin Atabetü'l-Hakâyık (Hakikatlerin Eşiği) adlı eseri ise Arapça ve Farsça kelimeleri çok sık tekrar eden bir üslûba sahip olmuştur. Köktürk, Uygur ve Karahanlı dönemlerinden kalma eserler genellikle aynı dil yapısındadırlar; aralarındaki farklar ise çok azdır. Uygur Türkçesinde Budizm ve Maniheizm'e ait bazı kelime ve terimler Türk dilinin kullanım alanına girdiği gibi Karahanlı Türkçesinde de bazı Arapça ve Farsça kelime ve terkipler görülmüştür.

Türk dili VII-VIII. yüzyıllardan başlayarak XIII. yüzyıla kadar tek yazı dili olarak varlığını devam ettirmiştir. XII. yüzyılda Türk dilinde yoğun seviyede ayrışma, kaynaşma ve karışmalar görülmüştür. Bu durum XIII. yüzyılda da etkisini artırarak devam etmiştir. XIII. yüzyıl ise Türk dili açısından büyük derecede önem arz etmektedir. Bu yüzyıl, Türk dilinin değişim / dönüm yüzyılı olmuştur. Bu değişimler sonucu Doğu Türkçesinin temelleri atılmış; Harezm, ardından da Çağatay yazı dillerinin oluşumu sağlanmıştır.

Türk yazı dilinin Eski Türkçeden ayrılan, yeni yazı dillerine geçiş döneminde bu iki devreyi birbirine bağlayan ve Orta Türkçe içerisinde kabul edilen Harezm Türkçesi döneminde de oldukça önemli eserler yazılmıştır. Anonim Kur'an Tefsiri, Kısasü'l-Enbiya (Peygamberler Kısası), Mu'inü'l-Mürid, Muhabbetnâme, Revnâkü'l-İslâm ve Zemahşerî'nin Türklere Arapça öğretmek amacıyla yazdığı Mukaddimetü'l-Edeb gibi önemli eserler olmakla birlikte edebî yönden zayıf olmasına rağmen Harezm Türkçesinin özelliklerini en belirgin gösteren eser, Kerderli Mahmut tarafından yazılan Nehcü'l-Ferâdis (Cennetlerin Açık Yolu) olmuştur.

Coğrafi, siyasî, sosyal ve kültürel gelişmeler ve değişmeler sonucu Türkçe doğu ve batı olarak daha sonraki yüzyıllarda iki koldan ilerlemeye / ayrılmaya başlayacaktır.²⁰ Türk dili XII-XIII. yüzyıllardan itibaren Kuzeydoğu ve Batı Türkçesi olarak iki kola ayrılmıştır. Kuzeydoğu Türkçesi XIII-XIV. yüzyıllarda Eski Türkçenin devamı gibi yaşamış, geçiş görevi üstlenmiş bir devredir. XV. yüzyılda iki kola ayrılmış ve kuzey koluna Kıpçak, doğu koluna Çağatay isimleri verilmiştir.

1341'de yazılan Genceli Nizamî'nin Farsça mesnevisinin Türkçeye aktarması olan Kutb'un Hüsrev ü Şirin'i ve 1391'de yazılan Seyf-i Sarayî'ye ait olan Sadi'nin 'Gülîstan' adlı eserinin Altınordu Kıpçakçasına çevirisi bu bölgenin (Altınordu Kıpçakçasının) kayda değer eserlerindendir. XIII. yüzyıldaki Moğol akımı sonucu Suriye ve Mısır'a göç eden Kıpçaklar Memlûk Kıpçakçasını oluşturmuşlardır. Bu bölgede de Tercümân-ı Türkî ve Arabî ve Moğolî (1245 - Mısır), Kitâbü'l-idrâk li Lisâni'l-Etrâk (1312 - Kahire), Et-tuhfetü'z-Zekîyye fi'l-lügati't-Türkiyye (1425 - Mısır), Kitâbü bulgati't-müştak fi'l-lügati't-Türk ve'l-Kıfçak (Suriye - 1451), Baytarü'l-vazih, Kitâb fi Riyazatü'l-Hayl, Kitâbü fi ilmi'n-Nüşşab ve Münyetü'l-Guzat gibi Türk dili açısından çok değerli eserler kaleme alınmıştır. Araştırmacılar, Harezmi ve Kıpçak Türkçelerini tarihî dönemlerden Orta Türkçenin içerisinde olduğunu ve dil özellikleriyle Eski Türkçeden ayrıldıklarını belirtmişlerdir.²¹

XV. ile XX. yüzyıl arası Hazar Denizi'nin doğusunda görülen Harezmi Türkçesinin devamı niteliğinde olan Çağatay Türkçesinde ise Sekkakî, Eminî, Lutfî, Hüseyin Baykara, Babür Şah ve Âli Şir Nevâî, Ebu'l-Gâzi Bahadır Han, gibi çok değerli sanatkârlar yetişmiştir. Ali Şir Nevâî'nin eserleri dönemin özelliklerini en iyi yansıtan eserlerdir. Mecalisü'n - Nefâis (Nefis Meclisleri) ve Muhakemetü'l-Lugateyn (İki Dilin Muhakemesi) bunlardan en önemlileridir.

²⁰ Bk. Ahmet Bican Ercilasun: Batı Türkçenin Doğuşu, Uluslar arası Türk Dili Kongresi -1988, TDK Yay. (Ankara, 1996), s.39-45

²¹ Bk. Ahmet Caferoğlu : Türk Dili Tarihi I-II, (İstanbul,1984); Zeynep Korkmaz : "Türk Dilinin Gelişmesi ve Tarihî Devreleri", TDÜA, 1.C. TDK Yay, (Ankara, 1995), s.686-708.

XVII. yüzyılda da Ebu'l-Gâzi Bahadır Han tarafından yazılan Şecere-i Türk ve Şecere-i Terâkime adlı eserler ayrı bir önem derecesine sahiplerdir.

Batı Türkçesi, XII. yüzyıldan itibaren oluşmuş, XIII. yüzyılda da ilk eserlerini vermeye başlamıştır. Hazar'ın güneyinden batısına uzanan Türk dili koluna "Batı Türkçesi" denilmiştir. XII. yüzyıl sonları ile XIII. yüzyıl başlarından günümüze kadar gelen bu devre üçe ayrılır: Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesi. XIII-XV. yüzyıllar arasında Anadolu coğrafyasında kullanılan lehçeye Eski Anadolu Türkçesi (Eski Oğuz Türkçesi); XVI-XX. yüzyıllar arasındaki döneme Osmanlı Türkçesi; XX. yüzyıldan günümüze kadar devam edegelen kısmına da Türkiye Türkçesi adları verilmiştir. Ayrıca Batı Türkçesinin, XIII-XIV. yüzyıllarda farklılaşması sonucu Azerî ve Osmanlı sahaları arasında konuşma ve yazma farkları da oluşmuştur.

Eski Anadolu Türkçesi XIII. yüzyıl başlarında oluşmuş ve XV. yüzyıl sonlarına kadar sürmüştür. Bu devrede Âşık Paşa (Garipnâme), Yunus Emre (Divan), Sultan Veled (Divan), Şeyyad Hamza (Yusuf Zeliha), Kadı Burhaneddin (Divan), Kaygusuz Abdal (Divan), Ahmedî (İskendernâme), Hoca Mesud (Süleyh ü Nevbahâr), Ahmed-i Dâî (Çengnâme) gibi bir çok sanatkâr yetişmiş ve Türk dili açısından çok değerli eserler kaleme almışlardır. Destandan halk hikâyeciliğine geçişin ilk ürünü olan Dede Korkut Kitabı da hem dönemin özelliklerini aksettirmesi yönünden hem de Türk kültürünü her yönüyle yansıtan bir eser olması bakımından ayrı bir değere sahiptir.

XV. yüzyıl başlarından XX. yüzyıl başlarına kadarki Osmanlı Türkçesi döneminde ise Anadolu Türkçesi farklı bir süreç içerisine girmiştir. Eski Anadolu Türkçesi döneminde Arap ve Fars dillerinin etkisi hissedilmiş olmakla birlikte Osmanlı Türkçesi döneminde bu dillerin baskısı daha fazla görülmüştür. Bu etki kendisini en çok divan edebiyatı sanatçılarının

eserlerinde göstermiştir. Her şeye rağmen halktan uzaklaşmamaya çalışan bu dönem şairleri arasında Zatî, Hayâlî, Fuzulî, Nefî, Nailî, Nâbî, Nedim, Şeyh Galib gibi birçok büyük sanatkâr yetişmiştir. Arapça ve Farsça kelime ve terkiplerin çok sık kullanıldığı bu dönemde Divan edebiyatı şairleri sanıldığı gibi toplumdan uzak yaşayan kişiliğe sahip değillerdi. İlim ve irfan sahibi olan bu şairler, toplumla iç içe yaşamış, halk bilimi ile de yakından ilgilenmişlerdir. Şeyhî'nin Harnâme'si ve Nefî'nin Rahşîyye'si gibi şiirler bu durumu ispatlayıcı özelliktedirler. Pir Sultan Abdal, Koroğlu, Dadaloğlu, Karacaoğlu gibi birçok saz şairi de bu dönemde halkın konuşma dilinden örnekler vererek en seçkin eserlerini sunmuşlardır. Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi de bu dönem Anadolu halkının konuşma dilini yansıtırıcı özelliklere sahip olan değerli bir eserdir.

Tanzimat, Servet-i Fünûn ve Millî Edebiyat gibi edebî dönemlerde de birbirinden farklı dil özellikleri görülmüştür. Tanzimat döneminde Batı'dan, özellikle Fransızcadan çok sayıda kelime ve terkip alınmış; Edebiyat-ı Cedide döneminde yine Farsça ve Arapçanın etkisi kendisini göstermiş; Millî Edebiyat döneminde de Türk dilinde sadeleşme / öze dönüş görülmüştür.

Hüseyin Nâmık Orkun'un, Talât Tekin'in, Muharrem Ergin'in Orhun Yazıtları hakkında yaptıkları çalışmalar; Semih Tezcan, Şinâsi Tekin, Annemarie von Gabain gibi birçok bilim adamının Turfan, Buda ve Mani metinleri üzerinde yaptıkları çalışmalar; Clauson'un 13. Yüzyıl Öncesi Türkçesinin Etimolojik Sözlüğü, Klaus Röhrborn'un Uygurca Sözlüğü, Reşit Rahmeti Arat'ın Kutadgu Bilig ve Atabetü'l-Hakâyık üzerine yaptığı çalışmalar ve Besim Atalay'ın Divanü Lügati't-Türk Tercümesi gibi birçok çalışma Eski Türkçe dönemi için temel kaynak olarak yer almışlardır.

İrşadûl-Mülûkve's-Salâtin, El-kavanînü'l-külliyyeli-zaptî'l-lügati't-Türkiyye, Kitâb-ı Mecmû-ı Tercemân-ı Türkî ve Acemî ve Mogolî, Kitâbü'l-idrâk li Lisâni'l-Etrâk ve Münyetü'l-Guzat gibi eserler yanında J. Thury'nin Behçetü'l-

Lügat adlı Çağatay Sözlüğü; Şeyh Süleyman'ın Çağatay Sözlüğü; Gerhard Doerfer'in Eskiçağ Çağatay Sözlüğü; Brockelmann'ın Doğu Türkçesi Grameri; Mirza Mehdi'nin Senglâh Lügatı ve Clauson'un bu sözlük üzerinde hazırladığı çalışma; Pavet de Courteille'nin Doğu Türkçesi Sözlüğü; Zajackowski'nin Kitabu'l-Bulğatî't-Müştak li lüğatî't-Türk ve'l-Kıfçak üzerine hazırladığı sözlük ve diğer çalışmaları; Codex Cumanicus; Besim Atalay'ın yayımladığı Et-tuhfetü'z-Zekiyye fi'l-lüğatî't-Türkiyye ve Abuşka Çağatay Sözlüğü; Borovkov'un yayımladığı Badai'al-lugat ve Badai'al-Vasat gibi daha bir çok eser de Orta Türkçe için temel kaynaklar niteliğindedir. XIII. yüzyıl sonu ile XIV. yüzyıl başlarında yazıldığı düşünülen İbnü Mühennâ Lügatı adlı eser de dönemin bir diğer önemli ve temel kaynakları arasında sayılmaktadır.

Muharrem Ergin, O. Şaik Gökyay ve H. Schmede'nin Dede Korkut Kitabı üzerine yaptığı çalışmalar; Robert Donkoff'un hazırladığı Evliya Çelebi Sözlüğü; Eski Anadolu ve Osmanlı dönemlerindeki şairlerin divanları ve bu dönemlerde hazırlanan Nuhbe-i Vehbî, Bürhân-ı Katı, Kâmusu'l-Muhit, Tuhbe-i Vehbî, Kâmus-ı Osmanî, Kâmus-ı Türkî, Lehçe-i Osmanî, Mükemmel Osmanlı Lügatı ve daha sonra Ferit Devellioğlu'nun hazırladığı Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat gibi birçok sözlük de son bölüm için temel kaynaklar olarak kabul edilmiştirler.

Çalışma, hem Türk dil bilimine ve ad bilimine katkı sağlayacak hem de genel bir başvuru kaynağı olacaktır.

I. BÖLÜM
KÖKTÜRK, UYGUR ve KARAHANLI
TÜRKÇELERİ DÖNEMLERİNDE KULLANILAN
HAYVAN İSİMLERİ

- A -

Aba : Ayı [DLT I. 86-11 (= *Kıp.*)].

Ağgar : Aygır [UM II. 12/1 (s.344); EUTSöz. s.5] krş. *adgır~aygır*.

Ağgır : Aygır [KB 4064, 4441, 5781; ETY IrKB 86 (II, 87), I D 35 (I, 46), I D 36 (I, 46); DLT I. 18-5, 95-20, 188-15; ETG s.258; ETAT s.356, 359; EDPT s.33]²² krş. *adgar~aygır*.

Ağgırak : Kulakları beyaz diğer tarafları siyah olan dağ keçisi / geyiği [EUTSöz. s.5; Maitr. 75-3; UW s.48; DLT I. 144-17; EDPT s.49].

Ağgırlık : Yılıkı; hara [ETG s.258; EUTSöz. s.5].

Ağığ : Ayı [KB 5376; ETY IrKB 10 (II,74); OKD s.17,18; DLT I. 63-11; EUTSöz. s.4] krş. *ayığ*.

Ağığ merdeği : Ayı yavrusu [DLT I. 480 -19].

Ağma yılıkı : Yaşlı olduğu için yük vurulmayan hayvan [DLT I. 129 -25].

Ağugun : At (sürüsü) [ETG s.259].

Ak : Kırat [ETG s.259].

Ak at : Beyaz at [DLT I. 81-10; ETY I. 44-50 (*K D 33-40; Ş. 2, 6, 8*)].

Ala at : Benekli kırat [DLT I. 81-28].

Alangır : Tarla faresi [DLT I. 161-12].

Alaşa at : İğdiş edilmiş beygir; eğere ve semere alıştıırılan at [MGT s.241].

Alavan : Timsah [DLT I. 140-1].

Amaç : Çift öküzü [DLT I. 52-21].

²² Ayrıca bk. ZHDU I. 76 (s.22); TMEN II/87; UW s.48; USp. 44.12; AY 555 / 8; Maitr. 12/1; KBT s.78; ETS s.53,54; MTH 86 (s.220).

Añ : Av hayvanı; bir kuş adı [ETG s.261; DLT I. 40-18].²³

Angıt : Ördeğe benzer kızıl büyük bir kuş [DLT I. 93-15; EDPT s.176].²⁴

Aplan : Sıçan cinsinden bir hayvancık [DLT I. 120 - 7].

Ar böri : Sırtlan [DLT I. 79 - 16; 11TŞ s. 210: IX - 8].

Argun : Yarım arşın boyunda sıçan cinsinden bir hayvan [DLT I. 120-8].

Arı : Arı [EDPT s.196; AH 439, 440; AYİP 3-2, 20-23 (s.172); ETS s.54; Maitr. 161v2; UW s.180; DLT I. 87-21, II. 329-13].²⁵

Arju < Soğd.: Çakal [11TŞ s.210: VIII - 8; DLT I. 127-17; EDPT s. 200] krş. *arşu~arzu*.

Arkar : Dağ keçisi [DLT I. 117-14, 214-17, 421-17; ETY II. 159 (*Ağır*)].

Arkun : Küheylan; yaban aygırıyla evcil kısraktan olan cins at [KB 5369, 5803, 6536; DLT I. 107-27, 421-17].

Arsalık : Hem erkekliği hem de dişiliği olan bir hayvan [DLT I. 159 -11].

Arslan : Arslan [KB 164, 284, 2310, 2327, 2354, 2401; Suv. 64.2; EUTSöz. s.20; AY 325-20, 326-16, 331-23; DLT I. 75-18, 81-21, 125-13; II. 146-27, 289-22; III. 5-11, 92-10, 418-10,12; ETG s.261; UI 43,19; AYS s.587; UT 1194 (s. 200); İKP 167; TMEN 453; AH 52; AYİP 610-14 (s.172); 11TŞ s. 210: XII-3, XXVI. A-3; BSU s.205: 11. 9; UW s.202; USp. 102a8,180m28; Maitr. 145r24; M III. II. 18; M. I. 8; TMEN II. 453; Suv. 646 / 3].²⁶

Arşu < Soğd. : Çakal [EDPT s.200] krş. *arju~arzu*.

Arzu < Soğd. : Çakal [EDPT s.200; DLT III. 401-14] krş. *arju~arşu*.

As : Kürkü değerli bir hayvan; gelincik [KB 84, 6368; EDPT s.240; DLT I. 80-9] krş. *az*.

Aslan : Arslan [BTT V. 739 (s.76)] krş. *arslan*.

Asrı : Kaplan [DLT 126 -17; KB 5079; ETY II. 74 (*IrKB 75-76*)] krş. *esri*.

At : At [ETY I. D 32 (I, 44), 33 (I, 44), IrKB 25 (II, 77), Alt. I. A 2 (III, 101);

²³ Ahmet Temir ve Tuncer Gülensoy'a göre *anggir* (Moğolca~Çağatayca), *enggir* (Kalmukça) ile *añ* aynı kuş yani *Anas Nigra*'dır [bk. Tuncer Gülensoy : "Moğolcadaki Türkçe Kelimeler Üzerine Bir Deneme", Türkoloji - V / 1 (1973) s.118 ve MGT s.28]; bk. DLT I. 40-18: "*Añ* : Yağı ile ilaç yapılan bir kuş adı."; ayrıca krş. TDES s. 13 *angıt* maddesi.

²⁴ Bk. Suv. 299. 6; TMEN 563, II / 129; UW s.164.

²⁵ Bk. Sev. I. 187: " < *Skr. * Āli* ".

²⁶ Krş. EDPT s.238: "*arslan* < *arslan*"; "*arsıl* + - *an*" için bk. TDES s. 20, 21, 22.

EUTSöz. s.24; AY 385-3, 385-16; KDYS I. 461, 275; DLT I. 16-17, 34-23; II. 7-16, III. 9-9; KB 2285, 2542; KBT. s.78; UYA s.25; BAB I. s.81; UT 303, 1401 (s.201); MTH. II. 23, 25, 28, 52, 85 (s. 220); UM II. 35-6, 69-14,110-2 (s.355); AdM s.349; BSU s.199: 1,113; EDPT s.33; UW s.252; USp. 137-3; Maitr. 112v18; Uig.Tot. 1401; Sev. 732; ETG s.260; OKD 275, 223, 228, 227].

At adgır : Aygır at [KB 4441, 5781].

Atan : İğdiş edilmiş deve; yük devesi [DLT I. 75-23; EDPT s. 60].²⁷

At çakırı : Çakır gözlü at [DLT I. 363-17].

Awçı it : Av köpeği [KBT s.78; KB 3601].

Aya yersgü : Yarasa [DLT III. 433-8].

Aygır : Aygır [DLT III. 122-16; OKD 6, 373, 226, 227 (s.24-25)] krş. *adgar~adgır*.

Ayığ : Ayı [DLT 84-10: (Oğ.~Kıp.~Yağ.)] krş. *adığ*.

Az (I) : Sarı renkli bir at [ETG s.263].

Az (II) : Kürkü değerli bir hayvan; gelincik [DLT I. 80-9] krş. *as*.

Azıglığ at : Azı dişi çıkmış olan at [DLT I. 147-16].

Azma : Taşağının derisi yarıldığı için aşamayan koç [DLT I. 130-1].

Azman : İğdiş at [ETG s.263].

- B -

Bağırlak : Bağırlak kuşu [DLT I. 503-2, 505-23].²⁸

Baka : Kurbağa [DLT I. 73-10, III. 226-10; 11TŞ s.212: XLV-2].

Baklan kuzı : Taze, semiz kuzu [DLT I. 442-2].

Bala (II) : Kuş veya diğer hayvanların yavrusu [DLT II. 274-13, III. 91-26, 232-11; ETS s. 55].²⁹

²⁷ Krş. EDPT s.60: " = Kıp. 'atın', ' = Moğ. *atanatan*'.

²⁸ Bk. TDES s. 32 - 33 : "Türkçe *bağır-* kökünden geldiği anlaşıyor. Bu biçimin - t - sesi sonradan türemiştir. Sonundaki *-lak* kuş adlarında kullanılan bir ektir."

²⁹ Bk. Bahaeddin Ögel : TKT. II, s.412,413 : " '*Bala*' sözü, en eski Türkçe çağlarından beri kuş ve hayvan yavrusu olarak kullanıla gelmiştir (bk. DLT III. 47, 48, 232). XI. yüzyıl Türklerinde '*bala*' deyince ilk hatıra gelen şey kuş yavrusu oluyordu. Bu deyişlerin olgunlaşmasında alıcı kuşların evde beslenmesinin de mühim bir rolü olmalıydı. Uygur Türklerinde nedense '*bala*' sözüne rastlamıyoruz."

Baldır kuzu : İlk doğan kuzu [DLT I. 456-22].

Balık : Balık [KB 5366; İKP 172; TMEN 518; UM. II. 33,20 (s. 359); 11TŞ s.212; XVII-2; EDPT s.335; M I. 1,13-1; TTT III. 90, VII. 42-7; Suv. II. 603-10; Man. I. 17-12; EUTSöz. s.3; ETŞAta. 7; DLT I. 73-10, II. 216-29, 231-23, 233-13, 349-15].

Balıkçın : Balıkçıl kuşu; deniz kırlangıcı [DLT I. 512-23].

Barak < Far.: Çok tüylü köpek [DLT I. 377-24; EDPT s.360; TMEN II. 728].³⁰

Bars : Pars; vahşî hayvan [AY 325-19, 326-15, 331-22, 618-9, 639-10; EUTSöz. s.37; ETY IrKB 15 (II, 75), Alt. I a 2 (III, 101); DLT I. 344-19; ETG s.266; ZT 22, 26 (s.36); AYİP 609-17, 618-9 (s.174); UM II. 33-25 (s.360); BSU s.204: 21, 87, 50. 18; EDPT s.368; TMEN II. 685; Suv. 609-17; TTT IV. 20, VII. 4, IX. 114; Maitr. 33-17].

Başga boz at : Alnında akılık olan at [ETY I. 46: D. 37, 38].

Başgan : Büyük bir balık [DLT I. 438-3].

Başgıl yılkı : Başı beyaz olan dört ayaklı hayvan [DLT I. 481-4].

Başıl koy : Tepesinde beyazı bulunan koyun [DLT I. 392-20].

Başlag yılkı : Bırakılmış hayvan [DLT I. 461-22].

Baybayuk : Kelebek [DLT III. 179-13] krş. *bayboyuk*.

Bayboyuk : Yeşil kuş [EDPT s.385] krş. *baybayuk*.

Baykuş : Baykuş [EDPT s.384].

Beçel : İğdiş edilmiş at veya diğer hayvanlar [DLT I. 392-17].

Bi (I) : Kısarak [DLT 88-20, 206-23: “Diğer Türklerce; Oğuzlarca değil.”, 310-14; ETY IrKB 7 (II, 74), IrKB 56 (II, 82)].

Bi (II) < Oğ. : “Böy” denilen böcek [DLT III. 206-24] krş. *böy*.

Biçin : Maymun [DLT I. 346-10, 409-12; U IV. B 10,17, 25, D 6,11, 50,107 (s.94); BSU s.205:11.9; ETY I. Ş D (I,52), H T II.1(II,190)] krş. *piçin*.

³⁰ Bk. DLT I. 315,377: “**Barak** : Çok tüylü köpek. Türklerin inandıklarına göre *kerkes kuşu* kocayınca iki yumurta yumurtlamış, bunların üzerine oturmuş; yumurtanın birisinden barak çıkarmış. Bu köpeklerin en çok koşanı, en iyi avlayanı olurmuş.” ve krş. MGT. s. 29¹ : Kozin'e göre: “< **Kalm. barag** ”; TDES s. 39 : “**barak** : (...) Dankoff'a göre Farsçadan geçme bir alıntıdır : *Avesta bar-* 'to ride'; *EFar asa-bāra* 'rider', *Sogd Barak ~ Baruh* 'rider', *Saka bārgya* 'rider', *bāra* (* *bāraka*) 'riding animal'; *assa-bāraa* 'rider'; *Pehl bārak* Yeni Farsça *bāragī* 'horse' [Central Asiatic - 15 : 102 – 117]; (...) Türkçeden de Moğolcaya geçmiştir. Ramstedt (KWb 34 a) Türkçe ve Moğolca biçimleri ortak bir kökten getirmeyi denemiştir.”

Biçin arslan : Maymun arslanı [BSU s.205 : 11.9].

Boğ < Çiğ. : Toy kuşu [DLT III. 121-12] krş. *tod~toy*.

Bogra : Her hayvanın aygırı; boğa [DLT I. 187-26, 188-1, 420-19, II. 287-21, III. 254-21; EDPT s.317] krş. *bugra~bugur*.

Bogrıl koy : Boynu beyaz koyun [DLT I. 481-12].

Boka : Boğa; damızlık erkek sığır [DLT III. 226-16, II. 79-22] ³¹ krş. *buga~buka*.

Borsmuk : Porsuk [EDPT s. 369; TMEN II. 733].

Bosılığ : Kurbanlık [Suv. 615, 3; EUTSöz. s. 48].

Boş at : Sahipsiz, salıverilmiş at [DLT III. 125-2].

Boş koy : Sahipsiz koyun [ETY II. 80 (*IrKB* 44)].

Boş yılki : Başı boş hayvan sürüsü [DLT I. 330-2].

Boto : Deve yavrusu [ETY Alt. ön yüz 2. str.; EETİ s.112] ³² krş. *botu~botuk~butu*.

Botu : Deve yavrusu [DLT I. 120-19, II. 341-4] krş. *boto~botuk~butu*.

Botuk : Deve yavrusu [DLT III. 218-2] krş. *boto~botu~butu*.

Boymul at : Boynunda beyazlık olan at [DLT III. 176-1] krş. *buymul*.

Boynak : Yılana zehir veren keler [EDPT s.386; DLT III. 175 -15].

Bozagu : Buzağı; dana [ETY *IrKB* 61 (II, 83)] ³³ krş. *buzagu~puzagu*.

Boz at : Boz renkli at [ETAT s.362; DLT III. 122 - 21 ; ETY I. 44 - 50 (*K D* 33-40, Ş 2-6,8)].

Boz koy : Boz renkli koyun [DLT III. 122-24].

Boz kuş : Bozdoğan [DLT II. 12-9].

Bögrül : Böğrü ak olan hayvan [DLT I. 481-17].

³¹ Ayrıca bk. UM II. 12. 3; 11TŞ s. 216: XLI-48; BSU s. 208: 46.35; Shc. 99; Maitr. 12-3 EUTSöz. s. 51; İKP LXV.3. IX: Ant.

³² Bk. Doğan Aksan : En Eski Türkçenin İzlerinde, Simurg Yay., (İstanbul, 2000),s.66:"Talat Tekin, başka araştırmacıların '*bu atımız*' biçiminde okuduğu sözcüğün '*boto*' ya da '*botu*' biçiminde 'deve yavrusu' olarak okunması gerektiğini ileri sürer (bk. Talat Tekin: OY. : 217)."

³³ Bk. TDES s.65,66 : "Eski Türkçeden başlayarak kullanılır (*buzāğu*). Orta Türkçede *buzāğu* olarak geçer. Eski Kıpçakçada da *buzāğu* (>*buzawu*) biçimi kullanılır. Moğolcada *birağu* olarak geçtiğini görüyoruz. Türkçe *buzāğı* ile Moğolca *birağu*'yu Budenz, Balint gibi uzmanlar birleştirmişlerdir.Clauson'a göre (EDPT 201a) Moğolca *birağu* eski çağlardan kalma bir alıntıdır. (...) Bu yolda bir çok görüş seslendirilmiştir. En akla yatkın görüşe göre *buzāğı*, *buz*-, *buz* 'böğürmek' kökünden -*ğı*, -*ğu* ekiyle türetilmiş bir türevidir (Bang : KOsm. 3 : 42 – 43 vb.)." Ayrıca bk. İKP LXXVII. 3; TT VIII. 88, TT. IX. 5; EUTSöz. s. 56; Alt.Hand. 4-29 (s. 250); UM II. 12, 4 (s. 377); ETS s. 57 ; Shc. 100; M. I. 8-4, 18-3; TT VIII. C. 6; Maitr. 12-4.

Böri ~ Börü : Kurt [DLT I. 36-13, 106-10, II. 97-3, III. 219-15, 220-16, 255-23; KB 461, 449, 461, 1040, 1413, 2311, 3096, 5376, 6542].³⁴

Böy : Böcek [KDYS III. 206; DLT III. 141-7, 206-24] krş. *bi*.

Budursın : Bildircın [11TŞ s. 216: XXXIX-I; DLT I. 513-6].

Buga : Boğa [BAB I. s. 85] krş. *boga~buka*.

Bugra : Buğra; erkek deve [KB 231; ETY IrKB 30 (II,78); ETS s.57; EDPT s.317-318] krş. *bogra~bugur*.

Bugu : Geyik [UW s.15; Kow. 1160; EUTSöz. s. 51; EETİ s.66; ETY U VI. 6. str.; OKD 29 (45-32)].

Bugur : Buğra; erkek deve [EDPT s.317-318] krş. *bogra~bugra*.

Buka : Boğa [EDPT s.312; ETY T 6 (I.102), T 5 (I.100-102); KB 1310, 5801, 5810; TMEN 752] krş. *boga~buka*.

Bulak (at) : Boynu kısa, sırtı geniş, haşarı at [KB 3600; DLT I. 379-26].

Bulan : Kıpçak illerinde avlanan büyük bir yaban hayvanı [DLT I. 413-11].

Burslan : Arslan [EDPT s.368].

Butu : Deve yavrusu [KB 2710, 4400; ETS s. 57] krş. *boto~botu~botuk*.

Buymul : Boynunda beyazlık olan hayvan [EDPT s.386; ETG s.271; ETY II. 90 (IrKB 98)].

Buzagu : Buzağı; dana [ETG s.271; EDPT s.391; DLT I. 58-19, 446-12, 18] krş. *bozagu~puzagu*.

Buzagu tılı : Sıçan gibi büyük hayvan [DLT I. 446-18].

³⁴ Bk. Şinasi Tekin : İştikakçının Köşesi, Simurg YAY, (İstanbul, 2001) s.19,20: "Orta Asya'daki Eski Türkçe metinlerde 'böcek' için '*kurt*', '*canavar*' için de '*böri*' kelimesi kullanılmaktaydı. Fakat daha 11. yüzyılda Kâşgarî, bütün Türklerin böcek ve solucan için '*kurt*' dediklerini kaydediyor (bk. DLT I. s.342). Anadolu'da bugün böri kelimesinin bulunmaması ve kurt kelimesinin her iki anlamı da yüklenmiş olması ancak tabu geleneği ile açıklanabilir. Öte yandan Orta Asya'da bu kelimenin hâlen kullanılması, '*bozkurt*'un bütün Türklerin totemi olmadığını, sadece Oğuz Türklerinin totemi olduğunu göstermektedir."; ayrıca krş. MGT. s. 28⁴ : "*Co'e Böri: Küçük kurt* " ve s.34: "*Börte-çine : Börteçine, bozkurt* "; T. Gülensoy: 'Börteçine ve Temuçin, H. Eren Armağanı, TDK YAY, Ank. : 2000 s.196: " Bu kelime Moğolca asıllıdır; '*börte*', boz; '*çine*' de kurt anlamındadır. Doğru şekli "*börteçino(a)* olup '*bozkurt*' anlamındadır."; ayrıca *börü* ve *kurt* kelimelerinin kullanım alanları hakkında geniş bilgi için bk. Abdülkadir İnan : "Börü = Kurt ve Yok = Hayır Kelimeleri Üzerine", Türk Dili, C.:V, S.: 84, (1958) : Makaleler, I.Cilt, TTK Yay, (Ank.,1998), s.12. *Böri ~ börü* için ayrıca bk. ETY I. D 12, II. D 11 (1,34), IrKB 40 (I,80), Alt. I a 2 (III,101), EUTSöz. 50; KDYS III. 225; ETG s.269; ZHDU I. 77,102 (s.22); BAB I. s.85; MTH 40 (s.223); BTT V. 559 (s.78); ETS s. 57; 11TŞ s.216: XV-4, XVII-3, XXII-2; EDPT s.356; TMEN II. 784; M I. 8-6; TTT IX. 114.

Büke : Ejderha, büyük yılan [KB 1202, 2354, 6388; DLT III. 227-6, 227-8].

Büktel (at) : Binek atı; sırtı oturmaya elverişli at [KB 5369; KBT. s.78; DLT I. 481-18].

Bül at : Ayakları sekili olan (alnında aklık bulunan) at [DLT I. 335-17].

Bürge : Pire [DLT I. 427-22; EDPT s.362].

- Ç -

Çadan : Çıyan; akrep [KB 140, 4889, 6379, 6601; DLT I. 409-28, III. 367-8; 11TŞ s.218: XLIII - 9; EDPT s. 403] krş. *çıyan*.

Çaflı : Şahin [DLT I. 431-4].

Çagrı : Doğan [KB 4068; 11TŞ s.218: XXIII-I, XXXVI. B-5; DLT I. 421-8, II. 343-16, III. 332-10].

Çal koy : Alacalı koyun [DLT III. 156-26].

Çangarga : Serçe [DLT III. 242-16].

Çapak : Türk gölünde bulunan ufak bir balık [DLT I. 381-1].

Çavşan : Bir çeşit baykuş; mahmur bakışlı baykuş [EDPT s.399].

Çekik : Serçeye çok benzeyen alacalı bir kuş [DLT II. 287-11].

Çekün : Ada tavşanı yavrusu; göcen [DLT I. 402-14].

Çekürge : Çekirge [DLT I. 490-4; EDPT s.416].

Çepiş : Altı aylık keçi yavrusu [DLT I. 368-13; EDPT s.84, 85, 399, 400].

Çetik < *Skr.* : Kedi [AY 271-11, 275-22, 630-14] ³⁵ krş. *çetük*.

Çetük : Kedi [DLT I. 388-11, III. 127-6] krş. *çetik*.

Çibun : Sinek [KB 3399, 5215, 6601] krş. *çibin*.

Çından at : Kula renkli at [DLT I. 436-14].

Çıyan : Çıyan; akrep [AY 34-3] krş. *çadan*.

Çibek karguy : Delice doğan; atmacaya benzeyen kuş [DLT I. 388-9].

Çibin : Sinek [AY 34-3, 660-13] krş. *çibun*.

Çibin keye : Sivrisinek [KB 5215; AY 34-3].

Çilgü at : Al renkli at [DLT I. 430-7].

Çimâli < *Çiğ.* : Karınca [EUTSöz. s.63] krş. *çömâli~çumalı~çümâli*.

³⁵ Krş. BSU s.210: 10. 8: "*çadik* < *Skr. jataka*".

Çipin çivâz : Uçan böcek [AYS 1084].

Çoçga ~ Çoçka : Emziren domuz [EDPT s.400] krş. *çoçuk*.

Çoçuk : Emziren domuz; her şeyin ve domuzun küçüğü [DLT I. 381-3] ³⁶
krş. *çoçga~çoçka*.

Çomguk ~ Çomuk ~ Çumguk ~ Çumuk : Ayağı ve başı kızıl, kanadında beyaz tüy olan karga [DLT I. 33-15, 470-5; KBDÜ s.38; KB 77]. ³⁷

Çömâli < Çiğ. : Karınca [EUTSöz. s.65] krş. *çimâli~çumalı~çümâli*.

Çufga at : Hızlı gitmek isteyen bir postacının yoldan alıp başka bir at buluncaya kadar bindiği at [DLT I. 424-22].

Çulık : Çulluk; üveyik büyüklüğünde, alacalı bir tür su kuşu [DLT I. 381-16].

Çumalı < Çiğ. : Karınca [DLT I. 448-12] krş. *çimâli~çömâli~çümâli*.

Çümâli < Çiğ.: Karınca [ETG s.272] krş. *çimâli~çömâli~çumalı*.

- D -

Deve : Deve [DLT II. 195-25, III. 225-9] krş. *devey*.

Devey : Deve [DLT I. 31-21] krş. *deve*.

- E -

Eçki < Oğ. : Keçi [USp. 53,2; ZH DU II. 3-223 (s.23)] krş. *eçkü*.

Eçkü < Oğ. : Keçi [DLT I. 95-13, 128-24, II. 14-5, 117-10, 266-7; ZH DU II. 3-131, 132 (s.23); ETS s.58] krş. *eçki*.

Él : Atı anlatan bir isim [DLT I. 48-30, 331-33].

Elik : Geyik; dağ keçisi [AH 456; KB 79; ETG s.264].

Él kuş : Kartala benzeyen alacalı bir kuş [DLT I. 49-8].

Enük : Enik; yavru hayvan; sırtlan, kurt, köpek gibi hayvanların yavrusu [DLT I. 72-26; AY 631-13, 619-4, 643-2; ETG s.264; AYİP 609-18, 619- 5, 630-10 (s.177); EDPT s. 183; Suv. 610-3, 7]. ³⁸

Enüklüg arslan : Enikli (yavrulu) arslan [DLT I. 153-18].

Erik at : İyi yürüyen at [DLT I. 70-19].

³⁶ Etimolojisi için bk. TDES s. 96 - 97.

³⁷ Krş. DLT I. 33-15: '*çumguk*' ~ '*çumuk*', 470-5: '*çomguk*' ~ '*çomuk*'.

³⁸ Etimolojisi için bk. TDES s. 136.

Erik yılık : Yorga (iyi yürüyüşlü) hayvan [DLT I. 70-18].

Erkeç : Koç; genç teke; üç yaşındaki keçi [EUTSöz. s.74; DLT I. 95-11; KB 4353; ETS s.59; EDPT s.223; UM II. 12-4]³⁹ krş. *irk*.

Erkek : Her hayvanın erkeği [DLT I. 111-11, 102-23].

Erkek takagu : Horoz [KDYS III. 11, 97; DLT I. 111-11, 447-2].

Esri : Kaplan [KB 2310, 5079; KBT s.78; DLT I. 126-7] krş. *asrı*.

Eşek : Eşek [DLT II. 246-9; EDPT s.260]⁴⁰ krş. *eşgek~eşkek~eşyek*.

Eşgek : Eşek [DLT I. 111-1,114-6; EDPT s.260; ETG s.265; Suv. 341/22]
krş. *eşek~eşkek~eşyek*.

Eşkek : Eşek [ZHDU II. 1-66, 1-76: (s.42)] krş. *eşek~eşgek~eşyek*.

Eşyek : Eşek [DLT I. 111-2, 114-6, 492-10, III. 62-2, 330-3; EDPT s.260].
krş. *eşek~eşgek~eşkek*.

- H -

Hara huş : Kartal [U II. 6,13; EUTSöz. s.81].

Harga : Karga [U II. 32, 55; EUTSöz. s.83].

Hayın : Koyun [EUTSöz. s.83].

Huş : Kuş [U II. 35, 22] krş. *kuş*.

- I -

İdınçu yılık : Yük vurulmayarak bırakılan hayvan [DLT I. 134-3].

İduk : Adaklık hayvanı; bir kişinin adak olarak saklayıp yünü kırılmayan, sütü sağılmayan, yük vurulmayan ve binilmeyip başı boş bırakılarak salıverilen hayvan [DLT I. 65-13].

İkilaç : Asil, iyi yürüyen at [DLT I. 139-4,16; 11TŞ s.222: XXI - 5].

İl kuş : Atmaca [DLT I. 331-27].

İmga : Dağ keçisi [EUTSöz. s.85; KB 5373; UM II. 75/13 (s.392)].

İngan : Dişi deve [DLT I. 120-17; 289-19; KDYS I. 120, III.191] krş. *ingen*.

³⁹ Etimolojisi için bk. TDES s. 137 - 138.

⁴⁰ Her ne kadar *Ermeniceden* alıntı olduğunu ifade edenler olsa da biz de Doerfer gibi Türkçe bir ek olan *-gek, -ek* küçültme ekiyle türetilmiş Türkçe bir kelime olduğunu düşünmekteyiz [bk. TMEN 486]. Etimolojisi için bk. TDES s. 138; ayrıca bk. KDYS I. 311; AY 34 ğ / 11, 300/1; ETS s.59; Sev. 735; TMEN II. 486; USp. 55 / 25.

Isırgan it : Isıran köpek [DLT I. 156-29].

It : Köpek [DLT I. 35-11,156-25,157-13, II. 8-8,10-19,16-2; KB 2047, 2048, 6194; ETS s.60; 11TŞ s. 223: XXII-9, XIX-9] krş. *it*.

It balası : Köpek yavrusu [DLT II. 84-25].

It çakır : Çakır gözlü it [DLT I. 363-17].

It oğlu : Köpek yavrusu [DLT III. 232-14].

İwık : Kayalıklarda yaşayan geyik [KB 5374; DLT I. 67-11, 239-17].

- İ -

İğdiş : Evcil hayvan [EDPT s.103].

İğiş : İğdiş edilmiş hayvan (at) [DLT I. 122-8].

İlan : Yılan [Sev. 735] krş. *yılan*.

İngek (I) : İnek, dişi sığır [İKP LXXVII-4; ETY T. 15 (I, 104), IrKB 60 (II, 83); KB 5372; ETG s.275; UM II. 12-2 (s.489); Sev. 736 ; Maitr. 12 -2; DLT I. 111-13, III. 91-22].

İngek (II) : Dişi kaplumbağa [DLT I. 111-14].

İngen : Dişi deve [ETY IrKB 8 (II,74), Alt. I. 6. str.; MTH 8 (s.220); ETS s.60; Sev. 736; EDPT s.184] krş. *ingan*.

İnilig böri : Küçük kardeşli kurt [ETY Alt. ön yüz, 1. str ; EETİ s.131].

İrbiç ~ İrbiz : Vaşak [ETG s.275].

İrk : Dört yaşına girmek üzere olan koyun, koç [Maitr. 12/4; DLT I. 43-4; EUTSöz. s. 97; EDPT s.220] krş. *erkeç*.

İrkek yont : Erkek at [ETY II. 79 (IrKB 36)].

İt : Köpek [ETY II. C. 10 (I.70); ETEAta. 6; KB 3422, 3526, 4711; TTT IV. 8,58; Man. III. 45. 1; ZHDU. II. 1-80, 2-67 (s.43); İKP IX. LXXIV. (s.186); TMEN 633; BSU s.212: 56. 13] krş. *it*.

- K -

Kaburga : Baykuş [TTT VI. 20-59, VIII. 96; EUTSöz. s.179].

Kak : Kaz [KB 4198, 5377; KBT s.79]⁴¹ krş. *kaz*.

⁴¹ Reşit Rahmeti Arat, KB 4198'de çevirmemiş; 5377'de ise '*kaz*' karşılığını vermiştir.

Kalık kuşları : Gökyüzü kuşları [KBT s.79; KB 94].

Kamıçak : 'Kurbağa yavrusu' da denilen su böceği [DLT I. 487-24].

Kançık : Dişi köpek [DLT I. 188-13, 475-23].

Kaplan : Kaplan [ETEAta. s.7; TTT VII. 54, 7; EUTSöz. s.166].⁴²

Kara : Ehlî hayvan [ETG s.278].

Kara çumguk : Bir tür kara karga [KB 77].

Kara kuş : Kara kuş; kartal; tavşancıl [DLT I. 331-25, III. 221-18; KB 3949, 4199, 4711, 5378; ETAT s.355; MTH 4, 65, 78 (s.224); UM II. 78/21 (s.402); Maitr. 78/21; ETY II. 73, 84, 86 (IrKB 4, 65, 78)].

Kara öpgük : Kara çavuş kuşu [ETY II. 78 (IrKB 32)].

Karga : Karga [KDYS I. 254, 425; AY 34f/2, 34ğ/17; DLT I. 254-20, 425-10, II. 26-2; ETG s.278; AYS 1121,1060; ETŞeh. s.79; ETS s.62, 63; TMEN III. 1386; U II. 32/55; EDPT s.653; Maitr. 74 / 51].

Kargılaç : Kırlangıç [DLT I. 526-26, 529-6; EDPT s.657]⁴³

Karguy ~ Karkuy : Atmaca [ETS s.62] krş. *kırguy*.

Karı at : Azı dişini yarmış olan at [DLT III. 223-1].

Karınça : Karınca [DLT III. 375-13] krş. *karınçak*.

Karınçak < Oğ. : Karınca [DLT I. 501-25] krş. *karınça*.

Karlıgaç : Kırlangıç [DLT I. 527-1] krş. *kargılaç*.

Karsak : Derisinden güzel kürk yapılan bir hayvan [DLT I. 473-8].

Kartal : Akbaba; kartal [EDPT s.648,649; TMEN III. 1452; OADME s.365].

Kartal koy : Akli karalı, alaca koyun [DLT I. 483-6; EDPT s.648].

Kaşga at : Yüzü ak, gözlerinin çevresi kara olan at; peçeli at [DLT I. 426-2].

Kaşga koy : Başı ak, başka yerleri kara olan koyun [DLT I. 426-10].

Kaşgalak : Ördekten büyük, ak tüylü bir su kuşu [DLT I. 528-5,10].

Katır : Katır [KB 5370; KBT. s.79; DLT I. 364-10; OKD s.26].

Katkı(a)ç < *Argu*. : Çiyana benzer bir böcek [DLT I. 455-10].

Kaya kuzgunı : Kaya kuzgunu [KBT s.79; KB 2313].

⁴² Bahaeddin Ögel, Orta Asya'da kaplan bulunmadığını ileri sürmüştü (bk. BÖTM s.305), ayrıca Orta Asya, Kore ve Mançurya'da büyük bir kaplan yaşadığını da belirtmiştir. Ona göre Türkler, '*kaplan*' ve '*vaşak*'ı birbirine karıştırmışlardır [bk. B. Ögel : Türk Mitolojisi - I.c., s.305 ve II. c., s.535].

⁴³ Ayrıca bk. MGT. 41³; EUTSöz. s. 169; 11TŞ s. 227: XLII-26; TMEN III. 1513.

Kaz : Kaz [KDYS III. 128,129,130,358; KB 72; KBT s.79; ETG s.278; AYS s.399, 411; AYİP 4-12, 19-20 (s.181); DLT I. 104-1, II. 177-11, 359-10, III. 128-31, 130-15, 149-5] krş. *kak*.

Keçi < Oğ.: Keçi [DLT III. 219-10] krş. *eçki~eçkü*.

Kekelik : Keklik [ETG s.278].

Keklik : Keklik [EUTSöz. s.104; KDYS I. 479; KB76; DLT I. 479-21; EDPT s.710; TMEN III. 1639].

Kekük : Kemiği büyü ve tılsım için kullanılan sek sek veya guguk kuşu [ETG s.278; EUTSöz. s.104; DLT II. 287-13; Maitr. 32 / 14; MNB s.261].⁴⁴

Kelegü : Tarla sıçanı soyundan gelen bir hayvancık; geleni [DLT I. 448-9].

Kelen : Gergedan [U I. 8,42; ETG s.281; EUTSöz. s.104, 178].

Keler : Keler; kertenkelelerin genel adı [EDPT s.719; DLT I. 364-27].

Kepeli : Gece kuşu, yarasa [DLT I. 448-15].

Kerşegü at : Kürek kemiğinin altında yağırlı olan at [DLT I. 491-22].

Keslinçü : Sarı keler [DLT III. 242-24].

Ketki at : Sırtı dar, yanları geniş at [DLT I. 430-10].

Kewel at : Arap atı; küheylan; soylu at [DLT I. 395-10, II. 133-13; KB 1428, 4549, 5369, 5803].

Keyik : Büyük baş hayvan; geyik; av hayvanı; vahşî hayvan [KB 401, 402, 698, 712, 722; Suv. 608. 20; H. II. 14,122; ETY IrKB 21 (II, 76), IrKB 47 (II, 81), IrKB 68 (II, 84), T. 8 (I, 102), Alt. I. B. 3 (III, 102); ETG s.278; İKP s.194; UIS 129 (s. 90); AYİP 630-22, 608-20 (s.182); UM II. 67,12 (s.361); U II. 43,14,103,106, IV. C 8,9,57,61,64 (s.101); ETS s.63; AdM. s.364; EDPT s.648, 755; DLT I. 26-16, 155-28, II. 8-27, 120-15, III. 168-10, 366-1].

Keyik oğlu : Geyik yavrusu [ETY II. 76 (IrKB 21)].

Keylig : Maymun [DLT III. 175-20, 22].

Kıl : Kıl kuyruk kuşu [KB 72].

Kıl kuğruk : Kıl kuyruk kuşu [DLT I. 337-10].

Kıl kuş : Ördeğe benzeyen bir tür kuş [DLT I. 337-7].

⁴⁴ Krş. İnsadi Sutra. str. 98 "*kuckuck*: kartal veya guguk kuşu"; EDPT s.710: "*kākūk*: kırmızımsı şahin" ve ETY IrKB 35 (II,79): "*kākūk*: süksük kuşu".

Kır at : Kır at [DLT I. 324-22].

Kırguy ~ Kırkuy : Atmaca [ETS s.62; DLT II. 95-8, III. 241-17, 241-18] ⁴⁵ krş.
karguy.

Kırguy çibek : Atmacaya benzer kuş [DLT III. 241-18].

Kısır : Doğurmayan dört ayaklı hayvan; kısarak [11TŞ s.231: XLI-11; DLT I. 236-3, III. 88-20].

Kısarak : Kısarak [DLT I. 203-23, 207-11, 364-24, 474-3, II. 96-23; ETS s.64; 11TŞ s.231; EDPT s.668, 669: " *kısra:k* "].

Kıyand < *Skr.*: Gergedan [OKD s.2,3,18,19]. ⁴⁶

Kızgul at : Donu boz ile kır arası olan at [DLT I. 483-9].

Kızıl tilkü : Kırmızı tilki [KB 2312; KBT s.79].

Kız kuş : Kanatlarını açınca renkten renge giren bir cins kuş [DLT I. 332-5, 326-19; EDPT s.670; MNB. s.264]. ⁴⁷

Kimünce : Sivrisinek [DLT III. 358-4] krş. *kūmiçe*.

Kirpi : Kirpi [AY 299-6; EUTSöz. s.111; DLT I. 415-19].

Kiş : Samur [KB 3836, 4425, 5367,5825; DLT III. 126-16; ETY I. 58,70 (*K Y C 12, Ş 12*); OKD s.1,17].

Koç : Koç [DLT III. 184-25] krş. *koç(u)ñar*.

Koç(u)ñar < *Oğ.* : Koç [EDPT s.592: " *koçña:r* "; DLT I. 321-11, II. 101-9, III. 102,18: " *koç(u)ñar* "; H II. 12,106: " *koçuñar* "] ⁴⁸ krş. *koç*.

Kodi tabışkan : Ada tavşanı [ETY II. 84 (*IrKB 66*)].

Kogu : Kuğu [ETY IrKB 53 (II, 82)]. ⁴⁹

Kolan(l) : Yaban eşeği [DLT I.214-16,263-10,415-2,III.122-15; OKD s.20] ⁵⁰
krş. *kulan*.

⁴⁵ Krş. DLT II. 95-8: " *kırguy* ", III. 241-17, 241-18: " *kırkuy* ".

⁴⁶ **Kıyand~kıyandkat**: Sanskritçe bir kelime olup aslı 'ganda'dır ve Farsçaya "gergedan/kerkedan" olarak geçmiştir. Türklerin Hindistan'ın en güney bölgelerinde yaşayan bir hayvanı bilmeleri mümkün olmadığı gibi, B. Ögel'e göre hem Türkler hem İslâm bilginleri, Çinliler ve Moğollar gergedan ile vahşi öküzü (yak / kutuz) birbirleriyle karıştırmışlardır : bk. B. Ögel : Türk Mitolojisi - I: s.137,138.

⁴⁷ Bk. EDPT s. 670: " *kız kuş*: ispinoz renginde olan kuş ".

⁴⁸ Bk. Maitr. 82 / 41; EUTSöz. s. 179; USp. 280; ETS s. 64; 11TŞ s. 232: XLI-53.

⁴⁹ Bk. EUTSöz. s. 180; TT. I. 225; TMEN III. 1543.

⁵⁰ Bk. ETS s. 65; 11TŞ s. 235: XIX-3; EDPT s. 622; TMEN III. 1574; Shc. 95.

Kon : Koyun [DLT III. 140-10] ⁵¹ krş. *koy~koyn*.

Kongur koy : Kestane renkli koyun [DLT III. 363-3].

Konguz : Böcek [Suv. 614. 9; EUTSöz. s.181; ETŞ. s.7: met. 190; DLT III. 363-17; ETY Toy. 29 (II, 59); KB 6559; ETG s.282; BSU s.227:1. 113].

Korday : Kuğu türünden bir kuş; pelikan [DLT III. 240-21, 25; KB 72, 5377; EDPT s. 659; 11TŞ s. 233: XLIX-3; EDPT s. 649].

Koş at : Hakanın yanındaki yedek at [DLT III. 126-4].

Koy : Koyun [ETY I. D. 12, II. D. 11 (I, 34); DLT I. 31-12, 173-3, II. 15-3, 27-14, III. 5-10, 60-8, 88-14, 142-6, III. 140-10; KB 1412, 1413, 4765, 4767, 5371, 5164; OKD s.9, 363, 366] ⁵² krş. *kon~koyn*.

Koyn : Koyun [UM II. 78-12, 74-55 (s.415); AYS s.58, 104, 399, 411] krş. *kon~koy*.

Koyun başları irkeç : Sürünün önünde giden keçi [KB 4353].

Kozi : Kuzu [KB 461, 695, 1314, 1638, 2845, 2920, 3096, 5845, 5925; EUTSöz. s.184; ETG s.282] ⁵³ krş. *kozi~kuzı~kuzi*.

Kozi : Kuzu [BTT V. 217 (s.84)] krş. *kozi~kuzı~kuzi*.

Köçüt : Göç atı [KB 1704; DLT I. 357-11, II. 76-1; KBT s.80; EDPT s.695].

Kögürçkän : Güvercin [ETG s.282] ⁵⁴ krş. *kögürçgün~kökürçkün*.

Kög yılkı : Başı boş hayvan [DLT III. 131-16].

Kök böri : Mavi kurt [KB 5378, 6194; KBT s.80].

Kök buymul toğan : Yırtıcı, bir tür boynu mavili ve beyazlı doğan [ETY II. 90 (IrKB 98)].

Kök çetük : Erkek kedi [DLT I. 388-11] krş. *kök muş*.

Kökegün : Gök sinek [DLT I. 188-2, II. 287-19, 287-11].

Kökgan : Bir kuş adı [DLT I. 519-20].

Kökiş turna : Bir kuş türü [KB 74].

Kökmäk : Geyik cinsinden bir hayvan [ETY D. 2 (III. 73)].

Kök muş : Erkek kedi [DLT I. 391- 6] krş. *kök çetük*.

⁵¹ Ayrıca bk. DLT III. 140-10: "*kon* < *Argu*".

⁵² Bk. İKP III. 1, XIII, 5; AY 4/11, 6/12, 19/9, 19/22; TT IV. 8, 55; EUTSöz. s.183; ETG s. 282; TMEN 1590; ETS s. 65; 11TŞ s. 233: LXXIV-3, XIX-4.

⁵³ Bk. EDPT s. 481; Shc. 113; M III. 39/2; USp. 36/3; Maitr. 74/57.

⁵⁴ Bk. Suv. 620. 20, 627.7; ZHDU I. 40 (s. 23).

Kök täyääñ : Gök sincap [ETY II. Ş 12 (I,58), II. C 12 (I. 70)].

Kök teke : Boz geyik [KB 5375; KBT s.80].

Kök tupulgan : Kanadında çelik olduğuna inanılan, vurduğunda dağı delen ve diğer tarafa geçen kuş; dağ kırlangıcı [DLT I. 519-20; EDPT s.440].

Kökürçgün : Güvercin [DLT II. 226-13; Maitr. 5/26; EUTSöz. s.114] krş. *kögürçkân~kökürçkün.*

Kökürçkün : Güvercin [DLTIII.419-11] *kögürçkân~kökürçgün.*

Kölök : Yük hayvanı [ETG s.283] krş. *kölük.*

Kölük : Yük hayvanı [İKP XXVIII. 3 (s.199); KB 4441; EDPT s.717; DLT I. 392-1; ETG s.283; HTEUY 1612,1756 (s.249)] krş. *kölök.*

Köşek : Deve yavrusu [EDPT s.753].

Köpek : Köpek [KB 6601; KBT s.80].

Kösürge : Köstebek; tarla sıçanı soyundan bir hayvan [DLT I. 490-14] krş. *kösürgen.*

Kösürgen : Köstebek; tarla sıçanı soyundan bir hayvan [DLT I. 522-18] krş. *kösürge.*

Köti kızlak : 'Kabakuş' da denilen kırmızı kuyruklu bir kuş [DLT I. 473-20].

Ku : Kuğu [EDPT s.609] krş. *kogu~kugu.*

Kuba at : Donu kumral ile sarı arası olan at [DLT III. 217-11].

Kuburga : Baykuş [DLT I. 489-10].

Kuğgu : Kara sinek; sinek [DLT I. 425-9, III. 367-9; 11TŞ s. 235: XLII-10].

Kugu : Kuğu [KB 72,365,1098,1101,4199,5377,5449,5643; EDPT s.609; DLT III. 225-5, 240-25] krş. *kogu~ku.*

Kula at : Sarı (yer sarısı) at [EDPT s.617].

Kulan : Yaban eşeği [KB 284, 5375; OKD s.20] krş. *kolan.*

Kulnaçı kısarak : Doğuracak kısarak [DLT I. 491-10].

Kulun : Tay [DLT I. 215-9, 404-8, II. 90-11, III. 92-3; TMEN III. 1423; ETS s.65; EDPT s.622; ETY IrKB 24].

Kulunlug kısarak : Tayı olan kısarak [DLT I. 500-15].

Kumursga : Karınca [ETG s.284].

Kunduz ~ Kuntuz : Kunduz [DLT I. 458-8: "kunduz"; ETG s.284: "kuntuz"; U

IV. D 6,11,50,118 (s.101): “*kuntuz*”].

Kurbaka : Kurbağa [DLT III. 122-16; ETS s. 66; TMEN III.1449;EDPT s.646].

Kurt (I) : Kurt; solucan; meyve ve sebze de görülen asalak [UM II. 74/8 (s.421); AY 322/4, 366/16, 614/9; AH 228; DLT I. 342-16; KB 5842, 5844, 6559; ETY T. 29 (II. 59); H I. 8. 70; U III. 32-3,4; KBT. s.80; ETG s.284; UT 268,644(s.243); HTEUY 1295 (s.249); AYİP 614 - 9 (s.182); Alt.Hand. 22-5, 28-31 (s.254); BSU s.221:28,47; EDPT s.648].

Kurt (II) : Kurt; vahşî hayvan [KB 4196; AH 228; EDPT s.648; DLT I. 342 - 16: “Oğuzlar ‘böri’ ye ‘kurt’ derler.”, III. 6-1; EETİ. s.114].

Kurt koñuz : Böcek [Suv. 614, 9; EUTSöz. s.188].

Kuş : Kuş [AH 224, 459; KB 75,1319,2381,3005,3011,3949; ETY IrKB 6 (II,74), IrKB 66 (II,84); AY 365 / 5, 44 / 6, 490 / 11, 599 / 15, 599 / 16, 682 / 22; İKP LXXII.8, LXXV. 3; DLT I. 22-9, 34-33, 163-28, 176 - 6, II. 4-1, 4-17, III. 6-1, 63-24; EUTSöz. s.188; KBT s.80; UT 1019 (s.243); TMEN 1561; AH 224, 459; UM. I. 142 (s.44); MTH 20 (s.224); HTB 1130 (s.148); UM II. 55/19, 67/12, 85/3 (s.361,421); ETS s.66; BSU. s.227: 4. 52, 5. 23, 5. 230; EDPT s.670; U III. 32/4; TTT I. 23; OKD 8, 340, 348, 298].

Kuşgaç : Serçe [DLT I. 455-15; EDPT s.672; AYS 1058,1140].

Kuş oğlu : Kuş yavrusu [ETY IrKB 20 (II, 76); EDPT s.670].

Kuş totan ügüz : Nehir kuşu; doğan [ETY IrKB 65 (II, 84)].

Kutuz : Yaban sığırı; Tibet sığırı (= yak) [KB 2311,5372; KBT s.80; DLT I. 365-22].

Kutuz it : Kudurmuş köpek [DLT I. 365-23].

Kuyanığ : Tavşan [Man. I. 88; EUTSöz. s.190] krş. *kuyan*.

Kuzgum : Kuzgun [ETG s.285] krş. *kuzgun*.

Kuzgun : Kuzgun [DLT I. 439-26, III. 240-26; ETY IrKB 83 (II.87), IrKB 19 (II.76); KB 365,1098,2312,5643; U III. 32.5; EUTSöz. s.190; KBT s.80; TTT VI. SY 59 (s.89); TMEN 1480; İKP I. 4, LXXV.3 (s. 201); HTB 1130(s.148,149); ETS s.66; EDPT s.482; U III. 32/5; TTT VI. 59; TMEN III. 1480; ETG s.285] krş. *kuzgum*.

Kuzı : Kuzu [KB 1040,3311,4631; DLT I. 7-14,208-10,303-16, II. 310-4, III.

102-12,102-21,224-3] krş. *kozi~kozi~kuzi*.

Kuzi : Kuzu [ETAT. s. 356,357] krş. *kozi~kozi~kuzi*.

Külmiz : Karaca [KBT s.80; KB 79].

Kümüçe : Sivrisinek [DLT I. 445-10] krş. *kimünce*.

Küskü : Sıçan [EUTSöz. s.124, 125; ETŞ s.12: met. 60; USp. 285; ETG s.285; HTB 24 (s.156)].

Küsürge : Tarla sıçanı cinsinden bir hayvan [DLT I. 490-14].

Küvez : Güve [AY 619 / 23].

Küvük : Erkek kedi [DLT III. 165-5].

Küvük muş : Erkek kedi [DLT III. 165-5, 388-11].

Küvük muş : Erkek kedi [DLT I. 391-26].

Küye : Güve; keçe ve benzeri şeyleri yiyen böcek [DLT III. 170-9].

Küzkünek : Çakıra ve kelere benzeyen bir kuş [DLT I. 528-24].

Küzkünü : Geceleri ses vererek uçan ateş böceği [DLT I. 493-4].

Küzün : Kendisiyle serçe, tarla sıçanı, köstebek gibi hayvanlar avlanan sıçan cinsinden bir hayvan [DLT I. 404-21].

- L -

La < Çin.: Yük hayvanı; katır [EUTSöz. s.123; ETG s.286: " *la < Çin. lo*].

Laçın < Moğ.: Şahin; doğan [Suv. 620. 20; EUTSöz. s.125; AY 627 / 8, 633/22, 620/20; KB 2381; KBT s.80; ETG s.286; BTT I. D 61 (s.61); DLT I. 410-1,2].

Lagz : Domuz [İKP s.198] krş. *lagzin~lagzin~lakzin*.

Lagzin : Domuz [ETG s.286; İKP 203; EDPT s.527,764] krş. *lagz~lagzin~lakzin*.

Lagzin : Domuz [ETY II. C 10 (I,70), Ş U Ş 11 (I,166)] ⁵⁵ *lagz~lagzin~lakzin*.

Lakzin : Domuz [ETY II. Ih. A b 2 (II,122)] krş. *lagz~lagzin~lagzin*.

Leglek : Leylek [Barutçu.SDB 99].

Lengeç : Yengeç [EDPT s.764].

Lö < Çin. : Ejder; ejderha [İKP XXXIX.2, XLV.7-1, XLVIII.5, XXXIX.8 (s.204)]

⁵⁵ Bk. M I. 12/16; EUTSöz. s.125.

krş. *lu*.

Lu ~ Luu ~ Lüi < *Çin.* : Ejder; ejderha [ETŞ s.10: met. 38; ETY O üst 4 (I,130): "*luu*", O 12 (I,130): "*lûi* "; AYS 433, 561: "*luu* "; UM I. 142 (s. 45): "*lu* "; HTB s.92; UIS 722 (s. 92): "*luu~lû*"; HTEUY 1754 (s.250): "*luu* "]⁵⁶ krş. *lô*.

- M -

Maga : Bir cins hayvan [ETY IrKB 75 (II, 85), IrKB 74 (II, 85)].

Maharag : Büyük yılan [TTT VI. 52, 342; EUTSöz. s.127].

Mama : Harmanda ortada bulunup öteki öküzlerin etrafında döndükleri öküz [DLT III. 235-19].

Manu : Yabanî bir hayvan; vahşî kır kedisi [EUTSöz. s.128; Maitr. 102 / 7].

Man yaşlıg koyun : Dört yaşını geçen koyun [DLT III. 157-26].

Mayguk : Çatal tırnaklı olmayıp, top tırnaklı ve kısa tüylü olan hayvanlar [DLT III. 175-17].

Merdek : Ayı yavrusu [DLT I. 480-19, 480-23].

Miñü / Müñü at : Binek hayvanı; binilecek at [KB 2439, 4441; USp. 286; EUTSöz. s.134; KBT s.80; Maitr. 35/12, 51/54].

Miskiç : Kedi [EUTSöz. s.130; ETG s.287].

Muguzgak : Bal arısına benzeyen bir çeşit sinek [DLT I. 504 - 25].

Munduz yoriga at : Yorga (iyi) yürüyüşten başka yürüyüş bilmeyen at [DLT I. 458-23].

Muş < *Çiğ.*: Kedi [DLT I. 391-27, 438-14, II. 14-18, 105-24, III. 127-6, 165-5; ETS s.67; EDPT s.765: "*müş* "].

Muş oğlu : Kedi eniği (yavrusu) [DLT II. 14-18].

Muygak : Dişi geyik [Man. I. 35, 5; EUTSöz. s.132, 133; KB 79, 5374; EDPT s.772; ETG s.287; UM II. 75/12 (s.361)].

Müngüz baka : Kaplumbağa [AYS 1076; DLT III. 226-10].

⁵⁶ Krş. UIS 722 (s. 92): "*luu ~ lû < Çin. lung*".

- N -

Nek : Timsah [DLT I. 346-6, III. 155-26].

Nek yılan : Ejderha [DLT III. 155-27].

- O -

Oça bars : Yavru pars [ETY Alt. ön yüz : 1. str.; EETİ s.131].

Oglak : Süt emen keçi yavrusu [DLT I. 65-22, 119-22, 468-7, II. 266-10, 294-17, III.102-21, 145-11; EUTSöz. s.139; ETAT s.357,361; KB 141; UM II. 12/5 (s.436); ETS s.67; 11TŞ s.239: XLI-56; EDPT s.84, 85; USp. 55, 287; Sev. 738; Maitr. 12/5].

Oklug kirpi : Büyük kirpi [DLT I. 415-19].

Ok yılan : Ok gibi uçabilen ve kendisini insanların üzerine atan yılan [DLT I. 37-7, III. 29-26].

Olduk at : Nalsız at [DLT I. 101-1].

Or at : Donu al ile doru arasında bulunan at [DLT I. 45-7].

Oy at : Yağız at [DLT I. 49-28].

Ozuk at : Rakiplerini yarışta geçen at [DLT I. 66-26].

- Ö -

Ödiräk : Ördek [AYS s. 058, 399, 411] krş. *ördek*.

Ögür : Büyük baş hayvan sürüsü [DLT I. 54-12, 236-4, 285-14, 389-16, II. 153-7, III. 6-3; EDPT s.112; ETY IrKB 86 (II,87); M. I. 4, III. 45; TKT. I. s.33-34].

Ögürlüg adğır : Eşi (kısrağı) olan aygır [DLT I. 152-6].

Ök : Orta yaşı bulmuş, büyümüş herhangi bir hayvan [DLT I. 48-16].

Ök at : Dört yaşını geçmiş olan at [DLT I. 48-14].

Öküş yilkı : Haşarı, inatçı at [DLT I. 62-11].

Öküz (II) : Öküz [KB 5372; KBT s.80; ETG s.290; ETAT s.358; MTH 37, 56 (s.222); UM II. 12, 3 (s.369, 444); ETS s.68; AdM. s.356; EDPT s.34, 120; Shc. 98; Man. A II. 9; DLT I. 59-16, 446-13, III. 421-25; Maitr.

2/3; ETY El. 11 (III,180), IrKB 37(II,79), IrKB 56 (II,82)].

Öpgük : İbibik kuşu; çavuş kuşu [ETY IrKB I. 110, IrKB 32 (II, 78)] *krş. übüp~übgük.*

Öpüp : Bir cins kuş [TTT VIII. 34,5; EUTSöz. s.152].

Ördek : Ördek [KB 72, 6368; DLT I. 103-23, 104-1, 222-18, II. 17-10, 26-25, 391-10; EDPT s.205; ETS s.68; 11TŞ s.242: XXIV-5]⁵⁷ *krş. ödiräk.*

Örümçek : Örümcek [DLT I. 152-20].

Örüñ esri inek : Alacalı inek [ETY II. 83 (IrKB 60)].

Örüñ inen : Beyaz renkli dişi deve [ETY II. 74 (IrKB 8)].

Örüñ kuş : Akdoğan [KB 1319, 3010, 3011; KBT s. 81].⁵⁸ *krş. ürünğ.*

Örüñ teve : Beyaz renkli deve [ETY II. 74 (IrKB 8)].

Öyez < Oğ.: Sivrisinek [DLT I. 84-9].

Özlük at : Bir şahsın kendisine ait olan atı [DLT III. 438-13; ETY I. 58,70, II. 77 III. 101].

- P -

Pars : Yırtıcı bir hayvan [DLT I. 344-19, 346-4] *krş. bars.*

Piçin : Maymun [ETY Ta. II. 1 (II.134), H T 1 (II, 115)] *krş. biçin.*

Porsuk ~ Porsmuk : Porsuk [DLT III, 417-2].⁵⁹

Puzagu : Buzağı, dana [ETG s.271] *krş. bozagu~buzagu.*

- S -

Sagın : Sağılan hayvan; sağmal [DLT I. 499-18; EDPT s.811].

Sagızgan : Saksağan [KB 2313; ETG s.292;DLT I. 518-18]⁶⁰ *krş. sagızgan.*

Saglık : Dişi koyun; sütü sağılan hayvan; sağmal [DLT I. 471-17, 520-19, III. 102-19; 11TŞ s.243: XLI-54; EDPT s.809].

Sagızgan : Saksağan [DLT I. 439-6] *krş. sagızgan.*

⁵⁷ Bk. AY 4-12, 19-10, 19-22; EUTSöz. s.146; Suv. 4-12.

⁵⁸ R. R. Arat, birçok yerde bu kelime grubunu 'ak / beyaz kuş' olarak çevirmiş; yalnız 2054'te 'ak doğan' karşılığını vermiştir [bk. KB 2054].

⁵⁹ Bk. DLT III, 417-2: "Oğuzlar 'porsuk' diğerleri 'porsmuk' derler."

⁶⁰ Ayrıca bk. ETS s.68 ; EDPT s.818.

Sakırgan : Büyük sıçan; gеме [DLT I. 521-5; EDPT s.816].

Sakırku : Kene, sagırğa [DLT I. 489-22 ; EDPT s.816].

Salga at : Gem almaz; sert başlı at [DLT I. 425-5].

Sanduvaç : Bülbül [DLT I. 529-2, III. 178-11, 311-2] ⁶¹ krş. *sandvaç*.

Sandvaç : Bülbül [KB 78,4963,5972] krş. *sanduvaç*.

Sarı sandvaç : Sarı bülbül [KB 4961; KBT s.81].

Sarsal : Sansar; samura benzer bir hayvancık [DLT I. 483-3].

Seçe < *Far.* : Serçe [DLT III. 219-5].

Semiz buka : Şişman boğa [EETİ s.96; ETY I. B. 5-6].

Semürgük : Serçe; bülbüle benzer bir kuş [KB 6609; KBT. s.81; AYS 1140; 11TŞ s. 245; DLT II. 290-3,7].

Sengregü at : Engi hastalığına tutulmuş olup burnundan sümük akıtan at [DLT III. 387-13].

Sıçgan : Sıçan [DLT I. 75-18, 345-24, 409-10, 438-13, II. 263-22, III. 267-18, 282-19; ETG s.293; TTT VI. 36, 25; EUTSöz. s.202; AY 343/22, 404/3; H I. 8,56; ZHDU I. 56 (s.24); AYS 1102; Alt. Hand. 3-36 (s.257); ETS s.68] krş. *sıçkan~sıçkam*.

Sıçkan : Sıçan [ETG s.293] krş. *sıçgan~sıçkam*.

Sığın muygak : Erkek veya dişi geyik [KB 5374; EDPT s.811; TTT VII. 29/4].

Sığır : Sığır [DLT I. 364-8, II. 79-21, 189-13; 11TŞ s.246: XLI-48; EDPT s.34, 816].

Sığırçık : Sığırçık kuşu [DLT I. 501-20] ⁶² krş. *sığırçuk*.

Sığırçuk : Sığırçık kuşu [DLT I. 505-24; KB 4198] krş. *sığırçık*.

Sıgun : Yaban sığırı; geyik; yabanî keçi [DLT I. 409-20; H II. 22,24; EUTSöz. s.202; ETY II. B. 5 (I,72), IrKB 92 (II,89); KB 79, 5111, 5374, 6613; ETG s.293; UHT 2120 (s.44); ETŞeh. s.82; UM II. 75/12,78/40 (s.458); U IV. C 59,129,132 (s.109); EDPT s.811].

Sıp : Yavru at veya eşek; iki yaşına girmiş olan tay [11TŞ s.246: LXXIX-2; EDPT s.782; DLT I. 319-7, III. 158-9].

Sırıçga : Çekirge [DLT I. 489-7; EDPT s.416, 845].

⁶¹ Bk. 11TŞ s. 244: XLII-27; EDPT s.837.

⁶² Ayrıca bk. EDPT s.816.

Siçkam : Siçan [ETG s.293] krş. *sıçgan~siçkan*.

Sil at : Yemi az yiyen at [DLT III. 134-21].

Siñek : Sinek [KDYS II. 13-252, III. 100-369; U II. 77,26, EUTSöz. s.206; U II. 107; ETS s. 69; 11TŞ s.246: LXV-2; DLT II. 13-23,352-7, III. 100-18, 367-9; EDPT s.838].

Singäkkäyä : Küçük sinek [AYS 1109].

Singur : Sunkur; yırtıcı bir cins kuş [ZT 12,18,20,21,24 (s.36)] krş. *songkur~suñur*.

Sirke : Sirke [EDPT s. 850; DLT I. 430-9; Mel. 74/6].

Sogan yılan : Tulum gibi iri yılan [DLT I. 409-19].

Sogur : Kelere benzer bir tür ada tavşanı [DLT II. 227-19] krş. *sugur*.

Sokar : Boynuzsuz hayvan [DLT I. 411-10].

Sokar koy : Boynuzsuz koyun [DLT 411-13].

Soñkur : Yırtıcı bir cins kuş [DLT III. 381-16: KB 5639, 5697] krş. *singur~suñur*.

Sögüç : Kebap edilecek kuzu ya da oğlak [DLT I. 369-1].

Sugur : Kelere benzer bir tür ada tavşanı [DLT I. 363-25] krş. *sogur*.

Sukak : Beyaz dağ keçisi / geyiği [DLT I. 214-17, II. 287-1; KB 5374; 11TŞ s.247: XLI-50; EDPT s.808].

Suna : Turna; erkek ördek [ETY Alt. I. b. 3 (III.102)].

Sundılaç : Yund kuşu; çayır kuşu [DLT I. 526-19, 529-5, III. 178-14; ETS s.70; 11TŞ s.247: XLII-25; EDPT s.837].

Suñur : Sunkur; yırtıcı bir cins kuş [ETS s.70; OKD s.18,19; ETY K C b 3 (III.80)] krş. *singur~songkur*.

Sunzi : Pire soyundan bir hayvan; bir tür bit [DLT I. 422-21].

Suw sığırı : Su sığırı; manda [DLT I. 364-8].

Süglin : Sülün [DLT I. 444-6] krş. *süwlin*.

Sükiç : Kuş [KB 5677].

Sürüg : Sürü [İKP LXV.6; 11TŞ s.248: XLI-54, LXXIV-3; EDPT s.850; TTT VIII. C 5; KB4353,5371; DLT I.389-11,III.102-19; Man. A.I.8/8].

Süwlin : Sülün [DLT III. 11-4; ETS s.70; 11TŞ s.248: LX.4] krş. *süglin*.

- Ş -

Şa < Çin. : Alacalı bir cins kuş [DLT III. 211-1; EDPT s.866].

Şaş at : Ürkek at [DLT III. 152-11].

Şeşük at : Çözölmüş at [DLT I. 390-1].

Şunkar : Atmaca [EUTSöz. s.218].

- T -

Tabanlıg tewi : Tabanlı deve [DLT I. 499-5].

Tabışgan : Tavşan [ETY T 8 (I.102), IrKB 67 (II.84)] ⁶³ krş. *tavişgan~tawışgan~tawışkan~tvişkam*.

Tağun (*tadhun*) : Bir ya da iki yaşını doldurmuş sığır yavrusu; buzağı [DLT I. 400-14,15; EDPT s.555; EUTSöz. s.247; EUTSöz. s.219; Maitr. 12/3; DLT III. 171-5]. ⁶⁴

Tagı : Dişi yaban eşiği [KB 5369,5375,6570; KBT s.81].

Taguk : Tavuk; horoz [OKD s.14,29,362,365] krş. *takagu~takıgu~takıku~takuk*.

Takagu : Tavuk [DLT I. 217-8,346-11,447-7, III. 11-4, 97-14] ⁶⁵ krş. *taguk~takıgu~takıku~takuk*.

Takıgu : Tavuk [ETY ŞU.Ş. 10 (I. 166), ŞU.B. 4 (I.180); HTEUY. 1536

⁶³ Ayrıca bk. AY 30/7, 34/18, 349/15; EUTSöz. s. 229; U IV. D 13,72,104,136 (s.110); TT. VIII. 36; USp. 86, 87, 108, 284; TMEN II. 966; H I. 25, 89, 116; BTT. I. B 172, D 90 (s.64).

⁶⁴ Bk. Besim Atalay : DLT IV. Cilt, s. 560 : "Kâşgarlı, '*tadun*'a bir yaşını doldurmuş buzağı anlamını verirken '*tadhun*'a da 'iki yaşını bitirmiş olan sığır yavrusu' demiştir; bu yaşta olan sığır yavrusuna bugün de '*tosun*' denmektedir. '*Tadun*' ile '*tadhun*' kelimelerinin ayrı ayrı söylenen tek kelime olduklarından anlamlarının da bir olması gerekir." Ayrıca bk. DLT I. 400-14,15, EDPT s.555, EUTSöz. s.247 : "*Tağun (tadhun)* : İki yaşını doldurmuş sığır yavrusu." ve krş. EUTSöz. s.219, Maitr. 12/3, DLT III. 171-5: "*Tadun* : Bir yaşını doldurmuş buzağı."

⁶⁵ Bk. Bahaeddin Ögel : TKT I. s.395,397: "Eski Türklerde 'tavuk' sözünü '*taguk, takuk, takagu, takıgu*' diye söylüyorlardı. Anlaşıldığına göre '*taguk*' ve '*takuk*' sözleri biraz daha geç çağlarda - gelişme yoluyla - oluşmuş şekillerdir. Uygur Türklerinin yazılı kaynaklarında tavuğa daha çok '*takıgu*' adı veriliyordu. Elbette ki Uygur eserlerinin eski ve yeni olanları vardı. Fakat Uygur yazısıyla yazılmış bütün eserlerde tavuğa '*takıgu*' denmiş olması, Doğu Türklerinde kümes hayvanları kültürü içinde bir birliğin var olduğunu gösterir (bk. Uig. II. 84,8). 11. yüzyıl Türklerinde durum biraz daha değişiktir. Türkler tavuğa '*takagu*' demeye başlıyorlardı. Kâşgarlı'nın eserinde sözü geçen Türkler, Orta Asya Türkleri idiler (bk. DLT I. 286). Türklerin güçlü ve soylu bölümü olan Oğuzlar, bu çağda bile tavuğa '*takuk*' ve '*taguk*' diyerek diğer Türklerden ayrılmaya başlamışlardı. Moğollar da tavuğa '*takiya*' (bk. MGT s.141,264) derlerdi. Ayrıca bk. TMEN s.861; TT IV. 8; M I. 36; 11TŞ s. 248: LX-4; KDYS I. 427, II. 286, III. 11, 97, 144.

(s.254); UM II. 102/13 (s.465); AYS s.399,411; EDPT s.468; TKT II. s.421; U II. 1,88] krş. *takagu~takıku~takuk*.

Takıku : Tavuk [ETG s.296] krş. *takagu~takıgu~takuk*.

Takuk < Oğ.: Horoz; tavuk [DLT II. 286-20, III. 114-22] krş. *takagu~takıgu~takıku*.

Talım kara kuş : Yırtıcı kara kuş [ETY IrKB 4 (II.73), IrKB 65 (II.84), IrKB 78 (II. 86)].

Talwır : Keklik [DLT II. 173-2].

Targıl : At dışındaki diğer hayvanların alacalı [DLT I. 15-7].

Targıl yıldı : Sirtında akli karalı çizgiler bulunan alacalı hayvan [DLT I.482-7].

Tartar : Kumruya benzer bir kuş [DLT I. 485-22; KDYS I. 485].

Tavar : Davar, yük hayvanı [ETS s.71; EDPT s.442; RWb. III. 966; U II. 86/41, III. 81/14; KB 485,1112,1786,3982,4372].

Tavişgan : Tavşan [DLT I. 346-5,513-12,525-25; ZHDU I. 25,89,116 (s.24); AYS s.705; Alt.Hand. 75 (s.258); Ligeti. 261; EDPT s.447] krş. *tabışgan~tavişgan~tavişkan~tvişkam*.

Tavişgan : Tavşan [ETG s.297] krş. *tabışgan~tavişkan~tavişkan~tvişkam*.

Tavişkan : Tavşan [ETG s.297; UHT 1764 (s.45)] krş. *tabışgan~tavişkan~tavişgan~tvişkam*.

Tay : Tay; iki yaşındaki kısarak yavrusu [ETY K C a. 2 (III.79); KB 5803; ETS s.71; EDPT s.566; DLT I. 206-20,207-10,313-5, III. 158-5,9].

Taygan : Tazı; av köpeği; çok hızlı koşan köpek [DLT I. 421-18, II. 15-23, 343-17, III. 174-20; ETS s.71; 11TŞ s.248: XXII - 2; EDPT s.568].

Taz at : Alacalı boz renkli at [DLT III. 148-25, 149-2].

Tazı < *Far. tazî* : Arap atı [KB 5369, 5803, 5809; KBT s.81].

Taz koy : Alacalı, kel, boynuzsuz koyun [DLT III. 148-26].

Täbä : Deve [ETY IrKB 70 (II, 85); ETG s.299] krş. *deve~devey~täwä~teve~tevey~tewe~tewey~tewi~tive~tiwi*.

Täwä : Deve [ETG s.299; ETY IrKB 70 (II,85)] *deve~devey~täbä~teve ~tevey~tewe~tewey~tewi~tive~tiwi*.

Täyän : Sincap [ETY II. C 12 (I.70), II. Ş 12 (I.58)] krş.*tiyin*.

Tegîñ : Samur [DLT III. 370-26].⁶⁶

Teglügen : Dölengeç; çaylak kuşu [Maitr. 78 / 2] krş. *tengelgüç~tengelgün~tenlegüç*.

Teke : Teke; yaban keçisi [DLT III. 102-18,228-24; USp. 36,3295; EUTSöz. s.232; KB 5373, 5375; EDPT s.477; Maitr. 75-13].

Teküzlig at : Alnı akıtmalı olan at [DLT I. 507-15].

Tengelgüç ~ Tengelgün : Dölengeç; çaylak kuşu [DLT III. 228-25, 388-16,17]
⁶⁷ krş. *teglügen~tenlegüç*.

Tengil keyik : Ön ayaklarında çizgiler bulunan geyik [DLT III. 366-1].

Tenlegüç : Dölengeç; çaylak kuşu [EDPT s.522] krş. *teglügen~tengelgüç~tengelgün*.

Teve : Deve [DLT I. 127-8,385-3,485-23,389-16,499-5, II. 21-14,252-13, I. 31-20,II. 84-7,195-25,106-10, III. 139-8] krş. *deve~devey~täbä~täwä~tevey~tewe~tewey~tewi~tive~tiwi*.

Tevey : Deve [DLT III. 342-3,447-3] krş. *deve~devey~täbä~täwä~tevey~tewe~tewey~tewi~tive~tiwi*.

Tewe : Deve [ETS s.72; DLT II. 181-24] krş. *deve~devey~täbä~täwä~tevey~tevey~tewey~tewi~tive~tiwi*.

Tewey : Deve [DLT III. 49-7, 60 - 8, 113-2] krş. *deve~devey~täbä~täwä~tevey~tevey~tewe~tewi~tive~tiwi*.

Tewi : Deve [DLT III. 139-7, 287-14] krş. *deve~devey~täbä~täwä~tevey~tevey~tewe~tewey~tive~tiwi*.

Tewi kuş : Deve kuşu [DLT I. 331-25, 389-16, 499-5].

Tıg at : Donu kırmızı ile doru arasında olan at [DLT III. 127-30].

Tınlıg (II) : Canlı hayvan [KB 6089; U IV. B 31,40, C 18,88,190, D 2,109 (s.111)].

Tış at : Alnındaki ak akıtma, gözlerinin önüne kadar varıp kulaklarına çıkmayan at [DLT III. 125-22].

⁶⁶ Bk. TDES s.107 : "Kâşgarlı Mahmud'a göre Orta Türkçede *tegiñ* 'samur' olarak geçer. Ancak onun verdiği *samur* anlamının düzeltilmesi gerektiği anlaşıyor. Orta Türkçede samura *kiş* adı verilir. Bu ad çağdaş diyalektlerde de yaygın olarak geçer. O bakımdan Orta Türkçede samura *tegiñ* ve *kiş* adlarının verildiği kolay kolay düşünelemez. Nitekim Eski Kıpçakçada da *teyiñ* 'sincap' olarak geçer."

⁶⁷ Bk. DLT III. 228-25,388-16,17: *tengelgüç* (Oğuzlarda)~*tengelgün* (diğer Türk boylarında).

Tilkü : Tilki [DLT II. 343 -18; Suv. 610, U II. 31,53; EUTSöz. s.239; DLT I. 54-24,421-18,429-13,429-15, II. 15-23, III. 175-2; KB 2312, 5376; ETG s.299; MTH 70 (s.226); AYİP 610-15 (s.191); ETS s.72; 11TŞ s.252: XXII - 2; EDPT s.498,499; U II. 31, 52; Suv. 599/16, 610/15; ETY IrKB 70 (II, 85)].

Tirig : Her hayvanın dirisi [DLT I. 386-22].

Tişek : Şişek; üç yaşındaki koyun [DLT I. 387-20; EDPT s.563].

Tiş takagu : Tavuk [DLT III. 447-3].

Tiş torum : Deve yavrusunun dişisi [EDPT s.549; DLT I. 396-21].

Titir : Dişi deve [DLT I. 361-20, III. 291-19; KB 74,206,2312,5370; ETY IrKB 30 (II. 78)].

Titir bugrası : Deve aygırı [KB 2312; KBT s.82].

Tiyiñ : Sincap [KB 5367,5825] krş. *täyän*.

Tive : Deve [KB 206] krş. *deve~devey~täbä~täwä~teve~tevey~tewe~tewey~tewi~tiwi*.

Tiwi : Deve [DLT III. 139-7; 11TŞ s.252: LXXIV - 3] ⁶⁸ krş. *deve~devey~täbä~täwä~teve~tevey~tewe~tewey~tewi~tive*.

Toğ < Çiğ. : Toy kuşu [DLT III. 142-4] krş. *bod~toh~toy*.

Todlıç : Bir tür kuş [KB 5377; KBT s.82].

Togan : Doğan [ETY IrKB 6 (II.74), IrKB 66 (II.84), IrKB 67 (II.84); KB 1648, 2458; EDPT s.470; TMEN III. 1351].

Togan kök buymul : Boynu mavi beyaz doğan [ETY IrKB 98 (II. 90)].

Togan kuş : Doğan [ETY IrKB 66,67 (II. 84)].

Togan ügüz kuş : Bir doğan cinsi [ETY IrKB 65 (II.84)].

Togrıl : Yırtıcı bir kuş [DLT I. 482-12, III. 381-17; ZT 13,23 (s.36); BSU s. 236: 46.35]. ⁶⁹

Togum : Kesilecek hayvan [ZT 24,26] krş. *tokım~tokum~tugum*.

Toh < Çiğ. : Toy kuşu [DLT III. 142-3] krş. *bod~tod~toy*.

Tokım : Kesilecek hayvan [KB 4669] krş. *togum~tokum~tugum*.

Toklı : Toklu, altı aylık kuzu [DLT I. 106-10,431-3; KB 3096; KBT s.82; 11TŞ

⁶⁸ Bk. EDPT s.447; Shc. 103; TMEN II. 1015; ETEAta. 9; H I. 1 a 28; EUTSöz. s.235.

⁶⁹ Krş. MGT s.105,108,110,113,115: "to'oril".

s. 252: XXVII - 3].

Tokum : Kesilecek hayvan [DLT I. 396-24, II. 147-17] krş. *togum~tokım~tugum*.

Tok yıldı : Boynuzsuz hayvan [DLT I. 332-22].

Tonga : Kaplan cinsinden bir hayvan [DLT III. 368-5,9,10,13].

Toñuz : Domuz [DLT I. 304-3,346-14, II. 343-18, III. 363-15; H I. 6,24; EUTSöz. s.246; KB 2311,5376; ETY IrKB 10 (II.74), IrKB 11 (II.74); ETG s.301; UYA s.27; AYS s.399,411; U II. 84/9,107; AYİP 4-11,19 - 10 (s. 192); UM II. 78,40 (s.361); 11TŞ s.253; TMEN II. 985; Shc. s.124; EDPT s.527].⁷⁰

Toñuz merdegi : Domuz yavrusu [DLT I. 480-22].

Toriga : Bir çeşit serçe; tarla kuşu [EDPT s. 541] krş. *turiga*.

Torig (at) : Doru renkli at [DLT I. 374-2; ETY I.44 - 50 (KY-D 33-40, Ş 2-6,8)] krş. *torug*.

Torug (at) : Doru renkli at [DLT I. 373-25; EDPT s.538] krş. *torig*.

Toruk buka : Zayıf boğa [EETİ. s.96; ETY I. B. 5 - 6].

Torpi : Dana [Maitr. 12/3].

Torum : Deve yavrusu [DLT I. 396-20; EDPT s.549].

Tosun : Haşarı tay; tosun tay [KB 6537; DLT II. 30-6, III. 429-3; KBT s.82; TTT VI. s.57; EDPT s.555].

Toy < Çiğ. : Toy kuşu [KB 5377] krş. *bod~toh~toy*.

Töginlig at : Damgalı, savaşlarda kullanılmayan at [ETY I. 118,124: T 54].

Töl < Oğ. : Hayvanın yavrusu [DLT III. 133-22].

Tugrag (II) : Hakanın savaşta askerlerine ödünç olarak verdiği at [DLT I. 462-22].

Tugum : Kesilecek hayvan [DLT III. 59-21; ZT 24,26] krş. *togum~tokım~*

⁷⁰ Bk. Bahaeddin Ögel : TKT. I. s.170,171: "Eski Moğollara verilen Çince "**Tung-hu**" adının, "**Tunguz**" kavim adı veya Türkçe "**Tonguz** (domuz)" ile aynı olması. Eski Moğollara ait olan bu deyim **Tunguz** kavim adı ile aynı olabileceğini ilk önce Parker ileri sürmüştü (bk. *A thousand years of the Tartars*, s.117 vd.). **Tunguz** kavim adının manası: Eski Moğolların hepsini ifade eden **Tung-hu** sözü için başlıca iki mana verilmektedir: 1. Doğu barbarları manasına gelirdi, 2. Bu kavim adı, yani **Tung-hu**, **Tunguz** veya Türkçe **Tonguz** sözlerinin Çince ile yapılmış bir transkripsiyon olabilirdi. "**Hu**" sözü aslında Çince, Çinli olmayan, barbar manasında kullanılırdı. Eski Moğol kavimlerinin 'domuz besleyici' kavimler olmaları sebebiyle bu adın onlara verilmiş olması ihtimali de vardır."

tokum~tugum.

Turiga : Bir çeşit serçe; tarla kuşu [DLT III.174-6] krş. *toriga*.

Turna : Turna kuşu [KDYS III. 239; KB 74,5377; DLT III. 239-9; EDPT s.551; TMEN III. 1181].

Turumtay : Bozdoğan; yırtıcı bir kuş [DLT II.110-6, III. 243-6; EDPT s.550].

Turuñaya kuş : Turna kuşu [ETG s.302] krş. *туруñaya*.

Turuýaya kuş : Turna kuşu [ETY IrKB 94 (II. 89)] krş. *туруñaya*.

Tuti < *Far. tûti* : Papağan [KB 3361; KBT s.82].

Tutuk : Enenmiş, iğdiş edilmiş (hayvan) [DLT I. 380-6].

Tuyaglıg yılkı : Tırnaklı hayvan [DLT III. 178-7].

Tüge : Düşge; iki yaşına varmış olan buzağı [DLT III. 229-1, 2].

Tüküz at : Alnı bir parça ak olan at [DLT I. 365-8].

Tüleg(k) yılkı : Tüleyen, kış yününü döken hayvan [DLT I. 412-11; EDPT s.498; TMEN II. 982].

Tüm kara at : Düz kara at [DLT I. 338-5, 6].

Tüm torug at : Düz doru at [DLT I. 338-6, 7].

Tvişkam : Tavşan [ETG s.297] krş. *tabişgan~tavişkan~tawışgan~tawışkan*.

- U -

Uçar kuş : Uçan kuş [KB 4200; KBT s.82].

Uçug : Avcı kuş [ETY T 8 (I,102)].

Uçuglı : Uçan canlılar, kuşlar, kelebekler vb. [KB 2254, 4417; KBT s.82].

Uđ : Sığır; öküz [KB 998,1598,1599,2387,4821,5704,6535; ETG s.304; ETAT s.362; UIS 269 (s.103); UM II. 12/2, 38/17 (s.489); ETS s.74; BSU s.239: 43.1; TMEN 584; M I. 8,8; EDPT s.34; DLT I. 45-4, 346-3, II. 358-15, III. 403-1] ⁷¹ krş. *ut~uy*.

Uğuz : Uyuz [DLT I. 54-23,55-1, III. 5-15; ETS s.74].

Ugar at : Alnında akı olan at [DLT I. 53-10].

⁷¹ Ayrıca bk. USp. 55.10; Maitr. 12/2; ÜI 108 a14,108 b14,108 a13,108 b14,109 a10; ETŞ. Ata. 10; KDYS III. 403; İKP III. 1, LXX. I, LXV. 2 (s.229); TPEY. 302; KBT s. 82; ZHDU I. 86, 97,102,115 (s.25), II. 3-74, 1-78 (s. 49); TMAC II. 180⁸; AYS s.104,399,411; UHT 2121 (s. 46); HTB 582 (s.187).

Ugar bül : Alnında akı olan at [DLT I. 335-19].

Ujlang < Oğ.: Kaya keleri [DLT I. 116-11].

Ulag ~ Ulaga : Savaş atı; posta atı [DLT I. 122-12: "ulag", III. 172-12: "ulaga"].⁷²

Ular : Erkek keklik [DLT I. 122-3, II. 213-6].

Us : Kerkes kuşu [DLT I. 36-9, 228-13, III. 46-7].

Ut : Sığır; öküz [ETY Alt. I.a. 2 (III.101)] krş. *ud~uy*.

Uy : Sığır; öküz [ETAT s.362; OKD s.17,25] krş. *ud~ut*.

- Ü -

Übgük < Çiğ. : İbibik kuşu [DLT I. 78-13, 110-1] krş. *öpgük~übük~übüp*.

Übük < Çiğ. : İbibik kuşu [KDYS I. 110] krş. *öpgük~übgük~übüp*.

Übüp : < Çiğ. : İbibik kuşu [DLT I. 78-13, 110-1] krş. *öpgük~übgük~übük*.

Ügi : Baykuş [DLT I. 9-11, 161-4, III. 118-25, 238-15] krş. *ühi*.

Ühi : Baykuş [DLT I. 9-10, 161-4, III. 118-24, 238-15; KB 2314]⁷³ krş. *ügi*.

Ürpek : Tüyleri ürpermiş (kabarmış) hayvan [DLT I. 103 -16].

Ürüñ esri dogan kuş : Sunkur veya doğan [ETY IrKB 6 (II. 74), K Ç (III. 80, 81)].⁷⁴

Ürüñ kuş : Akdoğan; karakuş; kartal [DLT I. s.331-24; EDPT s.670; EETI s.74; Man. I. 22].

- Y -

Yabakulak : Baykuş [DLT III. 56-11].

Yabıtak at : Eğersiz, çulsuz, çıplak at [DLT III. 48-7].

Yagan : Fil [DLT III. 29-22]⁷⁵ krş. *yañan~yanga~yangan*.

Yagız at : Yağız at, donu kızıl ile siyah arası olan at [DLT III. 10-12].

⁷² Bk. DLT I.122-12: "*Ulağ: Beyin emriyle koşa koşa giden postacının - başka bir ata erişip bininceye değin - bindiği at*".

⁷³ Doerfer, Kaşgarlı'nın sözlüğündeki ügi/ühi okunuşlarının "üki" olarak düzeltilmesi gerektiğini belirtir: TMEN II. nu. : 612; ayrıca krş. DLT 238-15: "*ügi: Kıp., ühi: Hot.~Kenç.*".

⁷⁴ Bahaeddin Ögel'e göre 'sungur' ile 'doğan' aynı kuştur; B. Ögel, bu kelimelerin zamanla birbirlerinin yerlerine kullanılan kelimeler olduğunu belirtmiştir [bk. BÖTM I. s.356].

⁷⁵ Bk. AH 487; EUTSöz. s. 283; Uig. 28; TT V. 22, 47; Suv. 613, 4.

Yamlan : Büyük, yabanî sıçan [DLT III. 37-20].

Yañan : Fil [KB 2817, 2820, 3391, 3399] krş. *yagan~yanga~yangan*.

Yanga : Fil [TKT II. s.417; U III. 24, 10] krş. *yagan~yañan~yangan*.

Yangan (I) : Fil [DLT III. 295-19, 376-18] krş. *yagan~yañan~yanga*.

Yangan (II) : Yalnız başı beyaz olan alaca karga [DLT III. 240-26, 376-3; 11TŞ s.261: XLIX - 4].

Yandık at : Soysuz at [DLT III. 44-16].

Yargun : Yabanî bir hayvan [ETG s.309].

Yarisa : Yarasa [DLT III. 433-9].

Yarpuz : Firavun sıçanı; yılan yiyen hayvan [DLT III. 39-24,40-1; ETS s.77].

Yavru : Yavru [AY 609/20, 116/22].

Yazıglı at : Otlanması için bırakılmış olan at [DLT III. 49-18].

Yegren at : Atın iyi yürüyüşlü olanı [ETY I. 136,138 (I. H. 15. 21)].

Yengeç : Yengeç [EDPT s.950; Mel. 77/6; DLT III. 384-3].

Yılan : Yılan [ETY IrKB 8,12 (II.75), HT VII. 1 (II.112); AH 213, 215; ETŞ s.21:5; KB 1297,1515,4715,5842,5844; EUTSöz. s.294, 300; İKP XXXVIII - 4, XXXIX - 6 (s.238); DLT I. 27-7, 228-10, 346-7, II. 18-15, 20-22,279-20; KBT s.83; ZHDU I. 109,130 (s.23), II. 1-132 (s.44); BTT I. B 65 (s.69); AH 213, 215; MTH 12 (s.227); HTB 584 (s.199); HTEUY 1820 (s.260); U IV. C 130 (s.116); ETS s.78; EDPT s.930; TT VII. 27/11; U II. 31/54, 35/21].⁷⁶

Yılki : Hayvanlar; hayvan sürüsü; davar; cins atlar [ETY Ş U Ş 12 (I,166), K C b 2 (III, 80); TTT III.6-26, VIII.12; EUTSöz. s.294; AY 6/16,6/22, 7/4,11/21; KB 266,585,962,985,989,1739,1845,1846,2041,2986; DLT I. 21-2,91-22,257-13,330-2,482-7, II. 96-2, III. 34-12,104-17; OKD 15, 23,262,308; ETŞ s.52: 7. met.; AY III. 5; Suv. 138-8,1698; AYS s.108, 114, 420; UM I.191 (s.53), II. 112/14,78/14 (s.507); MTH 71,82(s.223); AYİP 6-14,6-22 (s.196); U IV. C 14,59(s.116); ETS s.78; BSU s.245: 49.5; EDPT s.33,925,926].⁷⁷

⁷⁶ Krş. ETG s. 310: "*yılan ~ ylam*"; BSU s.119, 245: 1. 113: "*yılan*"; U II. 109: "*yılan*"; Alt.Hand. 44 b 1 (s. 262): "*y(i)la[n]*".

⁷⁷ Krş.ETG s.310: "*yılki ~ yilk* "; Chuas. s.42: 20⁵⁰,20¹,18²⁶,28¹²: "*yilkı*"; İKP s.198,238:

Yış keyiki : Vahşi hayvan [ETY Alt. sağ yüz, 1. str.].

Yilbüke : Ejderha [DLT III. 227-7, 8].

Yonkuş : Tavus kuşu [EDPT s.670] krş. *yonkuş~yuykuş~yüklüg kuş*.

Yont : At; at sürüsü [ETY Ş U B. 9 (I,182), Ş U (I, 182), IrKB 7,36 (II, 74,79)]
krş. *yund~yunt*.

Yori : Kuzu kapan kartal [KB 5378; KBT s.83].

Yoriga (at) : İyi yürüyüşlü olan at [KB 1428; DLT III. 174-14].

Yugak : Ördeğe benzeyen bir su kuşu [KB 4199, 5377; DLT III. 17-10].

Yularlıg at : Yularlı at [DLT III. 49-10].

Yund : At; at sürüsü [DLT I.235-22,292-9,346-8, II.153-7, III.7-15,7-17,9-13]
krş. *yont~yunt*.

Yunkuş : Tavus kuşu [DLT I. 331-26, III. 44-26] krş. *yonkuş~yuykuş~ yüklüg kuş*.

Yunt : At; at sürüsü [EDPT s.33, 850, 946; Man. A I. 8/8] ⁷⁸ krş. *yont~yund*.

Yunt sürügi : At sürüsü [EDPT s.850; Man. A I. 8/8].

Yuykuş : Tavus kuşu [Usp.60v str.9,11,13] ⁷⁹krş. *yonkuş~yunkuş~yüklüg kuş*.

Yükdig : Bir cins kuş [KB 5377; KBT s.83].

Yüklüg kuş : Tüylerle bezenmiş tavus kuşu [İnsadi Sutra. 981 str.] krş.
yonkuş~yunkuş~yuykuş.

Yügrük (at) : Koşucu at [Suv. 625,5; EUTSöz. s.306; DLT III. 45-16].

Yügürgen at : Koşucu at; yügrük at [DLT III. 54-12].

- Z -

Zanbı : Gece öten, çekirgeye benzeyen böcek; orak kuşu [DLT III. 441-13].

⁷⁸ "yılkr"; U. II. 109: "yılgi ~ yilki".

⁷⁸ Kâşgarlı'ya göre 'yunt', at olup bir ve birden fazla atı ve bütün cinslerini ifade eder (bk. DLT III. 7-15); ayrıca bk. USp. 276; EUTSöz. s. 302, 305; İKP. III.1 (s. 229) ETŞeh. s.44; ETS s.79; 11TŞ s.261: XLIX-4; TDES. s.459, 460, 461.

⁷⁹ O.F.Sertkaya'ya göre 'yuy ~ yun' kelimeleri ' yony kuş ~ yuny kuş' şeklinden türemiş olmalıdır. Eski Türkçede 'yuy ~ yoy' şeklinde geçen bu kuş ismi, Moğolcada 'çoy ~ çoy naçin' şeklinde tespit edilmiştir (bk. D. Sinor : A Ural - Altica Ordinal Suffix, UAJb, XXXI, 1959, s.419 ve Zieme - 1969, s. 226), [bk. MNB s.253-271]; Uig.Tot. s. 162, 163, 278; EDPT 941a: "yo:n < Ar. taus".

II . BÖLÜM

HAREZM, KIPÇAK ve ÇAĞATAY TÜRKÇESİ DÖNEMLERİNDE KULLANILAN HAYVAN İSİMLERİ

- A -

- Abraş < Ar. : Tüysüz yerlerinde uyuz gibi illeti olan alaca benekli at [KTS s.1 (RH)].
- Ağgır : Aygır; enenmemiş damızlık at [HGİs. 58; KE 115v19, 116r2, 248v1, 142v1, 239v18; ME 57/2 (s.95); EKK 69a/13; KMT 12b/13; İML 170; EZKA 34; ETZ 13a-3]. krş. *aygır*.
- Aglak : Keçi yavrusu [KTS s.4 (LAttr.)] krş. *avlak~oglak*.
- Akbaba : Akbaba [PdC. 25; Zenker 75; BL 42].
- Ak balıkçı : Doğana benzeyen, başında beyaz tüyleri olan, kuyruğunun ucu beyazımsı olan kartal [DRKİ s.71].
- Ak bars : Beyaz kaplan [Kıp.E.KMSM 26].
- Ak baş : Beyaz başlı köpek kafalı akbaba [DRKİ s.16].
- Ak baş bülbül : Beyaz başlı bülbül [DRKİ s.71].
- Ak baş kuçkaç : Beyaz başlı kuş [DRKİ s.89].
- Ak baş sar : Kırmızı, üsküflü doğan; şahin cinsinden ağır ve tembel kuş; birkaç cins av kuşu [DRKİ s.19,20].
- Ak boga : Beyaz boğa [Kıp.E.KMSM 26; CS 211; CT 372, 659].
- Ak boz (at) : Donu tamamen ak olan at [İML s.9, 171].
- Ak büri : Beyaz kurt [Kıp.E.KMSM 26].
- Akiş borgut : Beyaz renkli kartal [DRKİ s.18].
- Akiş bulbul : Gözbebekleri kırmızımsı siyah olan bülbül [DRKİ s.72].
- Akiş çıkdaçi : Kırmızı gagalı dağ kargası; kızılca karga [DRKİ s.53].
- Akiş janwar < Manç. : Gümüş sülün [DRKİ s.6].
- Akiş saghihan : Beyaz saksağan [DRKİ s.53].
- Akiş tamğhak janwar : Beyaz renkli alıcı (avcı) kuş [DRKİ s.88].
- Ak kargha : Beyaz karga [DRKİ s.55].

Ak kirghul : Beyaz sülün kuşu [DRKİ s.41].

Ak kuçkaç : Beyaz serçe [DRKİ s.90].

Akkuş : Beyaz kuş [Kıp.E.SM 26].

Akmağ : Beyaz güvercin [BLÇ 64].

'Akreb < Ar.: Kuyruğunun ucunda zehirli iğnesi bulunan hayva [KTS s.6;
MMGT 64a13; SSGT 56/3, 289/2; NF 346/17; EZKA 28b3 (s.385)].

Ak sonkur : Beyaz sunkur [Kıp.E.KMSM 26].

Al (II) : Kırmızı renkli at; doru at [Elİd. 5; İML 171; KTS s.6].

Ala (II) : Alaca, benekli at [İML 171; KTS s.6].

Ála balıkçı : Erguvanî balıkçıl kuşu [DRKİ s.10].

Ála baş kuçkaç : Bir cins bülbül [DRKİ s.89].

Ala boga : Alaboğa; bir deniz hayvanı [KLS 160-11 (s.4); Kıp.E.SM 26; KTS
s.6 (CCum.)].

Ála borgut : Alacalı kartal [DRKİ s.18,19].

Ála boynak kuçkaç : Çin baştankarası (guguk kuşu) [DRKİ s.87].

Ála buyun murgh : Renk renk olan kuş [DRKİ s.36].

Alaça (II) : Ala renkli at [KTS s.6 (LAttr.)].

Álaça kuçkaç : Bir cins kiraz kuşu [DRKİ s.91].

Ála çukughak kuçkaç : Alacalı ağaçkakan [DRKİ s.65].

Ála güz : Bir tür çit kuşu; çalı kuşu [DRKİ s.95].

Ála kanat kuçkaç : Beyaz kanatlı kuş [DRKİ s.86].

Ála kargha : Ala renkli karga [DRKİ s.55].

Ala kidiş : Melez at [KTS s.6 (KMT)].

Ála kirghul : Bir cins sülün; alaca renkli sülün [DRKİ s.41].

Alakuş : Bir tür renkli kuş [Kıp.E.SM 26].⁸⁰

Ála kuyruk sar : Şahin cinsinden ağır, tembel ve beyaz renkli bir cins av kuşu
[DRKİ s.26].

Ala luga : Bir ördek türü [ML 62; Abuş. 26; ŞS 17; PdC. 29].⁸¹

Ála mâç urdak : Alacalı ördek [DRKİ s.49].

Álaman ghuralay : Bir cins örümcek kuşu [DRKİ s.67].

⁸⁰ Bk. Kıp.E.SM 26: "Alakuş < 'Elâ-kuş' tan türemedir."

⁸¹ Bk. Abuş. 26: "murgâbînün bir nevi"; ŞS 17: "ördekin envaidur."

Alangır : Büyük fare [ŞS s.19,297].

Ála par jânwar : Ak kuyruk sallayan kuş [DRKİ s.82].

Ála par lamaj janwar : Bir cins kuyruk sallayan kuş [DRKİ s.82].

Ala pöke : Bir ördek türü [ML 62; Seng. 49r26; ŞS 17; PdC. 29].

Ála sarighinj urdak : Doğulu, gri ördek [DRKİ s.49].

Al at : Külrenkli at [İML s.9].

Alatognak : Peçenek kuşu [BÖTM. I. s.364].⁸²

Ala yapışkan : Balıkçıl (kuşu) [Elİd. 5; KTS s.6].

Albag ~ Alpak : Kartal doğan [CS 213].

Alma baş : Bir ördek türü [ML 62; Seng. 50r22; Abuş. 21; ŞS 17; Budagov I. 86].⁸³

Al ok : Yelesi, kuyruğu kızıl olan at [LAtr. 20; HGİs. 13].

Añar : Ankıt kuşu [RWb. I. 184] krş. *angıt~anıt~ankut*.

‘Andelib < Ar.: Bülbül [Bd.V. 234/8, 393/6, 605/2 (s.641)].

Anır (I) : Pelikan [KTS s.9 (DM)].

Añıt : Ankıt kuşu; bir tür kırmızı kuş [Elİd. 5; KTS s.9; MATçev. s.62; KTS s.9; LAtr. 4] krş. *anar~ankut*.

Añkut : Ankıt kuşu; bir tür kırmızı kuş [RWb. I. 186]⁸⁴ krş. *añar~añıt*.

Aplak : Horoz [ME s.79].

Arba : Dört yaşındaki tay [KMT 13a/10].

Argan < Ar.: Ehlî / evcil köpek [MAT 10,11; İML 54; KTS s.10].

Argımak : Türkmen cinsi safkan Arap atı; kuvvetli bir tür koşu atı [ML 76 ; Seng. 37r13; RS I. 303; KTS s.10 (Elİd.)].⁸⁵

Arı (II) < ET.: Bal arısı [Cla.Sang. 37v11; EZKA 35; Ryl.Koran. 30/64a1 (s.52); CS 235; MMGT 57a1; EKK 70b/3; KMT 11a/7; KTS s.11].⁸⁶

⁸² BÖTM. I. 364: “*Ala tognak*: ‘+ nak’ küçültme ekiyle yapılmış bir isimdir.”

⁸³ Bk. Seng. 50r22: “*yek nevi*’ murgabîst ez cins- i urdek ki ser u gerdan şandalî mâyl bezerdi bâşed”; Abuş. 21: “*murgabînin bir nevi*”; ŞS 17: “*bağırtlak, ördek envâ’ıdur*.”

⁸⁴ Ayrıca bk. ETZ 4b-11; EZKA 36; Cla.Sang. 51v29, 261r17.

⁸⁵ Bk. Seng. 37r13: “*Esb-i dûnde-i pür-zûr*”.

⁸⁶ Krş. HGİs. 47, LAtr. 6 ve MAT 11,1: “*aru*”; bk. TKT II. 428,430: “Mısır ve Kıpçak Türklerinin sözlük ve garmerini yazan ünlü dilci Abu Hayyan’ın da dediği gibi ‘arı’ sözü bal arısı ile eşek arısını hep birlikte anlatan müşterek bir deyiştir. Türklerde arı sözü, yalnızca bal arısını karşılayan bir deyiş değildir. Bütün Türk dünyasında durumun böyle olduğunu Radloff da sözlükte göstermek istemişti [bk. Kâşgarlı Mahmud I. 265]. Türkler, her zaman için arı ve

Arju ~ Arşu : Sırtlan [İML 79,174].

Arkun (II) : Yaban aygırıyla evcil kısraaktan olan at [KTS s.11 (BV)].

Arsalan : Aslan [EKK 35 b / 11] krş. *arslan*.

Arslan ~ Aslan < ET.: Arslan; yırtıcı ve yabanî hayvan [IMS 354 b/1; NF 15-9, 184-8, 343-17, 351-7, 393-13, 344-6; RAB 116; KE 4r9, 25v4, 32r7, 110v3, 121r5, 133v1, 141v8, 142r8, 144r21, 146v19, 158v15, 159v17, 175r9, 248r1; MMGT 14b11; HGls. 46, 48; LAtr. 5, 103, 122 (s.393); KLS 107, 15 (s.12); BL 78; MAT 10,5; PdC. 12; DGK 340; ŞT 95b15, 97a11, 97a18, 97b6 (s.327); Cla.Sang. 42r8 (s.35); EZKA 35; ME 133/8 (s.92); DAK 12v1s, 21r8d, 71v2d, 49v12, 49v17, 90v25d, 75r16, 199v12, 227r19 (s.78); KMT 11b/7; KLS 107,15 (s.12); CT 206; EKK 47b/12, 51b/8, 69a/10; KTS s.12; OBKT s. 56: 118b7].⁸⁷

Arvana < Ar.: Dişi deve [MAT 7,6; AFil. 70; KTS s.13 (DM)].⁸⁸

Aru : Bal arısı [KTS s.12 (KMT, ETZ)] krş. *arı*.

As < Far.: Canavar; gelincik [MAT 10,10; PdC. 19; Seng. 40r20,22; Kutb. 11; EDPT s.238: Kıp.XIV.; KTS s.13 (DM)].

A'sam < Ar.: Bir kolu ak olan at [KTS s.13 (RH)].

Astlan : Arslan [KTS s.14 (CCum)] krş. *arslan*.

Aşkar : Doru at [KTS s.14 (RH)].

At < ET.: At; binek hayvanı [NF 440-17, 441-1, 146-2, 119-3, 405-2, 201-16, 299-11; MMGT 59b11; SSGT 44/13; ML 74; İMS 142a/1; KLS 102/20, 107/4, 163/31 (s.15); AYBÜ K. I. 28, K.VI. 22, K.VI. 20, 24; İML 81, 84, 85, 86, 87, 90, 92, 97, 98; KMT 12b/13, 13b7, 8, 9, 11, 12; EZKA 34;

bal sözlerini söylemişlerdir. Fakat bizim taramalarımıza göre Türklerin '*bal arısı*' demeleri, ancak Anadolu ile Harzemşahlar Türk kültür çevrelerinde başlamış olmalıydı. Zemahşeri'nin Mukaddimetü'l-Edeb adlı eserinde Anadolu'da söylendiği gibi '*bal arısı*' sözü yazılmaktaydı [bk.ME 111a]. Harzemşahlar çağına ait olan bu eserin Moğolca bölümü sonraki çağlarda düzenlenmişti. Moğollarda arıcılık kültürünün bulunmadığını da yine bu eserden öğreniyoruz. Çünkü bu eserin Moğolca karşılıklarının 16. yüzyılda yazılmış olmasına rağmen Türkçe balarısı karşına '*balun arı*' yazılmıştı. Moğollar, Türkçe sözlerini kendi deyişleriyle Moğolcaya benzetmişlerdi. Aslında Moğollar, arı için geniş olarak '*cöğö*' derlerdi. Arı balı karşığı olan '*cögin bal*' gibi Moğolca sözler görülüyor değildi. Fakat bu sözler çok daha geç ve Kalmuk çağında başlıyorlardı [bk.Ramstedt,Kalmuk:477]. Kıpçak ve Mısır Türkleri ise bal arısına çoğu zaman bal arısı deyip yazıyorlardı. Yine bu kültür çevrelerinin '*övüz*' yani '*üvez*' dediklerini aynı kaynaklarda görüyoruz [bk.ETZ 36b]. Bu da '*üvez*' veya '*ügez*', '*üyez*' çeşidinden kanatlı böceklerin bal arısı ile benzeştirilmesinden başka bir şey olmasa gerektir."

⁸⁷ Bk. BLÇ 36 : " < İran Türksözü".

⁸⁸ Bk. KTS s.13(BM): "*arvan*".

HTSKT 434b/6=38/32, 523a=59/6, 560a/1=77/1 (s.16); ŞT 80a1, 82a13, 84b4, 97a19, 100a17, 81a15 (s.328); Cla.Sang. 42r12, 19r29 (s.35); ÇEL 248; HGls. 49; Ryl.Koran. 38/20b-2, 59-6 (s.60); ME 13.1, 17/1, 25/8, 79/8, 88/4, 162/5, 225/2 (s.94); LAtr.106, 129, 143 (s.393); EKK 22b/11, 43b/3, 47b/13, 59a/3, 64b/11, 69a/12; KE 3v16, 32r8, 40v16, 46v18, 50v21, 65r4, 118r2, 140r13, 231r, 140v10; DAK 2r32s, 8v8d, 10r4-6, 25r19s, 26r16d, 59r12d, 86v11-13s, 233v1; KTS s.15; OBKT s.60: 31b1, 132b25].

Atan : Enenmiş deve [İML 172; LAtr. 5].

Atın : İğdiş edilmiş deve [KTS s.15 (LAtr.)].

Atgan : Yük devesi [İML 172].

Atmaca : Av kuşu [HGls. 49].

Atmaça toğan : Atmaca denilen av kuşu [KTS s.16; KMT 10b/10].

Attur : Doru at [KTS s.16 (DM)].

Av (I) : Balıkçıl denilen avcı kuşu [KLS 115,10 (s.16); MAT 10,5; LAtr. 7; KTS s.16 (CCum.)].

Av iti : Av köpeği [İML 174].

Avlak (III) : Keçi yavrusu; oğlak [KTS s.16 (ETZ)] krş. *aglak~oglak*.

Avla kuşu : Av kuşu [İML 175].

Áwazlık janwar : Öten bir kuş cinsi [DRKİ s.61].

Áyaghsız : Çoban aldatan, ayaksız kuş; kulaklı baykuş [DRKİ s.30].

Ayaz kuş : Kıpçak bölgelerinde yaşayan bir kuşun adı [HGls. 34].

Aygır : Aygır [MAT 2,7,15; AFil. 49; LAtr. 4] krş. *ağgır*.

Ayığ : Ayı [EKK 69b/11; EZKA 35; İML 174; RAB 332] krş. *ayu*.

Áyis kirma kuçkaç : Bir cins baştankara kuşu [DRKİ s.94].

Ayrak : Dağ keçisi [KMT 12a/2; KTS s.18].

Ayu : Ayı [MAT 10,14; LAtr. 9; KLS 108,14 (s.19); CCum. 128] krş. *ayu*.

Ayuk : Leylek [MAT 11,13] krş. *oyuk*.

Ayvug ~ Ayvuk : Geyik [KMT 11b/13; RWb. 63; MAT 10,7].

Azçak : Ferman götüren kuş [DRKİ s.59].

Azel < Ar. : Yaban keçisi [KTS s.19 (RH)].

- B -

Baćin : Maymun [MAT 10,15] ⁸⁹ krş. *bećin~bićin*.

Badanah : Yelve kuşu [ETZ 19a-12; KTS s.21].

Baga : Kaplumbaća [LAtr. 118 (s.393); ETZ 19a-12; KTS s.21 (ETZ,MG)].

Bagćal : Bir ördek türü [ML 62].⁹⁰

Baghirtak : Kısa parmaklı Tibet 'baćırtlak kuşu'; orta büyüklükte bir cins ördek [DRKİ s.39] krş. *bagırtlak*.

Bagırtlak : Bir tür ördek [SŞ. 17; Seng. 125r18; KTS s.21 (Eİld.)] krş. *baghirtak*.

Bagrı kara : Baćırtlak kuşu [Seng. 125r24].

Bahardaki kućkać : İlkbahar kuşu [DRKİ s.85].

Bahrī < Ar. : Dećerli bir av kuşu; kaz; ördek; toy kuşu [ŞT 83a-4; MEŞT s.48,52].

Ba'ir < Ar.: Deve [HTSKT III. 322a/5=22/27 (s.21)].

Baka : Kurbaća [Eİld.6;İMS 116a/4;HTSKT III.161a/4=7/133(s.21);KTS s.22].

Bakam janwar : Tüyleri koyu kırmızı olan büyük bir tarla kuşu [DRKİ s.83].

Baklan kozi : Yeni doğmuş kuzu [KE 68v3, 9].

Bal arısı : Bal arısı [HTSKT III. 263b/6=37/125 (s.21)].

Bal korkutu : Bal arısı [İMS 480a/4].

Bala (II) : Kuş ve hayvan yavrusu [İMS 353/8; KTS s.22 (LAtr.)].

Balaban : Balaban kuşu; av şahini; ćakırdoğan [KLS 109b (s.22); KMT 10b/9; İMS 354b8; Kıp.E.KMSM 28; Cla.Sang. 127r15 (s.45); HGİs. 63; ETZ 22a-10; KTS s.23].

Balaćuk : Cıvcıv veya pilić [CCum. 48,49; TKT II. s.412,413; KTS s.23].

Bala sayragkuć kućkać : Altın renkli, gagası kırmızı, tüyleri solgun sarı ve beneksiz kuş [DRKİ s.67].

Baldır kirghul : Bir cins sülün [DRKİ s.42].

Balık : Balık [Ryl.Koran. 7/163, 28/40a1 (s.87); MGMT 39b15; İMS 108b/1;

⁸⁹ Bk. Pelliot.Nuzhatu'l-Kulüb.nu.: 28; AFil. 84; HTSKT III. 10a/2=2/65 (s.26); KTS s.21.

⁹⁰ Doću Türkistan'da, Hoten'de ördećin bir cinsine '*baćşal*' demişlerdir [bk. TLÖ s.192].

NF 220-16; KMT 7b/5; İML 180/2; EKK 70b/8; KLS 43/12, 91/29; KE 14r16, 44r13, 66v5, 68v12, 138v8, 144r6, 151v12, 155v19; EZKA 36; HTSKT III.166a/2=7/163; MAT 5,1; HGls. 60; ETZ 19a-8; KTS s.23; OBKT s. 69 : 99 - 6].⁹¹

Balıkçı : Deniz kırlangıcı; balıkçın; balık doğanı; rengi sarı, kanatları uzun, kuyruğu kısa, boynu kalın, balık yakalayan kuş [DRKİ s.31].

Balıkçi kuş : Balık kartalı; deniz tavşancılı [DRKİ s.11].

Balıkçıl ~ Balıkçın : Balıkçın [Ost.Gram. 94] krş. *balıkçi* ~ *balıkçi kuş*.

Balıkçi urdak : Balık avlayan ördek [DRKİ s.48].

Balıkgha amrak urdak : Dalgıç ördek; Doğu Türkçesi'nde bu isim '*balığa benzeyen ördek*' anlamındadır [DRKİ s.49].

Balıkgüz urdak : Ak gözlü ördek; Doğu Türkçesi'nde '*balık gözlü ördek*' diye bilinir [DRKİ s. 49].

Barak : Tüylü bir cins köpek; çoban köpeği [Elİd. 7; ETZ 30b-11].⁹²

Bars < *ET. Uyg.*: Kaplan; pars; vahşî hayvan; leopar; yaban kedisi [NF 155-12, 13; TMEN 686; RS 1. IV. 1488; Poppe. ME 402; LAtr. 120 (s.393); EKK 69b/11; HGls. 61; AKKYB-K I. 30, K.II. 3; KE 142r8, 111r6; ŞT 339; MAT 10,5; Pelliot.Nuzhatu'l-Kulüb.nu.: 36; KTS s.24].

Bars boga : Pars boğa [Kıp.E.SM 29].

Bars toğan : Pars doğan [HGls. 29].

Basan : Köpeklere verilen ad [KTS s.24 (LAtr.)].

Batuk : Karabatak kuşu [KTS s.25 (LAtr.)].

Bayguş ~ Baykuş : Baykuş [DRKİ s.28; SSGT 23/7,74/12; MGMT 70a6;

⁹¹ Ayrıca krş. BL 136: "*balık*"; Zenker. 171: "*balık*"; PdC. 154: "*balık*"; LAtr. 120 (s.393) : "*baluk*"; KTS s.23: : "*balık-baluk*".

⁹² Bk. Ahmet Caferoğlu : "Türk Onomastiğinde 'Köpek' Kültü", TDAY B - 1961, s.1-5: "Köpek Türk efsanelerinde ve destanî eserlerde daha fazla it=it ve barak , nadiren de bir arada it-barak terkihi kullanılmıştır. Barak kelimesi haddi zatında itin bir nevi sembolü olarak efsanelerde yer almıştır. Fevkalâde eski bir mâziye mâlik olduğundan Türk kavimleri onomastiğinde oldukça yaygındır. İlk defa olarak barak kelimesi Oğuz Han'a düşman olan efsanevî bir kavmin adı şeklinde geçmektedir [bk.OKD.:222]. Aynı zamanda kelime lejander bir padişahın adı olmuştur. Bundan dolayıdır ki Harezmi sahasında yapılan kazılar sonucunda III. - IV. yüzyıllara ait elde edilen **Barak-tam** adlı bir harabe kolayca bir efsanevî hükümdara atfedilmiştir [bk. A. İnönü, "Barak Efsanesi", TTK B. XIII.49, Ankara, 1949, s.45,46]. İlk Türk dili yadigarına çok tüylü köpek gibi basit bir mana ile geçen bu efsanevî 'barak' kelimesi gerçekte Türk halkları efsanelerinde beklenenden geniş bir yer tutmuştur [bk. DLT. I. 377]; ayrıca krş. 30. dipnot.

KMT 10b/12; ETZ 29a-8; Kutb. 25; Seng. 127r18; KTS s.25,26].

Bay kızı : Kuğu kuşu [KE 68v1].

Baytal : Kısarak [ŞT 92b5-6].

Be : Süt emen kısarak [KMT 13a/2].

Bebr < Ar.: Azgın bir canavar; leopar [Red. s.145, 564].⁹³

Bêçin : Maymun [NF183-10,16] krş. *baçin~biçin*.

Beçkem : Bir tür kurt adı [Kıp.E.SM 29].

Bedene (I) <Ar.: Bildircin [KTS s.25 (DM,EKK)].

Bederlik borgut : Benekli kartal; alacalı kartal [DRKİ s.17].

Bederlik kuçkaç : Balık puluna benzer renkte olan kuş [DRKİ s.92].

Beldircin : Bildircin [HGİs. 64] krş. *bıldircin~bıldırçin~bıldurcın~bıldurçin~bıldırçin~buldurcın*.

Berbat < Ar.: Kaz [İMS 417a/8].

Besrek : Kızgın deve [KTS s.28 (ETZ)] krş. *birsek*.

Beşen : Buzağı [BLÇ 42].

Bev : Örümcek [KTS s.29 (ETZ)] krş. *bey~boy~böy*.

Bey (I) : Kısarak [KLS 120,12 (s.30)].

Bey (II) : Örümcek [ETZ 25a-13] krş. *bev~boy~böy*.

Beyen : Sincap [KTS s. 29 (LAtr.)].

Biku : Doğana benzeyen av kuşu [ŞT 83a-14].⁹⁴

Bıldırçin : Bildircin [KMT 11a/5; KTS s.24; LAtr. 20] krş. *beldircin~bıldurcın~bıldurçin~bıldırçin~buldurcın*.

Bıldurcın : Bildircin [MAT 11,13] krş. *beldircin~bıldircin~bıldırçin~bıldurçin~bıldırçin~buldurcın*.

Bıldurçin : Bildircin [KTS s.24; MAT 11,13] krş. *beldircin~bıldircin~bıldırçin~bıldurçin~bıldurçin~buldurcın*.

Bızavu : Buzağı [MAT 7,9,10,15; LAtr. 31 (*geyik; geyik yavrusu*)]⁹⁵ krş. *buzagı~buzagu~buzak~buzaku~buzav~buzov*.

⁹³ Bk. Red. s.145, 564: "*bebür > babür > bebr* (leopar)".

⁹⁴ Doerfer, Çağataycada 'p' ve 'b' ayırımı olmadığı için sözcüğün 'p' ile okunabileceğini ve Eski Türkçe metinlerde bulunmayan bu sözcüğün kesinlikle yansıma (onomatopoetisch) olduğunu belirtir: bk. TMEN II. 427.

⁹⁵ Ayrıca bk. RTKMT 15b/5; NF 341-6; KE 116 v 19.

Biçin : Maymun [İML 173; RAB 454] krş. *baçin~beçin*.

Bilçik : Kurt yavrusu [KTS s.30 (KMT)].

Bildirçin : Bildircin [LAtr. 20] krş. *beldircin~bildircin~bildirçin~bildurcin~bildurçin~buldurcin*.

Biliç : Piliç [EZKA 36].

Bisrek : Kızgın, erkek deve [ETZ 7b-5; KTS s.30] krş. *besrek*.

Biş yollok : Beş çizgili kuş [DRKİ s.72].

Bit : Bit; böcek biti [EZKA 35; KMT 12b/6].

Biz tumşuk : Gagalı kuş [DRKİ s.14].

Boda : Deve yavrusu [NF 91/6, 73/16] krş. *bota*.

Boga (I) : Kaplumbağa ve kurbağa [KTS s.30 (DM)] krş. *baga*.

Boga (II) : Boğa; öküz [KMT 15b/4; EKK 69b/7; MAT 7,8]⁹⁶ krş. *buga~ buka*.

Bogra : Hörgüçlü deve [HGİs. 62; KE 198r4, 181v3, 190r9; KTS s.34 (KMT)] krş. *bugra*.

Borcin ~ Borçin < Moğ. : Dişi yaban ördeği [ML 61; Seng.132v19; Abuş. 147-1; ŞS 78; PdC.78,165; RS1.IV.1666; Kowalevski 1223; Lüg.Çağ. 5].⁹⁷

Borgatoy : Toy kuşu [MAT 12,3; HGİs. 86; RWb.IV. 1664; KTS s.34 (BM)].

Borkut : Bir tür büyük av kuşu; kaya kartalı [DRKİ s.16]⁹⁸ krş. *bürküt*.

Borsuk : Porsuk; dağ gelinciği [MAT 10, 10] krş. *borsmuk*.

Borsmuk : Porsuk; dağ gelinciği [Seng. 132v22] krş. *borsuk*.

Borü : Böri; kurt [DGK 334: "borü"] krş. *böri~börü*.

Bota : Deve yavrusu [EKK 69b/2; KE 31r19, 35r9, 35v2, 69v4] krş. *boda*.

Boy (I) : Akrep; çıyan; örümcek; timsah [LAtr. 22; ETZ 25a-13] krş. *bey~böy~buy*.

Boynak : Yılana benzer bir hayvan [ŞS s.314].

⁹⁶ Ayrıca bk. DAK 98v1d, 101v24d, 276r17, 287r17 (s.166); CT 78; ETZ 11a-2; HGİs. 62; LAtr. 13 ; RTKMT 15a/ 13.

⁹⁷ O. N. Tuna, OMK'de '+cin' ekinin Moğolcada dişilik gösteren bir ek olduğunu ve buna göre "borçin~borcin" in < Moğ. +cin 'boz renkli dişi' olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir [bk. O.N.Tuna : OMK, TM.18, s.285] ayrıca krş. Seng.132v19: "âhû-yı mâde gûyend ve cîm 'acemi urdek-i mâde râ nâmend."; Abuş. 147-1: "dişi âhû, ördekiñ dişisi "; ŞS 78: "âhûnuñ ve ördekiñ dişisi"; RWb.IV. 1666 : "< Çağ. borcin"; Kowalevski 1223: "borcin < Moğ. borcin".

⁹⁸ Kartalar için kullanılan umumî bir isim. Vambéry'e göre Doğu Türkçesi olan bu isim 'börk' kelimesinden çıkmıştır; "börk: şahin başlığı" [DRKİ s.16]; ayrıca krş. BL139, 140; PdC. 167; Zenker. 216; CT 90; KE 3v13, 147r12].

Boz at : Boz (gri) renkli at; kırat [KTS s.35 (DM)].

Bozguş : Boz / gri renkli kuş [KMT 31a/5].

Böcek : Böcek [Cla.Sang. 130v14 (s.46)].

Böke : Büyük yılan [ŞT 83a-2].⁹⁹

Böri : Böri; kurt [Poppe. 207; KE 3v15, 25r4, 61v8, 69r4, 71v15, 94r8, 99r12, 101r8, 133r20, 137r10, 142r8, 151v13, 155v20, 175r10, 239r16; SSGT 28/9, 137/1, 334/7, 100/12, 137/5, 337/7; NF 112-10, 354-6, 402-6, 417-8, 431-3; İMS 354b/1; KLS 108/16,113/6 (s.40); KTS s.36 (KFT) ; OBKT s.86 : 9,18] krş. *boru~börü*.

Börü : Böri; kurt [Pelliot.Nuzhatü'l-Kulüb.nu.: 33; LAtr. 22; HGls. 61; NF 112-10, 354-6, 402-6, 417-8, 431-3; EKK 69b/13; KLS 108/16,113/6 (s.40); KMT 11b/9; KTS s.36: (KFT)]¹⁰⁰ krş. *borü~böri*.

Böşek Biti : Böcek biti [KMT 12b/6].

Böy (I) : Akrep [KTS s.36 (LAtr.); KMT12b/1] krş. *bev~bey~böyi*.

Böy (II) : Örümcek [KTS s.36; ETZ 25a-13] krş. *bev~bey~böy~böyi*.

Böyi : Akrep [MAT 11,4] krş. *bev~bey~böy*.

Böyürçin : Bildircin [KTS s.36 (LAtr.)].

Budana / Budina : Bildircin [DRKİ s.69].

Buga : Boğa; öküz [DGK 346] krş. *boga~buka*.

Bugra : Erkek deve [LAtr. 22; İML 77, 172; RAB 430; MAT 7,8; ME8-3,203-7 (s.107); ŞT 90a17; CT 77; Seng. 136v1,136v11; Kutb.35; KTS s.36] krş. *bogra*.

Bugu : Erkek geyik; kızıl geyik [Seng. 136v9; Abuş. 148; ŞS 82; Shc. 134; RS I. IV. 1806-4; ML 83; Babür-Vekâyi. s.593].

Buka : Boğa; öküz [CS 248; Cla.Sang. 136r24, 137r4 (Seng. 136v9),(s.46)] krş. *boga~buga*.

Bukalemun < Ar. : Bukalemun [KTS s.37].

Bulak : Haşarı, ürkek at [İML 171].

⁹⁹ Türkçeden Moğolcaya geçen kelime (*bökö*) Moğolocadan *geri ödünçleme* yoluyla tekrar bazı Türk lehçelerine geçmiştir [bk. TMEN II. 803].

¹⁰⁰ Ayrıca bk. ETZ 16a-12; NFDTS s.179; EDPT. s.356; Kutb. 36,37; SdC.129(s.281); MAT 10,6; MAT çev. s. (s.12); BL 140; Abuş. 148; PdC. 168; Zenker 217; Cla.Sang. 133r22 (s.46); HGls. 61; Kıp.E.SM 29.

Bulan : Yaban eŖeęi [ETZ 39a-7; KTS s.37].

Buldurcın : Bildırcın [Pelliot Nuzhatu'l-Kulüb.nu.72; EZKA 21; KE 118v10]
krş. *beldircin~bildırcın~bildırçın~bıldurcın~bıldurçın~bildırçın*.

Bulnak : Yaban eŖeęi [KTS s.36 (LAtr.)].

Bulutçı janwar : Bir cins tarla kuŖu [DRKİ s.58].

Bunut : Binit; binilen Ŗey veya hayvan [KTS s.38 (LAtr.)].

Burak< Ar. : Miraç gününde Hz. Muhammed(s.a.v.)'e gönderilen binek
hayvanı [KE 206v11, 218r19, 209v16].

Burańçı : DiŖi orman tavuęu; yeŖil ayaklı su tavuęu [DRKİ s.15].

Burma buyun kuçkaç : Yılan baŖlı kuŖ [DRKİ s.89].

Buy (II) : Akrep; çıyan; örümcek; timsah [HGİs. 64] ¹⁰¹ krş. *bey~boy~by*.

Buymul : Bir tür kartal [EDPT s.386; Seng. 307v25, 321r8] krş. *kykenek*.

Buyurçık : Yelve kuŖu [KTS s.39 (ETZ)].

Buzagı : Buzağı [EZKA 34] krş. *bızavu~buzagu~buzak~buzaku~buzav~
buzov*.

Buzagu : Buzağı [Cla.Sang. 134r8; MAT 7,9; KTS s.39 (DM,İM,KFT, KMT);
EDPT s.391; HGİs. 62; LAtr. 24] krş. *bızavu~buzagı~buzak~buzaku~
buzav~buzov*.

Buzak : Buzağı [EZKA 34] krş. *bızavu~buzagı~buzagu~buzaku~buzav~
buzov*.

Buzaku : Buzağı [KTS s.39 (KFT)] krş. *bızavu~buzagı~buzagu~buzak~
buzav~buzov*.

Buzav : Buzağı [KLS 128,139 (s.43)] krş. *bızavu~buzagı~buzagu~buzak~
buzaku~buzov*.

Buz kirghuy : Atmaca; diŖi atmaca [DRKİ s.25].

Buzov : Buzağı [TKar. 175; KLS 128,139 (s.43)] krş. *bızavu~buzagı~
buzagu~buzak~buzaku~buzav*.

Bülbül < Far. : Bülbül; gri ardıç kuŖu [MMT 58b-6; KE 68v 5; KLS 109,24;
SSGT 6/6, 138/12; DRKİ s.71; KTS s. 40 (CCum.)].

¹⁰¹ IML 177: "Ab Hayyan, by sözünü de 'akrap' diye terceme etmiŖ ise de elbette yanlıŖtır; çünkü by 'akrap' olmayıp ısırması ağrı veren bir zehirli rmcektir ve kelime bu manasıyla bugün Anadolu'da yaŖamaktadır."

Bülçek : Kurt yavrusu [KMT 11b/11; MAT 10,14; LAtr. 24; HGls. 11; RWb.IV. 1703; KTS s. 40].

Bürçe : Pire [KMT 12b/7; KTS s.40 (CCum.,İM,Elld.)] krş. *büre~bürge*.

Büre : Pire [KMT 12b/8; KTS s. 40 (CCum.,İM,Elld.)] krş. *bürçe~bürge*.

Bürge : Pire [İML 177 (s.23); EDPT s.362] ¹⁰² krş. *büre~bürge*.

Bürküt : Bir tür büyük av kuşu; kaya kartalı [ŞT 83a5,10] krş. *borgut*.

Büri bars : Kurt pars [Kıp.E.SM 29].

- C -

Canavar ~ Canvar < *Far.*: Canavar hayvan; vahşî hayvan [EZKA 9 (s.35); HTSKT III. 366b/9 = 27/82, 485a/5 = 47/12 (s.35); KLS 107,13; KE 154v15; EKK 69b/10; NF 53-1, 15-12, 344-7; KTS s.41 (İM, CCum., KFT, DM)].

Cendel : Kuş ve buna benzerlerinin leşi [BLÇ 48].

Cetük < *Skr.*: Kedi [NFDTS s.182 (NF 156b.7,182, 312-8)] ¹⁰³ krş. *çetük~şetik~şetük*.

Ceyran < *Moğ.*: Ceylan [Bd.V. 652/3 (s.675)].

Cılan ~ Cıllan : Yılan [KLS 125-33] krş. *ılan~yılan*.

Cırlak : Cırlayık; turgay kuşu [KTS s.43; Elld. 8].

Cırlık : Cırcır böceği [BLÇ 49].

Cibcuk : Serçe [NFDTS s.182 (NF 92b,5-7s.)] ¹⁰⁴ krş. *çapçuk~çığçığ~çıpçak~çıpçık~çıpçuk~çıpçic~çıpçig~çıpçik~şıpşık*.

Cibin : Sinek [NF 170-1(NFDTS s.182); Bd.V. 290/1,447/1,550/2(s.675)] ¹⁰⁵ *çıbın~çibin~çubun~şibin*.

Cimal < *Ar.* : Erkek develer [KTS s.43 (BV)].

Cocka : Domuz yavrusu [KTS s.43 (DM); EDPT s. 400; Seng. 212r12] krş.

¹⁰² Ayrıca bk. BLÇ s.25; MAT 11,7; KLS 108,33; Elld. 8; İMS 142a/6; Pelliot.Nuzhatu'l-Kulub.nu.: 39.

¹⁰³ Ayrıca bk. Pelliot.Nuzhatu'l-Kulub.nu.: 6; AFil. 88; İML 25,174; Elld. 11; HGls. 69,71; LAtr. 28;SSGT 185/11; MGMT 9b-6; İMS 114a/2; EKK 69b/9; KTS s.49,50.

¹⁰⁴ Ayrıca bk. EKK 70a/8; İMS 113b/8, 135b/8; MAT 11,12; Tkar.179; KE 130r13; KTS s.49,52.

¹⁰⁵ Ayrıca bk. LAtr. 29; KE 44v4; SSGT 96/5; LAtr. 41; KB. 544; İML 177; MATçev. s. 12,35; DGK 346; HGls.70; MAT 10,16; AFil. 89; KTS s.43, 49, 51; *etimolojisi için bk. TDES s.71*.

çoçka~çocuk.

Cöce ~ Cöcö : Civciv [ME 210,211; TKT II. s.413].

Cummāze < Ar. : Dişi deve [KE 190r16].

Cure laçın : Beyaz bir doğan [MEŞT s.48-52; ŞT s.177].

- Ç -

Çadan : Çıyan; akrep [NF 393-16; İMS 116b/5; KE 4r10, 220r7] krş. *çayan~çıyan.*

Çagal : Çakal [KMT 11b/9; HGIs. 71] krş. *çakal.*

Çagan : Doğan; baykuş [NFDTS s.181 (NF 197a./6s.,181); KTS s.45: LAtr. 25] ¹⁰⁶ krş. *çogan.*

Çakal : Çakal [BLÇ 49] krş. *çagal.*

Çakır (II) : Çakır; av kuşu [KTS s.45 (Elld.)].

Çakır borgut : Çakır gözlü, iki yaşındaki kartal; saksağan [DRKİ s.17].

Çakır ghaz : Çakır gözlü kaz [DRKİ s. 9].

Çakır kanat : Bir ördek türü [ML 62; Seng. 207v23; Abuş. 229; PdC. 278].

Çakır kuş : Doğan [ME 156-4].

Çalar : Örümcek ağına düşen sinek [BLÇ 49].

Çalık (II) : Başı sert at [KTS s.46 (LAtr.)].

Çapar karrak urdak : Benekli ördek [DRKİ s.46].

Çapar murgh : Çapar kuşu [DRKİ s.37].

Çapar sungkar : Benekli bir doğan [DRKİ s.22]. ¹⁰⁷

Çapçuk : Serçe [KTS s.46: LAtr. 26] krş. *çapçuk~çığçığ~çipçik~çipçuk~çipçic~çipçig~çipçik~şıpşık.*

Çaplaşadkak kuçkaç : Bir tür muhabbet kuşu [DRKİ s.87].

Çarça < Tatar. : Bir tür kuş [KTS s.46 (LAtr.)].

Çarkhçi kuçkaç : Çil ardıcı, sazlık ötleğeni [DRKİ s. 80].

Çarlak (II) : Kartal [ETZ 36a-13; KTS s.47].

Çayan : Çıyan; akrep [RAB 6,221; Pelliot. Nuzhatu'l-Kulüb.nu.:44; İML 177;

¹⁰⁶ Ayrıca bk. İML 175; ML 64; TMEN III. 1041; ME s.63.

¹⁰⁷ Bk. DRKİ s. 22: "Çapar < Far.: iki renkli".

NFDTS s.181 (NF 11A.10S.,21-10)] ¹⁰⁸ krş. *çadan~çıyan*.

Çaylak : Çaylak kuşu [ML 64; Seng. 210v19; ŞS 150; PdC. 282; HK.II. 403, TMEN-III. 1058; Cla.Sang. 210v19; EZKA 36] ¹⁰⁹

Çedüki baghirtak : Kuzeyli bağirtlak kuşu [DRKİ s.40].

Çekertige : Çekirge [ETZ 11b-5] krş. *çekirge~çekürge~çekürtge~çewürtke*.

Çekirge : Çekirge [KMT 11v/4; OBKT s.95:101b9: "çäkirgä"] ¹¹⁰ krş. *çekertige~çekürge~çekürtge~çewürtke*.

Çekük : Bir tür kuş [Elld.10].

Çekürge : Çekirge [MAT 11,1] krş. *çekertige~çekirge~çekürtge~çewürtke*.

Çekürtge : Çekirge [EDPT s. 416,417: Kıp.XIII.] krş. *çekertige~çekirge~çekürge~çewürtke*.

Çemen ~ Çemender : Tembeler hareket eden hayvan [BLÇ 50].

Çerçe : Serçe [KTS s.48 (LAt.)].

Çerten : Sazan balığı [KTS s.49 (İM)].

Çetük : Kedi [KMT 12a/7; MAT 10,10] krş. *çetük~şetük*.

Çewürtke : Çekirge [Seng. 220r15] krş. *çekertige~çekirge~çekürge~çekürtge*.

Çıgçığ : Serçe [ML 64] krş. *çapçuk~çipçak~çipçik~çipçuk~çipçic~çipçig~çipçik~şipşık*.

Çılan : Yengeç [BLÇ 50].

Çipçak : Serçe [İML 95,175] krş. *çapçuk~çigçig~çipçik~çipçuk~çipçic~çipçig~çipçik~şipşık*.

Çipçik : Serçe [KTS s.46: LAt. 26; KLS 50,57,4: CCum. s.50] krş. *çapçuk~çigçig~çipçak~çipçuk~çipçic~çipçig~çipçik~şipşık*.

Çipçuk : Serçe [KMT 11a/2; HGİs. 70] krş. *çapçuk~çigçig~çipçak~çipçik~çipçic~çipçig~çipçik~şipşık*.

Çırgavlanga : Altı yaşın üzerinde olan at; ihtiyar at [ML 80; ŞS 161,170; PdC. 304].

¹⁰⁸ Bk. EDPT. s. 403; Cla.Sang. 210v14, 222r13; ETZ 25a-12; KTS s.47.

¹⁰⁹ Bk. TDES s. 82 : "Türkçe *çaylak* biçiminin *-lak* ekiyle türetildiği açıktır : *çay* + *-lak*."

¹¹⁰ Bk. TDES s. 83 : "Clauson'a göre (EDPT 416 - 417) - *ga*, - *ge* ekiyle yapılmış bir türevdir. Bu ek hayvan ve böcek adlarının yapımında yaygın olarak kullanılır. Ayrıca bk. KE 114r9, 145r5; NF 334-10; EZKA 35; HGİs. 72; Pelliot.Nuzhatu'l-Kulüb.nu.: 41; HTSKTIII. 506a/1= 54/7; KTS s.47,48.

- Çırlak (II) : Cırcır böceği [KTS s.51 (CCum.)].
- Çırlayık : Turgay kuşu [KTS s.51 (Elld.)].
- Çırtlak : Cırcır böceği [KLS 163, 12].
- Çıyan : Çıyan; akrep [HGİs. 72] krş. *çayan*.
- Çi < Ar.: Akbaba cinsinden bir kuş [LAttr. 28; MAT 12,1].
- Çibiç : Bir yaşındaki oğlak [KMT 16a/9].
- Çibin : Sinek [NFDTS s.182 (NF 85A. 15.S., 85B.1S.,170-1,182); KLS 108, 31: CCum. s.51; KMT 11a/7] krş. *cibin~çubun~şibin*.
- Çiçgan ~ Çiçhan : Sıçan, fare [DAK 88: “*çiçhan*”, 57v15: “*çiçgan*” (s.678)] krş. *sıçgan*.
- Çighirçig karloghaç : Kış uykusuna yatan kırlangıç [DRKİ s.75].
- Çikdaçi : Kırlangıç [DRKİ s.52].
- Çil : Bir tür kuş; keklik yavrusu; bağirtlak [İML 173; Elld.12; DRKİ s. 39; BLÇ 49; MAT 11,12; AFil. 89; CCum. 130].
- Çili : Açık kahverenkli bir kuş [DRKİ s.94].
- Çil murgh : Bambu keklği [DRKİ s. 39].
- Çin : Martı [DRKİ s.11].
- Çipar ghuralay : Kırmızı sırtlı örümcek kuşu [DRKİ s.68].
- Çipar kuçkaç : Yalı çapkını kuşu [DRKİ s.78].
- Çipçic : Serçe [KLS 50,57,4: CCum. s.129] krş. *çapçuk~çigçig~çipçak~çipçik~çipçuk~çipçic~çipçik~şıpşık*.
- Çipçig : Serçe [DAK 174r15 (s.742)] krş. *çapçuk~çigçig~çipçak~çipçik~çipçuk~çipçic~şıpşık*.
- Çipçik : Serçe [NFDTS s.182 (NF 92B.5-7S.)] krş. *çapçuk~çigçig~çipçak~çipçik~çipçuk~çipçic~çipçig~şıpşık*.
- Çırlak kuçkaç : Çekirge ötleğeni [DRKİ s.80].
- Çiy : Akbaba türünden bir kuş [KTS s.52].
- Çoban aldaguci : Çoban aldatan / kuyruk sallayan ufak bir kuş [Elld. 12].
- Çocuk : Domuz yavrusu [Elld.12; EDPT s.400].
- Çoçga : Yavru fil [EDPT s.183] krş. *cocka~çocuk~çoçka*.
- Çoçka : Domuz yavrusu [KTS s.43; KMT 12a/9; EDPT s. 400;Seng. 212r12]

krş. *cocka~çocuk~çoçga*.

Çogan : Doğan; baykuş [KTS s.52: MAT 11,9] krş. *çagan*.

Çokuşghak kirghul : Dövüşen sülün [DRKİ s. 43].

Çörke : Bir ördek türü [ML 63; Abuş. 245; PdC. 294].

Çubun : Sinek [HGİs. 70] krş. *cibin~çibin~şibin*.

Çuja : Sülünün yavrusu; civciv [DRKİ s.43].

Çukughak kuçkaç : Bir cins ağaçkakan [DRKİ s.64].

Çulag murgh : Bir tür sülün [DRKİ s.37].

Çuli : Kartal veya akbaba [DRKİ s.19].

Çul köktalga : Bir cins ötleğen [DRKİ s.68].

Çullok balıkçı : Küçük martı [DRKİ s.33].

Çulluk : Beyaz balıkçılın yavrusu, yağmur kuşu [DRKİ s.10].

Çung âla buyun ghaz : Boynu rengarenk olan kaz [DRKİ s.8].

Çurpa < *Moğ.*: Bildircin yavrusu; yaban domuzu yavrusu; sülün kuşunun yavrusu [DRKİ s.70; ŞS 155; Abuş. 245; Seng. 212v15; ML 85; RS 1.

III. 2175; Kowalevski III. 2221].

Çüghündük : Küçük gece baykuşu [DRKİ s.30].

Çüjek < *Far.*: Tavuk [KE 77v11].

Çüve : Baykuş [KTS s.54 (MAT)].

Çüvşen : Baykuş [KTS s.54 (MAT 12,2)].

- D -

Daghlaghu : Göğsü kabarık olan beyaz kuş [DRKİ s.94].

Dagık : Tavuk [KMT 11a/9] krş. *daguk,~dakuk~taguk*.

Daguk : Tavuk [İML s.27; HGİs. 74] krş. *dagık~dakuk~taguk*.

Dakuk : Tavuk [MATçev. s.74; HGİs. 74; İML 27] krş. *dagık~daguk~taguk*.

Danlaghak kuçkaç : Dükkân serçesi [DRKİ s.91].

Dañkuz : Domuz [KTS s.56] krş. *danuz~donuz*.

Dañuz : Domuz [KTS s.56: ETZ 14b-2] krş. *dankuz~donuz*.

Darya ıtalgu : Büyük boylu deniz kartalı; deniz doğanı [DRKİ s.32].

Darya kirghuy : Deniz atmacası [DRKİ s.32].

Davar : Davar; hayvan; inek; dişi koyun [Elld. 14; MAT 7,5; AFil. 92; TKar. 271; ETZ 7b-7; KTS s.57] krş. *tafar~tavar~tiwar*.

Davuşagan : Tavşan [KTS s.57 (BM); Pelliot-Nüzhatü'l-Kulüb.nu.: 11] krş. *dawşagan~tavşan*.

Dawşagan : Tavşan [HGls. 11,5] krş. *davuşagan~tavşan*.

Ded < Far.: Yırtıcı hayvan [HHDS. 298].

Deglügeç : Çaylak türünden bir kuş [KMT 11a/3; HGls. 74] krş. *devlingeç~devlungeç*.

Deke : Teke, erkek keçi [KTS s.58 (LAtr.)] krş. *teke*.

Delice dogan : Şahin türü bir kuş; akbaba; çaylak; atmaca [KTS s.58: Elld.15; MAT 11,10; LAtr. 109; ADer. 95].

Delü toğan : Akbaba; çaylak [KTS s.58 (BM)].

Deve : Deve [EKK 48a/ 2; İML 172; LAtr. 51; RAB 442; EZKA 34; Cla.Sang. 203r2, 227r4; KTS s.60 (DM, KFT)] krş. *teve~tive*.

Devecik : Küçük deve [Cla.Sang. 227r5].

Deve kuş : Deve kuşu [KTS s.60: Elld. 15, LAtr. 117].

Deve kuş : Deve kuşu [KTS s.60 (DM)].

Deve kuşu: Deve kuşu [EKK 70a/ 8].

Devlingeç : Çaylak türünden bir kuş [ETZ 13a-9] krş. *deglügeç~devlingeç~devlügeç*.

Devlingeç : Çaylak türünden bir kuş [EKK 70a/9] krş. *devlingeç~deglügeç~devlügeç*.

Devlügeç : Çaylak türünden bir kuş [KTS s.60 (Elld.)] krş. *devlingeç~devlingeç~deglügeç*.

Dilkü : Tilki [MMGT 15b-14; LAtr. 35] krş. *tilkü~tülki~tülkü*.

Dogan : Doğan [EZKA 36].

Doñuz : Domuz [KTS s.64: EKK 70a/1; Cla.Sang. 226r1] krş. *danuz~dankuz*.

Doñuzlan kurtı : Dışkı böceği [EKK 70a/13].

Doru : Doru at; koyu kahve renkli at [Elld. 15].

Dönen < Moğ.: Dört yaşındaki erkek tay [KMT 13a/10; Seng. 225v26; ŞS 173; PdC. 323; RS 1. III. 1734].

Dört ayak : Dört ayaklı hayvan; çarpa [İML 138].

Dug : Toy kuşu [KTS s.65 (*LAttr.*)].

Dughduri : Yabanî kuğu [DRKİ s.11].

Dura : İki yaşındaki öküz [ETZ 11a-3].

Durgay : Turgay; serçe [KTS s.65: MAT 12,5] krş. *toragay*.

Durrac < Ar.: Bir tür keklik [KTS s.65 (*GT*)].

Dükür murgh : Bataklık kuşu [DRKİ s.37].

Düldül : Mısır Melikinin Hz. Muhammed (s.a.v.)'e hediye ettiği katır [KE 230r17].

Dürlam kirghul : Bağırtlak [DRKİ s.43].

- E -

Ebhah < Ar.: Ayaklarını yanlara doğru genişçe atarak kusurlu yürüyen at [KTS s.69 (*RH*)].

Ecdeha < Far.: Büyük yılan; ejderha [KTS s.69 (*DM*)] krş. *eçdeha~eçdiha~ejdeha~ejderha*.

Eçdeha < Far.: Büyük yılan; ejderha [Bd.V. 44/4] krş. *ecdeha~eçdiha~ejdeha~ejderha*.

Eçdiha < Far.: Büyük yılan; ejderha [KTS s.69: ETZ 10b12] krş. *ecdeha~eçdeha~ejdeha~ejderha*.

Eçek : Eşek [KTS s.69: ETZ 46b-3] krş. *eşak~eşek~eşgek~eşkek*.

Ečki (İ) : Keçi; teke [KTS s.69; KMT 16a/6; KLS 108,3; KE 228v6, 170v19; İMS 247b/4; ŞT 105b8; CCum. s.59; ME s.78] ¹¹¹ krş. *keçi*.

Eger : Kurt köpeği [ETZ 30b-11].

Ejdeha < Far.: Büyük yılan; ejderha [KTS s.71 (*GT*)] krş. *ecdeha~eçdeha~eçdiha~ejderha*.

Ejderha < Far.: Büyük yılan; ejderha [SSGT 51/2, 95/13] krş. *ecdeha~eçdeha~eçdiha~ejdeha*.

Elik : Ceylan [KTS s.72 (*LAttr.*)].

En'am < Ar. : At, deve, sığır ve koyun gibi hayvan [ŞT 78b5, 84a20].

¹¹¹ Krş. ETZ 11a4: "*içki~ikşi~işki~keçi*".

Encarı : Bir tür kuş adı [ŞT 83a12].

Enük : Köpek yavrusu [Kıp.E.SM 30; Cla.Sang. 18r10; KTS s.74; ETZ 11b-6, 30b-12].

Erbe : Dört yaşındaki tay [KTS s.74 (KMT)].

Erkeç : Erkek keçi; teke; iğdiş teke [KTS s.75 (LAttr. 12); AFil. 67] krş. *irkeç~örkeç*.

Erkek : Erkek bildirgin [DRKİ s.70].

Erkek sıçgan : Erkek sıçan [HTSKTIII. 410B/4=34/16].

Erkek takagu / tavuk : Horoz [CCum. s.78: "*erkek takagu*"; ME 229-4 : "*erkek tavuk*"].

Erte yazdagi kuçkaç : İlkbahar kuşu [DRKİ s.85].

Esed < Ar.: Arslan [SSGT 20/11].

Esenboga : Sıhhatli boğa [Kıp.E.KMSM 31].

Eşak : Eşek [DAK 36r18s, 43v12d, 46v25d, 47v10s, 60v14s, 71v23d, 200r2, 75r25d, 130r8, 214v16/17, 286r11, 101v2d (s.244)] krş. *eçek~eşek~eşgek~eşkek~işek*.

Eşek : Eşek [HTSKTIII. 530b/4=62/5; OBKT s.114 : 37-6, 46b2: "*äşäk*"] ¹¹² krş. *eçek~eşak~eşgek~eşkek~işek*.

Eşak balasi : Eşek yavrusu [DAK 200r2, 71v23d, 75r25d (s.244)].

Eşgek : Eşek [HTSKT III. 556a/6=74/50] krş. *eçek~eşak~eşek~eşkek~işek*.

Eşkek : Eşek [OBKTs.114:18b11: "*äşkāk*"] krş. *eçek~eşak~eşek~eşgek~işek*.

Eşheb < Ar.: Kırat [Bd.V. 215/6].

Eşkün : Açık adımlarla yürüyen at, eşkin at [KMT 14a/9; Elld. 19].

Evrek : Ördek [MAT 11,13; LAttr. 13; RWb.l. 1831] krş. *ördek*.

Evren : Büyük yılan [KMT 12a/13; KTS s.78 (DM)].

- F -

Fakme < Ar.: Alt dudağı sakık at [KTS s.81 (BV)].

Fehid < Ar.: Yabanî bir hayvan [KTS s.82 (BV)].

¹¹² Ayrıca bk. KLS 107 ,19; KE 101v14, 24r5; IML 169; MGMT 61a13; NF 211-1; EKK 37a/5; RTKMT 13a/12; BL 116; Zenker. 147; EZKA 34; Ryl.Koran. 62-5; ŞT 105b9.

Fil < Ar.: Fil [SSGT 203/2; KLS 81,11; NF 41-2; HTSKT III. 581a/1=105/1; KTS s.83 (CC, İMS, KFT)].

- G -

Gacir / Hacı (kuş) < Moğ. : Akbaba [MNB. s.234] ¹¹³ krş. *ghacir*.

Gamus < Far.: Manda, camız [MAT 7,10; Zenker 734].

Gay : Pars [BLÇ 55].

Gazal ~ Gazel < Ar.: Geyik; ceylan [KTS s.86; İMS 354a/2, 357a/2].

Gazāle < Ar.: Dişi geyik [Bd.V. 251/4].

Gejegen : Geçegen kuşu [Elld. 20].

Gelincik : Gelincik böceği [EZKA 35].

Germa ta'us : Kuyruk geren tavus kuşu [DRKİ s.6].

Ghaçir : Büyük toy kuşu [DRKİ s.12] krş. *gacir*.

Ghaz turghay : Tarla kuşu [DRKİ s.72].

Ghuralay : Örümcek kuşu [DRKİ s.67].

Gilrang torghay : Gri renkli tarla kuşu [DRKİ s.73].

Gol ~ Kol : Baykuş [DRKİ s.62].

Göbek sarı : Kedi büyüklüğünde, kürkü kullanılan sarı bir hayvan [ŞT 82b11; MEŞT s.48-52; PdC. 462].

Gögercin : Güvercin [MMGT 42b7] krş. *gövercin~kögerçin~köverçin~kugurçin~kugurçun~kügerçin~kügürçigen~kügürçin~küvercin*.

Göl bagası : Balıkçın [KTS s.87; Elld. 21].

Gövercin : Güvercin [EZKA 35] *gövercin~kögerçin~köverçin~kugurçin~kugurçun~kügerçin~kügürçigen~kügürçin~küvercin*.

Gunan < Moğ. : Üç yaşına basmış tay [ML 78; Seng. 291r21; Kowalevski 1021; PdC. 387].

Gurâb < Ar.: Karga [KTS s.87; MMGT 53a11].

Gücügen : Bir tür akbaba; kartal; kerkes [Zenker 767] ¹¹⁴ krş. *gücüken~*

¹¹³ O.F. Sertkaya : MNB.s.264: "Orta Türkçe döneminden itibaren Moğolcadan Türkçeye girmiş olan 'gacir~hacı' kelimesi sonra Türkçe kuş kelimesini alarak Türkçeleşmiştir : bk. *Sirâcü'l-kulûb* : 85/13,273/6,238/3".

¹¹⁴ Ayrıca bk. ŞT 82b17; MEŞT s.48-52.

köçiken~kökenek.

Gücülen : Bir tür akbaba; kartal; kerkes [Elld. 22; KTS s.88] krş. *gücülen~köçiken~kökenek.*

Güdük : Kuyruğu kesik köpek; kuyruksuz tavuk [KTS s.88 ; Elld. 22].

Gügöl : Siyah bir böcek [BLÇ 63].

Güzen : Gelincik [KDim. 120] krş. *küzen.*

- H -

Hang ghirta : Angıt [DRKİ s.157].

Harun < Ar. : İnatçı hayvan [KTS s.92 (MG,RH)].

Hawadar kuçkaç : Muhabbet kuşu [DRKİ s.81].

Hayvan (II) : Hayvan [KTS s.94 (BV,İMS,KFT,RH); OBKT s.126:10b25].

Hecin < Ar. : Deve [KTS s.95 (BV)].

Hıkak ~ Hıkka < Ar. : Dört yaşına girmiş deve [KTS s.96 (İM)].

Hımar (II) < Ar. : Eşek [KTS s.96 (BV, KFT)].

Hınzır < Ar. : Domuz [KTS s.96 (KFT)].

Hona < Moğ.: Erkek geyik [Seng. 324v23; ŞS 288; PdC; 595].

Hurlug urdak : Su tavuğu [DRKİ s.50].

Hur pigan : Çulluk kuşu [DRKİ s.59,60].

Huy kuş : Kartal [DRKİ s.19].

Hüdhüd < Far.: Çavuşkuşu, ibibik, hüt hüt [DRKİ s.87; KE 13v3].

- H -

Hacı : Katır [KE 208r8].

Halife < Ar. : Gebe deve [KTS s.90 (İM)].

Hanavir < Far. : Domuzlar [KTS s.91 (BV)].

Har < Far.: Eşek [KTS s.91; SSGT 187/8].

Horaz < Far.: Horoz [KTS s.98 (İMS, ETZ)] krş. *horos~horoz~horus.*

Horos < Far.: Horoz [HGİs. 73] krş. *horaz~horoz~horus.*

Horoz < Far.: Horoz [KTS s.98 (CC,DM,IMS,ETZ); MAT 12,7] ¹¹⁵ krş. horaz
~horos~horus.

Horus < Far.: Horoz [KTS s.98 (KMT 11a/10)] krş. horaz~horos~horoz.

- I -

İdgu kurban : Kurban edilecek hayvan [HTSKT III. 28b/6=2/196 (s.60)].

İlan : Yılan [KLS 79; Cla.Sang. 112v9; ETZ 10b-12; KTS s.101 (CC,KFT, ETZ)] krş. cılan~yılan.

İlki : Hayvan sürüsü [AKKYB-K I.21] krş. ilki~yılı.

İmga : Dağ keçisi [İML 175(s.35); ŞS 61].

İt kanat : Yarasa [BLÇ 40].

İtla kaz : Bir çeşit kuş [KTS s.103; ETZ 4b-9].

İvuk : Geyik [İML 175; ME 172,1; Rad.I. 63; NF 35-13].

İyınmış tiwe : Salıverilmiş deve [HTSKT III. 120a/4= 5/103].

İyvan : Kertenkele; akrep; çıyan [MAT 10,11; MATçev. s. 78; HGİs. 72; RWb. III. 1830; KTS s.103].

- I -

İbük : İbibik, çavuş kuşu [KTS s.105: Elld. 24; İML 176] krş. übük.

İçki : Keçi [KTS s.106 (ETZ)] krş. içkü~işke~işki.

İçkü : Keçi [KTS s.106 (IMS)] krş. içki~işke~işki.

İgdiş : Melez at [KMT 13a/4; EDPT s.103]. ¹¹⁶

İkin kargası : Ekin kargası [KTS s.108; IMS 354b/5].

İkti : Evcil hayvan; ev hayvanı [KTS s.109 (CC)].

İlbesün < Moğ. : Bir ördek türü [ML 61; Seng. 112v12; ŞS 78; PdC. 129].

İlengir : Lenger [KTS s.109; ETZ 33b-6].

¹¹⁵ Ayrıca bk. KLS 109, 17: CCum. 130; Bd.V. 148/7; krş. TKT II. s.395-404: "Farsça kökenli 'horoz' kelimesi, Taciklerden Türk diline girmiş; zamanla 'koras' ve 'koroz' şekillerini almıştır; hatta kanatlı kuşların (ibikli kuşların) erkek olanları için de kullanılmıştır. Türkler horoz ile çok ilgilenmişlerdir. İbikli bir çok kuşlara da bu adı vermişlerdir. Babür de Vekâyi adlı eserinde horoz çeşitleri üzerinde durmuştur [bk.BabürVekâyi.:179]. Avrupa'daki Kuman Türkleri de Anadolu'dakiler gibi horoz deyip geçmişlerdi. [bk.CCum. 193]. Mısır Türkleri ise bazen horoz ve bazen de kuzeydeki Kıpçak kardeşlerine uyarak 'horas~horaz' demişlerdi [bk.Tuhfe-i Zekiyye: 15b]."

¹¹⁶ Bk. EDPT. s. 103: "Çağ. iğdiş / iğdiş"

İlengiş : Yengeç [KTS s.109; ETZ 19a-9].

İlik (II) : Geyik [KMT 11b/12].

İlki : Hayvan sürüsü [AKKYB-K I.21; CS 238] krş. *ilki~yilkı*.

İnek (I) : İnek [KLS 97,14; KE 46v18; KMT 15b/5; EKK 69b/7; NF 53-3, 292-5; Cla.Sang. 118r1; HTSKT III. 10b/2 = 2/70, 10a/9 = 2/69 (s.65); MAT 7,8; HGİs. 59; LAttr. 39; AFil. 79; ETZ 7b-6; KTS s.112].

İnen (III) : Dişi deve [KMT 15a/ 10; KE 31r15, 241v12; İML 172; Cla.Sang. 118r4; ME 7-2; NF 37A.16.S.,73-16 (NFDTS s.188); KTS s.112; OBKT s. 138 : 63 - 1 : "ingân"].

İnen teve : Dişi deve [KTS s.112 (ETZ)].

İngäk : Dişi deve [OBKT s.138 : 139b9].

İrke : Bir ördek türü [ML 63; Seng. 100r13; Abuş. 48; ŞS 49; PdC. 104].

İrkeç : Erkek keçi, teke; iğdiş teke [KTS s.114; MAT 7,13; RWb.I. 1465]¹¹⁷ krş. *erkeç*.

İrkek : Her hayvanın erkeği [KTS s.114; EKK 69b/2].

İrtihas < Ar. : Toynakları birbirinden uzak olan at [KTS s.114 (BV)].

İşek : Eşek [SSGT 62/9; İMS 141a/5; ANMOL. s.75; Abuş. 78; Bd.V. 520/5; CS 235; KTS s.114 (BV.,GT,İMS)] krş. *eçek~eşak~eşek~eşgek~eşkek*.

İške : Keçi [KTS s.116 (ETZ)] krş. *içki~içkü~işki*.

İşki : Keçi [KTS s.116 (ETZ)] krş. *içki~içkü~işKE*

İt : Köpek [İML 174; KE 13r15; KMT 12a/3; EKK 69b/9; İMS 23b/1; Bd.V. 188/2; Cla.Sang. 95v12; CS 230; ÇEL 262; HGİs. 43; NF 34-7; SSGT 306/4; DAK 11r11d, 54v1s, 58r24d, 80v1d, 80v7d, 80v2d92v34d, 136r4-7, 153v19-20, 290r19; 92r34d (s.299); HTSKTIII. 167b/5=7/176 (s.68); MAT 10,11; LAttr. 41; HGİs. 43; ETZ 30b10; KTS s.116; OBKT s.139 : 9, 12].

İtalgu < Moğ.: Atmaca; av kuşu; ak doğan [DRKİ s.23; ŞT 83a-17; Seng. 95v11; Zenker 141; TMEN I. 62; RS1. 1502].

İt balığı : Kurbağa yavrusu [KTS s.116 (Elld.)].

¹¹⁷ Ayrıca bk. KLS 164,28; ADer. 127.

- İt çıpçukı : Serçeye benzeyen bir kuş [KTS s.116; İMS 113b/8].
 İtka : Yuvadan henüz çıkmamış yavru kuş [DRKİ s.27].
 İtka kirghuy : Atmaca türü [DRKİ s.24].
 İt siñeki : İt sineği [Cla.Sang. 97v17].
 İtük (II) : Köpek yavrusu [KTS s.117 (KMT)].
 İvez : Üvez; sivrisinek [MAT çev. s.77; ADer. 191] krş. *ıyez~övez~üvez*.
 İyez : Üvez; sivrisinek [KTS s.117 (ETZ 7b-8)] krş. *ıyez~övez~üvez*.
 İyiz : Kaşıkçı kuşu; büyük saka; karabatak kuşu [MAT 12,3; PdC. 296].

- J -

- Jaghalmay : Şahin [DRKİ s.28].
 Jar janwar : Kuş türü [DRKİ s.62].
 Jar karrak urdak : Benekli ördek [DRKİ s.46].
 Jar kiraghak : Bir cins tarla kuşu [DRKİ s.93].
 Jibildaghak : Tarla kuşu [DRKİ s.93].
 Jijirghan karloghaç : Kum kırlangıcı [DRKİ s.76].
 Jip kuirghuy : Atmaca türü [DRKİ s.25].
 Jirgirak kuçkaç : Zil kuşu [DRKİ s.84].
 Jöki tumşuk kuçkaç : Bir tür ağaçkakan [DRKİ s.88].
 Jördek : Ördek [LAtr. 66] krş. *ördek*.
 Junubi kuçkaç : Güney kuşu, keklik [DRKİ s.85].

- K -

- Kabak baş kuçkaç : Bal kabağı başlı kuş [DRKİ s.89].
 Kaban < Moğ.: Yaban domuzu [KLS 131,11: CCum. s.85; Seng. 265r21; ŞS 212; Kowalevski II. 750; RS1-II. 439; KTS s.121].
 Kabırçaklı бага : Kaplumbağa [Pelliot.Nuzhatu'l-Kulüb.nu.: 18; MAT 5,2]
 krş. *kaburçaklı бага~kaburçıklı boga*.
 Kablan : Kaplan [KTS s.122] krş. *kaflan~kaplan~koplan*.
 Kaburçaklı(u) бага : Kaplumbağa [KMT 7b/7: “*kaburçaklı бага*”; LAtr. 67:
kaburçaklı бага] krş. *kabırçaklı бага~kaburçıklı boga*.

- Kaburçıklı boga : Kaplumbağa [HGİs. 87] ¹¹⁸ krş. *kabırçaklı boga~kaburçaklı boga*.
- Kaflan : Kaplan [EKK 69b/11; KTS s.123] krş. *kablan~kaplan~koplan*.
- Kaftar : Güvercin [DRKİ s.56].
- Kagal : Eğersiz at [İML 171].
- Kak : Koşuda geri kalan at [İML 171].
- Kaklanmış balık : Kurutulmuş balık [KTS s.124 (Elld.)].
- Kalmak karloghaç : Kalmuk veya Moğol kırlangıcı [DRKİ s.74].
- Kançık : Dişi köpek [HGİs. 93; KE 27v13; KMT 12a/5; ME 27-8; PdC. 410; ETZ 30b-12; KTS s.125] krş. *kançuk*.
- Kançuk : Dişi köpek [KTS s.125; MAT 10,12; LAtr. 69] krş. *kançık*.
- Kandala : Tahta kurusu, baş / böcek biti [KLS 109,2; KMT 12b/5; KTS s.125 (ETZ,CC,DM,İMS)].
- Kap kaz : Bir kuş adı [ETZ 7b-4, 32a-1].
- Kaplan : Kaplan, yırtıcı canavar [İMS 455a/6; Poppe. 207; İML 174; KMT 11b/7; Elld. 27; ŞS 213; Zenker 691; HGİs. 87; BL 209; Bd.V. 192/8; PdC. 392; MAT 10,6; ETZ 36a-12; KTS s.126] krş. *kablan~kaflan~koplan*.
- Kara [- yılki] : Hayvan; hayvan sürüsü [AKKYB-K I.16; NF 212-11,329-10].
- Kara ala kuçkaç : Siyah başlı, beyaz şekilli kuş [DRKİ s.91].
- Kara balıkçi : Siyah deniz kırlangıcı [DRKİ s.32].
- Karabaş huphup : Kara başlı ağaçkakan [DRKİ s.65].
- Kara buka : Kara boğa [CT 187,544].
- Karaca : Geyik cinsi [Kıp.E.SM 32; W.Rad. Sib.-I. s.300].
- Karaca kaz : Kara kaz [MAT 11,11; LAtr. 70].
- Kara çapar kuçkaç : Çam ağacı renkli kuş [DRKİ s.92].
- Kara kakkuk : Siyah guguk kuşu [DRKİ s.57].
- Kara kargha : Kara karga [DRKİ s.56].
- Kara kirghul : Deniz sülünü [DRKİ s.42].
- Kara kulak : Çakala benzeyen bir hayvan [KTS s.127 (GT)].

¹¹⁸ Ayrıca bk. ETZ 19a-9, 32a-2, 39b-3; İMS 355a/4; EZKA 36; CS 307; KTS s.121,122.

Kara kurban : Kurban bayramında kesilen hayvan [KTS s.127 (*İMS*)].

Kara kurut : Bir çeşit kedi [CS 309].

Kara kuş : Kartal; tavşancıl kuşu [Cla.Sang. 271v3; EKK 70a/7; İML 175; KMT 10b/7; ML 65; Seng. 270v12; ŞS 216; MAT 11,11; HGİs. 94; CCum. s.89; KTS s.127].

Kara kuygu : Kara sinek [HTSKTIII. 327a/3=22/73].

Karaküzen : Kokarca [KLS 108,18; CCum. s.89].

Kara laçın : Bir tür av kuşu [Kıp.E.SM 32; ETZ 31a-1].

Karamag : Kara güvercin [BLÇ 64].

Karamtil kiremit : Siyah keklik; çil; turaç [DRKİ s.40].

Karamtil murg : Ateş kuşu [DRKİ s.35].

Kara payça urdak : Siyah alacalı ördek [DRKİ s.48].

Kara salwar : Rahip akbaba [DRKİ s.15].

Kara sığır / sıyr : Kara sığır [ETZ 11b-7].

Kara sonkur : Siyah doğan [Kıp.E.SM 32].

Kara sönek : Kara sinek [CS 309].

Kara tamghak janwar : Siyah renkli alaca kuş [DRKİ s.88].

Kara tar : Koyu renkli kartal [DRKİ s.8].

Kara tauk / tawuk : Kara tavuk [CS 309; Cla.Sang. 271r4].

Kara tegin : Kara sincap [CCum. s.89,185].

Karavaş (II) : Karakuş; sunkur [ETZ 3b-13, 25a-9; KTS s.127].

Karçaga : Çakırca kuşu; doğan; kartal, şahin [KTS s.128 (CC)] krş. *karçığa* ~*karçigha*~*kargıçay*~*kargu*.

Karçığa : Çakırca kuşu; doğan; kartal; şahin [İMS 452a/8] krş. *karçaga*~*karçigha*~*kargıçay*~*kargu*.

Karçığay : Çakırca kuşu; doğan; kartal; şahin [KE 147r1] ¹¹⁹ krş. *karçaga*~*karçığa*~*karçigha*~*kargu*.

Karçigha : Çakırca kuşu; doğan; kartal; şahin [DRKİ s.21] krş. *karçaga*~

¹¹⁹ Doerfer'e göre bu sözcüğün '*karçığay*' biçimi Moğolcadan ödünçlemedir. Kelime Ana Türkçe "**kartıka* > Ana Moğ. **kartıga* > Moğ. *karçığay*" şeklinde bir gelişme göstermiştir. Karçığay'ın sonundaki '*y*' *taulay* (tavşan), *nokay* (köpek), *mogay* (yılan), *gakay* (domuz) gibi hayvan adlarından benzetme yoluyla ortaya çıkmıştır. bk. TMEN I. 278; B. Ögel'e göre ise *karçığa* kelimesi doğan ve şahinlere verilen genel bir isimdir. BÖTM. I. 366,367. Ayrıca bk. CCum. s. 90.

karçıga~kargıçay~kargu.

Karga : Karga [KTS s.128; İML 175; Cla.Sang. 272r8,9; KMT 11a/3; EKK 70a/9; KE 55r7; İMS 305b/5; HTSKT III. 109a/6=5/31 (s.73); MMGT 15b9; NFDTS s.219 (NF 22A.1.S.,260); DRKİ s.55; MAT 11,11; Pelliot. Nuzhatu'l-Kulüb.nu.: 79; HGİs. 10,8; EDPT s.653; LAtr. 70].

Kargu : Atmaca [KE 77r15] ¹²⁰ krş. *kırgı~kırıgıy~kırgu.*

Karılgaç : Kırlangıç; serçe [KTS s.128 (İMS)] ¹²¹ krş. *karlagaç~karlagaş~karlakaş~karlaguç~karloghaç~karlawaç~karlawuç~karluwaç.*

Karınça : Karınca [KMT 12b/4; MAT 11,5; KTS s.12 8].¹²²

Karlagaç: Kırlangıç; serçe [KTS s.129: MAT 11,15] krş. *karılgaç~karlakaş~karlaguç~karloghaç~karlawaç~karlawuç~karluwaç.*

Karlagaş : Kırlangıç; serçe [KTS s.129 (ETZ)] krş. *karılgaç~karlagaç~karlakaş~karlaguç~karloghaç~karlawaç~karlawuç~karluwaç.*

Karlaguç : Kırlangıç; serçe [KTS s.129 (LAtr. 71)] krş. *karılgaç~karlagaç~karlagaş~karlakaş~karloghaç~karlawaç~karlawuç~karluwaç.*

Karlakaş : Kırlangıç; serçe [KTS s. 129 (EKK)] krş. *karılgaç~karlagaç~karlagaş~karlaguç~karloghaç~karlawaç~karlawuç~karluwaç.*

Karlawaç : Kırlangıç; serçe [EDPT s.657: Çağ.] krş. *karılgaç~karlagaç~karlagaş~karlakaş~karlaguç~karloghaç~karlawuç~karluwaç.*

Karlawuç : Kırlangıç; serçe [Eİld. 30] krş. *karılgaç~karlagaç~karlagaş~karlakaş~karlaguç~karloghaç~karlawaç~karluwaç.*

Karloghaç : Kırlangıç; serçe [DRKİ s.73] krş. *karılgaç~karlagaç~karlagaş~karlakaş~karlaguç~karlawaç~karlawuç~karluwaç.*

Karluwaç : Kırlangıç; serçe [EDPT s.657: Çağ.] krş. *karılgaç~karlagaç~karlagaş~karlakaş~karlaguç~karloghaç~karlawaç~karlawuç.*

Karrak urdak : Çamurçun; renkli ve ibikli yabanî ördek [DRKİ s.44].

¹²⁰ Türkçeden Moğolcaya ve Farsçaya geçmiş olan bu sözcüğün kökeni hakkındaki görüşler için bk. TMEN III. 1461; ayrıca bk. İML 43, 175; İMS 353b/8; ETZ 7b-2.

¹²¹ Ayrıca "karlaguç ~ karılgaç ~ kargılaç ~ karlugaç" biçimlerini krş. İMS 455b/2; NF 42-17,191; RTKMT 11a/6; EKK 70a/10; Cla.Sang. 272r17,18; KE 43r4; Pelliot.Nuzhatu'l-Kulub.nu.: 65; PC.401; HGİs. 89; Ost.Gram. 90; ETZ 19b-1; HGİs. 10,10.

¹²² Ayrıca bk. EKK 67a/ 31; MMGT 32b7; SSGT 80/11; İMS 355a/3; KE 10r17, 147r15; HTSKT III. 362a/1=27/18 (s.73); LAtr. 103; Cla.Sang. 272v14; HGİs. 90; Pelliot.Nuzhatu'l-Kulub.nu.: 49.

- Karsak : Stepe mahsus bir hayvan; bozkır tilkisi [Kıp.E.SM 32; ETZ 7b-10; İML s.38; CCum. s.90; ŞS s.217].
- Kartaban kartal : Bir çeşit kartal [ETZ 36a-13].
- Kartal : Kartal [LAtr. 71; Cla.Sang. 271v21; MAT 11,14; LAtr. 71; PdC. 396; ETZ 17a-7, 35a-13; KTS s.129].
- Kasarlak : Köpek sürüsü [ETZ 85b-13; KTS s.130].
- Kasartka : Kertenkele [KTS s.130 (CC)].
- Kasartku : Çekirge [KTS s.130; İMS 355a/4].
- Kasırtka : Kene [KMT 12b/10].
- Kaşka at : Yüzü ak, gözlerinin çevresi kara olan at [ETZ 26b-6].
- Kaşka koyun : Başı ak, diğer yerleri kara olan koyun [ETZ 26b-6].
- Kaşkalduk : Alnında biraz akılık olan at [ETZ 26b-3].
- Katar ~ Kattar < Ar. : Deve kervanı [KTS s.131 (KFT): “katar”, 132 (İMS): “kattar”].
- Katır : Katır [KTS s.131; KLS 107,18; İMS 116b/8; KMT 13a/7; EKK 69a/13; EZKA 34; ETZ 11a-4; CCum. s.91; İML s.38; MAT 16,8; HGİs. 86; LAtr. 73].
- Kayguluk kuş : Baykuş [BLÇ 58].
- Kaz < ET. (Uyg.) : Kaz [KLS 109, 15; CCum. s.94; EKK 47b10; KE 68r4; ML 39; İMS 115b/7; NF 245–8; SSGT 180/9; EZKA 36; HGİs. 86; KMT 10b/14; İML 176; MAT 11,11; LAtr. 74].
- Kazgan : Kazı yapan, kazıcı köpek [İML 174].
- Kebg < Far.: Keklik [Bd.V. 761].
- Kebuter < Far.: Güvercin [KE 220r19; Bd.V. 57/5].
- Keçi : Keçi [EKK 69b/6; EZKA 34; MAT 7,12; HGİs. 96; LAtr. 43; HTSKT III.142a/3=6/143 (s.78,87),142a/3=6/143 (s.78); KTS s.136] krş. eçki~ içki~işke~işki~keçig.
- Keçig : Keçi [HTSKT III. 142a/3=6/143 (s.78)] krş. eçki~içki~işke~işki~keçi.
- Kedi : Kedi [Elİd. 28; MMGT 13a6; EZKA 34].
- Kedi rang tukhi : Küçük bir altın sülün [DRKİ s.34].
- Keşik : Geyik; her türlü av hayvanı; yabanî hayvan [KE 54v2, 54r17, 131v4;

- İMS 358a/8; Kutb. 93; NFDTS s.201 (NF 338-4)] krş. *keyik*.
- Kejegen : Geçegen denilen kuş [KTS s.136 (Elld.)].
- Kekkük janwar : Bir cins guguk kuşu [DRKİ s.59].
- Keklik : Keklik [DAK 41r26s; 56r22d, 125v7, 158v17 (s.377); DRKİ s. 38-39; LAttr. 49; Cla.Sang. 300v23; MAT 11,12; LAttr. 43-44; ŞT 89b-2; ETZ 11a-4,15b-5; EDPT s.710: Kıp.XIV.; Seng. 30v23; KTS s.136].
- Kelb < Ar.: Köpek [MGMT 9b-6; KTS s.137].
- Kelebe : Kelebek [ME s.72; İML s.39] krş. *kelebek ~ köbelek*.
- Kelebek : Kelebek [İML 177; KE 77r9, 86v6; Elld.28; HTSKT III. 579/3 = 101/4; KTS s.137] krş. *kelebe~köbelek*.
- Kelek : Düz ve uzun burunlu kuşun adı [ETZ 7b-4].
- Keleñü : Tarla sıçanı; Arap tavşanı; keleni; tarla faresi [İML 177; Elld. 29; KTS s.137].
- Keler : Kertenkele [KMT 12b/3; KTS s.137].
- Kelez : Kertenkele [KE 41r6].
- Kelte (I) : Bukalemun [KMT 12b/3; KTS s.137].
- Kelte (II) : Koyunda ve sığırdan olan yapışkan böcek [KTS s.137].
- Kelte kelte (III) : Semender; büyük kertenkele [HGİs. 98] krş. *keseltki~kesertke~kestenkele~kesürtüki*.
- Keme : Fare [KE 129v4].
- Kene (II) : Kene; büyükbaş hayvanlara sataşan ve kanlarını emen küçük bir böcek [KTS s.138; Ryl.Koran. 157] krş. *köne*.
- Kepir < Hint.: Dişi maymun [BLÇ 60].
- Kerkes : Kartal; kerkes kuşu [ETZ 17a-6].
- Keseltki : Semender; büyük kertenkele [MAT 11,4; KTS s.140 (LAttr.46)] krş. *kelte kelte~kesertke~kestenkele~kesürtüki*.
- Kesertke < Çağ. : Semender; büyük kertenkele [RWb.II. 116] krş. *kelte kelte~keseltki~kestenkele~kesürtüki*.
- Keskeri < Ar.: Göl ördeği [KTS s.140; İMS 357a/1].
- Kesma tumşuk : Kaşıklı balıkçıl, spatül kuşu [DRKİ s.13,14].
- Kesürtüki : Kertenkele [KTS s.141 (DM.)] krş. *kelte ketle~keseltki~*

kestenkele~kesertke.

Kestenkele : Semender; büyük kertenkele [ADer. 226] krş. *kelte kette~keseltki~kesertke~kesürtüki.*

Keşek : İki yaşındaki deve yavrusu [ETZ 11a-3; KTS s.141].

Keşi : Keçi [KTS s.141 (DM.)].

Keyik : Geyik; yabanî hayvan [SSGT 139/4; KMT 11b/6; KE 7v5, 12v13, 85v14, 153r17; NF 209-13,15; Cla.Sang. 317r13; ME 134-5; İML 138,175; EKK 69b/12; İMS 266b/2; SSGT 291/11, 139/4; Seng. 317r13; ŞS 266; PdC. 468; Bd.V. 474/4; DGK 347; MAT 10,7; Pelliot.Nuzhatu'l-Kulüb.nu.:22; HGls. 101; HTSKTIII. 565/6=81/5; ŞT 69b2, 89b2; EDPT s.755; KTS s.141,142] krş. *kedik~kezik.*

Keyik sığır : Yaban sığırı [KTS s.141].

Keyik toñuz : Yaban domuzu [CCum. s.101,193].

Khabarçi kuçkaç : Haberci kuş [DRKİ s.79].

Khabarçi saghizhan : Bir çeşit saksağan [DRKİ s.53].

Khanlik kuçkaç : Bir kuş türü [DRKİ s.93].

Kharzi : Efsanevî bir kuş [DRKİ s.2].

Khitay kirghul : Sülün kuşu [DRKİ s.41].

Khupup : Çavuşkuşu, ibibik, hüthüt kuşu [DRKİ s.57].

Khurramlik kuçkaç : Şans getiren kırmızı kuş; mutlu kuş [DRKİ s.79].

Khuşallik kuçkaç : Şanslı kuş [DRKİ s.79].

Khusallik şatuti : İyi huylu papağan [DRKİ s.50,51].

Khuş wakhtlik kuçkaç : Uğurlu kuş [DRKİ s.79].

Kıgruv : Baykuş [KTS s.143 (MAT)].

Kıl : Kilkuyruk [KE 68v4].

Kılbark : Tüylü av köpeği [KTS s.143 (LAttr.)].

Kilkuyruğu : Kilkuyruk; keklik [KTS s.143 (MAT)].

Kilkuyruk : Kilkuyruk; renkli küçük keklik [KMT 11a/4; ML 65; Seng. 298v17; KB. 72; LAttr. 103; MAT 12,4; HGls. 94; RWb. II. 891; KTS s.143].

Kımırsagı : Karınca [KTS s.144 (MAT 11,5); HGls. 93; LAttr. 81] ¹²³ krş.

¹²³ Ayrıca bk. Cla.Sang. 290v11; ŞT 65a4; ETZ 36b-2; KE72v11.

kumruska~kumursaka~kumuruska ~kumursuga.

Kır at : Kır at [ETZ 4b-4].

Kırgavul : Sülün [ÇEL 265].

Kırgı : Atmaca [KTS s.144 (MAT, ETZ)] krş. *kargu~ kırgıy~kırgu.*

Kırgıy : Atmaca [KTS s.144 (İMS); KLS 109,8: CCum. s.103] krş. *kargu~ kırgıy~kırgı.*

Kırgu : Atmaca [ŞT 82b14] krş. *kargu~kırgı~kırgıy.*

Kırlagaç : Kırlangıç [KTS s.145 (KMT)].

Kırlagaç : Kırlangıç [KTS s.145 (Elld.)].

Kıras : Yengeç [KTS s.145 (ETZ)].

Kısılkı : Kene yavrusu [ETZ 29a-12].

Kısıltıkı < *Trkm.*: Kene [EDPT s.816].

Kısır : Dişi koyun [IML 172].

Kısır kısarak : Kısır kısarak [KMT 13a/3].

Kıskaç (II) : Yengeç [KTS s.145; İMS108b/1; MAT 5,1; LAtr.76; RWb.II. 811].

Kıskaş : Yengeç [KTS s.145 (ETZ 19a9)].

Kısarak : Atın dişisinin genci [IML 170; RAB 237; HG 12; KMT 13a/2; EKK 69a/13; Cla.Sang. 297v6,7; KE 148r19,176v13; KLS 107,17; HGls. 90; EZKA 34; ETZ 13a-3; EDPT s.669:Kıp.XIII.; KTS s.145].

Kışgaç : Yengeç [KTS s.145 (MAT)].

Kıyan : Bir tür tavşan [KTS s.145 (ETZ 4b-8)] krş. *koyan.*

Kızgaç : Bir çeşit kuş [KTS s.147 (ETZ)].

Kızılca başlı çipçuk : *Yund kuşu* da denilen küçük bir kuş [İMS 114a/1].

Kızılca turgay : Kırmızımsı kuş [MAT 12,5; LAtr. 77; RWb.III. 184; EDPT s.541: Kıp.XIV.].

Kızıl karçığay : Kızıl renkli atmaca [ŞT 82b16].

Kıçık ala buyun ghaz : Küçük bir kaz türü [DRKİ s.8].

Kıçık ala urdak : Bir cins ördek [DRKİ s.44].

Kıçık dükür murgh : Bir cins külün [DRKİ s.38].

Kıçık kara ghaz : Siyah başlı küçük bir kaz [DRKİ s.9].

Kıçık kuyruk urdak : Kısa kuyruklu ördek [DRKİ s.47].

Kıçık turna : Küçük turna [DRKİ s.3].

- Kiçik urdak : Küçük ördek [DRKİ s.45].
- Kiçkirghag janwar : Guguk kuşu [DRKİ s.60].
- Kighaç janwar : Söğüt yaprağı kuşu [DRKİ s.95].
- Kighirçik : Kuzey kırlangıcı [DRKİ s.75].
- Kiklik : Keklik [KTS s.148 (DM.)].
- Kipaç kuçkaç : Tüyleri kül renginde olan kuş [DRKİ s.94].
- Kirghinçlik kuçkaç : Kırmızı ve beyaz tüyleri olan şanslı kuş [DRKİ s.64].
- Kirghul : Sülünler için umumî bir isim; yabanî bir kuş [DRKİ s.40].
- Kirghuy : Atmaca [DRKİ s.24].
- Kirpi : Kirpi [IMS 355a/5; Cla.Sang. 35; LAtr. 49; CCum. s.112].
- Kiseleñ : Kertenkele [IMS 114a/1; KTS s.150].
- Kiş : Samur [KE 68v4; 355a/2; ETZ 19a-11; IMLs.41; CCum. s.112].
- Kiyik : Geyik; vahşi hayvan; av hayvanı [ETZ 38b-2, 85b-11; KTS s.151 (RH,ETZ,IMS)].
- Kiyik eşak : Vahşi eşek [DAK101v2d].
- Kiz tamghak janwar : Kırmızı renkli alaycı kuş [DRKİ s.88].
- Kizghinj karrak urdak : Mor başlı ördek [DRKİ s.46].
- Kizghiş balıgçı : Kırmızı gagalı martı [DRKİ s.32].
- Kizghiş saghizghan : Cennet sinekçili dişi kuş [DRKİ s.54].
- Kizil baş janwar : Siyah veya açık kahverengi olan kırmızı başlı kuş [DRKİ s.83].
- Kizil kuçkaç : Kırmızı yalıçapkını kuş [DRKİ s.77].
- Kizil tumşuk ghaz : Kırmızı gagalı çaykazı [DRKİ s.7,8].
- Kizil kaşkalik çukukhag kuçkaç : Kırmızı taçlı büyük ağaçkakan [DRKİ s.65].
- Kizil yanjalik janwar : Kırmızı dağ serçesi [DRKİ s.83].
- Koç : Koç; enenmemiş erkek koyun [HGIs. 88; IML 172; RAB 920; KE 37v15; 52r3; DGK 347; MAT 7,11; LAtr.78; KTS s.152].¹²⁴
- Koçkar : Koç [KLS 107-29; HGIs. 88; KMT 15b/10; EKK 69b/5; KE 13v10; IMS 378a/8; NF 21b-2; MAT 7,11; ETZ 30b-13; HGIs. 14,22; KTS

¹²⁴ Krş. EZKA 34 : "köç".

s.152].¹²⁵

Koduk : Eşek sıpası (yavrusu); sıpanın küçüğü [KTS s.152; Elld. 31] krş. *kuduk*.

Kogu : Uzun boylu su kuşu; karabatak kuşu; kuğu [IML 176] krş. *ku~ kugu*.

Kolan : Yaban eşiği [KTS s.152 (ETZ 13a-4)] krş. *kulan*.

Kolançı kısarak : Döl veren kısarak [KTS s.153 (KMT)].

Kolat : Arslan [ETZ 37b-9; KTS s.152].

Kolgaç : Yarasa [KTS s.152; Elld.31].

Kolun : Tay [Elld.31].

Komuz : Çatal / dışkı böceği [TKar. 221] krş. *konuz*.

Koñuz : Çatal / dışkı böceği [KTS s.153 (MAT); Pelliot.Nuzhatu'l-Kulüb.nu.: 43; Poppe.1207] krş. *komuz*.

Koñuzlan kurt : Domuzlan böceği [KTS s.153; İMS 355a/5].

Koñrogholok kuçkaç : Piriñli zil kuşu [DRKİ s.84].

Koplan : Kaplan [KTS s.153 (ETZ)] krş. *kablan~kaflan~kaplan*.

Korguy : Bülbül [KLS 109,18; KTS s.154 (CC)].

Koturgan : Uyuz [KMT 35a/2].

Koy : Koyun [KE 13v13-14, 15v10-11; KLS 122-2; İMS 110b/1; NF 22-4, 125-17; SSGT 137/3, 100/11, 337/8; Poppe. 287; RS 1. 506; Cla.Sang. 292v15; Ryl.Koran. 20,18; HTSKT III. 78; ETZ 23a-8; KTS s.155] krş. *koyun*.

Koyan : Tavşan [MAT 10,6; AFil. 108; LAtr. 80; KLS 84,108; KMT 11b/10; İMS 355a/2; KTS s.155 EDPT s.678; ESC. s.122]¹²⁶ krş. *kıyan*.

Koy biti : Kene [İMS 355a/4].

Koyin : Koyun [KTS s.155 (İN,KFT)] krş. *koy~koyun*.

Koy kuşu : Koyun kuşu [Cla.Sang. 292v15].

Koyun ~ Koyn : Yavaş, faydalı hayvan; koyun [IML 97; KMT 15b/9; Cla.Sang. 292v19; EKK 10a/11; EZKA 34; HTSKT III. 316/7=21/78; ETZ 11a-3, 23a-8; Kutb. 138; KTS s.156].¹²⁷ krş. *koy*.

¹²⁵ Krş. CCum. s.113: "koçkar~koçnkar" ve EDPT. s.592: "koçkar < Çağ."

¹²⁶ Bk. EDPT. 678a: < ET. (Uyg.) "koyan < *koğan".

¹²⁷ Koyun ~ Koyn < ET. Uyg. koyun < AT. kony. Krş. Ost.Gram. 37: "Koi > Kon : Koyun".

Kozi ~ Kozu : Kuzu [KE 66v4,9; 67v16; HGls. 90; NF 353–17; KMT 15b/12; MAT 7,12; AFil. 107; ŞT 91b17; KTS s.156] krş. *kuzı*.

Köbek it : Köpek [KTS s.156 (KMT)].

Köbelek (I) ~ Köpelek : Kelebek [KTS s.156; KLS 160,32r (s.61); Bd.V. 325/7] krş. *kelebe~kelebek*.

Köbelek (II) : Çoban köpeği [KTS s.156; ETZ 30b-11].

Köbük : Tüylü köpek; köpek cinsinin iri ve tüylü olanı [KTS s.156 (DM)].

Köçiken : Bir tür akbaba; kartal; kerkes [MAT 11,14] krş. *köçken~küçken~küçegen*.

Köçken : Bir tür akbaba; kartal; kerkes [KTS s.156; LAttr.50; KMT 10b/6] krş. *köçiken~küçken~küçegen*.

Köfük : Tüylü köpek; köpek cinsinin iri ve tüylü olanı [KTS s.156 (DM)].

Kögenek : Samur [ETZ 19a-12].

Kögerçin : Güvercin [KTS s.156 (GT,IMS)] krş. *gögercin~gövercin~kögerçün~köverçin~kugurçin~kügerçin~kügürçin~küvercin*.

Kögerçün : Güvercin [KTS s.156 (IMS)] krş. *gögercin~gövercin~kögerçin~köverçin~kugurçin~kugurçun~kügerçin~kügürçin~küvercin*.

Kök baligçi : Balıkçıl [DRKİ s.10].

Kökça janwar : Mavi karga [DRKİ s.60].

Kökenek : Kerkenez; yırtıcı bir kuş; kartal türünden bir av kuşu; muymul cinsinden doğana benzer kuş [DRKİ s.20] ¹²⁸ krş. *gücüken~köykenek~kükenek~küykenek*.

Kökiş baligçi : Mavi balıkçıl [DRKİ s.33].

Kökiş borgut : Koyu gri renkli bir kartal [DRKİ s.18].

Kök kargha : Mavi kuzgun [DRKİ s.56].

Kök laglag : Mavi leylek [DRKİ s.4].

Kök lapang sar : Şahin cinsinden ağır ve tembel bir kuş [DRKİ s.27].

Köktalgha : Ağaç ötleğeni [DRKİ s.68].

Kök tamghak janwar : Kumru renkli alaycı kuş [DRKİ s.88].

Kök turna : Mavi turna [DRKİ s.3].

¹²⁸ Ayrıca bk. Red. 413 ; PdC. 480.

- Kökün : Yaban arısı, erkek eşek arısı; at / eşek sineği [RWb.II.1223] krş. *kükevün~kükeyin~kükün~küvegün*.
- Kök wak : Mavi balıkçıl veya leylek [DRKİ s.7].
- Kök zankar kuçkaç : Türkuaz renkli yalı çapkını bir kuş [DRKİ s.77].
- Köl aygruv : Gece kuşu; baykuş [KTS s.157; MAT 12,3].
- Kölük : Binek ve yük hayvanlarının genel adı [KMT 13b/2] krş. *külik~külük*.
- Köne (II) : Kene; büyükbaş hayvanlara sataşan ve kanlarını emen küçük bir böcek [ETZ 29a-12,15] krş. *kene*.
- Könçekli keşik : Paçalı güvercin [İMS 357a/2, 354b/8].
- Köpek : İt türünün iri ve tüylü cinsi [KTS s.158; Elld.32; HGls. 43/4; KMT 12a/3; EZKA 10; Cla.Sang. 302r27; MAT 10,12; HGls. 43-44; LAtr. 52; PdC. 462].
- Köpek it : Köpek [KTS s.158 (KMT)].
- Körküstü : Köstebek [MAT çev. s.52].
- Körpe : Kuzu pöstekili; körpe [KLS 111,10; CCum. s.121].
- Körşebek : Köstebek [Zenker 769].
- Köstebek : Köstebek; gözsüz tarla faresi [Cla.Sang. 306v15; PdC. 470; KTS s.158 (Elld.); ETZ 14b-1].
- Köstü : Köstebek [MAT çev. s.52].
- Kösüz tebek : Köstebek [MAT 10,15].
- Kösüz tümek : Köstebek [KTS s.160 (MAT)].
- Köşek : Bir yaşında veya altı aylık olan deve yavrusu [KMT 15a/11; LAtr. 53; ADer. 251; PdC. 471; EDPT s.753; Kıp.XIII.;HGls. 100; MAT 7,6; ETZ 27b-10; Seng. 306v18; KTS s.160] krş. *keşek*.
- Köverçin : Güvercin [HGls. 99] ¹²⁹ krş. *gögercin~gövercin~kögerçin~kugurçin~kugurçun~kügerçin~kügürçigen~kügürçin~küverc(ç)in*.
- Kötki kuçkaç : Bir tür muhabbet kuşu [DRKİ s.86].
- Köykenek : Kerkenez; yırtıcı bir kuş; kartal türünden bir av kuşu; muymul cinsinden doğana benzer kuş [ŞS 263a; Seng. 307v25; ŞT 82b10; Abuş. 368] krş. *gücüken~kökenek~kükenek~küykenek*.

¹²⁹ Ayrıca bk. İMS 114a/2, 354b/7; KE 22r21, 22v1, 27r2; SSGT 197/4; EKK 47b/11; KLS 142,5; Cla.Sang. 308rI,II; ETZ 13a-10.

- Közen : Sansar,firavun sıçanı [ETZ 36a-13; KTS s.160].
- Közsiz : Köstebek [CCum. s.123] krş. *körköstü ~ köstebek*.
- Közsiz tebek : Köstebek [KLS 99-5,108-21].
- Közsüz köpek : Köstebek [MAT çev. s.52].
- Közsüz tebek : Köstebek [LAtr. 54].
- Ku : Uzun boylu su kuşu; karabatak kuşu; kuğu [DRKİ s.9] krş. *kogu~kugu ~kuv*.
- Kubaş : Köpek cinsi,çoban köpeği [HGİs. 94; MAT 10,11; LAtr. 80].
- Kuba urdak : Kaşıkçı ördeği [DRKİ s.45].
- Kuşkaç : Küçük kuşlara verilen genel ad [DRKİ s.63] krş. *kuşkaç*.
- Kuduk : Eşek sıpası (yavrusu) [KTS s.161; İML 171; KMT 13b/1; EKK 69b/1] krş. *koduk*.
- Kugaçak : Bir cins ağaçkakan [DRKİ s.65].
- Kugu : Kuğu [Seng. 219v26; ŞS 230; KE 68v4; ETZ 18b-12] krş. *kogu*.
- Kugurçin : Güvercin [DAK21v2, 46r4-5, 136r4-7 (s.344-430)] krş. *gögercin~ gövercin~gögerçin~kugurçin~kugurçun~kügerçin~kügürçigen~kügürçi ~küvercin~küverçin*.
- Kugurçun : Güvercin [TKar. 225] krş. *gögercin~gövercin~kögerçin ~kugurçin~kügerçin~kügürçigen~kügürçin~küvercin~küverçin*.
- Kuknus < Far.: Efsanevî bir turna [DRKİ s.2].
- Kula at : Açık kahverengi at [Elİd.32].
- Kula kaz : Telli turna; kızılımsı kaz [MAT 12,4; Zenker 720].¹³⁰
- Kulan (I) : Yaban eşeği [İML 175; HG II; KMT 12a/1; KE 158v20; EKK 71b/9; Zenker 720; Cla.Sang. 287v27, 298v26; HGİs. 11,8; MAT 10,8; KTS s.162; OBKT s.179 : 118b7] krş. *kolan*.
- Kulangsa urdak : Küçük bir ördek [DRKİ s.48].
- Kula purka : Bir kuş adı [ML 66; Poppe. ME 187; TMEN 3. 1524].
- Kulcakçı : Dişi geyik [Poppe. ME 405; RS1 II. 898].
- Kulrang turna : Kül renkli turna [DRKİ s.3].
- Kulun : Küçük tay; doğumdan bir yaşına kadar olan genç at (tay) [KMT

¹³⁰ Zenker. 720 : “ *kula*: kızılımsı”.

- 13a/5,9; EDPT 622; Shc. 90-1; PdC. 347; HGls. 12,9; KTS s.162].
- Kulunaçı : Gebe kalan tay [KTS s.162 (LAtr.)].
- Kulunçak : Küçük tay [KTS s.162; KMT 13a/6; HGls.94].
- Kum balığı : Kum balığı [Cla.Sang. 290v8].
- Kumkuş : Kuş sürüsü [KTS s.162; ETZ 86a-1].
- Kumrī < Ar.: Kumru [KE 68v5].
- Kumruska : Karınca [KTS s.162 (ETZ)] krş. *kimırsagı~kumursaka~kumurska~kumuruska~kumursuga*.
- Kumursaka : Karınca [HGls. 93; KTS s.163 (KMT)] krş. *kimırsagı~kumruska~kumurska~kumuruska~kumursuga*.
- Kumurska : Karınca [KMT 12b/3] krş. *kimırsagı~kumruska~kumursaka~kumuruska ~kumursuga*.
- Kumursuga : Karınca [KTS s.163: LAtr. 81] krş. *kimırsagı~ kumruska~kumursaka~kumurska~kumuruska*.
- Kumuruska : Karınca [KTS s.163 (DM.)] krş. *kimırsagı~kumruska~kumursaka~kumurska~kumursuga*.
- Kum uwwa karloghaç : Kum kırlangıcı [DRKİ s.75].
- Kuna : İki yaşındaki öküz yavrusu / dana [KTS s.163; ETZ 11a-3].
- Kunaçın : Üç yaşına girmiş dişi buzağı [İMS 247a/4; KTS s.163].
- Kunan : Üç yaşındaki tay [KTS s.163; KMT 13a/10].
- Kunduz : Kunduz [DAK 100r5s, 280v7, 101r23d (s.432); Elld.33; KE 68v 4; Cla.Sang. 291r26; KTS s.163].
- Kung kargha : Bir cins karga [DRKİ s.55].
- Kunlaçı kısarak : Döl veren kısarak [KMT 13a/3].
- Kurbaga : Kurbağa [KTS s.163; KMT 7b/6; Elld. 33; İML 180; LAtr. 82,102; Cla.Sang. 285v28; EZKA 35; ETZ 23a-7; HGls. 7,8] krş. *kurboga~kurbuga*.
- Kurban < Ar.: Allah'a yaklaşmak için kesilen hayvan [İMS 234b/2; DAK 197r12-14].
- Kurbanlık : Kurban edilecek hayvan [KTS s.163; İMS 368a/3].
- Kurboga : Kurbağa [HGls. 88] krş. *kurbaga~kurbuga*.

Kurbuga : Kurbağa [KTS s.163 (DM); MAT 5,3; AFil. 104; Pelliot. Nuzhatu'l-Kulüb.nu.: 52] krş. *kurbaga~kurboga*.

Kurcu : Küçük av köpeği [BLÇ 59].

Kurd : Kurt; böcek; solucan [KTS s.163 (LAtr.)] krş. *kurt*.

Kurgaş : Atmaca [ETZ 7b-2; KTS s.163].

Kurı : Gübre böceği [BLÇ 60].

Kurt (I) : Böcek; kurt; solucan; sülük [KTS s.164; ETZ 15b-3, 19b-2; EDPT s.648; Kutb. 145; MAT 11,5; CCum. s.125; İML s.8; LAtr. 70; HGls. 89] krş. *kurd*.

Kurt (II) : Kurt; yabanî hayvan; köpeğe benzer vahşî hayvan [MMGT 716-5; AKKYB-KI. 40; KE 239r13, 80v12; Cla.Sang. 286r1; HGls. 89; EZKA 35; KLS 108, 28; İML 174; KMT 12b/9; EKK 70a/1; İMS 355a/4, 93a/4; NF 331,2; EDPT s.648; MAT 10,6; LAtr. 70, 82; HTSKT III. 227b/5= 12/14; HGls. 11,3:XIV.; KTS s.164; OBKT s.180 : 125 -12].

Kurt kene : Kurt kenesi [Ryl.Koran. 34/14,33/36].

Kuruğı : Bir tür doğan [KTS s.164 (LAtr.)].

Kurukçi kuçkaç : Fındık kıran kuş [DRKİ s.92].

Kurut : Kurt; vahşî hayvan [KTS s.165 (EKK, KMT)].

Kuş : Kuş; yelekli ve kanatlı hayvan [KLS 130, 20; HGls. 94 ; LAtr. 83; İML 175; KMT 10b/4; EKK 48a/2; KE 14v17,15r1, 147r1,180v10, 224v6; DRKİ s.1; RS1. II. 1031; İMS 354b/7; NF 43-4,53-4,375-11, 338-4, 285-12,13,14,15; MMGT 77a7; CS 318; EZKA 34; Abuş. 340; Ryl.Koran. 38-19; ÇEL 266-281; Cla.Sang. 288r24; MAT 11,9; LAtr. 83; HTSKT III. 511b/4 = 56/21; ŞT 82b7, 83a8, 105a13, 105b6; EDPT s.670: Kıp.XIII.; KTS s.165; OBKT s.181 : 68b13].

Kuşkaç : Serçe [İML 175] krş. *kuçkaç*.

Kuşmak urdak : Erkek mandarin ördeği [DRKİ s.46].

Kutan : Bir tür kuş [ETZ 7b-4; KTS s.165].

Kutuk : Yaban eşeğinin yavrusu [KTS s.165; MAT 10,8; LAtr. 83; HGls. 93; PdC. 424] krş. *koduk~kuduk*.

Kutur (I) : Uyuz [İMS 368b/ 7; KE 184v77, 185r7; KTS s.165].

Kutur (II) : Kuduz köpek [ETZ 30b-1; KTS s.165].

Kuturgan (I) : Kuduz köpek [ETZ 30b-1; KTS s.165].

Kutuz : Kuduz; kudurmuş köpek [ETZ 25b-1].

Kuv ~ Kuw : Kuğu [KTS s.165 (MAT 12,3): "kuv"; EDPT s.609: Kıp. XV.:
"kuw"] krş. *kogu~ku~kugu*.

Kuy ghaçir : Toy kuşu [DRKİ s.12,13].

Kuygu : Sinek [HTSKT III. 327a/3=22/73].

Kuyran karloghaç : Bir tür kırlangıç [DRKİ s.74].

Kuzgun : Kara karga; ekin kargası; gagası ve kuyruğunun tüyü uzun ve çok
sayah karga [EKK 70a/9; KE 33r11; Elld. 33;EZKA 36; Cla.Sang.
287r26; ETZ 26b-2; KTS s.166].

Kuzı : Kuzu [MMT 7a-1; İMS 126a/2; İML 172; Elld. 33; Cla.Sang. 287r28;
EZKA 34; HGİs. 15,2; KTS s.166] krş. *kozi*.

Kübe (II) : Güve; kurt; solucan; sülük [KTS s.166 (KMT 12b/5)] krş. *küye*.

Küçegen : Kartal [KTS s.167 (KMT)] krş. *köçken~köçiken~küçken*.

Küçi : Köpek yavrusu [BLÇ 63].

Küçken : Bir tür akbaba; kartal [HGİs. 96] krş. *köçken~köçiken~küçegen*.

Küçük (II) : Köpek yavrusu; kuyruğu kesik köpek [KTS s.167 (KMT 12a/6);
HGİs. 96].¹³¹

Kügerçin : Güvercin [MAT 12,4; LAt. 54; KTS s.167 (BV,DM,KFT)] krş.
gögercin~gövercin~kögerçin~kugurçi(u)n~kügürçigen~kügürçin~küvercin~küverçin.

Kügürçigen : Güvercin [Ost.Gram. 42] krş. *gögercin~gövercin~kögerçin~kugurçin~kugurçun~kügerçin~kügürçin~küvercin~küverçin*.

Kügürçin : Güvercin [KTS s.167 (CC)] krş. *gögercin~gövercin~kögerçin~köverçin~kugurçin~kugurçun~kügerçin~kügürçigen~küvercin~küverçin*

Kükenek : Kerkenez; yırtıcı bir kuş; kartal türünden bir av kuşu; muymul
cinsinden doğana benzer kuş [Seng. 307v25; EDPT s.386] krş.
gücükken~kökenek~köykenek~küykenek.

Kükerçin : Güvercin [KTS s.167 (EKK)] krş. *gögercin~gövercin~kögerçin~köverçin~kugurçin~kugurçun~kügürçigen~kügürçin~küvercin~küverçin*

¹³¹ Ayrıca bk. RWb.II. 1471; ETZ 11b-6, 30b-13.

- Kükevün : Yaban arısı, erkek eşek arısı; at / eşek sineği [KTS s.167; LAtr. 54; ETZ 18a4] ¹³² krş. *kökün~kükeyin~kükün~küvegün*.
- Kükeyin : Yaban arısı, erkek eşek arısı; at / eşek sineği [PdC. 472]
- Kükün : Yaban arısı; erkek eşek arısı [KTS s.167; MAT 11,2] krş. *kökün~kükevün~kükeyin~küvegün*.
- Külik : Binek ve yük hayvanlarının genel adı [NFDTS s.202-203 (NF 120B16,17.S.)] krş. *kölük~külük*.
- Külük (I) : Binek ve yük hayvanlarının genel adı [MAT 33: HGls. 98; NFDTS s.202-203 (NF 120B16,17.S.)] ¹³³ krş. *kölük~külik*.
- Külük (II) : Köpek yavrusu [KTS s.168; MAT 10,12].
- Külük (III) : Büyük köpek [Zenker 770].
- Kümeýt < Ar.: Doru at [KE 176r9; KTS s.168 (RH)].
- Kümüldür : Balıkçıl kuşu [ETZ 31a-2].
- Künen : Gelincik [KTS s.168 (KMT)].
- Küşek (II) : Deve yavrusu [KTS s.168 (KMT)].
- Küvegün : Yaban arısı, erkek eşek arısı; at / eşek sineği [KTS s.170; ETZ 18a-4].
- Küvercin : Güvercin [KTS s.170 (KMT)] krş. *gögercin~gövercin~kögercin~köverçin~kugurçi(u)n~kügerçin~kügürçigen~kügürçin~küverçin*.
- Küverçin : Güvercin [KMT 11a/1] krş. *gögercin~gövercin~kögerçin~kugurçin~kugurçun~kügerçin~kügürçigen~kügürçin~küvercin*.
- Küvüldür : Balıkçıl kuşu [KTS s.170 (ETZ)].
- Küye (II) : Güve; kurt; solucan; sülük [KTS s.170 (ETZ); KE 114r10,114v3; ETZ 15b-4, 25a-13] krş. *kübe*.
- Küykenek : Kerkenez; yırtıcı bir kuş; kartal türünden bir av kuşu; muymul cinsinden doğana benzer kuş [EDPT s.386] krş. *gücüken~kökenek~köykenek~kükenek*.
- Küzen (I): Gelincik [KTS s.170; KMT 12a/11; MAT 10,10; Pelliot. Nuzhatu' l- Kulüb.nu.: 199; HGls. 100].
- Küzen (II) : Sansar; firavun sıçanı [KTS s.170;KLS130;CCum.s.130;LAtr. 56].

¹³² Bk. ETZ 18a-4: "< Eıld. *kükewün* ~ DLT. *kükegün*".

¹³³ Kölük ~ Külük < ET. (Uyg.) *kölük*; bk. KE 40v15; 206r18; ME 177-6; ŞT 73a4.

- L -

Laçın < Moğ.: Şahin [DRKİ s.23; İML 175; LAttr. 87; KMT 10b/8; EZKA 36; Cla.Sang. 317r27; Kıp.E.SM 33; HGİs. 101; MAT 11,10; HGİs. 101; AFil. 113; Eİld. 34; Pelliot.Nuzhatu'l-Kulub.nu.: 73; ŞT 105b4; ETZ 26b-11; MEŞT s.48-52; KTS s.171].¹³⁴

Laglag : Leylek [DAK 11v11d, 47r9, 274v1, 98r34s (s.507)].

Lankurt : Domuzlan böceği [KTS s.171 (DM)].

Lapang sar : Bir tür av kuşu [DRKİ s.27].

Leken tukhosi : Yelkovan kuşuna benzeyen bir deniz kuşu [DRKİ s.31].

Leklek : Leylek [KTS s.171 (LAttr.)].

Lengeç : Yengeç [İML 180; Cla.Sang. 317v9; EDPT s.950; Kutb. 77].

Lim : Salyangoz [KTS s.172 (DM)].

Lök < Far.: Yedi yaşındaki deve; tek hörgüçlü deve; asil, iyi cins deve [MATçev.s.12,54; MAT 7,6; LAttr.57; PdC.494;ADer.267;KTS s.172].¹³⁵

Lurı kuş : Bir çeşit kuş [Cla.Sang. 317r27].

- M -

Maç : Kedi [ETZ 19a11]¹³⁶ krş. *maçl~maçl~maşı~meşi*.

Maçl : Kedi [EDPT s.765: Kıp. XIII.] krş. *maç~maçl~maşı~meşi*.

Maçl tişi : Dişi kedi CCum. 131] krş. *maç~maçl~maçl~maşı~meşi*.

Maçl : Kedi [DAK 97r6d, 216v8] krş. *maç~maçl~maşı~meşi*.

Mada sakhçi kuçkaç : Terzi kuşunun dişisi [DRKİ s.81].

Mada sir murgh : Dişi simurg [DRKİ s.1].

Mag : Güvercin [BLÇ 64].

Mâkiyân < Far.: Tavuk [Bd.V. 321/7].

Mamrah : Kurt yavrusu [ETZ 27b-13; KTS s.177].

¹³⁴ Türkçeden hem Farsçaya hem de Moğolcaya geçmiş olan bu kelime Moğolcada **naçin** şeklini almıştır. Moğolcadan geri ödünçleme yoluyla dilimize girmiştir. Etimolojisi için bk. TMEN IV. 1728; ayrıca krş. LAttr. 118: "**Lāgin**".

¹³⁵ TDES. s. 284 : "Menges, Gabain'in tanıklığına dayanarak Çince'den geldiğini yazmıştır (Çince *lo*, *Kan-tok lok* < * *lāk*). Doerfer [TMEN 1733] yabancı bir kökenden geldiğini dile getirmiş, laçın ile birlikte Ruancadan kaldığını düşünmüştür. Farsçada *lok* 'a sort of burden-bearing camel having very little hair' olarak kullanılır."

¹³⁶ Bk. Eİld. 34; SSGT 268/1.

Mâr < *Far.*: Yılan [SSGT 250/6; KTS s.177].

Maral < *Moğ.*: Dişi geyik [ML 83; Seng. 318r25; PdC. 498; TMEN-I. 360; ŞS 277; Abuş. 371].

Marg urdak : Küçük ördek kuşu [DRKİ s.48].

Marjan kuçkaç : Mercan kuşu [DRKİ s.78].

Maşi : Kedi [DAK 271v9] krş. *maç~maçı~maçi~meşi*.

Maşrikdaghi şungkar : Doğu doğanı [DRKİ s.23].

Matak < *Ar.*: Dururken güzel görünen ancak yürürken sıfatı değişen at [KTS s.177 (BV)].

Maymun < *Ar.*: Maymun [KTS s.178; KLS 108,15:CCum. s.132; EKK 69b/12; Bd.V. 18/3; ETZ 29a-6].

Meçi : Kedi; erkek kedi [HGİs. 101; KMT 12a/7] krş. *maç~maçı~maçi~maşi*.

Mègiçin < *Moğ.*: Dişi yaban domuzu [Seng. 321r21; ŞS 281; Shc. 125; PdC. 506; RS I. IV. 206; Kowalevski III. 2017].

Memreç : Ayı yavrusu [KTS s.180 (LAtr)].

Merkeb < *Ar.* : Eşek [İMS 300b/8; NF 209-2].

Mihakçi janwar : Örümcek kuşu [DRKİ s.60].

Mihman kuçkaç : Bir tür serçe [DRKİ s.91].

Mihruban kuçkaç : Bir tür muhabbet kuşu [DRKİ s.86].

Miyana murgh : Sülüne benzeyen küçük kuş [DRKİ s.38].

Möcek : Böcek [Cla.Sang. 319r29].

Möşük : Kedi [KE 23r10, 218r17].

Muki tumşuk kuçkaç : Gözleri kırmızımsı, gagası siyahımsı bir kuş [DRKİ s.87].

Mukrîf < *Ar.* : Melez at [KTS s.187 (BV)].

Munguzluk janwar : Başı siyah, gagası geniş, tüyleri kahverengi bir kuş [DRKİ s.61].

Mûr < *Far.*: Karınca [Bd.V. 98/2; KTS s.187 (RH)].

Murg < *Far.*: Kuş [KE 121v8,184r5; MMGT 3b-1].

Muşamma' < *Ar.*: Yaban geyiği [KE 176r9].

Münüt : Binek hayvanı [KE 218r18].

Müşük : Kedi [BL 242; Abuş. 388; Zenker 892; Bd.V. 107/6].

- N -

Na'ce < Ar.: Koyun [KE 135v5].

Nâka < Ar.: Dişi deve [KTS s.197 (ETZ)].

Naman : Köstebek [KTS s.198 (ETZ)].

Naman sokur : Kör köstebek [KTS s.198 (ETZ)].

Narinji bulbul : Bir kuş türü [DRKİ s.72].

Neheng < Far.: Timsah [SSGT 315/5; 208/4; KTS s.200].

Neml (I) : Karınca [KTS s.200 (BV)].

Nim rang kuçkaç : Göğsü sarı, sırtı siyah küçük bir kuş [DRKİ s.84].

- O -

Ogaz : Bir tür kuş adı [ETZ 7b-3; KTS s.203].

Oglak : Oğlak, keçi yavrusu [KE 66v5, 71v12, 153r18; KMT 16a/9; NF 28 - 11, 29-13; İML 52,172,183; KLS 108,5; HGİs. 50; C 128; CS 223; Cla.Sang. 76v24; HGİs. 50; AFil. 69; LAtr. 61; ŞT 102b2; Kutb. 114; CCum. s.143; KTS s.203; ETZ 19b-3]¹³⁷ krş. *ogulak~ ovlak*.

Ogulak : Oğlak; keçi yavrusu [KTS s.203 (CC)] krş. *oglak*.

Ok yılan : Kendisini başka bir varlığa atan yılan [ŞS s.36].

Opea : Kör köstebek [KTS s.205 (CC)].

Orak kuşu : Ağustos böceği [ŞS s.29].

Or at : Kula (kırmızı) donlu at [İML 171].

Ovlak : Oğlak; keçi yavrusu [KTS s.206 (LAtr.)] krş. *oglak~ogulak*.

Oyuk : Leylek [LAtr. 64] krş. *ayuk*.

Ozgan : Koşuda birinci gelen köpek [İML 174].

- Ö -

Ögeç : Üç yaşındaki koyun [KMT 15b/13].

Ögeyik : Üveyik, ev güvercini [KMT 11a/2; KTS s.209 (IH)].

Ögür : Uysal at; at veya diğer hayvanların sürüsü [KMT 34a/12; EDPT s. 112; Seng. 79v28].

¹³⁷ Oglak < ET. (Uyg.) **oglak** ; krş. ETZ 19b-3: "**oglak** = Çağ. **ogulak**"; Elld.16: "**o:lak**".

- Ök : Dört yaşındaki koyun [KMT 15b/13] krş. *ük*.
- Ökeç : Üç yaşındaki koyun [KTS s.209 (KMT)].
- Ökerçin : Güvercin [ETZ 13a-10; KTS s.209] krş. *gögercin~köverçin vd*.
- Öküz : Öküz [KLS 107,25; CCum. s.150; LAtr. 65; KMT 15b/3; IML 172; Cla.Sang. 80r2; EKK 69b/6; SSGT 310/6; ETZ 11a-2; KTS s.210].
- Öküzçik : Küçük öküz [IML 83].
- Ölkü çine < Moğ.: Yırtıcı kurt [Şec.Türk. 64-9; HE.221-226].
- Ölümdük : Leş, hayvan ölüsü [KTS s.211 (İMS)].
- Ördek : Ördek [KE 24r1,55r7,55v1,55v7,55v3; KMT 10b/13; Elld.37; EZKA 36; HGls. 56; ETZ 7b-3; EDPT s.205; KTS s.210] ¹³⁸ krş. *öwrek~yördek~yürnek*.
- Örgeç (II) : Erkek, enenmiş koç [KTS s.210 (BV)].
- Örmeçek : Örumcek [KTS s.212 (LAtr.)] krş. *örimçik~örümçek~örümçük*.
- Örük (II) : İğdiş edilmiş koyun [MAT 7,12; KTS s.212].
- Örümçek : Örumcek [IML 177; Cla.Sang.71v19, 71r21; NF 21-12,13,15; EDPT s.231; KTS s.212] krş. *örimçik~örmeçek~örümçük*.
- Örümçik : Örumcek [KTS s.212 (CC); Kutb. 124-14] krş. *örimçek~örmeçek~örümçük*.
- Örümçük : Örumcek [KTS s.212; ETZ 25a-13] krş. *örimçek~örmeçek~örümçik*.
- Övez : Sivrisinek [ADer. 304; IML s.82] krş. *öyez~üvez~üyez~üyüz*.
- Övüz : Bal arısı [ETZ 36b-6; KTS s.213] ¹³⁹.
- Öyez : Sivrisinek [KTS s.213 (ETZ 36b-3)] krş. *övez~üvez~üyez~üyüz*.
- Öwrek : Ördek [Kutb. 125] ¹⁴⁰ krş. *ördek*.
- Öz kuş : Arı kuşu [Elld. 37].

¹³⁸ Krş. Zenker. 118: "*örnek*".

¹³⁹ Bk. TKT II. 430: "Kıpçak ve Mısır Türkleri ise bal arısına çoğu zaman *bal arısı* deyip yazıyorlardı. Yine bu kültür çevrelerinin '*öväz*' yani '*üvez*' dediklerini aynı kaynaklarda görüyoruz [bk. ETZ 36b]. Bu da *üvez* veya *ügez*, *üyez* çeşidinden kanatlı böceklerin bal arısı ile benzeştirilmesinden başka bir şey olmasa gerektir."

¹⁴⁰ Krş. Kutb. 123: "*ewrek*"; MAT 11,13: "*ävräk*"; RWb. I. 1831: "*ürök*".

- P -

- Pakmayghan pakhtak : Bir cins kumru [DRKİ s.58].
- Palang < *Far.*: Leopar [CCum. s.155; KTS s.215].
- Parla : Tüyü az olan köpek [ETZ 18a-3, 30b-12; KTS s.215].
- Pars : Yaban kedisi [KTS s.215 (*ETZ*)].
- Pay paklik kaftar : Tüylü bacaklı güvercin [DRKİ s.57].
- Peleng < *Far.* : Leopar [KTS s.215 (*GT*)].
- Pervâne < *Far.*: Kelebek [Bd.V. 171/1].
- Peşşe < *Far.*: Sivrisinek [KE 143v5,143v8,143v6].
- Petek urdak : Bir cins ördek, yabanî ve küçük ördek [DRKİ s.45].
- Pîl < *Far.*: Fil [KE 209r8; KLS 108,9; MGMT 20b-15] krş. *fil*.
- Pisik : Kedi [CS 252].
- Porsun balığı : Dikenli balık [Elld. 38].
- Purmuy pirghul : Tatar sülünü [DRKİ s.41].
- Püpeklik ghaz : İbikli kaz [DRKİ s.8].
- Püpeklik murgh : Mavi kanatlı sülün [DRKİ s.36].
- Püpeklik torghay : Tepeli toygat [DRKİ s.73].
- Püpeklik yurtçi : İbikli baykuş [DRKİ s.21].
- Püpişheklük tukhi : Bir çeşit kuş [DRKİ s.34].
- Pürçakçi kuçkaç : İspinoz kuşu [DRKİ s.66].
- Pürşe (I) : Pire [ETZ 7b-8, 28a-5; KTS s.216] krş. *bürçe ~ büre*.

- R -

- Rahş < *Far.*: Gösterişli, rahvan at [HHDS. 311].
- Ranglik kirkhul : Rengarenk sülün [DRKİ s.42].
- Rukh : Ruh kuşu [DRKİ s.2].

- S -

- Sagankuş : Şahin; doğan [MAT 11,9].
- Sagasgan ~ Sakasgan : Saksagan [LAtr. 87] krş. *saghizgan~sagızgan~sagsagan~saksıkan~sasıkan~sıgsıgan*.

Saghizghan : Saksağan [DRKİ s.53] krş. *sagasgan~sakasgan ~saghizgan~sagızgan~sagsagan~saksıkan~sıgsıgan*.

Sagin (I) : Sağmal koyun [KE 39r8].

Sagin (II) : Yabanî eşek [KMT 11b/13].

Sagin (III) : Geyik [HGİs. 81] krş. *sıgın*.

Sagızgan : Saksağan [KTS s.222 (KMT 11b/5); HGİs. 80] krş. *sagasgan~sakasgan~saghizgan~sagsagan~saksıkan~sıgsıgan*.

Saglak : Sağmal; dişi koyun; sağımlı koyun ve keçi [KTS s.222 (MAT); MAT çev. s.68] ¹⁴¹ krş. *saglık~sagmal~sagmalı~savluk~soglak*.

Saglık (II) : Sağmal; dişi koyun; sağımlı koyun ve keçi [LAtr. 85] krş. *saglak~sagmal~sagmalı~soglak*.

Sagmal : Sağmak için ayrılan koyun [KTS s.223 (LAtr.)] krş. *saglak~saglık~sagmalı~savluk~soglak*.

Sagmalı : Sağımlı koyun ve keçi [KTS s.223 (KMT)] krş. *saglak~saglık~sagmal~samgalı~savluk~soglak*.

Sagsagan (I) ~ Saksagan : Saksağan [MAT 12,6: "sagsagan"; ETZ 4b-10: "sagsagan"; KTS s.223 (MAT), 224 (Elİd. 38, LAtr.): "saksagan"] ¹⁴² *sagasgan~sagızgan~sakasgan~saksıkan~sasıkan~sıgsıgan*.

Sagsagan (II) : Kıvrılmış olan yılan [ETZ 10b-12] krş. *sanzagan~sasagan~sazagan~sazgan*.

Sagsar ~ Sañsar : Sansar [İML 174 (s.1,57); Cla.Sang. 236r5].

Saka : Saka [KLS 109, 26; KTS s.223 (ETZ, MAT)].

Sakar : Alnında bir parça aklık olan at [KTS s.223 (MAT , LAtr., ETZ)].

Sakırku : Sakırğa; kene yavrusu [EDPT s.816] krş. *sakurga*.

Saksıkan : Saksağan [KTS s.224 (İMS)] krş. *sakasgan~sagasgan~saghizgan~sagızgan~sagsagan~sıgsıgan*.

Sakurga : Sakırğa; kene yavrusu [KTS s.224 (LAtr.); ETZ 29a-12] krş. *sakırku*.

Salwar : Akbaba [DRKİ s.15].

Samgalı : Sağımlı koyun ve keçi [KMT 16a/10] krş. *sagmalı*.

¹⁴¹ Ayrıca bk. KE 13v10, 135r19; NF 253-12; İML 172; RAB 23; AFil. 94.

¹⁴² Bk. Pelliot.Nuzhatu'l-Kulub.nu.: 78; EDPT.s.818: Kıp.XIII.; Cla.Sang.232v22; İMS354 b/3.

- Sandalaç : Kumru yahut kuyruk salan kuşu [EDPT s.837] krş. *sandulaç~sündilâç*.
- Sandulaç : Kumru yahut kuyruk salan kuşu [Seng. 235v26] krş. *sandalaç~sündilâç*.
- Sandwaç : Bülbül [IML 172; KE 68v3; Ost.Gram. 65; EDPT s.837; Kutb. 153; CCum. s.44,114].¹⁴³
- Sang sang : Bir çeşit doğan [DRKİ s.23].
- Sansar : Sansar [Eİld. 39; KTS s.224].
- Sanzagan : Kıvrılmış yılan [KTS s.224 (ETZ)] krş. *sagsagan~sazgan*.
- Sar (I) : Şahin cinsinden bir kuş; doğan; akbaba [DRKİ s.20; KLS 109-10,109-11:CCum. s.160; KTS s.227].
- Sarañçika : Çekirge [KTS s.227 (ETZ)] krş. *sarıçga~sarıçgan~sarıñça*.
- Sarghij murgh : Bir cins sülün [DRKİ s.38].
- Sarghinç bulbul : Ardiç kuşu [DRKİ s.72].
- Sarghinçlik kuçkaç : Şans getirdiğine inanılan beyaz bir kuş [DRKİ s.63].
- Sarica : Sırtı sarı,yırtıcı bir hayvan [ŞT105b5; MEŞT s.48,52; BÖTM.I. 363].
- Sarı (Sarıg) kuş : Sandal; sarı kuş [Eİld.39; Cla.Sang. 231r8].
- Sarıñçga : Çekirge [IMS 354a/4, 355a/7; KLS 114,11r; KMT 11b/3; ETZ 11b-6; KTS s.227] krş. *sarañçika~sarıñçgan~sarıñça*.
- Sarıñçgan : Çekirge [KTS s.227 (LAtr.)] krş. *sarañçika~sarıñçga~sarıñça*.
- Sarıñça : Çekirge [KTS s. 227 (CC,IMS)] krş. *sarañçika~sarıñçga~sarıñçgan*.
- Sarigh ala karloghaç : Sarı kırlangıç [DRKİ s.76].
- Sarigh güz janwar : Bir cins ispinoz [DRKİ s.83].
- Sarigh kuçkaç : Sarı bülbül [DRKİ s.84].
- Sarigh kuş (I): Baykuş türü [DRKİ s.30,31].
- Sarigh kuş (II) : Sarı turna [DRKİ s.12].
- Sarigh sopia : Sarı papağan [DRKİ s.51].
- Sarigh urdak : Sarı ördek [DRKİ s.47].
- Sarighiç borgut : Sarı ve beyaz renkli kartal [DRKİ s.17,18].

¹⁴³ Sanduvaç ~ Sandwaç (> Sanwaç). Krş. CCum. s.44,114: "bülbul (< Far.) = *korguy* = *sanduvaç*"; Kutb. 153: "*sanduvaç* ~ *zandawaç*".

Sarighiç ukar : Balıkçıl bir kuş [DRKİ s.5].

Sasagan : Büyük yılan; ejderha [CCum.128] *sagsagan~sanzagan~sazagan~sazgan.*

Sasikan : Saksağan [KTS s.228 (GT)] *sakasgan~sagasgan~ saghizgan~sagızgan~saksikan~sıgsıgan.*

Savan keyik : Antilop; yaban keçisi [MAT 10,8; KTS s.228] ¹⁴⁴ krş. *sagin~sıgın.*

Savluk (II) : Sağmal; dişi koyun; sağlamlı koyun ve keçi [KTS s.229 (MAT); ETZ 36b1] krş. *saglak~saglık~sagmal~sagmalı~savluk~soglak.*

Savsar < Far.: Samur [KMT 12a/10; İMS 354b/6; HGİs. 82; CCum. s.57,161; KTS s.229].

Savulçak : Solucan, karın yılanı [ETZ 10b-22]. krş. *sogulcan.*

Say saghizghan : Bir cins saksağan [DRKİ s.54].

Sayraghuç kuçkaç : Çinli sarı asma kuşu [DRKİ s.67].

Sazagan : Büyük yılan; ejderha [LAtr.92;CCum.s.162;İMLs.59;KTSs.230] ¹⁴⁵ krş. *sagsagan~sanzagan~sasagan~sazgan.*

Sazan balığı : Sazan [Elld.40; Cla.Sang. 231r12; KTS s.230].

Sazgan : Büyük yılan; ejderha [KMT 12b/1; HGİs. 81; KTS s.230] krş. *sagsagan~sanzagan~sasagan~sazagan.*

Sazın : Büyük yılan; ejderha [KE 36v21].

Seher khiz : Erken kalkan kuş, çulluk [DRKİ s.62].

Sekül : Sekili at [Elld.40; KTS s.230].

Selkeş : Melez bir cins doğan [DRKİ s.27].

Semend < Far.: Çevik ve güzel at [Bd.V. 18/4].

Semizlik kurbanlık : Bakımlı, dolgun, şişman kurbanlık hayvan [DAK 197r12,14].

Senak : Sinek [DAK 23r20d, 81r15] krş. *sinak~sin(g)ek~singek~siniag.*

Seniy < Ar. : Beş yaşındaki deve; iki yaşındaki sığır ve bir yaşındaki koyuna verilen ad [KTS s.232 (İMS)].

¹⁴⁴ Krş. LAtr. 92: "*savun*: yabanî keçi "; PdC. 357: "*sovun*: yaban öküzü cinsi ".

¹⁴⁵ Ayrıca bk. İML 177; LAtr. 57; MAT 11.

Serçe < Far.: Serçe [MAT 11,12: HGls. 76] ¹⁴⁶ krş. *şerşe~sirçe~şirşe*.

Serge : Sürünün önünde giden iğdiş edilmiş teke [BLÇ 53].

Şerşe < Far.: Serçe [ETZ 25a-10] krş. *serçe~sirçe~şirşe*.

Sıçan : Fare; yumran fare; sıçan [ETZ 83a-7] krş. *çiçgan~sıçgan~sıçkan~şışkan~siçgan*.

Sıçgan : Fare; yumran fare; sıçan [MAT 10,13] krş. *çiçgan~sıçan~sıçkan~şışkan~siçgan*.

Sıçkan : Fare; yumran fare; sıçan [KMT 12a/8; HGls. 76] krş. *çiçgan~sıçan~sıçgan~şışkan~siçgan*.

Sıgın : Sığın; iri geyik cinsi; yaban öküzü [KTS s.234 (Elld.41); ETZ 7b7] ¹⁴⁷ krş. *sagin~sigun~sıyın~sovun~sugun~suygun*.

Sıgun : Sığın, iri geyik cinsi [KE 227v12; EDPT s.811:Kıp.XIII.] krş. *sagin~sigin~sovun~suygun*.

Sıgır : Sığır; yaban sığırı; dağ keçisi; dişi sığır; inek [KTS s.234; DAK 23r16s, 80v8; KLS 107,25: CCum. s.164; KMT 15b/3; İMS 116a/7; EKK 5a/4; İML 79,161,172; KE 89v1, 128r10; MMGT 76a13; MAT 7,8; LAtr. 90; HTSKT III. 142b/7=6/146,231b/7=12/46; ETZ 7b-6].

Sıgırçık : Sığırçık, öten kuş [KLS 109-23:CCum. s.165; İML 176; KMT 11a/5; HGls. 81; ETZ 18a-11; EDPT s.816; Seng. 254r4,5;KTS s.234] krş. *sıgırçuk~şırşık*.

Sıgırçuk : Sığırçık [KTS s.234 (DM.)] krş. *sıgırçık~şırşık*.

Sıgır keyik : Yabanî sığır [KMT 12a/1; KTS s.234].

Sıgır kuşu : Sığır kuşu [Cla.Sang. 254r6].

Sıgırtmaç : Sığırtmaç [CS 301].

Sıgsıgan : Saksıgan [İML 176; LAtr. 57] krş. *sagasgan~saghizgan~sagızgan~sagsagan~sakasgan~sasikan~saksikan*.

Sıpa : Bir yaşındaki eşek yavrusu [KMT 13b/2].

Sır : Sığır [EKK 5a/4; CCum. s.166; KTS s.235] krş. *sıgır*.

Sırıçka : Çekirge [KTS s.235 (KMT)] krş. *sarinçga~sarinçgan*.

¹⁴⁶ Ayrıca bk. AFil. 95; Pelliot.Nuzhatu'l-Kulub.nu.:76; İML s.59; Elld. 41.

¹⁴⁷ Ayrıca bk. Cla.Sang. 254r9; MAT 10,14; Pelliot.Nuzhatu'l-Kulub.nu.: 29.

Sırsır < *Ar.*: Cırcır böceği [Elİd.41; KTS s.235].

Sırtlan : Sırtlan [HGİs. 76; LAtr. 91; KMT 11b/7; EZKA 35; MAT 10,14; HGİs. 76; PdC. 365; ETZ 23a7; KTS s.235].

Sışan : Sışan; büyük fare [KTS s.235 (EKK)] krş. *sışan*.

Sışkan : Sışan; büyük fare [KTS s.235 (ETZ)] krş. *sışan*.

Sıyın : Yaban öküzü; geyik [KTS s.236 (ETZ 7b-7)] krş. *sagin~sigin~sıgun~sovun~sugun~suygun*.

Sıyır : Sığır [KTS s.236 (EKK)] krş. *sıgır*.

Sışançıl : Sışan avlayan kuş [Ost.Gram. 94; PdC. 365].

Sışgan : Fare; yumran fare; sışan [DAK 15r9s] krş. *çığgan*.

Sigak : Sinek [KTS s.236 (KMT)] krş. *senak~sinek*.

Simurg < *Far.*: Anka kuşu; erkek simurg; masal kuşu [ŞT 65a-5] krş. *sir murgh*.

Sinak : Sinek [DAK 55v10d, 157r13] krş. *senak~sinek~sin(g)ek~siniag*.

Sinek : Sinek [KMT 11a / 7; KTS s.237 (DM., LAtr., ETZ)] ¹⁴⁸ krş. *senak~sinak~sin(g)ek~siniag*.

Sin(g)ek : Sinek [MAT 10,16; HGİs. 76] krş. *senak~sinak~sinek~siniag*.

Siniag : Sinek [DAK 199v3-5, 71v2-3] krş. *senak~sinak~sinek~sin(g)ek*.

Sirçe < *Far.*: Serçe [CS 300; KTS s.237(BV.)] krş. *serçe~serşe~sirşe~şirşe*.

Sirince : Karınca [İML 177].

Sirşe < *Far.*: Serçe [ETZ 25a-10; KTSs.237] krş. *serçe~serşe~sirçe~şerşe*.

Sirke : Bit yavrusu [KMT 12b/9; EDPT s.850: Kıp.XIII.; HGİs. 76; Elİd.52].

Sir murgh < *Far.*: Anka kuşu; masal kuşu [DRKİ s.1] krş. *simurg*.

Sir murgh şatuti : Anka kuşu; papağan [DRKİ s.50].

Sivri (Süvrü) çibin : Sivrisinek [MAT 10,16; LAtr. 95; KTS s.237].

Sivri siñek : Sivrisinek [DAK 70r12-13, 71v2-3d, 199v3-5, (s.392); Cla. Sang. 258v29; MAT 10,16; LAtr. 95].

Soglak : Sağmal; dişi koyun; sağımlı koyun ve keçi [MAT 7,10; LAtr. 85; MAT çev. s.68] krş. *saglak~saglık~sagmal~sagmalı~savluk*.

¹⁴⁸ Ayrıca bk. MMTG 28a-3; KE 25v14,25v13; NF 390-16; Cla.Sang. 258r12; EZKA 35; BL 196; Zenker. 533; CS 302; PdC. 372; HTSKTIII. 4b/8=2/26; İML s.25; ETZ 36b-3; EDPT. s.838; Seng. 258r12; KTS s.232.

- Sogulc(ç)an : Solucan; sülük [ETZ 25a8] krş. *solunçan~sovlaçan~sovulç(ş)an~sulunçan~şovulşan*.
- Sokak : Ak renkli geyik [Elİd. 42].
- Solunçan : Solucan; sülük [LAtr. 92 (KTS s.239)] krş. *sogulc(ç)an~sovlaçan~sovulç(ş)an~sulunçan~şovulşan*.
- Sona < Moğ.: Erkek ördek [RS1.IV. 762; Abuş 294; ML 1378].
- Sona urdak : Bir çeşit yaban ördeği [DRKİ s.44].
- Sopiça : Kahve renkli kuş [DRKİ s.91].
- Soksür < Moğ. : Bir ördek türü [ML 1408; Seng. 245r18; ŞS 191].
- Songgur : Sungur; doğan, şahin türünden bir kuş [KTS s.239 (CC)].
- Sonkur : Sungur [KTS s.239 (LAtr.)].
- Sovlaçan : Solucan; sülük [MAT 5,2 (KTS s.239)] krş. *sogulc(ç)an~solunçan~sovulç(ş)an~sulunçan~şovulşan*.
- Sovulç(ş)an : Solucan; sülük [RWb.IV. 562; ETZ15b-4 (KTS s.240)] krş. *sogulc(ç)an~solunçan~sovlaçan~sulunçan*.
- Sovun : Antilop; yaban keçisi [KTS s.240 (LAtr. 92; BM)] krş. *sagin~sigun~sigin~suygun*.
- Sovur : Yaban geyiği [KTS s.240 (LAtr.)].
- Soygun < Çağ.: Erkek ve dişi geyik için genel bir ad [Seng. 249v1; ŞS 194; PdC. 363] krş. *sagin~sigun~siyin~sovun~soykun~sugun~suygun*.
- Soykun < Çağ.: Erkek ve dişi geyik için genel ad [RS1. IV. 514] krş. *sagin~sigun~siyin~sovun~soygun~sugun~suygun*.
- Sögen balık : İt balığı [Elİd.43; KTS s.240].
- Söñek : Sinek [CS 309] krş. *sinek*.
- Sövlün : Sülün [CCum. s.169; KTS s.241].
- Su bakasi : Su kaplumbağası [CS 296].
- Suban < Ar. : Ejderha [KTS s.242 (GT)].
- Su buka : Balaban; karniş kuşu [DRKİ s.13].
- Su bürkütü : Deniz kartalı [ŞT 83a-5].
- Su çugundük : Deniz baykuşu [DRKİ s.33].
- Sugırsavsar : Gelincik [KMT 12a/11].
- Sugun < Çağ.: Erkek ve dişi geyik için genel bir ad [Seng. 244v25] krş.

sagin~sigun~siyin~sovun~soygun~soykun~suygun.

Sulunçan : Solucan; sülük [LAtr. 93; ETZ 20b12; KTS s.238, 242]

sogulc(ç)an~solunçan~sovlaçan~sovluç(ş)an~şovulşan.

Sunkur (III) : Akdoğan [KTS s.243; KMT 10b/9; MAT 12,1; PdC. 361; HGls.

78; LAtr. 92,113,140;AFil. 97; ETZ 25a-9,80b-10] ¹⁴⁹ krş. *şunkar.*

Surtlan ~ Surtalan : Sirtlan [EKK 69b/10; KTS s.243] krş. *sirtlan.*

Su sığır : Manda; su sığırı; camız [KLS 108,20; KMT 15b/6; EKK 69b/8;

EZKA 34; MAT 7,10; Pelliot.Nuzhatu'l-Kulüb.nu.: 4] ¹⁵⁰

Susmār < Far.: Kertenkele [İMS 355a/2; KTS s.243].

Su tartarı : Su horozu [MAT 12,5; LAtr. 94].

Su taskara : Balıkçıl bir kuş [DRKİ s.12].

Suv aslani : Su aslanı [DAK 21r8d, 75r16 (s.78, 717)].

Suw bakası : Kurbağa [KE 13v4].

Suygun : Sığın, iri geyik cinsi [Seng. 244v25, 249v1] krş. *sagin~sigun~sigin~sovun~sugun.*

Süglün : Sülün [KTS s.244 (Elld.)].

Sülaimanlik murgh : Bir cins sülü [DRKİ s.38].

Sülük : Sülük [KMT 7b/8; ETZ 15b-4, 25a-9; CCum. s.173].

Sündilaç : Kumru yahut kuyruk salan kuşu [İML 176] krş. *sandalaç~sandulaç.*

Sürbükti : Sü бүркүтү [ŞT s.167vd.; MEŞT S.48-52; BÖTM. I. s.364].

Sürçek at : Sürçen at [CS 297; EDPT s.845: Kıp.XIV.].

Sürçük : Sürçen at [EDPT s.845: Kıp.XIV.].

Sürek : Hayvan sürüsü [Elld. 52] krş. *sürü~sürük~sürüv.*

Sürek sırt : Bir tür kertenkele [KTS s.246 (MAT)].

Süri çibin : Sivrisinek [KTS s.246 (SSGT 203/3)] krş. *sürü çibin~sürü çibin~sürü şibin~süvrü çübin.*

Sürmeçi : Ala karga [DRKİ s.62].

Sürü (I) : Hayvan sürüsü [KTS s.247 (KMT 16a/2)] krş. *sürük~sürüv.*

¹⁴⁹ Krş. Pelliot.Nuzhatu'l-Kulüb.nu.: 74: "*sünkür*"; CCum. 130: "*songur*".

¹⁵⁰ Krş. DAK 80v8: "*suv sığırı*".

Sürü çibin : Sivrisinek [KLS 109,1: CCum. s.5] krş. *sûri çibin~sürü çibin~sürü şibin~süvrü çübin.*

Sürük : Hayvan sürüsü [Seng. 242r28] krş. *sürek~sürü~sürüv.*

Sürü şibin : Sivrisinek [ETZ 7b-9] krş. *sûri çibin~sürü çibin~süvrü çibin.*

Sürüv : Hayvan sürüsü [EDPT s.850: Kıp.XIII.] krş. *sürek~sürü~sürük.*

Süseni janwar : Bir kuş türü [DRKİ s.61].

Sütlüg : Süt sağılan hayvan [KE 152r13].

Süvrü çibin : Sivrisinek [İMS 96b/5 (KTS s.247)] krş. *sûri çibin~sürü çibin.*

- Ş -

Şadı : Maymun [EZKA 35].

Şagal : Çakal [KTS s.249 (DM)] krş. *çagal~çakal.*

Şakhçi kuçkaç : Terzi kuşu [DRKİ s.81].

Şakhsanaghaç kuçkaç : Terzi kuşu [DRKİ s.80].

Şal (I) : Boz renkli at [KTS s.249 (DM)].

Şatuti : Papağan [DRKİ s.51].

Şebek : Maymun [Cla.Sang. 259r20].

Şeb-tâb < Far.: Ateş böceği [Bd.V. 863].

Şerşe : Serçe [KTS s.252 (ETZ)] krş. *serçe~serşe~sirçe~sirşe~şirşe.*

Şetik : Kedi [KTS s.252 (DM)] krş. *çetük~çetük~şetük.*

Şetük : Kedi [KTS s.252 (EKK,DM); ETZ 43b3] krş. *çetük~çetük~şetik.*

Şıbşık : Serçe [KTS s.252 (DM); ETZ 25a-47] krş. *çapçuk~çığçığ~çipçak~çipçık~çipçık~çipçık~çipçık~şifşak~şıpşık.*

Şifşak : Serçe [KTS s.252 (EKK)] krş. *çapçuk~çığçığ~çipçak~çipçık~çipçık~çipçık~çipçık~çipçık~şıpşık~şıpşık.*

Şıpşık : Serçe [KTS s.253 (ETZ)] krş. *çapçuk~çığçığ~çipçak~çipçık~çipçık~çipçık~çipçık~şıpşık~şifşak.*

Şırşık : Sığırcık [KTS s.253 (ETZ)] krş. *sıgırçık~sıgırçuk.*

Şışkan : Fare; yumran fare; sıçan [KTS s.253; ETZ 28a-1] ¹⁵¹ krş. *çiçgan~sıçan~sıçgan~sıçkan~siçgan.*

¹⁵¹ Ayrıca bk. İMS 113b/8; KE 25v3,5; KLS 108,22; LAt. 56 ; EZKA 35;HTSKTIII. 410b/4 =34/16;ŞT 74b18 ;EKK 4b/12; KE 13r12,13r13; Eİld.41; EKK 4b/1; İML 177; KTS s.233, 234.

Şıyam : Akrep [KTS s.253 (DM)].

Şibin : Sinek; karasinek [KTS s.253 (ETZ,DM); ETZ 7b-9] krş. *cibin~çibin~çubun*.

Şib turunghu : Beyaz martı [DRKİ s.33].

Şir < Far.: Arslan [SSGT 297/8; MGMT 60b-4].

Şirşe : Serçe [KTS s.253 (ETZ)] krş. *serçe~serşe~sirşe~sirşe~şerşe*.

Şişek : Şişek; iki yaşındaki koyun; üç yaşında dişi koyun; keçi yavrusu; oğlak [KE 43r3; İML 172; LAttr. 96; KMT 15b/12; DAK 267r11-12 (s.724); HGİs. 80; MAT 7,11; AFil. 99; ADer. 362; ETZ 13a-2; KTS s.254].

Şovulşan : Solucan [KTS s.254 (ETZ)] krş. *sogulcan~soluncan~sovlaçan~sovulç(ş)an~sulunçan*.

Şukhsur / Şuksur : Kilkuyruk [DRKİ s.45].

Şum kuş : Bir cins baykuş [DRKİ s.29].

Şunkar : Akdoğan; şahin [DRKİ s.21; BL 197; Abuş. 299; PdC. 361; Zenker 551; MEŞT s.48-52] ¹⁵² krş. *sunkur*.

Şürşek : Arık deve [ETZ 13b-1; KTS s.255].

- T -

Tafar : Davar; hayvan; inek; dişi koyun [İMS 252b/1; NFDTS s.215 (NF 118B.6.S.)] krş. *davar~tavar~tiwar*.

Tafī < Ar.: Su üzerine çıkan balık [İMS 455b/4].

Tafuk : Tavuk; horoz [KTS s. 258 (İMS 114a/2)] ¹⁵³ krş. *daguk~taguk~*

¹⁵² Doerfer, Eski Uygurcada *siñkur* biçiminde yer alan bu kelimenin Moğolcaya geçtiğini, Moğolcadan da dilimize geri ödünçleme yoluyla şunkar şeklinde geçtiğini belirtmiştir. Kelimenin asıl sorununun ilk hecesindeki (i) sesinin gelişimiyle ilgili olduğunu belirtir ve sözcüğün ana biçimini ikiz ünlülü düşünür: AT * *siñkor* > Ana Moğ. *siñkor*. Moğolcanın şivelerinde *iö* üzerinden *o*'ya dönüşmüştür ve yazı dilinde '*şinkor*' şivelere de '*şonkor*' şeklinde yer almıştır. Moğolcanın ve Türkçenin ses tarihini göz önünde bulunduran Doerfer, bu yollarla kelimenin gelişimini şöyle göstermiştir: * *siñkor* > Moğ. *şinkor* > *şonkar* Batı Orta Moğ. > *şunkar* [bk. TMEN I. 237].

¹⁵³ ET. (Uyg.) *takıgu*; krş. TKT II. s.419 ve ME 12b: "*ta'uk*"; bk. TKT II. s.395-404: "Anlaşıldığına göre Türkler başlangıçta kümes hayvanları ile kaz, ördek ve keklük gibi kanatlı hayvanları '*erkek*' veya '*dişi*' cinsiyetine göre birbirlerinden ayırt ediyorlardı. Örnek olarak Harzemşahlar çağında keklükler de er ve tişi diye cinslerine göre ikiye ayrılıyordu (bk.ME153b). Aynı kaynaklarda '*tişi tavuk*' deyişi de sık sık görülüyordu. Görülüyor ki ister tavuk veya isterse civciv olsun tavuk cinsini tanıtan ve en başta gelen söz, Türklerde tavuk idi. Horoz ise daha sonraki Batı Türkleri tarafından benimsenmiş ve alınmış bir Fars deyimidir. Daha çok Oğuz ve Türkmen kesimleri arasında yayılmıştır. Nitekim Kâşgarlı

taḥuk~takuk~tavoh~tavuk~tawug~tokuk.

Tagh ala kuçkaç : Siyah beyaz alacalı tüylü kuş [DRKİ s.92].

Tagh bulbul : Dağ ardıç kuşu [DRKİ s.71].

Tagh junubi kuçkaç : Dağ keklığı [DRKİ s.85].

Tagh kirghul : Dağ sülünü [DRKİ s.42].

Tagh korloghaç kuçkaç : Dağ kırlangıcı [DRKİ s.77].

Tagh kuçkaç : Dağ serçesi [DRKİ s.92].

Tagh marjan kuçkaç : Dağ mercanı kuşu [DRKİ s.78].

Tagh saghizghan : Dağ saksaganı [DRKİ s.54].

Tagh sarighlik kuçkaç : Sarı dağ kuşu [DRKİ s.78].

Tagh yaşıllık kuçkaç : Yeşil dağ kuşu [DRKİ s.78].

Taguk : Tavuk; horoz [Cla.Sang. 157r24, 165v22] krş. *daguk~tafuk~taḥuk~takuk~tavoh~tavuk~tawug~tokuk.*

Taguz : Domuz [KTS s. 258 (DM)].

Tahta biti : Tahta biti / tahta kurusu [EZKA 35].

Taḥuk : Tavuk; horoz [Cla.Sang. 157v21; 157r24, 165v22] krş. *daguk~tafuk~taguk~takuk~tavoh~tavuk~tawug~tokuk.*

Tajilik murgh : Bir tür sülün çeşidi [DRKİ s.35-36].

Takuk : Tavuk; horoz [Cla.Sang. 157v21; MAT 12,7; LAttr. 99 (KTS s.259)]

Mahmut da bu gerçeği belirtmiştir. Orta Asya Türklerinin horoza 'erkek takagu' dediklerini yazmaktan kendini alamamıştır [bk.DLT. I. 447]. 'Tavuk~ta'uk' şeklinde bir yazılış ve söyleyişin ilk defa Harzemşahlar Türk kültür çevresinde başlamış olmasının da ayrı bir değeri vardır. Anadolu'da 'tavuk' şeklinde gelişen bu söyleyişi yalnız Anadolu ile sınırlamak da doğru değildir. 'Tavuk~tauk' deyişi Çağatay Türkçesinden başlıyor. Kuzeydoğuda Altay Türklerinde gelişerek Kazan Türklerine kadar uzanıyordu. Radloff'un sözlüğündeki örneklerden açık olarak öğrenebiliyoruz [bk. Rad. III. 773,986,1144]. Eski Anadolu'da söylenen 'takuk~dakuk' sözleri herhalde Uygur yazısı ile yazılmış 'Oğuz Kağan Destanı' ile birlikte aynı kaynaklardan alınıyordu. Bilindiği üzere Oğuz Kağan, oğulları arasında ok atışı yaptırırken bir direğin başına bir 'kümüş takuk', yani gümüşten yapılmış bir tavuk figürü veya heykeli koydurmuştu [bk. OKD.: 24,365]. Taguk sözü, Anadolu Türkleri ile çok yakın bağları olan Mısır Türklerinde de görülüyordu. Bunun yanında Avrupa'daki Kuman Türkleri arasında da tavuk sözü, yine Anadolu'da görüldüğü gibi 'tavuk, tovo' şeklinde geliyordu [bk.CCum. 238]. Netice olarak diyebiliriz ki tavuk, bütün Türk kavimlerinde tavuk idi. Bunun yanında ünlü hükümdar Babür eserinde tavuğa geniş bir yer verirken tavuğa yine tavuk diyordu [bk.BabürVekâyi: s.295,317]; ayrıca bk. KE 26v18, 55r13, 61r14; EKK 47b/10; AYBÜ 23; NF 428-9, 10,11,12,13; 109; IMS 188a/7; EZKA 35; ME 229-4; CS 309; ŞT 79b17; ETZ 15b-5; EDPT s.468.

krş. *daguk~tafuk~taguk~ta_huk~tavoh~tavuk~tawug~tokuk*.

Tam kütlej : Sinek yakalayan kuş [DRKİ s.63].

Tana : Dana; buzağı [KE 128r8; LAttr. 97; MAT 7,9; HGİs. 85; KMT 15b/6; EKK 69b/7; İMS 246b/7; Cla.Sang. 261r22; ETZ 13a-2, 25b-1; KTS s. 261].

Tankuş : Tan kuşu [KMT 31b/13].

Taran : Gelincik kuşu [İML s.69].

Targhil janwar : Bir kuş türü [DRKİ s.61].

Tartar (~Tartay) : Kumruya benzeyen bildiricin cinsi bir tür kuş [MAT 12,5; RWb.III. 857: "tart ", 860: "tartar~tartay"; ETZ 19a-13].

Taş tölek : Yabanî davranışlı doğan [DRKİ s.26].

Tatu < Urdu. : At türü [ŞS 98; RS1. III. 906].

Taus < Ar.: Tavus kuşu [KTS s. 265 (CC)].

Tavar : Davar; büyükbaş hayvan; mal; koyun sürüsü [AYBÜ 42; Ryl. Koran. 59-8, 38/23a1; HTSKTIII. 303b/5 = 20/54; NFDTS s.215 (NF118 B.6.S.); Seng. 165v7; KTS s. 266 (KFT,GT)] krş. *davar~tafar~tiwar*.

Tavile < Ar.: Hayvan sürüsü [KTS s.266 (GT)].

Tavoh : Tavuk; horoz [KTS s.266; KLS 113,5: CCum.] krş. *daguk~tafuk~taguk~ta_huk~takuk~tavuk~tawug~tokuk*.

Tavşan ~ Tavı(u)şgan : Tavşan [KE 146v20; EKK 69b/13; İML 186; EDPT 447a; Cla.Sang. 165v20,165v22; EZKA 35] krş. *tavşan*.

Tavşancıl : Tavşan avlayan kuş [KTS s.266 (KMT)] ¹⁵⁴ krş. *tavşangıl~tuşançıl*.

Tavşangıl : Tavşan avlayan kuş [HGİs. 85] krş. *tavşancıl~tuşançıl*.

Tavşan kurtı : Tavşan kurtu [Cla.Sang. 165v20].

Tavuk : Tavuk; horoz [KTS s.266 (MAT,CC,İMS,KFT,ETZ); KLS 113,5: CCum.] krş. *daguk~tafuk~taguk~ta_huk~takuk~tavoh~tawug~tokuk*.

Tāvus < Ar.: Tavus kuşu [MMGT 6a13,13r3, 55r7; DRKİ s.6; Zenker 249; PdC. 210; BL 158; Abuş. 180; KTS s. 266].¹⁵⁵

¹⁵⁴ Faruk Sümer'e göre *tavşancıl*, kartalın küçük bir türüdür [bk. Oğuzlar : s.203].

¹⁵⁵ Krş. CCum. s.181: "taus".

Tavşan : Tavşan [MAT 10,6] krş. *tavşan*.

Tawug ~ Tawuk : Tavuk; horoz [Cla.Sang. 157r23] krş. *daguk~tafuk~ taguk
~ta^huk~takuk~tavoh~tavuk~tokuk*.

Tay : Tay; biraz büyümüş kulun [EKK 69a/13; KMT 10b/13, 13a/5; İML 79, 170; LAttr. 67; ŞS 106; TMEN II. 863; HGls. 12,9; Elld.67; EDPT s. 566: *Çağ. ~ Kıp. XIII.; KTS s. 266*].

Taygan : Köpek; av köpeği, tazı [İML 70,174; EDPT s.568].

Taylak : İki yaşına girmiş deve yavrusu [KTS s.266; EDPT s.753; Seng. 306v18].

Tazı (I) < *Far.* : Tazı; ince yapılı av köpeği [KTS s. 266 (*ETZ; Elld.46*)].

Tazı (II) < *Far.*: Arap atı [KTS s. 267 (*KMT*)].

Tazı at : Arap atı [Elld.46; KTS s. 266 (*LAttr.*)].

Tazı it : İnce, zayıf bir cins av köpeği [KMT 12a/4, 12b; HGls. 43; KTS s. 267 (*DM,KMT*)].

Teglegen : Dölengeç; devlingeç [RWb.III. 1039] krş. *deglüğeç~devlüğeç~tevlüğeç~tülüngeç~tülüveç*.

Teke : Teke [HGls. 68; LAttr. 101; KMT 16a/7; EZKA 34; MAT 7,13; EDPT s. 477; HGls. 15,18; İML s.70] krş. *deke*.

Tekin : Samur [KE 68v4].

Tekleç : Yengeç [KTS s. 268 (*DM.*)].

Tengeç : Yengeç [KTS s. 268 (*MAT*)].

Teve ~ Tive < *ET.* (*Uyg.*) *teve* ~ *ET.* (*Orhon*) *tebi* : Deve; erkek deve [İML 155; KE 35r5; KMT 15a/10; SSGT 273/4, 333/5; İMS 116a/7; NF 20—6,23—10; ME 14-1,161-4; BL 154; Ryl.Koran. 37/43b-2; PdC. 219; HGls. 69; C 128; Zenker 317; HTSKT III. 323a/3 = 22/36, 523a/3 = 59/6; Ost.Gram. 76; KLS 108,10; Cla.Sang. 109r19, 203r2-3; ŞT 75b6, 102b11, 104b14; ETZ 11b-8; Kutb. 178; EDPT s.478; MAT 7,5; KTS s.272] ¹⁵⁶ krş. *deve~tewä*.

Teve kuş : Deve kuşu [ETZ 36b-1].

Tevlengeç : Delice kuşu [KTS s.272 (*DM.*)].

¹⁵⁶ Krş. KLS 108,10: "töve"; Ost.Gram. 76: "tövi".

- Tevlügeç : Dölengeç; devlingeç; delice kuşu [KTS s.272 (ETZ, DM.); ETZ 13a-10] krş. *deglügeç~devlügeç~teglegen~tülüveç~tülüngeç*.
- Tewä : Deve [OBKT s.264 : 132b25] krş. *deve~teve*.
- Teyin (I) : Sincap [KTS s.273; KLS 85,1: CCum. s.185; IML s.73; Elld.46; KMT 12a/10] krş. *tiyin*.
- Tınlıg : Hayvan; canlı [IML 138].
- Tırtıl < *Erm.* : Küçük kurt [Elld. 47].¹⁵⁷
- Tıwar : Davar; koyun; hayvan [OBKT s.265 : 88 - 8] krş. *davar~tafar~tavar*.
- Tife : Deve [KTS s.274 (IMS)].
- Til kuş : Bir tür kuş adı [KTS s.276; ETZ 29a-9].
- Tilkü : Tilki [KE 37v16,39r4; KMT 11b/9; Kutb. 179; Elld.39; MAT 10,7; OBKT s. 267 : 141 - 1]¹⁵⁸ krş. *dilkü~tülki~tülkü*.
- Timur tirmak kuçkaç : Mavi başlı bir kuş türü [DRKİ s.90].
- Timür kanat : Bir ördek türü [Seng. 200v16; ŞS 137].
- Tinçlik kuçkaç : Barışçı, huzurlu, şanslı kuş [DRKİ s.63].
- Tiş : Dişi bıldırcın [DRKİ s.70].
- Tiş eçki : Dişi keçi [KMT 16a/8; KLS 108,4; CCum. s.59].
- Tiş eşek : Dişi eşek [KLS 107,20; KMT 13a/13; HGİs. 48].
- Tiş katır : Dişi katır [KLS 107,21; CCum. s.91].
- Tiş koy / koyun : Dişi koyun [KLS 107, 28; KMT 15b/11; CCum. s.116].
- Tiş maçı : Dişi kedi [KLS 108,7].
- Tiş takagu : Tavuk [ME s.79,80].
- Tiş teve : Dişi deve [ETZ 36b-1].
- Tiş tofuz : Dişi domuz [KLS 107,24].
- Tiş kirghuy : Atmaca türü [DRKİ s.25].
- Titir : Arap devesi [KMT 15a/11; ME s.32,74].
- Tiyin : Sincap [IML 174] krş. *teyin*.
- Tive : Deve [KTS s.278 (BV)].
- Tobçak : Ön Asya'da bulunan uzun bacaklı ve uzun boyunlu batı atı; iyi ve iri

¹⁵⁷ Bk. TDES. s. 407 : " tirtır (< tırtıl) < *Erm.* *tirtur*.

¹⁵⁸ Bk. BL 163; Abuş. 220; PdC. 244; IMS 354a/6; KE 172r10; Pelliot.Nuzhatu'l-Kulüb.nu.: 13; AFil. 86; ETZ 11a-2; KTS s.276.

savaş atı [ME 350] krş. *tobuçak~toburçak~topçak~topurçak*.

Tobuçak : Ön Asya'da bulunan uzun bacaklı ve uzun boyunlu batı atı; iyi ve iri savaş atı [Budagov 57; ML 77] krş. *tobçak~toburçak~topçak~topurçak*.

Toburçak : Ön Asya'da bulunan uzun bacaklı ve uzun boyunlu batı atı; iyi ve iri savaş atı [Seng. 167v22] krş. *tobçak~tobuçak~topçak~topurçak*.

Togan (I) < ET.: Doğan [KMT 10b/5; Kıp.E.SM 35; HGls. 84; Cla.Sang. 179v2; PdC. 2752; CS 263; BL 165; Zenker 328; MATçev. s.73; ETZ 3b-12; EDPT s. 470; KTS s.278].

Toganak : Bir tür doğan [ŞT 83a7; Seng. 179v2; ŞS 121a; PdC. 236].

Togdak : Toy kuşu [Seng. 179v4; RS1 III. 1168; Poppe. 407].

Togdari : Bir kuş türü [RS1 III. 1168; Le Coq. 1911. 91].

Toklı : Toklu, bir yaşındaki koyun [HGls. 67; KMT 15b/12; Elld. 47].¹⁵⁹

Togrul (Tugrul) : Bir nevi yırtıcı kuş [İML 175; Cla.Sang. 261v6; CT 156,170 ; ŞT 95b-15].

Togtoy : Toy kuşu [MAT 12,17; PdC. 237; Pelliot.Nuzhatu'l-Kulüb.nu.: 62; LAtr. 37].

Togu : Balık yavrusu [ETZ 27b-13].

Tokhanak : Bir tür küçük karga [DRKİ s.56].

Tokuk : Tavuk; horoz [MAT 12,7] krş. *daguk~tafuk~taguk~ta^huk~takuk~tavoh~tavuk~tawug*

Tomaga : Şahin [BLÇ 27].

Tongus : Domuz [HGls. 85] krş. *tonuz*.

Toñuz : Domuz [KTS s.280; DAK 50r18d, 95v1d, 145v10, 267r15; İML 147; RAB 454; KE 25v3,111r6; KLS 107,22; MAT 10,13; İMS 144a/4; NF 144-17; KMT 12a/9; Shc. 124; CS 267; EZKA 35; Rly.Koran. 16-15, 30/93b3; Pelliot.Nuzhatu'l-Kulüb.nu.:15; LAtr. 105; TKar. 266; HTSKT III. 24b/5=2/173; Seng. 187r13; OBKT s. 272 : 123b1] krş. *tongus*.

Toñuz böceği : Domuz böceği [CS 267].

Toñuzlan kurdı : Domuzlan böceği; gübre böceği [ETZ 14b-1; KTS s.280].

¹⁵⁹ Ayrıca bk. CS 264; İML 74,80, 172.

- Topçak : Ön Asya'da bulunan uzun bacaklı ve uzun boyunlu batı atı; iyi ve iri savaş atı [ŞS 112; Seng. 167v13; TMEN 949; Abuş. 195; MGT s.241]
krş. *tobçak~tobuçak~toburçak~topurçak*.
- Topurçak : Ön Asya'da bulunan uzun bacaklı ve uzun boyunlu batı atı; iyi ve iri savaş atı [ŞS 112] krş. *tobçak~tobuçak~toburçak~topçak*.
- Toragay : Serçe gibi küçük bir cins tarla kuşu; serçe [Cla.Sang. 172v11] krş. *durgay~torgay~torghay~torgay~turgay*.
- Torgay : Serçe gibi küçük bir cins tarla kuşu; turgay; serçe [RWb. III. 1184; Cla.Sang173v11, 261r26; Rad. III. 1884] krş. *durgay~toragay~torgay~torghay~turgay*.
- Torghay : Serçe gibi küçük bir cins tarla kuşu; turgay; serçe [DRKİ s.73] krş. *durgay~toragay~torgay~torgay~turgay*.
- Torolgha : Yusufçuk [DRKİ s.58].
- Toru : Doru (at) [KMT 14a/2; HGİs. 13,4: XIV.; EDPT s.538: Kıp.XIII.].
- Torum : Bir iki yaşındaki deve yavrusu [Cla.Sang. 173r9, 306v18; BLÇ 47; MATçev. s.12; EDPT s.549].
- Torumçağ : İki yaşındaki deve [EDPT s.549] ¹⁶⁰ krş. *turumçağ*.
- Toruntay : Bozdoğan [KTS s.281 (ETZ 30b-10)] krş. *turuntay~turumtay*.
- Tothar < Moğ. : Papağan [KLS 109, 25].
- Toy (II) : Kuş [KTS s.281 (KMT, LAtr.); Elld. 47; Cla.Sang. 188r20].
- Toyton : Bir cins guguk kuşu [DRKİ s.59].
- Tölek : Tuzağa düşürülmüş doğan [DRKİ s.26].
- Töve : Deve [KTS s.283 (CC)].
- Tu : Kısır hayvan [ETZ 24b-9; KTS s.283].
- Tugrul : Tuğrul; av kuşu [KTS s.283 (LAtr.)].
- Tukaçak : Küçük bir kuş [DRKİ s.62].
- Tukhmakçı : Küçük bir kuş türü [DRKİ s.94].
- Tulan < Moğ.: Beş yaşındaki at [PdC. 243; RS1. III. 1192: < Çağ.].
- Tumşuklik kuçkaç : Köpek kuşu [DRKİ s.64].
- Turgay : Serçe gibi küçük bir cins tarla kuşu; turgay; serçe [MAT 12,5; Rad.

¹⁶⁰ Krş. MAT çev. s.75: *torumçağ ~ turumçah < turum + çak (-çağ ~ -çah)*.

III. 1884; KTS s.284 (BV, Elld.)] *krş. durgay~toragay~torgay~torghay~torgay.*

Turi : Atmaca türü [DRKİ s.26].

Turna : Turna, balıkçıl bir kuş türü [KTS s.284; DRKİ s.3; İML 175; KE 68v3; KLS 109,22; KMT 10b/13; Elld. 48; EDPT 5516; Cla.Sang. 173r5; Rad.IV.1459; HGİs. 84; EZKA 36, MAT 11,9; LAtr. 107; HGİs. 84; Pelliot.Nuzhatu'l-Kulüb.nu.:8; AFil. 85; ETZ 31a-1; EDPT s.551: Çağ.~Kıp.XIII.].

Turna balıkçı : Balık kartalı [DRKİ s.32].

Turumçah : İki yaşındaki deve [MAT 7,5 (KTS s.284)] *krş. torumçaḥ.*

Turumtay : Bozdoğan [DRKİ s.24] ¹⁶¹ *krş. toruntay~turuntay.*

Turuntay : Bozdoğan MAT 12,1 (KTS s.284)] *krş. toruntay~turumtay.*

Tuşançıl : Tavşan avlayan kuş [Ost.Gram. 94] *krş. tavşançıl~tavşangıl.*

Tuti < *Far. tūtī* : Papağan [Elld. 48; MMT 53a9; HHDS. 225].

Tutuş urdak : Ördek türü [DRKİ s.47].

Tuvar (I) : Koyun, keçi cinsinden hayvan [KTS s.286 (ETZ)].

Tuygun : Beyaz doğan denilen küçük bir av kuşu [ŞT 83a-18].¹⁶²

Tübe kaz : Bir tür kaz [KTS s.286 (ETZ)].

Tülek yılki : Terbiye görmemiş salma hayvan [KTS s.287; Elld. 48; EDPT s.498; Seng. 184v15].

Tülki : Tilki [Elld.39] *krş. dīlkū~tilkū~tūlkū.*

Tülkü : Tilki [KTS s.287 (GT,ETZ,LAtr.,CC); Cla.Sang. 184v15; HGİs.68; KLS 84,30] *krş. dīlkū~tilkū~tūlki..*

Tülkün : Çaylak [KTS s.287 (LAtr.)].

Tülüngeç : Dölengeç; devlingeç [İML 175] *krş. deglūgeç~devlūgeç~teglegen~tevlūgeç~tūlūveç.*

Tülūveç : Dölengeç; devlingeç; pelikan; delice kuşu [KTS s.287; IMS

¹⁶¹ Doerfer, kelimenin * **turum+tay** biçiminde açıklanabileceğini belirtir. Türkçeden Farsçaya (**turumtāy**) ve Moğolcaya (**turimtay**) şeklinde geçmiştir [bk. TMEN II. 896]. Ayrıca bk. RWb.1456: " < Çağ. **turumtay** ".

¹⁶² Kelimenin Farsçaya "**tuykūn**" ve Moğolcaya "**tuyigun**" şekillerinde geçtiğini belirten Doerfer, **tuygun** ile **toğan**'ı birleştirilmesini fonetik açıdan yanlış bulmaktadır [bk. TMEN I. 1003].

305b/5] krş. *deglüğeç~ devlüğeç~ teglegen~ tevlüğeç~ tülüngeç*.

Tüve : Döge [KTS s.287 (ETZ)].

- U -

Uçar sir murgh : Uçan simurg [DRKİ s.2].

Uçgan : Kuş gibi uçan köpek [İML 174].

Uđ : Sığır [KE 51r11] krş. *uy*.

Ukar kaz : Balıkçıl kuşu; leylek [KTS s.292; MAT 12,17; RWb.I. 70; PdC.

69; Pelliot.Nuzhatu'l-Kulüb.nu.: 83; DRKİ s. 4].

Ulaḥ : Oğlak, keçi yavrusu [KLS 119, 31; KTS s.292 (MAT)].

Ular : Bir cins leylek, balıkçıl [DRKİ s.5].

Ulup : Bir tür arslan [CS 297].

Uñuz : Dışkı böceği [ETZ 14b-2].

Uruk (II) : Köpek yavrusu; enik [KTS s.293 (ETZ)].

Uştur kuçkaç : Küçük devekuşu [DRKİ s.82].

Uştur murgh : Devekuşu [DRKİ s.34,35].

Uwwa karloghaç : Kutsal kırlangıç [DRKİ s.74].

Uy : Sığır [KE 13v14,15r13,153r13,162r11] krş. *uđ*

Uzun eşek : Uzun boylu eşek [Cla.Sang. 74r12].

Uzun tirmak budina : Uzun tırnaklı bildircin [DRKİ s.70].

- Ü -

Übük : İbibik, çavuş kuşu [KTS s.297: ETZ 37b-10] krş. *ibük*.

Üç (III) : Üç yaşındaki koyun veya keçi [KTS s.297 (LAtr.)].

Ügeyik : Üveyik [ETZ 39a-7; KTS s.297].

Ügü : Baykuş; yırtıcı gece kuşu [KTS s.297;KLS 91,18;MAT12,2;LAtr.114] ¹⁶³
krş. *üki~ükü*.

Ük : Dört yaşındaki koyun [KMT 15b/13] krş. *ök*.

Üki : Baykuş; yırtıcı gece kuşu [ŞT 82b8] krş. *ügü~ükü*.

Ükü : Baykuş; yırtıcı gece kuşu [İML 176] krş. *ügü~üki*.

¹⁶³ Ögel, bu kuşun bilinen baykuş olmayıp gece doğanı olduğunu belirtmiştir [bk. BÖTM. I. 357,358].

Üpek : Çavuş kuşu [HTSKTIII. 362a/6=27/20].

Üşek : Vaşak [İML s.82].

Üvez (I) : Sivrisinek [KTS s.299 (MAT 11,1); PdC. 85; AFil. 76; MAT 11,1; HGls. 57; LAtr. 116] krş. övez~öyez~üyez~üyüz.

Üyez : Sivrisinek [KMT 11a/8 (KTS s.299)] krş. övez~öyez~üvez~üyüz.

Üyüz : Sivrisinek [KTS s.299 (LAtr.)] krş. övez~öyez~üvez~üyez.

- V -

Vacsis : Kimiz böceği [KLS 82,3].

Vahş ~ Vuhûş < Ar.: Vahşi hayvanlar [KENSöz.; Bd.V. 119/7].

Vatvat < Ar.: Yarasa [KTS s.302 (GT)].

Vezga < Ar.: Bir cins büyük keler [KTS s.303 (İMS)].

- W -

Wak : Balıkçıl veya leylek [DRKİ s.6,7].

- Y -

Yabalak : Baykuş [HGls. 104; KMT 11a /5 (KTS s.305)] krş. *yablak~yapalak~yıblak*.

Yaban eşegi : Yaban eşeği [KTS s.305 (DM.)].

Yaban sığır : Yaban sığırı [KTS s.305 (DM.)].

Yaban yeşek : Yaban eşeği [KTS s.305 (DM.)].

Yablak : Baykuş [LAtr. 116] krş. *yabalak~yapalak~yıblak*.

Yabu : Yük hayvanı [ŞS 289].

Yagalbay / Yaglabay kuşu : Kara başlı bir doğan türü; çakır denilen kuş [ŞT 83a13; PdC. 529; Seng. 333v2].¹⁶⁴

¹⁶⁴ Çağatay Türkçesi sözlüklerinde '*yagalbay kuşu*' biçiminde yer alır [bk. ŞS 295b; Seng. 333v2]. Senglah'ın tıpkıbasımını giriş ve dizinle yayımlayan Clauson, dizin bölümünde yazıçevrimini '*yaglibay kuşu*' olarak verir [bk.Cla.Sang. s.77]. Radloff da sözlüğünde '*yagalbay = yaglibay kuşu*' adıyla yer verir. Ögel ise BÖTM I. s. 219'da *yaglabay*, 366'da da *yaglibay* biçimlerinde vermiştir. Ayrıca Korecedeki '*mai*' kelimesi ile Türkçe '*bay*' kelimesinin av kuşları için kullanılan bir ad olabileceğini belirtmiştir. Sözcüğün ilk bölümünün ise '*yagıl-mak*' şeklinde olacağını söylemiştir [bk. BÖTM I. s. 366]. Ayrıca bk. ETZ 22a-10,11: "*yaglabay < Çağ. yaglibay*".

Yagan : Fil [KE 63v16].

Yagız : Yağız at [KMT 14a/3,8].

Yalangu : Eşkinsiz at [İML 171].

Yalak : Yalak [KMT 12a/7].

Yalman : Yabanî sıçan [İML 177; KMT 1a/9].

Yamghurçi : Deniz çulluğu; beyazımsı küçük bir kuş [DRKİ s.14,15].

Yañı kurt : Yeni kurt [Cla.Sang. 339r24].

Yapalak : Baykuş [Seng. 325v25; DRKİ s.29] krş. *yabalak~yablak~yıblak*.

Yapçı ~ Yapçın : Maymun [ETZ 29a-6].

Yapsı : Kene; bit yavrusu [ETZ 29a-12 (KTS s.311)] krş. *yavsl*.

Yarasa : Yarasa [KMT 11a/6].

Yar kanat : Baykuş, yarasa [İMS 142a/5; ETZ 38a-13; KTS s.312].

Yaşil balikçi : Yeşil martı [DRKİ s.33].

Yaşil güzllük murgh : Yaban tavusu [DRKİ s.37].

Yaşil sopia : Yeşil papağan [DRKİ s.51].

Yavan (II) : Kene; böcek [KTS s.315 (Elld.)].

Yavrı : Kuş yavrusu; civciv [KMT 11b/1; EZKA 36; İML 176; KTS s.315].

Yavsl : Kene; bit yavrusu [Elld. 51 (KTS s.311)] krş. *yapsı*.

Yavşak : Bit yavrusu [KTS s.315 (LAtr.)].

Yawa ghaz : Yabanî kaz [DRKİ s.7].

Yayın balığı : Tatlı su balığı [Elld. 52].

Yazı gögercini : Yaban güvercini [Elld. 52].

Yeder : Kuş yavrusu [KTS s.317 (KMT)].

Yeke < Moğ. : Büyük at türü; iri, şişman at [ML 78].

Yelemçi : Koşu atı [KLS 160; KTS s.318 (CC)].

Yengeç ~ Yenkeş : Yengeç [ETZ 7b-6; KTS s.319].

Yıblak : Baykuş [KTS s.320; MAT 12,2; PdC. 517; KLS 109,13: CCum.s. 129,213] krş. *yabalak~yablak~yapalak*.

Yılan : Yılan [İML 177; KLS 125, 33; KMT 12a/13; EKK 131; İMS 116b/5; Elld. 52: XV; NF 21-4; 351-7; SSGT 25/10; 74/11; 51/11; ÇKT. 16; Bd.V. 591/7; EZKA 12; HGİs. 107; ÇEL 287; Cla.Sang. 351v25; HTSKT III. 361a/7=27/10, 302a/1=20/20; ŞT 65b2, 99b4; Kutb . 91;

KTS s.321; OBKT s.327 : 19b10].¹⁶⁵

Yılki : At / hayvan sürüsü [KE 14r21; 139v10; KLS 113, 4; IMS 250a/5; NF 9A.1S.,75-2,212-11, 211-14 (*NFDTS* s. 239); KE 37r20, 71v15, 75r7; Cla.Sang. 351v27; ME 104-4; ŞT 86b8; ETZ 85b -12; Seng. 112v27, 352r8; EDPT s. 925,926; KTS s. 321; OBKT s.327 : 29b30, 124b2, 131b6].¹⁶⁶

Yırtıcı : Yırtıcı hayvan [Cla.Sang. 349r29].

Yırtmaç : Yırtıcı hayvan [Cla.Sang. 349r29].

Yılan atı : Yılan atı [DAK 25v8d, 43r1s, 104v18d, 48r11, 48v1-2, 288v24].

Yılan karlughaç : Bir cins pencere kırlangıcı, yılan kırlangıcı [DRKİ s.76].

Yirik : Su kuşu; martı [MAT 11,13; Zenker 196].

Yir kurdu : Böcek [İML 138].

Yont : Otlakta otlayan atların tümü [HGİs. (12,13) 108] krş. *yund~yunt*.

Yont kuşu : Yont kuşu [Elİd. 54; Cla.Sang. 347r9].

Yorga : Yorga / rahvan (hızlı yürüyen) at [Seng. 342; EDPT 964a; ŞS 304; İML 171; RAB 93; HG 13; KE 52v17; KMT 14a/9; ETZ 17a-8].

Yördek : Ördek [MAT 11,14; LAtr. 66] krş. *ördek~öwrek~yürnek*.

Yılduz kurtı : Yıldız kurtu [Cla.Sang. 345v26].

Yumran : Köstebek; büyük sıçan [Elİd. 54].

Yund : Otlakta otlayan atların tümü [LAtr. 129] krş. *yont~yunt*.

Yunt : Otlakta otlayan atların tümü [KMT 13a/12]¹⁶⁷ krş. *yont~yund*.

Yuntavlı : At [KTS s.330 (*ETZ*)].

Yuraktur : Alıştırılmış at [KTS s.330 (*LAtr.*)].

Yurtçi : Baykuş [DRKİ s.20-21].

Yügrük : Yürük at [İML 171; LAtr. 96; KTS s.331].

Yüknüt : Domuz [BLÇ 69].

Yükül : Binek hayvanı [KTS s.332 (*İMS*)].

Yürnek : Ördek [Zenker 118] krş. *ördek~öwrek~yördek*.

Yürük : Hızlı koşan at [KTS s.333 (*ETZ*)].

¹⁶⁵ Krş. DAK12r12s, 25v8d, 12r21(s.343-344) : "yılan~iilan".

¹⁶⁶ Krş. HTSKTIII. 348b/3=25/44: "yılki kara".

¹⁶⁷ Ayrıca bk. Cla.Sang. 347r9; EDPT. s.837: Kıp.XIII.

- Z -

Zaganos : Kartal türü bir kuş [Cla.Sang. 228r1].

Zagar : Bir tür küçük kuş [KTS s.335 (*Elld.*)].

Zakarçi : Kırlangıç kuşu [DRKİ s.52].

Zâmile < Ar.: Küçük yük hayvanı [İMS 337b/8; KTS s.335].

Zankar kuçkaç : Yalı çapkını, iskele kuşu, emircik [DRKİ s.77].

Zar kanat kuçkaç : Saka [DRKİ s.83].

Zarrawar kuçkaç : Bir tür muhabbet kuşu [DRKİ s.81].

Zenbûr < Far.: Bal arısı [HHDS. 316; KTS s.336 (*İMS,GT*)].

Zeraric < Ar.: Kuduz böcekleri [KTS s.337 (*RH*)].

III. BÖLÜM

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ VE OSMANLI TÜRKÇESİ DÖNEMLERİNDE KULLANILAN HAYVAN İSİMLERİ

- A -

Âbâl < Ar.: Develer [OTAL s.3].

Abbâs < Ar.: Arslan [OTAL s. 3].

Adamcıl : İnsana (adama) saldıran hayvan [TarS. VIII. 4; YTS s. 2].

Afuv < Ar.: Eşegin yavrusu; sipa [Kam. XVIII-XIX. 3,878; TarS. V. 3584].

Agaçkakan : Ağaçkakan [T.Yah. 428/2; K II.645].

Agaçkurdı : Ağaç kurdu; orak böceği [K I.934].

Ag (Agu) kurdu : Ağ ören böcek, tırtıl, panbul kurdu, kuduz böceği [TarS.

59, VIII. 7,231,360; YTS s.2; Bürh. XVIII-XIX. 469].¹⁶⁸

Agayıl : Koyun sürüsü [TarS.VIII. 227; KDK s.229, 232; DKK 33-9, 103-3,
104-1, 118-4, 139-9, 145-5, 163-11, 196-13, 262-7].

Ag boz at : Beyaz - gri at [KDK s.94,96].

Agca koyun : Ak koyun [KDK s.101,109].

Agustos kargası : Ağustos kargası [K II. 818].

Ağnâm < Ar.: Koyunlar [OTAL s.13].

Ahderiyy < Ar.: Yaban eşeği [OTAL s.15].

Âheste < Far.: Arkun ve dölek davar [Caf. XVI. 10-2].

Ahmezz < Ar.: Deniz hayvanı; deniz ağzı [Kam.Os. XIX. 1,74; TarS. II. 1080].

Âhû < Far.: Ceylan; karaca [LD. 848, 1179, 1410, 1763; 'Amrî. 92/5; Bakî
K18/45; Ş.G. 57/4; FD 101/K, 300/2211; OTAL s.19].

Ahû-yı hıtâ < Far.: Hıta ülkesinin ceylanı [LD. 140].

Ak'ak < Ar.: Saksağan [OTAL s.21].

'Akārib < Far.: Akrepler [MOL s.7; OTAL s.21].

Akbaba : Alıcı (avcı) kuş [Kam. XVIII-XIX. 2,121; Hayr. 484/2].

Akçakır : Akdoğan [YTS s.5].

¹⁶⁸ Krş. Bürh. XVIII-XIX. 469: "gâvüne < Far." = "ag ~ ag kurdu ~ agu kurdu".

Ak koyun : Beyaz koyun [FSMYar. 56, 128, 158].

Ak kuyruk : Kanatları siyah, kuyruğu beyaz olan güvercin [TarS. I. 72, VIII. 147; Bürh. XVIII-XIX. 578; YTS s.6].¹⁶⁹

'Akreb < Ar.: Kuyruğunun ucunda zehirli iğnesi bulunan hayvan; akrep [MOL s.8; SN. 26; OTDSöz. I. 42; MGMT 64a13; TM-Ar. 67a8, 68b5, 82b10, 108b1, 108a12 (s.268); BİR. 52 (s.158); NHT. 67b/16, 16, 17 (s.260); K II. 606; FD 301/2218 ; OTAL s.23].

'Akreba ~ 'Akrebe < Ar.: Dişi akrep [OTAL s.24].

'Akruban < Ar.: Erkek akrep [OTAL s.24].

Ak sunkur : Doğan türünden bir kuş [YTS s. 6; TarS. I. 75, VIII. 233; Bürh. XVIII-XIX. 40].

Ak tavşan : Ada tavşanı [TarS. I. 79, VIII.4; YTS s.6; Kam. XVIII-XIX. 2,138].

Âkû < Far.: Baykuş; puhu; üği kuşu [Bürh. XVIII-XIX. 41; TarS. VI. 4060; OTAL s.24].

Alaca ibik : Çavuşkuşu, hüthüt kuşu [TarS. VIII. 7, VIII. 1680].

Alaca karga : Saksağan [TarS. I. 82, VIII. 302; Güvahî. XVI. 17; YTS s.6; K III. 603].

Alaca serçe : İspinoz kuşu [TarS. I. 83, VIII. 184; YTS s.6; Bürh. XVIII-XIX. 330].

Alaca sığırcık : Çekirgeyi kıran bir çeşit beyaz sığırcık kuşu [TarS. I. 88, VIII. 316; YTS s.6,7].

Alaca tavuk : Tavuk; çoban aldatan kuşu [Red. 180a; Leh.Osm. 358; TKT. II. s.415].

Ala kaz : Ala renkli kaz [D.Drs. 95b-8,9; DKO s.213].

Alakuş : Tavus kuşu [YTS s.7; TarS.I. 86, VIII. 349; Bürh. XVIII-XIX. 451].

Ala ördek : Beyaz ördek [DKO s. 213; D.Drs. 142a-13].

Alaşa at : Sert başlı; huysuz; haşarı at [TarS. I. 88, VII. 23; Bürh. XVIII-XIX. 543; YTS s.7].

Alıcı (kuş) : Avını kaçırmayan avcı (kuş) [TarS. I. 101; YTS s. 7; Yah.B. XVI. 20; Ataî.Ha.XVII. 38; Kam. XVIII-XIX. 2,121].

¹⁶⁹ Ayrıca bk. Bürh. XVIII-XIX. 578: " mehdüm < Far. = ak kuyruk"

Anâdil < Ar.: Bûlbüller [OTAL s.33].

'Anakib < Ar.: Örümcekler [MOL s. 12; FD 12/M2; OTAL s.33].

'Andelib < Ar.: Bûlbül [LD. 2327, 2281; MOL s.13; FD 152/LM.1043].

Añdik : Sırtlan [TarS. I. 148, VIII. 318; Uc.Gar. XV. 48; Şamil XVI. 2002; Terceman XVI. 309; Ahter. XVI. 41].

Añırgan : Arslan, kaplan gibi hayvanların haykırana veya kükreyeni [TarS. I. 158,166; Ni'metiXVI. 362] krş. *anrgan*.

Añız (II) [Agız (V)] : Yağız (at) [YTS s.10; TarS. I. 160,161; Ni'meti XVI. 409,410; Nuh.Tuh. XVI. 22-2].

Anka : 'Simurg' denilen efsanevî kuş [Muh. 115/2; Bakî 285/6; Nev'î. 420/4; Fuzûlî. 123/3; Ş.G. 5/2; Nesimî. 50/14; FD 121/42].

'Ankebût < Ar.: Örümcek [MOL s.13; EATSKT 284a/4=029/41, 284a/3= 029 /41 (s.30); OTAL s.34].

Ankıt : Ördge benzeyen bir çeşit su kuşu [TarS. I. 158, VIII. 233; Miftah. XV. 87; IşKXIV. 164-1; Sih.Ac. XV. 7-1; Hay. XV. 192; Caf. XVI.89-2; Ni'meti XVI. 557; Şamil XVI. 620; Terceman XVI. 3, 217-2; Genc. XVII. 63; Cam.Fa. XVII. 75-2; Kam. XVIII-XIX. 3-564; Bürh. XVIII-XIX. 402; SN. 5508].

Ankût < Ar. : Örümcek [OTAL s.34].

Añrgan : Arslan ve kaplan gibi kükreyen hayvan [TarS. I. 158,166; Nuh.Tuh. XVII. 158-1] krş. *anrgan*.

Arab tavşanı : Tarla faresi [YTS s.11; TarS. I. 185; Kam. XVIII-XIX. 3-60].

Arak böceği (kuşu) : Cırcır böceği [TarS. VIII. 67].

Arayıcı it : Av köpeği [YTS s.11; TarS. I. 185; Aşkî. XVI. 263].

Arı begi : Bal arısı [K III. 442].

Arı kuşu : Arı kuşu; orak kuşu [TarS.V. 3004; K I. 123].

Arslan ~ Aslan : Arslan [EATSKT 74a/9=005/003 (s.46); BİR 52 (s.159); TİKT-I.144a/5, 144a/8-9 (s.638); TİKT-II. 353a/1b, 382a/5 (s.524-525); SÖKM 40b-17; LD 276; Bab. XVI. 2,216; TarS. I. 228, 245; OTDSöz. I. 87, 95; YTS s.13-14; DKK 130-1,163-5, 183-7, 184-5, 186-10, 212-2, 213-12, 224-10, 232-2, 242-4; D.Drs. 114a-8; DKO s.309,310; SN 2868, 3271, 4069; Mes. III. 334; K I.86].

Aru (II) : Arı [YTS s.14; TarS. I. 198, 241; SN. 24, 2490, 3805, 4952; MGMT 57a1; Ravza. XV. 3; Gülşenî XVIII. 86; Mu.Ham.SKT 129b-3=16/68 (s.33); K I 1. 23].

Aruk toklı : Zayıf, semirmemiş kuzu [DKK 57-2,3; KDK s.103,110].

Arvana < Far.: Dişi deve [TarS. VIII. 96; Mu.Ham.SKT 107b-3=11/64 (s.35); EÇG s.15] krş. *avrana*.

As ~ Ars (II) : Gelincik [YTS s.14; Ahter. XVI. 498; Şamil XVI. 435; Nuhbe. XVIII-XIX. 278].

Asale ~ Asele < Ar.: Başı büyük gövdesi kısa olan bir tür yılan [Hay. XV.11; TarS.III.1936; OTAL s.42].

At : At [YTS s.16; OTD Söz. I. 110; D Drs 143a-8, 145a3; DKO s. 265, 267, 345, 367, 370; DKK 191/10-11, 192/10, 264/7, 282/8, 286/3 ; Ataî.Ha. XVII. 110; Bürh. XVIII-XIX. 60; Anter. XIV. 2,1; Müslim. XV. 6-191; Enverî XV. 27; Dah. XIV. 71-7; SN 4299, 5217, 5270; MGMT 59b.11; ETTHŞ 873; GG.Mif.Cen. 30b-2, 31a12, 31a8, 89a7; TarS. VIII. 23; EATSKT 389a/11=054/31, 327b7=038/31, 447a/8= 100/01 (s.50); Mu.Ham.SKT 260b7=59/6; 216b1=38/31(s.40); TİKT I. 20a/15, 132b/10, 185a/12 (s.639); TİKT II. 249a/6, 387a11 (s.525); SÖKM 40b11; KG 137a 15, 137b2 (s.437); T 6/12, 10/11, 10/9, 8/2, 9/2 (s.434); EÇG II. 329a3 (s.14)].

Ata tavşanı : Kediye benzer yırtıcı bir hayvan [K III. 475].

Ateş böceği : Ateş böceği [K II. 700].

Atlı karınca : Bir tür karınca [K II. 807].

Atmaca : Atmaca [EÇG I. 159a7 (s.14); K III. 65].

Avrana < Far.: Dişi deve [TarS. VIII. 96; Mu.Ham.SKT 107b-3=11/64 (s.35); EÇG s.15] krş. *arvana*.

Aygır (Aygur) : Aygır [YTS s.19; TarS. I. 317, VIII. 29; Sic.B. XV. 2-195; Tuh.Le. XV. 346; Asım. XVIII-XIX. 45; D.Drs. 124a-3; DKO s.332; DKK 10-5, 14-5, 14-12, 23-6, 70-1, 84-4, 85-8, 86-9, 87-6, 33-3, 99-4, 109-3, 135-5, 144-9, 200-11, 246-10, 260-6, 261-5, 264-3, 264-12, 271-3, 294-7, 205-10, 236-9, 244-2, 249-4, 245-10, 250-2, 262-6; TİKT I. 77a/21 (s.639); K I. 181,725].

Aygır at : Aygır atı [K III. 617].

Ayrık (II) [-koçı ~ -koyunu] : Yabanî sığır veya geyik [YTS s.20; TarS. I. 335-336, VIII. 383; Bürh. XVIII-XIX. 384-549; Terceman XVI. 46-1].

Ayrılık kargası : Burnu ve ayakları kızıl karga [TarS. VIII. 202; K II. 205].

Ayu : Ayı [YTS s.20; TarS. VIII. 29; SN. 3272, 4068, 4061; K I. 504].

Ayu incegi : Ayı yavrusu [YTS s.20; TarS. VIII. 29].

Azu issi : Yırtıcı hayvan [TarS. VIII. 402].

Azvey (Azulı) kurd enügi : Vahşî, yırtıcı, yabanî kurt yavrusu [D.Drs. 142a-11; DKK 280/11; DKO s.365].

- B -

Babaköş : Bir çeşit yılan [K I. 145].

Bâdestar < Ar.: Kunduz [OTAL s.63].

Bâdpâ < Far.: Yüğük at [Ni'meti XVI. 109; TarS. VII. 4745; FD 480].

Baga : Kaplumbağa [YTS s.22; TarS. I. 362-363, VIII. 200; Işk. XIV. 221-1; Güvahî XIV. 31; Mirî XIV. 108; Genc. XVII. 61].

Bağırtlak kuşu : Kılkuş [K III. 912].

Bagl < Ar.: Katır [OTAL s.64].

Bagrı kara : Bağirtlak kuşu; kılkuş [TarS. I. 371,372,376, VII. 216,383; Bürh. XVIII-XIX. 365-457].

Bahrî < Ar. (II) : Tüyünden kürk olan, pakta da denilen, gagası kaşığa benzeyen bir deniz ördeği [D.Drs. 32a-9; DKK 60/9; Bürh. XVIII-XIX. 457; OTAL s. 66].¹⁷⁰

Bahriyye < Ar.: Deniz kaplumbağası [OTAL s.66].

Bakar (Bakara) < Ar.: Sığır [MOL s. 24; OTAL s.68].

Bakla kırı : Pul pul siyah ve beyaz renkte olan kırat [TarS. I. 384,385, VIII. 23; Kam. XVIII-XIX. 2 -357; Bürh. XVIII-XIX. 11,252].

Baklan kaz : Angıt kuşu [TarS.I-385; Ahter. XVI. 1068].

¹⁷⁰ Ergin ve Gökyay "bahrî" yi 'ördek' olarak anlamışlardır. Bu ifade, Kara Güneoğlu Kara Budak'ın nitelikleri söylenirken kullanılmıştır [bk. Semih Tezcan : DKO s.140]; Ögel'e göre ise Osmanlı kaynakları bu kuşu daha ziyâde **pandion haliaetus** olarak kabul etmişlerdir. Ögel, bu kuşun gerçek deniz doğanı olduğunu ve nehirlerde bulunduğunu belirtmiştir; Türklerin deniz ördeğine de **bahrî** dediklerini söylemiş ve bunun deniz doğanıyla karıştırılmaması gerektiğini de ayrıca belirtmiştir [bk. BÖTM I. s.363].

Bala (II): Hayvan yavrusu [TarS. VIII. 394].

Balaban : Üsküflü doğan; iri başlı koca kafalı çakırdoğan [YTS s.23; TarS. I. 387, VIII. 71; Kadi. XIV. 212; Bürh. XVIII-XIX. 322; Saz.Ruhsatî. XIX. 503; Kam. XVIII-XIX. 3, 370; Kara. XVII. 117; Caf. XVI. 41.1; Çeng.Dâi. XV. 255;].

Balak : Manda yavrusu [YTS s.23; TarS. I.388,VIII. 244;Sic. K XVI. 4,69].¹⁷¹

Bal arusu : Bal arısı [K I. 262].

Balık : Balık [TarS. I. 389; Ferh. XIV. 74; Ruşenî XV. 75; SN 4537; CSTDSöz. 289; MGMT. 396-15; EATSKT185b/4 = 016,209a/2 = 018/061,230a/4 = 021/087; SVTM I. 29,30,31 (s.155); SÖKM 26b11; Mu.Ham.SKT 142b5 = 18/63, 156a9 = 21/87, 2696-10 = 68/1; EÇG I. 175a6, II. 253a2 (s.15); DŞHM s.176; K III. 94].

Balıkçıl : Balıkçıl (kuşu) [SÖKM 41a19] krş. *balıkçın~balıkçır*.

Balıkçın : Balıkçıl (kuşu) [Asım. XVIII-XIX. 40] krş. *balıkçıl~balıkçır*.

Balıkçır : Balıkçıl (kuşu) [SN. 4537]¹⁷² krş. *balıkçıl~balıkçın*.

Balvâne < Far.: Dağ kırlangıcı; darı kuşu dedikleri hayvan; 'erak kuşu' da derler [Bürh. XVIII-XIX. 99; TarS. V. 3004; OTAL s.70].

Bamıl kurdı : Ağ ören böcek; kuduz böceği (kurdu); tahıl biti; tırtıl [Ni'meti XVI. 189] krş. *banbul kurdı~panbul kurdı*.

Banbul kurdı : Ağ ören böcek; kuduz böceği (kurdu); tahıl biti; tırtıl [Ahter. XIV. 409] krş. *bamıl kurdı~panbul kurdı*.

Barak : Uzun tüylü bir cins köpek [D.Drs. 59a-1; DKK 114/1; EÇG IV. 213a17 (s.17)].¹⁷³

¹⁷¹ BK TDES s.35 ve 286 : "**balak** : manda / tavşan / ayı yavrusu"; < **bala** 'çocuk' + -k küçültme eki."

¹⁷² Ayrıca '**balıkçıl~balıkçın~balıkçır**' için bk ve krş. EÇG. 66a17,189a7 (s.15); ayrıca bk TarS. I. 390; YTS. s.24; Kel. XIV. 33-2; Süh. XIV. 294; Şamil XVI. 114,405.

¹⁷³ DLT'te "barak" uzun tüylü bir cins köpek olarak geçer. Reşidüddin'in verdiği Oguz Hân rivayetinde ise "Kara Barak", Köl Erki Han'ın köpeğinin adıdır (bk Karl John, *Die Geschichte der Ogusen der Raşid ad-Din Wien, 1969, s.52*). Bu konuda önceden bilinenlerin bir kısmı ve sözcüğün hangi Türk dillerinde bulunduğu EDPT 36a ve TMEN c.2 nu:728'de gösterilmiştir. Robert Dankoff, "*Baraq and Burâq*" adlı yazısıyla (*Central Asiatic Journal c.XV. 1971, 102-117*) bu konuda bir çok yeni katkı sağlamış, bu arada sözcüğün Türk dillerinde Orta İrancadan (bârak) bir alıntı olduğu gösterilmiştir.Drs. 524 barak I/7:"sırtı çok tüylü av köpeği"ni göz önünde tutunca barak I/8'de yer alan karşılığın DerS. 2890'daki "**kobay** (=av köpeği~samsun)" olduğu anlaşıyor (S. Tezcan : *DKO s.196-197*); Türk kültürünün bir nevi kaynağı sayılan Dede Korkut'ta da köpek, kahramanın kendisiyle haberleşebileceği bir dost

- Bâre < *Far.*: Hayvan sürüsü [Bürh. XVIII-XIX. 96; TarS. III. 1946].
- Bâregî < *Far.*: Binit; binilen hayvan [Şamil XVI. 247].
- Başak < *Ar.*: Bir tür küçük atmaca [OTAL s.72].
- Bâşe < *Ar.*: Atmaca [OTAL s.73].
- Başı elde at : Yumuşak huylu at [TarS. VIII. 23].
- Baykuş : Baykuş [MGMT. 70a-6; K I. 369].
- Bâz < *Far.*: Çakır kuşu, doğan [TarS. IV. 2683; OTAL s.74].
- Bâzbân < *Far.*: Doğancı (kuşu) [OTAL s.74].
- Bâzdâr < *Far.*: Doğancı (kuşu) avcı kuş; kuşçubaşı [OTAL s.74].
- Bâzek < *Far.*: Küçük doğan kuşu [OTAL s.74].
- Bazgî < *Far.*: Delice doğan [Nî'meti XVI. 118; TarS. IV. 2683].
- Bebga < *Ar.*: Dudu; papağan [OTAL s.75].
- Bebr < *Ar.*: Kaplan türünden, üzeri çizgili yırtıcı hayvan [DŞHM. s.164; OTAL s.75].
- Beç tavugu : İstanbul'a Beç'ten getirilen bir tavuk [Leh.Osm. 519; Kam.Türk XVIII-XIX. 872; TKT. II. s.416].
- Beççe < *Far.* (II) : Hayvan yavrusu [OTAL s.75] krş. *beçe*.
- Beçe < *Far.* (II) : Hayvan yavrusu [OTAL s.75] krş. *beççe*.
- Bedene < *Ar.*: Kurbanlık deve [NHT 90a/8, 94b/11, 140b/14 (s.289)].
- Bedenos < *Yun.*: Horoz; orman horozu; yaban tavuğu [Mü.Nü. 538]¹⁷⁴ krş. *bedinus~bednus~bidnos~bidnus*.
- Bedinus < *Yun.* : Horoz; orman horozu; yaban tavuğu [YTS s.29; TM- Ar. s.2909] krş. *bedenos~bednus~bidnos~bidnus*.
- Bednus < *Yun.* : Horoz; orman horozu; yaban tavuğu [YTS s.29; TM- Ar. s.2909] krş. *bedenos~bedinus~bidnos~bidnus*.
- Bedrâm < *Far.*: Vahşî hayvana veya katır; sert başlı at (katır) [Bürh. XVIII-XIX. 105; Tar Söz. II. 820; OTAL s.78].

ya da 'barak' adı taşımasıyla kılavuzluk rolü oynayan bir varlık hâlinde görülmektedir [bk. O. Ş. Gökyay : *Dede Korkut Kitabı* : İstanbul : 1938 : s.17-42].

¹⁷⁴ Bk. YTS s.29 ve TM-Ar. s.2909: "**Bednus ~ Bedinus ~ Bidnus vb. < Yun. Peteinos**"; ayrıca krş. TarS. VIII. 165; SN 1924, 3320; TM-Ar. 109b-10 (s.290); SÖKM 29b-6; Mu. Ham. SKT 20b3 (s.83); bk. TKT II. 395-404: "Anadolu Türkleri kültür çevresinde horoz her zaman için horoz idi. (...) Anadolu'da bir yaşındaki horoz için kullanılan '**bidanaz**' sözü diğer acemi hayvanlar için de söylenen bir söz idi."

Bedreg < Far.: Huysuz, kötü hayvan [OTAL s.78].

Bed-Süvâr < Far.: Çalık at [Nî'meti XVI. 237].

Beftere < Ar.: Avcılar tarafından kullanılan alıştırılmış kuş [OTAL s.75].

Beg (II): Kuş avlamak kullanılan bir diğer kuş [YTS s.29; TarS. VIII. 233].

Begās < Ar.: Gri renkli kartal, karga, delice doğan gibi zarar verici kuşlara verilen isim [Kam.Os. 19.2, 159; TarS. II. 1667; OTAL s.79].

Beğnek < Far.: Kesik kuyruklu, güdük hayvan [OTAL s.79].

Behdel < Ar.: Sırtlan yavrusu [OTAL s.79].

Belâbil < Ar.: Bülbüller [CSTDSöz. 290; OTAL s.82].

Belâk < Ar.: Ayakları alacalı olan at [OTAL s.82].

Berat : Ak biti [TarS. VIII. 44].

Berbâr < Ar.: Bağırان arslan [TarS. II. 788; Kam. Os. XVIII-XIX. 122].

Bere < Far.: Kuzu [OTAL s.82].

Berid tayr < Ar.: Haber kuşu [OTAL s.88].

Beserek < Far.: Tüylü, uzun boylu ve besili erkek deve; bir ya da iki yaşında olan deve yavrusu [Terceman XVI. 2,7-1] krş. *besirek~biserek*

Besirek < Far.: Tüylü, uzun boylu ve besili erkek deve; bir ya da iki yaşında olan deve yavrusu [Enb. XIV. 122,128; Kam. XVIII-XIX. 3, 41] krş. *beserek~biserek*.

Bıldırcın : Bıldırcın [Mu.Ham.SKT 80a-1=7/160; OTDSöz. I. 228; K I. 685].

Biçik < Far.: Serçe [OTAL s.107].

Bidester < Far.: Kunduz; hem karada hem de suda yaşadığından 'su iti' de denilir [TarS. V.3571; Kam. Os. XIX. 225].

Bidevî at : Bir cins Arap atı; küheylan at; iri hayvan [DKK 11-4, 17-13, 21-6, 31-4, 127-3, 136-5, 137-10, 141-7, 287-13; KDK s.83, 85, 88, 92].

Bidnos : Horoz; orman horozu; yaban tavuğu [Mü.Nü. 538] krş. *bedenos~bedinus~bednus~bidnus*.

Bidnus : Horoz; orman horozu; yaban tavuğu [YTS s.29; TM-Ar. s.2909] krş. *bedenos~bedinus~bednus~bidnos*.

Bilüç : Piliç [SÖKM 29b/3].

Binid (~ Binit ~ Binüt) : Binek, binilecek hayvan [Mu.Ham.SKT 211a10 = 36/72, 94a6 (s.88); NHT 24b/3, 77a/15, 89a/18, 95a/4; TarS. I. 581;

Fütuḥ. XIV. 113; Enb. XIV. 171; Hazain. XV. 61-2; İşk XIV. 180-1; Tennurî XV. 52; Tez.Lâ. XV. 158-2; Müz. XV. 72; Ta.Sel. XV. 175; Kam. XVIII-XIX. 1,148; Nuhbe XVIII-XIX. 77; Bürh. XVIII-XIX. 314].

Biserek < Far.: Tüylü, uzun boylu ve besili erkek deve; bir ya da iki yaşında olan deve yavrusu [Tuh.Le. XV. 373; Şamil XVI. 584; Tebâreke XV. 42-2; Cam. XV.19; Ta.Sel. XV. 88-1; Müneb. 15,122-1] krş. *beserek~besirek*.

Bismil < Far.: Kesilmiş, boğazlanmış hayvan [OTAL s.110].

Biş-mûş < Far.: Bildircin otuyla beslenen fare [OTAL s.111].

Bit : Bit; kurt [Mu.Ham.SKT s.95; K I. 375].

Biûza < Ar.: Sivrisinek [OTAL s.112].

Biyah < Ar.: Bir tür balık; *hamsin* de denir [KaEdeb. XVIII. 331,1].

Bocu : Ayakları kısa olan küçük köpek [K III. 642].

Boga : Boğa; damızlık erkek sığır [TM-Ar. 67b5 s.303; DKO s.77, 249, 250, 338; D.Drs. 9b11,10a8,93a12,93a1,127b1; K I. 267; DKK 16/8, 15/11, 182/1, 182/12, 251/1] ¹⁷⁵ krş. *buga*.

Bok böceği : Bok böceği [Bürh. XVIII-XIX. 351; K III. 159].

Bokluca bülbül : Diken serçesi [Bürh. XVIII-XIX. 410; TarS. II.1143; K II.793].

Borcin < Moğ. : Dişi yaban ördeği [Leh.Osm. 219; Kam.Türk 308; RKO 209; Kowalewski II. 1223].¹⁷⁶

Borsuk : Porsuk; tilki büyüklüğündeki vahşi hayvan [KG 60b11,13 (s.475)].

Bortlak : Deve yavrusu [YTS s.37].

Botlacı : Gebe deve; yavrulayacak olan (hayvan) [YTS s.37; TarS. I. 642; Hay. XV. 72; Enb. XIV. 127; Mu.Ham.SKT s.99].¹⁷⁷

¹⁷⁵ M.Ergin ve O.Ş.Gökyay '*boğa: burulmamış erkek sığır*' ile '*buga: geyik*' kelimelerini ayırmamışlar, ikisini aynı sözcük saymışlardır. E.V.Sevortyan: Etimolgiçeskiy slovar tyurskikh yazıkov obşçetyurskie mejtyurskie osnovi na bukvu, Moskva : 1974 :s.230 ve devamında bu iki sözcüğün aynı maddede ele alınmış olması da dikkat çekicidir. Bunların iki ayrı sözcük olduğunu düşünüyoruz. Birincisinin AT. * '*buka*' > '*boğa*'; ikincisinin ise Moğolca '*bugu*' = '*geyik*' sözcüğünden geldiğini incelediğimiz bazı eserlerde görmekteyiz.

¹⁷⁶ O. N. Tuna, OMK'de '+cin' ekinin Moğolcada dişilik gösteren bir ek olduğunu ve buna göre '*borçin~borcin*' in < Moğ. +cin '*boz renkli dişi*' olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Krş. RWb. IV. 1666: "< Çağ. *borcin bor* + *cin* : Moğolcada dişilik gösteren ek"; Kowalevsk I. 1223: "*borcin* < Moğ. *borcin*"; PdC. 165: "*dişi yaban ördeği*"; Abuş. 147-1: "*dişi âhû*" [bk. O.N.Tuna, OMK, TM.18, s.285].

¹⁷⁷ Krş. Bab. XVI. 2.313; 2.333: "*potlacı*".

Boymul : Boynu halka gibi vücudunun renginden başka bir renkte olan hayvan; doğan türünden yırtıcı bir kuş; delice doğan [YTS s. 37] krş. *buymul~muymul*.

Boynuzlu böce : Sümüklü böcek [YTS s.37; TarS. VIII. 330].

Boynuzlu yılan : Boynuzlu yılan [K III. 689].

Boyunburan : Bir tür kuş [K II. 935].

Bozumca : Bir tür kertenkele [K III. 374].

Boz yılan : Gri renkli yılan [K I. 607].

Bozyöri : Bir tür bülbül [Zatî 647/3].

Bö ~ Böy : Zehirli örümcek, akrep [YTS s.38; TarS. I. 662, VIII. 283; Yadiğâr. XV. 114-2; Miftâh XV. 86; Bürh. XVIII - XIX. 235, 290; Terceman XVI. 75-2, 227-1; Cam.Fa. XVII. 51-2; Ahter. XVI. 234; Şamil XVI. 163; Ni'meti XVI. 463; K III. 218].¹⁷⁸

Böce : Çekirgeye benzer bir böcek [YTS s.38; TarS. VIII. 57; Miftah. XV. 126; Ahter. XVI. 135; Bab. XVI. 1-45, 1-73; TarS. I. 662].

Böcük : Böcek [TarS. I. 663, VIII. 57; Caf. XVI. 48-2; YTS s. 38].

Böğürtlen kuşu : Bokluca bülbül [YTS s.38; Bürh. XVIII.-XIX. 336; TarS. I. 664].¹⁷⁹

Böri : Kurt [LD. 119].

Buga : Boğa; damızlık erkek sığır [DKO s.327-328; D.Drs. 122a-8; DKK 240/8, 15-10, 16-6, 16-9, 16-13, 17-4, 18-6, 59-10, 109-4, 149-12, 173-10, 180-9, 181-9, 182-6, 182-7, 182-11, 186-9, 187-1, 240-10, 251-1, 15-11, 16-12, 173-7, 16-8, 16-9, 16-13, 17-5, 181-13, 182-3, 182-11, 237-12, 240-10, 180-9, 182-4, 183-9]¹⁸⁰ krş. *boga*.

Bugra : Erkek deve; puğur [YTS s.39; TarS. I. 682; DKK 10-6, 14-5, 14-12, 23-7, 85-8, 86-10, 87-6, 135-5, 163-5, 173-7, 186-11, 200-12, 233-13, 260-6, 271-3, 294-7; DKO s.77; D.Drs. 9b-11; Mu.Ham.STK 57a11= 5/103].

¹⁷⁸ Krş. OTar. s.117: "böy~boyu~büyü: böcek".

¹⁷⁹ Krş. Bürh. XVIII.XIX. 336 : " < Far. sânenec ".

Bugur (II) : Erkek deve; hörgüçlü deve; puğur [YTS s.39; DKK 7-1] krş. *bugra*.

Bûh < *Far.*: Üği dedikleri kuş [Caf. XVI. 30-1; TarS. VI. 4059].

Bûhti < *Far.*: Erkek deve; devenin erkeği [Miftah. XV. 54; Şamil XVI. 189; TarS. VI. 4060].

Bûkalemûn < *Far.*: Bulunduğu ortamın rengine göre renk değiştiren hayvan [DŞHM. s.179; Ş.G. 50/5,111/1; FD 450/8; OTAL s.113].

Bûm ~ Bûme < *Ar.*~ *Far.*: Baykuş; üği [Ni'metiXVI. 189; TarSöz VI. 4060; Fuzûlî 43/6; Ref'î 223/2; Feh.Ka. III.Kıta/11; Bakî 162/4; TarS. VI. 4060; OTAL s.114].

Bûm-i mûsibet < *Ar.*: Belâ baykuşu [OTAL s.114].

Bunbur : Domuzlan böceği; bok böceği [YTS s. 40; TarS. VIII. 100].

Burâk < *Ar.*: Hz. Muhammed (s.a.v.)'in miraca çıkarken bindiği binek [OTAL s.114].

Burc < *Ar.* (II): Deve yavrusu [TarS. IV. 2705 ; Muntehab. XVII. 14-1].

Burhâ < *Ar.*: Bir tür dişi deve [OTAL s.114].

Burma (II): İğdiş edilmiş hayvan [YTS s. 41].

Bûtimar < *Far.*: Balıkçıl [Şamil XVI. 405,114].

Buymul : Boynu halka gibi vücudunun renginden başka bir renkte olan hayvan ya da doğan türünden yırtıcı bir kuş; delice doğan [TarS. I. 157, II. 1067, VIII. 233; Ni'meti XVI. 647] krş. *boymul~muymul*.

Buzagı (~ Bızagı ~ Buzagu) : Buzağı; inek yavrusu [YTS s.42; TarS. 733; Hay. XV. 84; Fatih.Ka. XV. 31; Fer. XIV. 28; Tuh. Le. XV. 346; Sic. B. XV. 3-290, 7-310; DKK 181-9; TarS. VIII. 62; EATSKT 10b/3=002/093,17a/9=007/148,158b/5=011/069(s.115);Mu.Ham.SKT5a4=2/54(s.110); TİKT-I. 216a/3, 216a/5, 216a/9 (s.644); SÖKM 12a-1; K I. 145].

Buzagılık inek : Doğuracak inek [TarS. VIII.180].

Buzagu dişi : '*Dana burnu*' denilen böcek [YTS 42; TarS. I. 734; Ni'meti XV. 580; Şamil XVI. 131].

Bûzîne : < *Far.*: Maymun [OTAL s.116] krş. *bûznine*.

Bûznine < *Far.*: Maymun [OTAL s.116] krş. *bûzîne*.

Büdbüdek < *Far.*: Hüthüt kuşu; ibik kuşu; çavuş kuşu [Kam. Osm. XIX. 237; Bürh. XVIII-XIX. 106; TarS. III. 1995].

Büğelek ~ Büvelek : Büvelek; eşek sineği [YTS s.42].

Bülbül < *Ar.*: Bülbül [LD. 30, 799, 2206,2673; OTDSöz. I. 249; MOL s. 43; MMGT 58b6; TİKT-II. 380b/14 (s.537); Nev'î 37/2; 'Amrî 33/5; Zatî 1591/1; Fuzûlî 51/7; Nesimî 245/2; K III. 147,550; FD 39/9, 92/28, 357/233; OTAL s.116].

Bülüç (~ Bülüç ~ Pülüç) : Piliç [YTS s.42; SN 2657, 4546; TarS. I. 741; Melhame XV. 18-2].

Büre : Pire [YTS s.43; TarS. I. 741,742, II. 291; Süh. XVI. 301; Şeref. XVI. 227; M.Bay. XIV. 15; Terceman XVI. 9-1; Fer. XIV. 17] ¹⁸¹ krş. *büre~püre*.

Bürge pulı : Pire yavrusu [SÖKM 22b-13].

Bürke < *Ar.*: Martı kuşu; kurbağa [MOL s. 43; OTAL s.119].

Büsük : Kedi [KaEdeb. XVIII. 487-1; TarS. V. 3198] krş. *pisi*.

Büt : Bit [TarS. I. 744; Şamil XVI. 387,443].¹⁸²

Büvelek : Yeşil sinek [K I. 916].

Büyü < *Far.*: Güve kurdu [Miftah. XV. 64; TarS. III. 1887].

Büz-i küçî (keçi) < *Far.*: Dağ keçisi [Ni'meti XVI. 177; TarS. III. 2070; OTAL s.120].

Büzzâka < *Ar.*: Kabuksuz, sümüklü böcek [OTAL s.121].

- C -

Cağne < *Far.*: Baykuş cinsinden "sarıkebe" denilen kuştur [TarS. V. 3315; Bürh. XVIII-XIX. 203].

Cahş < *Ar.*: Vahşî olan eşek yavrusu veya kısarak kulunu [Bab. XVI. 2, 163; TarS. IV. 2729].

Câmih < *Ar.*: Başı sert hayvan [OTAL s.124].

Câmus < *Ar.câmûş* : Su siğiri [Müntehab.XVII.23-2; YTS s.44; TarS. V. 3591; OTAL s.124] krş. *çamiş*.

¹⁸¹ Krş. SN. 4643; KG 6a13 (s. 484); SÖKM 39b7.

¹⁸² Krş. Şamil XVI. 387: 'büt : üspüs < *Far.*' ve 443: 'büt : reşke < *Far.*'

Cāmūs öküzi : Erkek manda [YTS s.44; TarS. II. 748, VIII. 244; Sic. K XV. 1,346].

Canavar (~ Canaver) <Far. *can-âver* : Canavar, vahşî hayvan, yaşayan zararlı hayvan [GG.Mif.Cen. 13b5, 15a10, 15a1, 41b5, 75a2, 31ab; DKK 173-1, 175-1, 191-13, 186-2, 173-6, 175-1, 177-11, 190-11, 18-6, 183-5, 184-4, 185-8; KG 103a6, 105a5, 147a7 (s.484-485); Mu.Ham.SKT 12a7=2/164; NHT. 67b/5-18, 68a/1, 91a/6, 115b/15 (s. 307); TM-Ar. 8a1, 8ab, 48a13, 125a7, 125a8].¹⁸³

Cardın : İri sıçan [YTS s.45; TarS. VIII. 315].

Ceban : Sinek; sivrisinek [YTS s. 45]¹⁸⁴ krş. *cibin~çibin*.

Cefâle < Ar.: Kuş sürüsü [Bürh. XVIII-XIX. 204; TarS. IV. 2754].

Cemel < Ar.: Erkek deve [ML. 49; OTAL s.132].

Ceran < Moğ.: Ceylân; ahû [TarS. II. 761; YTS s.45] krş. *ceren~ceyran*.

Ceren < Moğ.: Ceylân; ahû [Saz.Kara. XVII. 90; TarS. II. 761; YTS s.45] krş. *ceran~ceyran*.

Cerv < Ar.: Hayvan yavrusu [MOL s. 50].

Cervâsek < Far.: Ağustos böceği; “cırılalık” ve “sarsar” da denir [Bürh. XVIII-XIX. 202; TarS. II. 771].

Cetük < Far.: Kedi [Ferh. XIV. 43; YTS s. 52,53; TarS. II. 871,VIII. 209] krş. *çedük~çetik~çetük*

Cevzir < Ar.: Sığın yavrusu [Kam. XVIII-XIX. 1,793; TarS. V. 3407].

Ceyran : Ceylân; ahû [LD. 1247, 2529; Saz.Gevherî. XVI.155; Bürh. XVIII-XIX. 195; Saz.Deli.Boran. XIX. 574; K II. 326 ; FD 147/319, 178/390; TarS. II. 761; YTS s.45] krş. *ceran~ceren*.

Ceza' < Ar.: Altı aylık veya iki yaşına girmiş koyuna verilen isim; iki yaşındaki sığır [NHT. 82b/9 (s. 309); TarS. II. 1300, VIII. 105]¹⁸⁵

Ceze'a < Ar.: Dört yaşını tamamlamış deve yavrusu [TarS. IV. 2705; Ter.Kurt. XVI. 75].

¹⁸³ Krş. MOL. s. 46: “cânver”.

¹⁸⁴ Ayrıca bk TarS. VIII. 30; Nuh.Tuh. XVII. 175; Bürh. XVIII-XIX. 341: “setâr”; Men. Av. XVI. 181-2: “zübâb”.

¹⁸⁵ Bk. NHT 82b/9 (s. 309) : “Altı aylık veya iki yaşına girmiş koyuna verilen isim; ögeç~öveç diye de bilinir.” BK TarS. II. 1300, VIII. 105 : “düğe (~ düve), iki yaşındaki sığır.”

- Cinkay : İskete kuşu [YTS s. 46; TarS. II. 770; Terceman XV. 69-1].
- Cırcır böceği : Gece çekirgesi; cırgıt, arak kuşu / böceği [TarS. VIII. 67].
- Cırgıt : Cırcır böceği [Bürh. XVIII-XIX. 386; Caf. XVI. 82.1] krş. *çirgıdı*.
- Cırlayık : Ağustos böceği [Bürh. XVIII-XIX. 218,202,231,321] krş. *cırtlayık~çırılalık~çirtlayık*
- Cırtlayık : Ağustos böceği [Şamil XVI. 419,479] krş. *cırlayık~çırılalık~çirtlayık*.
- Cibin : Sinek; sivrisinek [K I. 340] krş. *ceban~çibin*.
- Cimāh < Ar.: Sert başlı at [OTAL s.143].
- Cimal < Ar. : Develer [MOL s.53].
- Cuğd < Far.: Baykuş; yapalak [Caf. XVI. 44-1; TarS. VI. 4059; OTAL s.145].
- Cura : Cılız, çelimsiz, ufak tefek hayvan yavrusu [TarS. II. 778, VIII. 394].
- Cücük : Cıvcıv; kuş yavrusu [TarS. II. 780, VIII. 394; YTS s.47].
- Cüje : Cıvcıv; yavru [TarS. II. 780, VIII. 394; YTS s.47].
- Cüng : Henüz yük vurulmamış genç deve; *taylak* diye de bilinir [TarS. V. 3781; Bürh. XVIII-XIX. 208].
- Cüreb < Far. : Turaç [TarS. V. 3855; Bürh. XVIII-XIX. 202].
- Cüsāl < Ar.: Tarla kuşu [OTAL s.149].
- Cüzd < Far.: Ötleğen veya cırtlayık kuşu [Şamil XVI. 419; TarS. V. 3133].

- Ç -

- Çabalak : Şaha kalkan ve sürekli sıçrayan (at) [TarS. II. 781, VIII. 23]
- Çagırgan : Çok bağırان (hayvan) [TarS. II. 788; İşK XV. 181,2; Caf. XVI. 40-2; Ni'meti XVI. 229; Kam.Osm. XIX.122; K II.629].¹⁸⁶
- Çagşırılı / Çakşırılı / Çakşurlı güğercin : Paçalı güvercin [TarS. VIII. 154, II. 794-804; YTS s.48,49; Terceman XV. 351-2; Fazıl. XVIII-XIX. 4; Leh.Osm. 519; Red. 1129; TKT.I. s.419].¹⁸⁷
- Çağz < Far.: Kurbağa [MOL s.57].

¹⁸⁶ Krş. K II. 629: "*çagırgantoy*"; Caf. XVI. 40-2: "*çagırgan: çezd*"; Ni'meti XVI. 229: "*çagırgan: çezd*"; Kam.Osm. XIX. 122: "*çagırgan: berbar*".

¹⁸⁷ BK YTS. s.48,49: "*çagşırılı güğercin~çakşurlı güğercin*"; TarS. VIII. 154, II. 794-804: "*çagşırılı güğercin~çakşurlı güğercin*"; K III. 246; Terceman XV. 351-2: "*çagşırılı güğercin*"; Fazıl. XVIII-XIX. 4: "*çakşurlı güğercin*"; Leh.Osm. 519: "*çakşırılı güğercin*"; Red. 1129: "*çakşırılı güğercin*"; TKT I. s.419: "*çakşırılı güğercin*".

Çakal (I) : Köpek [EÇG IV. 271b31, V. 29a26 (s.25); K II. 339].

Çakal (at) (II) : Alın veya ayakları beyaz olan at [TarS. II. 789; Sic.K XVI. 6; Sic. A. XVI. 7-846, 2-447, 4-697].

Çakır (II) : Doğan ile atmaca arası bir av kuşu [YTS s.49; TarS. II. 800, VIII. 71; Uc.Gar 1529; Men. Av. XVI. 170-1; Kam. XVIII-XIX. 3.160; K I. 338; Genc. XVII. 46] krş. *çakırdogan*.

Çakırdogan (togan) : Doğan ile atmaca arası bir av kuşu [YTS s.49; TarS. II. 800, VIII. 71; Ni'meti XVI.229; Caf. XVI. 41-1; Bab. XVI. 2, 420; Ahter. XVI. 586; Bürh. XVIII-XIX. 217; K I. 897] ¹⁸⁸ krş. *çakır*.

Çal < Far. : Bir çeşit su kuşu [Bürh. XVIII-XIX. 213; TarS. II. 920, IV. 2521].

Çalı bülbülü : Diken serçesi [TarS. VIII. 71].

Çalıg (III) (at) : Çok sıçrayan at; haşarı hayvan [TarS. II. 808, VIII. 23,154; Ni'meti XVI. 222] krş. *çalık~çaluk*.

Çalık (III) (at) : Çok sıçrayan at, haşarı hayvan [TarS. II. 808, VIII. 23,154; Caf. XVI. 42-2] krş. *çalıg~çaluk*.

Çalı kuşu : Diken serçesi [TarS. VIII. 71].

Çal kara kuş : Kartal [DKK 61-8, 70-5, 151-4, 188-12].

Çaluk (III) (at) : Çok sıçrayan at, haşarı hayvan [TarS. II. 808, VIII. 23,154; Şamil XVI. 112; Bürh. XVIII-XIX. 632; Asım. XVIII-XIX. 39] krş. *çalıg~çalık*.

Çamış ~ Çamuş < Ar.cāmūş : Haşarı ve huysuz olan hayvan [YTS s.50; TarS. II. 820; Ni'meti XVI. 432, 506; Sic.K XVI. 7,78; Genc. XVII. 65; Kam. XVIII-XIX. 2,383; Bürh. XVIII-XIX. 105] krş. *camus*.

Çaňal : 'Gücüğen' denilen alıcı / avcı bir kuş [TarS. VIII. 233].

Çapgın / Çapkın at : Hızlı koşan at [TarS. II. 824, VIII. 23; Müslim. XV. 69].

Çapur : Sığının (dağ öküzünün) bir türü [TarS. II.942; Bürh. XVIII-XIX. 534].

Çarg < Far.: Çakırdogan veya balaban [Caf. XVI. 41-1; TarS. II. 801; Şamil XVI. 159].

¹⁸⁸ Krş. Uc.Gar 1529: "çakır: bazyâr (Far.)"; Men. Av. XVI. 170-1: "çakır: zürrak (Ar.)"; Ni'meti XVI.229: "çakırdogan: çarğ (Far.)"; Caf. XVI. 41-1: "çakırdogan: çarğ (Far.)"; Bab. XVI. 2, 420: "çakırdogan: lümah(Ar.)"; Ahter. XVI. 586: "çakır: es-sakr (Ar.) "; Şamil XVI. 159: "çakırdogan: el-ecdel (Ar.) "; Genc. XVII. 46: "çarğ (Far.)"; Bürh. XVIII-XIX. 217: "çakırtogan: çarg (Far.)"; Kam. XVIII-XIX. 3.160: "çakır: el-cedel (Ar.)".

Çârpa < *Far.*: Tavar [Güvâhî. XVI. 22; TarS. II. 1027].

Çatal at : Binilen at ve yedeği [TarS. II. 834, VIII. 23; Müslim. XV. 8,78].

Çavuş kuşu : İbik, ibibik, İbük, ibiklü kuş [TarS. VIII. 74; K I. 715].

Çayır kuşu : Turgay, serçe [TarS. VIII. 74].

Çaylak : Şahin, kartal gibi hayvanların yakaladığı avlardan yiyerek beslenen kuş [Nev'î. K 12/69; Hayr. 177/36 ; K II. 202].

Çebiş : Bir yaşındaki erkek keçi [M.Bay. XIV. 147-2; Sic.K XVI. 4,117; Kam. XVIII-XIX. 2, 556] krş. *çepiş*.

Çedük : Kedi [SN. 3404, 4072, 4536; YTS s. 52,53; TarS. II. 871,VIII. 209] krş. *çetük~çetik~çetük*

Çehende < *Far.*: Çalık at ; ürkek at [Caf. XVI. 42,2; Şamil XVI. 224; Ni'meti XVI. 237; TarS. II. 808].

Çekik : Tarla kuşu, turgay [Terceman XV. 173-1; TarS. II. 852]¹⁸⁹ krş. *çekük*

Çekirge kuşu : Sığircık [K I. 875].

Çekük : Tarla kuşu; turgay [Hay. XV. 114; Ahter. XVI. 836; TarS. II. 852] krş. *çekük*

Çekürge : Çekirge [EATSKT 115b/6=007/133, 388a/10=054/07 (s.26); Mu. Ham.SKT 77b-5=7/133 (s. 120); TarS. II. 852; YTS s.52; Enb. XIV. 401; Melhâme 14-15.15-2; Dâi. XV. 239; KG 13.7b9, 104b1; SÖKM 42b9; NHT 67b/1,19 (s.313); K I. 644].

Çemender : Eşek [TarS. II. 854, VIII. 117; KaEdeb. XVIII. 502,2; YTS s.52].

Çepiş : Bir yaşındaki erkek keçi [M.Bay. XIV. 147-2; Bab. XVI. 2,74; Sic.A. XVI. 5,511; Sic.K XVI. 4,117; Kam. XVIII-XIX. 2, 556]¹⁹⁰ krş. *çebiş*.

Çerâsek < *Far.*: Orak böceği [Bürh. XVIII-XIX. 216; TarS. V. 3004].

Çerd < *Far.*: Kara çekirge ve cırlayık denilen böcek [Caf. XVI. 40-2; TarS. II.770, 908; Ni'meti XVI. 228].

Çetik : Kedi [Cam. XV. 1; Men.Av. XVI. 122-2; TarS. II. 871,VIII. 209] krş. *çetük~çedük~çetük*.

¹⁸⁹ Ayrıca bk. '*çekik*' için anlamdaş kelimeler: Hay. XV. 114: "*sıfır*"; Terceman XV. 173-1: "*el-kunberetü < Ar.*"; Ahter. XVI. 836: "*el-kunbûre < Ar.*".

¹⁹⁰ Ayrıca bk. K I. 642; TarS. II. 845, VIII.209.

- Çetük : Kedi [TarS. II. 871,VIII. 209; Tebareke. XIV. 69-1; Süh. XIV. 220; Man.Tayr. XIV. 225; İhlâs XIV.269; Ni'meti XVI. 187; SN 3404, 4072, 4536; DKK 127-3; YTS s. 52,53] ¹⁹¹ krş. *çetük~çedük~çetik*
- Çezd < Far.: Ağustos böceği [Bürh. XVIII-XIX. 218; Ni'metiXVI. 229; Şamil XVI. 93; TarS. III. 1724, V. 3133].
- Çırgıdı : Cırcır böceği; bir kurtçağız [Hay. XV. 114] krş. *cırgıt~çırgıt*.
- Çırgıt : Cırcır böceği; kurtçağız [Ni'meti XVI. 83-1, 389].¹⁹²
- Çırğ < Far.: Balaban; üsküflü doğan [Ni'meti XVI. 239].
- Çırlayık : Ağustos böceği [Güvahî. XVI. 76; Caf. XVI. 40-2, 44-1] krş. *cırlayık~cirtlayık~çirtlayık*.
- Çırtıboga : Ötleğen kuşu [TarS. II 908, VIII.283; YTS s.56; Ni'meti XVI. 207].
- Çırtlayık : Ağustos böceği [Ni'meti XVI. 229] ¹⁹³ krş. *cırlayık~cirtlayık~çirtlayık*.
- Çıyan : Çıyan [K I. 352].
- Çibin : Sinek; sivrisinek [LD. 1700] krş. *ceban~cibin*.
- Çil (I): Bir tür keklik [YTS s.56].
- Çil (II) at [- aygır] : Tüyü kırmızı ve beyaz karışık olan at; alaca renkli, benekli at [YTS s.56; TarS. II. 919, VIII. 23; Hamza. XIV-XV. 26,176; Ni'meti XVI. 79; Bürh. XVIII-XIX. 213].
- Çinkit kuşu : Diken serçesi; çalikuşu; bokluca bülbül [Bürh. XVIII-XIX. 410; TarS. II. 1143; K I. 420].
- Çoban aldatgucu / aldatkıcı / aldatkucu / aldavucu / aldayıcı : Çoban aldatan kuşu [Caf. XVI. 100-2; Ni'meti XVI. 447; ŞamilXVI. 472; Bürh. XVIII-XIX. 387; K III. 931; Cam. Fa. XVII. 7].¹⁹⁴
- Çomar (I) : Boynuzsuz koyun [TarS. II.941; Kam. XVIII-XIX. 1, 678; OMK

¹⁹¹ Krş. Ferit Devellioğlu, bu kelimeye şekil yönüyle benzeyen "çetûk" kelimesinin OTAL s.158'de Far. kökenli olduğunu ve "serçe" anlamında olduğunu belirtmiştir; aynı zamanda bu kelime EAT dönemi eserlerinden Mu.Ham.SKT'de de Far. kökenli olarak gösterilmiştir (19a-5). Ayrıca bk. MÖGT. 9b6; D.Drs. 65b-2,3; DKO s.207; TarS. II. 871,VIII. 209: "*çetük~çetik~çedük~çetük*"; YTS. s.52,53: "*çetük~çetik~çedük~çetük*".

¹⁹² BK TarS. II. 906: "*cırgıt ~ çırgıdı ~ çirkıdı ~ çırgıt*".

¹⁹³ BK YTS. s. 46,56: "*cırlayık ~ cirtlayık ~ çirlayık ~ çirtlayık*"; TarS. II. 770-771,919, VIII. 7,209: "*cırlayık ~ cirtlayık ~ çirlayık ~ çirtlayık*".

¹⁹⁴ BK TarS. II. 929, VIII. 78; YTS. s.57. Ayrıca krş. Caf. XVI. 100-2: "*çoban aldatgucu*"; Ni'meti XVI. 447: "*çoban aldayıcı*"; ŞamilXVI. 472: "*çoban aldatkucu*"; Bürh. XVIII-XIX. 387 "*çoban aldatkıcı*"; K III. 931; Cam. Fa. XVII. 7: "*çoban aldavucu*".

293; RWb. III. 2032 (13-18)].

Çomar (II) : Koyun köpeği [EÇG II. 278b3, 353b12 (s.28); K I. 678].

Çûbhâr < Far.: Ağaç kurdu [MOL s.60].

Çûçe < Far.: Piliç [TarS. 1603; Ni'meti XVI. 247].

Çugd < Far.: Türkçede "er kuşu" diye bilinen kuş [TarS. III.1503].

Çugu < Far.: Üği; baykuş [Şamil XVI. 419; TarS. VI. 405].

Çuguk < Far.: Serçe; ankıt denilen su kuşu [Bürh. XVIII-XIX. 231].

Çugur < Far.: Piliç [Ni'meti XVI. 247; TarS. III. 1603].

Çüz < Far.: Cırlayık böcektir [Caf. XVI. 44-1; TarS. II. 770].

Çüzd < Far.: Arı veya orak kuşu [TarS. V. 3004].

- D -

Dabb < Ar.: Kertenkele [OTAL s.159].

Dabbe < Ar.: Yük ve binek hayvanı [OTAL s.159].

Dabbetü'l-arz < Ar.: Kıyamet belirtisi olarak ortaya çıkacak olan hayvan [OTAL s.159].

Dabğ < Ar.: Andık; kurt [Uc.Gar. XV. 48].

Da'd < Ar.: Kertenkele [Bab. XVI. 1,459; TarS. IV. 2407].

Dag adamı : Bir tür maymun [TarS. II. 964].

Dag keçisi : İme keçisi; yaban keçisi [TarS. VIII. 83].

Dag sığırı : 'Yağmurca geyiği' denilen hayvan [TarS. VIII. 83].

Daguk : Tavuk [YTS s.60] krş. *dakuk~tavuk*

Dağye < Ar.: Kuşluk vakti kesilen koyun [MOL s.61; OTAL s.162].

Darı kuşu : Orak kuşu; cırcır böceği [Bürh. XVIII-XIX. 99; TarS. V. 3004].

Dakuk : Tavuk [TarS. II. 978] krş. *daguk~tavuk*

Davar : Büyük baş hayvan; binek hayvanı [TarS. II. 1025,1026; Cam. Fa.XVII. 2-27; EATSKT 91b/6 = 006/038, 394/9 = 056/55, 101a/10 = 006/138, 201b/1 = 017/070, 219b/8 = 020/054 (s.141)] krş. *tavar*.

Davşan : Tavşan [NHT 91a/15 (s.319)] krş. *tavşan*.

Day : Tay [TarS. II. 1029; Sic. K XV-XVI. 4,79] krş. *tay*.

Daylak : Yularsız, başı boş deve veya at [TarS. II 1031,VIII. 23; Kara. XVII.

138].

Deglügeç : Çaylak türünden bir alıcı kuş [TarS. II.1044, 1124,1125, III. 233; Enb. XIV. 61; Caf. XVI. 46-1] krş. *devlügeç~devlenceç~devlingeç~devlüngeç*.

Delfin < Far.: Yunus balığı [TarS. II. 1218; Caf. XVI. 61,1].

Delice dogan : Atmaca cinsinden “*muymul*” denilen yırtıcı bir kuş [Bab. XVI. 2,61; TarS. II. 1066-1067 VIII. 88; Ni'meti XVI. 118; Caf. XVI. 180-1; Men.Cev. XVII. 33; Kam.Os. XIX. 2-19; K I. 71; YTS s.63].

Demür boz : Demirkırı (at) [YTS s.63; TarS. II. 1076; Ni'meti XVI. 80; Caf. XVI. 3-2; TarS. VIII. 23].

Deñiz agzı : Bir nevi deniz hayvanı [YTS s.64; TarS. II. 1980; Kam Os. XIX. 1,74].

Deñiz atı : Ata benzer bir hayvan [YTS s. 64; TarS. II. 1080; Hay. XV. 162].

Deñiz aygırı : Deniz sığırı [TarS. VIII.89].

Deñiz devesi : Deniz devesi [K II. 660].

Deñiz kartalı : Bir çeşit su kuşu [TarS. II. 1080, VIII. 233; YTS s. 64; Ahter. XVI. 632].

Deñiz koyunu/u : Su koyunu; kunduz [YTS s.64; TarS. II. 1080-1081, VIII. 232; Caf. XVI. 49-1; Ni'meti XVI. 264; Bürh. XVIII-XIX. 243; K I. 175].

Deñiz kulunu boz aygır : Gölden çıkan aygır [DKO s.145; D.Drs. 43a-6; KDK s.117].

Deñiz sığırı : Aslı deniz aygırı veya deniz ayısı olması ihtimali bulunan bir efsane hayvanı [YTS s.64; TarS. II. 1082; Caf. XVI. 18-1; Ni'meti XVI. 137].

Derende < Far.: Yırtıcı hayvan [OTAL s.175].

Deve : Deve [EATSKT 108a/16=007/040, 11a/11= 007/73, 168b/5= 012/072, 389a/6 = 054/ 27 (s.148); Mu.Ham.SKT 284b-2=88/17, 57a-10=5/103, 114b-1=12/65, KG 7b13, 61a14, 105a7; NHT. 82a/6, 90a 10; YTS s.65; OTDSöz. I. 434; DKO s.202, 205,352; D.Drs. 95b9-11; D.Vat. 93a1, 104a3; DKK 5-3, 9-8, 18-2; TarS. II. 1122- 1123; EÇG I. 194b15(s.15); K III. 151] krş. *teve*.

Devecik : Kız devesi denilen çekirgeye benzer bir böcek [YTS s. 65; TarS.

- II. 1122; Kam. XVIII-XIX. 3,685; Bürh. XVIII-XIX. 239; K III. 685].
- Deve köşegi : Deve yavrusu [TarS. IV. 2705; Müntehâb XVII.14-1; K I. 467].
- Deve kuşu : Deve kuşu [T.Yah. K25/8; K I. 448].
- Deve kurdu : Bir tür kurtçuk [K II. 249].
- Devlengeç : Çaylak türünden bir alıcı kuş [TarS. II.1044, 1124,1125, III. 233; M.Bay. XIV. 51-2; Caf. XVI. 160-1; Bab. XVI. 2,303] krş. *deglüğeç~devlüğeç~devlingeç~devlünğeç*.
- Devlingeç : Çaylak türünden bir alıcı kuş [TercemanXV. 160-2; TarS. II.1044, 1124,1125, III. 233] krş. *deglüğeç~devlüğeç~devlengeç~devlünğeç*.
- Devlüğeç : Çaylak türünden bir alıcı kuş [TarS. II.1044, 1124,1125, III. 233] krş. *deglüğeç~devlengeç~devlingeç~devlünğeç*.
- Devlünğeç : Çaylak türünden bir alıcı kuş [TarS. II.1044,1124,1125, III. 233; Şamil XVI. 397]¹⁹⁵ krş. *deglüğeç~devlüğeç~devlengeç~devlingeç*.
- Dıfda < Ar.: Kurbağa [MOL s. 68].
- Dîdân < Ar.: Ufak solucanlar, kurtçuk [OTAL s.184].
- Dîk < Ar.: Horoz [MOL s.68; SÖKM 42a-2; OTAL s.185].
- Diken serçesi : Çalı kuşu, çalı bülbülü, çinkit kuşu [YTS s. 66; TarS. II. 1143; Bürh. XVIII-XIX. 410].
- Dilgü : Tilki [YTS s.67; TarS. II. 1153,1154, VIII. 36] krş. *dilki~dilkü~tilK I*.
- Dilki : Tilki [YTS s.67; TarS. II. 1153,1154, VIII. 36] krş. *dilki~dilkü~tilK I*.
- Dilkü : Tilki [YTS s.67; TarS. II. 1153,1154, VIII. 36] krş. *dilgü~dilki~tilK I*.
- Dişi manda : Kömüş ineği, su sığırı ineği [TarS. VIII. 96].
- Divçe < Far.: Ağaç kurdu, güve [Caf. XVI. 62-1; OTAL s.189].
- Dogan : Doğan [TarS. II. 1195; Zafî 1814/8; Vasfî. 13/5; T.Yah. K 34/38].
- Dombay : Manda [TarS. II. 1210 (= Rûşenî XV. 75; Gülşenî XVI. 147; Ev. XVIII. 10); EÇG VIII. 190a33 (s.32)] krş. *tombay*.
- Doñuz : Domuz [YTS s.71; TarS. II. 1217-1218, VIII. 100; Yadigâr. XIV. 123-1; Çeng.Dâi. XV. 256; Fatih.Ka. XV. 29; Caf. XVI. 54-2; Terceman XV. 9-1; Enis. XVI. 30] krş. *toñuz*.

¹⁹⁵ Krş. Y.Emre. II. 44: "*döglüğeç*"; ayrıca bk. YTS. s.66: "*deglüğeç~devlüğeç~ devlengeç~devlingeç~devlünğeç*"; TarS. II.1044, 1124,1125, III. 233: "*deglüğeç~devlüğeç~devlengeç~devlingeç~devlünğeç*".

Doñuz balığı : Yunus balığı [Caf. XVI. 61-1; TarS. II. 1218].

Doñuzlan [-böceği / kurdu] : Kara böcek; dışkı böceği [TarS. II. 1218, VIII. 100; Caf. XVI. 47-2; Ahter. XVI. 366] krş. *tonuzlan*.

Dorı : Doru (kahverengi) at [YTS s.71].

Döl (II) : Hayvan yavrusu [TarS. II. 122, VIII. 394; Kel. XIV. 144; Tuh.Le. XV. 346; Bürh. XVIII-XIX. 327; K I. 712].

Dönek : Bir tür güvercin [K II. 330].

Dûd < Far.: Küçük kurt; kurtçağız [Bürh. XVIII-XIX. 284; TarS. IV.1852; OTAL s.190].

Dûde < Far.: Böcek, kurtçağız [OTAL s.191].

Dujnedâr < Far.: İğneli sinek, sivrisinek [Ni'meti XVI. 325; TarS. V. 3500].

Dupa < Far.: 'Kırmızı' denilen kurtçağız [Bürh. XVIII-XIX. 283; TarS. IV. 2513].

Düğe : Düve, iki yaşındaki sığır [YTS s.74; TarS. VIII. 105, II. 1300; Sic.B. XV. 13.25; Sic.K XV-XVI. 4; EÇG I. 180a5 (s.34)].

Düldül < Ar.: Düldül; Hz. Muhammed (s.a.v.)'in bindiği ve sonradan Hz. Ali'ye hediye ettiği katır [DKK 15-11; OTDSöz. I. 485; OTAL s.193].

Dürrâc ~ Dürrâce < Ar.: Eti geyrek, keklik cinsinden bir kuş; çil kuşu; turaç kuşu [OTAL s.195; Zatî 1777/4].

- E -

Ebâbîl < Ar.: Bir tür dağ kırlangıcı; "keçisağan" denilen kuş [MOL s.73; OTAL s.197].

Ebd < Ar.: Eşek [TarS. II. 1880; Bah. XVI. 2,439].

Ebreş < Far.: Çil atı [Ni'meti XVI. 79; TarS. II. 919].

Ebter < Ar.: Kuyruğu kesik hayvan [OTAL s.200].

Ebü'l-melih < Ar.: Turgay; tarla serçesi [Terceman XV. 385,6].

Ecreb < Ar.: Turaç [Kam. XVIII-XIX. 1,337; TarS. V. 3855; OTAL s.202].

Ed-dürrâce < Ar.: Turaç [TarS. V. 3855; Ahter. XVI. 303].

Edyâk < Ar.: Horozlar [OTAL s.204].

Ef-fâr < Ar.: Keseğen [KaEdeb.XVIII. 474-1; TarS. IV. 2444].

Eğrice (I) : Büvelek denilen sinek [TarS. III. 1402; Terceman XV. 234; Şamil

- XVI. 423; Bürh. XVIII-XIX. 240; Kam. XVIII-XIX. 2,128].
- Ejder ~ Ejderhâ < *Far.*: Büyük yılan [MOL s.78; DKK 206-2, 278-6, 173-8; Mu.Ham.SKT 76b.5=7/107 (s.192); FD 176/52, 416/292; OTAL s.211].
- Ekin kargası : Ekin kargası [K III. 422].
- El-anaku < *Ar.*: Canavar [TarS. IV. 2264; Terceman XV. 23].
- El-bahtu < *Ar.*: Bir çeşit deve [Terceman XV. 153].
- El-cehizü < *Ar.*: Yüğrük at [Terceman XV. 254.1; TarS. VI. 4744].
- El-cemum < *Ar.*: Yorga at [Ahter. XVI. 270; TarS. VI. 4670].
- El-ceza < *Ar.*: Bir oğlak cinsi [Kam. XVIII-XIX. 2,556; TarS. II.845].
- El-cüdcüd < *Ar.*: Orak kuşu [Ahter. XVI. 248; TarS. V. 3004, 3198; KaEdeb. XVIII. 4871].
- El-dırsâ < *Ar.*: Keseğen yavrusu [TarS. IV. 2444; KaEdeb. XVIII. 634].
- El-ebrâsu < *Ar.*: Büyük kertenkele [Terceman XV. 5; TarS. IV. 2406].
- El-ecdel < *Ar.*: Çakırdoğan [TarS. II. 801; Ahter. XVI. 15].
- El-ecléh < *Ar.*: Boynuzsuz inek [Kam. XVIII-XIX. 3,729; TarS. IV. 2777].
- El-eflâ' < *Ar.*: Sütten kesilmiş kulunlar [KaEdeb. XVIII. 143-2].
- El-ehrâr < *Ar.*: Kedi [KaEdeb. XVIII. 487-2].
- El-emrâr < *Ar.*: Kulun, yunt [KaEdeb. XVIII. 193-1; TarS. VI. 4730].
- El-erâhu < *Ar.*: Yaban sığırı [Terceman XVI. 46.1].
- El-ezell < *Ar.*: Kurtla andıktan doğan hayvan [Ahter. XVI. 41].
- Elük : Dağ keçisi [DKO s.304].
- El-yü'yü < *Ar.*: Yırtıcı kuş; muymul [Kam. XVIII-XIX. 1,71; TarS. IV. 2821].
- Emer ~ Emerce : Memeden kesilmemiş hayvan [SÖKM 12a1; Güzide XV. 98; Ahter. XVI. 469; TarS. III. 1463].
- Emlik kuzu : Bir tür kuzu; emlik kuzu [K III. 185].
- En'âm < *Ar.*: Deve, sığır ve koyundan ibaret hayvanlar [MOL s.82].
- Encek ~ Enücek : Yavru [TarS. III. 1466; Bab. XVI. 1103; YTS s. 83; TarS. VIII. 394].
- Engeç : Yengeç [TarS. III. 1472; Ata. XV. 21; YTS s.83] krş. *yengeç*.
- Engen : Dişi deve [TarS. III. 1472; Kadı. XIV. 30; YTS s.83] krş. *ingen*.
- Engerek yılanı : Engerek yılanı [K II. 319].

Engütün < *Far.*: Dağ öküzü [TarS. II. 942; Bürh. XVIII-XIX. 82].

Enik ~ Enük : Et yiyen hayvanların yavrusu [YTS s.83; TarS. III.1472; Işk XIV. 173-2; Hazain. XV. 10-2; Hikmet.XV. 370; Tez.Lâ. XV. 711-2; DKK 184-5 ,242-4, 280-11; K II. 306].

En-nehhâm < *Ar.*: Ankut denilen kızıl kuş [Terceman XVI. 3, 217-2].

En-nehşel < *Ar.*: Çakırdoğan; balaban doğan [Kam. XVIII. XIX. 3,370].

En-nemş < *Ar.*: Beyaz ve siyah noktaları olan at [Kam. XVIII-XIX. 2,357].

En-nesr < *Ar.*: Alıcı / avcı olmayan *battal* kuş [Kam. XVIII-XIX. 2,121].

En-nibrü < *Ar.*: Yavsiya benzer bir tür böcek; kene [TarS. VI. 4407; Terceman XV. 210-1].

Enûk < *Ar.*: Kartal [OTAL s.225].

Erkeç : Üç yaşını bitiren erkek keçi [TarS. III. 1501; Kesir. XV. 79; D.B. XVI. 94; Sic.K XVI. 4,220; Kara. XVII. 14; YTS s. 84] krş. *irkeç*.

Er koyun : Erkek koyun, koç [YTS s.84; Sic. A. XVI. 5, 63; TarS. III. 1503].

Er kuş : Baykuş; puğu [YTS s.84; Dekâ.XVI. 94-1; TarS. VIII. 41].

Erneb < *Ar.*: Tavşan [MOL s. 84].

Errekûb < *Ar.*: Binit davarı [Kam. XVIII-XIX. 1,148].

Esed < *Ar.*: Arslan [OTAL s.232].

Erşek : Pars ile ayıdan doğan hayvan [TarS. III. 1512; Ac. XV. 55].

Esârî' < *Ar.*: Kızılca kurt [Hay. XV. 10; TarS. IV. 2394].

Esb < *Far.*: At; beygir [OTAL s.231].

Esb-i sabâ reftar < *Far.*: Yel gibi seğırten at [OTAL s.231].

Esb-i tazî < *Far.*: Arap atı [FD 232/LM.1669,1296/2179; OTAL s.231].

Esb-i yele < *Far.*: Koşucu at [OTAL s.1160].

Eskenkür : Kum kertenkelesi [ETEM.S.Vehbî. s.359].

Ester < *Ar.*: Katır [T.Yah. K25/34; DŞHM. s.148].

Ester-i ebrer < *Ar.*: Kuyruksuz katır [OTAL s.200].

Eşecük : Küçük eşek; eşekcik [YTS s.86; Caf. XVI. 48-2; TarS. VIII . 117].

Eşek : Eşek, binek ve yük hayvanı [OTDSöz. I. 559 ; TarS. VIII. 117 ; DKK 3-6,9-11; MGMT. 61a13; EATSKT 18a/9=002/171,161a/10= 001/166, 4086/6=062/05 (s.180); NHT 132b/10 (s.326); TM-Ar. 105a13, 105b1 (s.351); SVTM XII. 2a, XIX. 7(s.161); MU. 124-11,12 (s.131); K I. 644].

Eşek arısı : Eşek arısı [K I. 880].

Eşek kurdu : 'Devecik' denilen uzun ayaklı ve kanatlıböcek [TarS. II. 1112; Kam. XVIII-XIX. 1,224,685].

Eşek sinegi : Üvez [TarS. VIII. 117].

Eşek supası : Eşek yavrusu [K II. 155].

Eşelek : Eşek [TarS. VIII. 117] krş. eşek.

Eşheb < Ar. : Kırat [MOL s.87].

Eşkâr < Ar. : Al at [MOL s.87].

Eşkin ~ Eşkûn : Açık adımlarla hızlı yürüyen at [TarS. III. 1556; Tuh.Le. XV. 175; Terceman XV. 295; Şamil XVI. 338; KaEdeb. XVIII. 294-1].

Eş-şur şur < Ar.: Yunt kuşu [TarS. VI. 430; KaEdeb. XVIII. 510-1].

Evliya devesi : Uzun bacaklı, çekireye benzeyen bir tür böcek [K I. 224].

Evrân ~ Evren : Ejderha; büyük yılan [TarS. III. 1577-1575, VIII. 108, 402; DKK 129-5, 132-10, 224-8; Y.Emre. XIII-XIV. 298; Ata. XV. 37; Mih. XV. 226; Şeref. XVI. 116; Ev. XVII. 4,115; Bürh. XVIII-XIX. 379, 554].

-F-

Fahte < Far.: Üveyik, yabanî güvercin [Şamil XVI. 632; Ni'meti XVI. 469; TarS. V. 3057; MOL s.93; OTAL s.248].

Fâre < Ar.: Fare [K II. 224; OTAL s.250].

Fâsîl < Ar.: Sürüden ayrılmış deve yavrusu [TarS. IV. 2705; Müntehâb XVII. 72-2; Nuhbe Ş. XVIII-XIX. 13; TarS. V. 3831].

Fenek < Ar.: Karsak denilen çaka/ gibi bir canavar [Bürh. XVIII-XIX. 449; ŞamilXVI. 633; Kam. XVIII-XIX. 3,110].

Ferâse < Ar.: Kelebek; pervâne [Men. Av. XV. 153; TarS. IV. 2394].

Ferâştük < Far.: Kırlangıç [Caf. XVI. 113-2; Şamil XVI. 173; TarS. IV. 2314].

Ferder < Ar.: Dağ keçisinin koca tekesi veya taze çepisi [TarS. II. 845; Bab. XVI. 2,74].

Feres < Ar.: At; beygir [OTAL s.259].

Feresü'l-bahr < Ar.: Su aygırı [OTAL s.259].

Ferfur < Far.: Çil [Şamil XVI. 479; TarS. II. 919 ; Ni'meti XVI. 475].

Fesîle < Far.: Sürü; davar ve kuş sürüsü [TarSöz IV.2754; Bürh. XVIII-XIX.

- 476; Şamil XVI. 479; Ni'meti XVI. 477; TarS. V. 3059].
 Fil < Ar.: Fil [OTDSöz. 628; EATSKT 448b/9=105-1, 449a/7=106/4, 176b/5
 =014/1; K III. 694; OTAL s.267].
 Fino < İt. : Küçük köpek [K III. 642].
 Fisâ < Ar.: Tavus kuşu [Bürh. XVIII-XIX. 451; TarS. III. 1627].

- G -

- Galîvâç < Far.: Çaylak kuşu [Ni'meti XVI. 462; TarS. II. 1152].
 Gammaz karga : Bir tür karga [K I. 39].
 Gânem < Ar.: Koyun [OTAL s.623].
 Garabîn < Ar.: Kargalar [OTAL s.277].
 Gâv < Far.: Sığır [TarS. V. 3406].
 Gâv-deşti < Far.: Yaban sığırı [TarS. VI. 4182; Şamil XVI. 638].
 Gâvmiş < Far.: Su sığırı [TarS. V. 391; Ni'meti XVI. 505; Şamil XVI. 638;
 Bürh. XVIII-XIX. 514].
 Gâvûne < Far.: Alaca kanatlı bir böcek [Bürh. XVIII-XIX. 469].
 Gazâl < Ar.: Maral; dişi geyik [TarS. VIII. 128; FD 162/LM.1112, 163/1134;
 OTAL s.283].
 Gazale < Ar.: Dişi geyik [OTAL s.283].
 Gazanfer < Ar.: İri arslan [MOL s. 106; OTAL s.283].
 Geçi : Keçi [Mu.Ham.SKT 68a6=6/143(s.225); KG 107a9 (s.565)] krş.keçi.
 Gele < Far.: Sürü [T. 7/17, 8/12 (s. 438); MOL s.106].
 Gelegi [-sıçan] : Tarla faresi [YTS s.91; TarS. III. 1625; Şamil XVI. 517].
 Gelinci(ü)k (I) : Ars denilen hayvan [YTS s.91; TarS. VIII. 1627; Şamil XVI.
 441; Ni'meti XVI. 329; Bürh. XVIII-XIX. 294 ; K I. 60].
 Gelin kuşu : Tavus kuşu [YTS s.91; Bürh. XVIII-XIX. 951; TarS. VIII. 1627].
 Geltekele : Kertenkele [Sıh. Ac. XV.38; YTS s.133; TarS. IV. 2406] krş.
 keltekele.
 Geme : Büyük fare [YTS s. 91].
 Geved ~ Gevzed < Far.: Domuz kurdu [Ni'meti XVI. 528; Şamil XVI. 494;
 TarS. II. 1219].
 Gevezn ~ Gevzen < Far.: Sığın geyiği [Bürh. XVIII-XIX. 534; TarS. II. 942,

- V. 3406, 3407, VI. 4402; Şamil XVI. 504; Genc. XVII. 52].
- Gevür < Far.: Çakırdoğan [Genc. XVII. 46; TarS. II. 801].
- Geyicek : Geyikcik [Ahter. XIV. 231; TarS. III. 1677].
- Geyik ~ Geyük : Geyik [SÖKM 25a/4, 2742, 2746, NHT. 91a/18-19 (s. 366); DKK 240-8,10; DKO s.215, 320, 327; SN. 3270; H. 5667; GG.Mif. Cen. 2662; TarS. III. 1678; Kel. XIV. 24; İhlâs. 1485; Cennet. XV. 51,453; K III. 135].
- Gılvaç < Far.: Bir cins çaylak kuşu [TarS. II. 1125; Şamil XVI. 475].
- Gice çekirgesi : Cırcır böceği [TarS. II. 1612; Bürh. XVIII-XIX. 386; YTS s.93; K I. 89].
- Göcen : Kediye benzeyen canavar [K III. 42].
- Göde / Göden çekirge : Kanatsız çekirge [TarS. III. 1724; Ni'meti XVI. 229; Şamil XVI. 93; Bürh. XVIII-XIX. 229].
- Gögen : Yazın hayvanlara dadanan gök renkli bir sinek [YTS s. 95; TarS. III. 1726].
- Gögercin (~ Gögerçin ~ Gövercin ~ Gügercin ~ Güvercin) : Güvercin [MMGT. 42b7; DKK 159.6, 159-9; SÖKM 9a5; TİKT II. 374a/8; KG 119a11 (s. 582); NHT 140a/16-17 (s.370); Mu.Ham.SKT 20b3 (s.83); Sic.K XVI. 4, 273; TarS. III. 1795; CSTDSöz. 305; K III. 435].
- Göjen : Bir çeşit kertenkele [Kel. 14; YTS s.96,100; TarS.III.1815] krş. *gözen*.
- Gölücük : Eşekçik [YTS s.96; TarS. III. 1740 ; Ferec. XV. 523].
- Gölük : Eşek, beygir, yük hayvanı [YTS s. 96; TarS. VIII. 409 ; NHT. 23a/4 (s. 371); Süh. XVI. 16 ; Işk XIV. 232-1; Kel. XIV. 9; Hurş. XIV. 82; Enb. XIV. 519; Cam. XV. 11; Tennûri. XV. 159; Ferec. XV. 198; Şamil XVI. 619; D.B. XVI. 128; Cam.Fa. XVII. 21].
- Göre < Moğ. : Yabanî geyik; vahşî hayvan [OMK 94] krş. *güre*.
- Gövel [- ördek] : Yeşil başlı ördek [TarS. III. 1794, VIII. 283; Kara.XVII. 108, 230; Emrah. 1934; Saz.Deli Boran.XIX. 575].
- Gözen : Bir çeşit kertenkele [M. Bay. XIV. 3; YTS s.96,100; TarS.III.1815] krş. *göjen*.
- Gözsüz sepel : Köstebek [K I. 604].

Gözsüz sepet ~ Gözsüz tebek : Köstebek [TarS. VIII. 229].

Gûmen < Far.: Üğ ve ankıt kuşu [Ni'meti XVI. 557; Cam.Fa .XVII. 75-2].

Gûr < Far.: Yaban eşeği [Miftâh XV. 126; Caf. XVI. 145-1; Bürh. XVIII-XIX. 536; TarS. IV. 2611-2612].

Gûrab < Ar.: Karga [MMT. 53a11; Feh.Ka. K3/6; FD 63/K 3,15; OTAL s.294].

Gûsfend < Far.: Koyun [MOL s.110].

Gücügen : Baykuşa benzeyen alaca renkli bir kuş, serçe doğanı [Bab. XIV. 1,456; Caf. XVI. 78-2; Şamil XVI. 461; Bürh. XVIII-XIX. 578; Ahter. XVI. 577] krş. *gücügen~güçken*.

Güçken : Baykuşa benzeyen alaca renkli bir kuş; serçe doğanı [YTS s.101; TarS. I. 1840, VIII. 233; K I. 633] ¹⁹⁶ krş. *gücügen~güçüken*.

Gücügen : Baykuşa benzeyen alaca renkli bir kuş; serçe doğanı [Ni'meti XVI. 377] krş. *gücügen~güçken*.

Güdük : Kuyruğu kesik hayvan [YTS s.102; TarS. VIII. 233].

Gügercin palazı : Güvercin yavrusu [K III. 380].

Gügül kurdu : İpek böceği [YTS s.102; TarS. III. 1851, VIII. 182; Miftah. XV. 64; Ni'meti XVI. 172; Şamil XVI. 584; Bürh. XVIII-XIX. 170, 284; Caf. XVI. 142-2].

Güğe : Güve [KaEdeb. XVIII. 338-1] krş. *güye*.

Gümlüç : Yavrsı, böcek yavrusu [YTS s. 103; TarS. III. 1858, VIII. 57; Hay. XV. 210].

Günçişk < Far.: Serçe [MOL s.112].

Gürân < Far.: At cinsi [Bürh. XVIII-XIX. 480; TarS. III. 1881].

Gürbe < Far.: Kedi [SÖKM 41b14; MOL s. 112].

Gürbe-i deştî < Far.: Üşek denilen hayvan [Caf. XVI. 140-1; TarS. VI. 4111].

Güre < Moğ. : Vahşî hayvan; dağ geyiği [TarS. VIII. 154, III. 1880-1881; Mü.Ş. XIV-XV. 99; Ahter. XVI. 329; Ahter. XVI. 74; Sic.B. XV. 8,9; Ni'meti XVI. 79-2; Nuh.Tuh. XVII. 151; Bab. XVI. 2, 439; KaEdeb. XVIII. 260-1] krş. *göre*.

¹⁹⁶ Ayrıca bk. EÇG. I. 171a30, 190b12 (s.41).

Güren (I) : Rengi sarı olan doru at [Bürh. XVIII-XIX. 480; TarS. III. 1881].

Gürg < Far.: Kurt [MOL s. 112].

Gürgen : Devecik; bir çeşit çekirge [Bürh. XVIII-XIX. 239; TarS. II. 1123].

Gürlegen : Haykıran hayvan [TarS. III.1882; Caf. XVI.58-1; Ni'meti XVI. 171].

Güvegen : Büvelek [TarS. III. 1884; Şamil XVI. 423; Ni'meti XVI. 263].

Güye : Güve [TarS. III. 1850,1887; Hay. XV. 66; Miftah. XV. 64; YTS s.104;

K II. 249] krş. güğ.

- H -

Habeş tavuğu : Bir tür yaban tavuğu [K II. 54].

Halka <Ar.: Kertenkeleye benzer bir canavar [TarS.IV.2407; Bab.XVI.1.127].

Hamame <Ar.: Güvercin [LD. 2033].

Hamel <Ar.: Kuzu [MOL s.121].

Hamsin : Hamsi [TarS. III. 1897; KaEdeb. XVIII. 331-1].

Hasır biti : Sivri sinek [K II. 872].

Hatmi <Ar.: Yırtıcı kuş [TarS. IV. 2821; Kam. XVIII-XIX. 1,71].

Haydar ~ Hayder <Ar.: Arslan [MOL s. 132; FD K36/K 8-28, 68/17].

Hayvan <Ar.: Hayvan [KG 109b.3, 115b1 (s.606); MOL s.132; TM-Ar. 58a7, 110a6].

Hemci <Far.: Yavısı, at sineği [Bürh. XVIII-XIX. 628; TarS. VI. 4407].

Hemeç <Far.: Sinek yavrusu [Hay. XV. 210; TarS. III. 1858].

Heydah <Far.: Sıçrayan at, çalık [Bürh. XVIII-XIX. 632; TarS. II. 809].

Hezâr <Far.: Bülbül [LD. 402,1926; CTSDSöz. 310; FD 93/28].

Hikka <Ar.: Deve yavrusu [TarS. IV. 2705; Ter.Kurt. XVI. 75].

Hinzır <Ar.: Domuz [NHT 3b/2, 114b/17; KG 103a6].

Hırs <Far.: Ayı [MOL s.140].

Himâr <Ar.: Eşek [SÖKM 42b17; Kam 18-19. 3-685; TarS. II. 1122].

Himlâc <Ar.: Yorga at [Bab. XVI. 2,237; TarS. VI. 4669, 4670; Asım XVIII-XIX. 26].

Hirek <Far.: Keçi yavrusu, oğlak [Bürh. XVIII-XIX. 632].

Hisân <Ar.: Aygır [MOL s.143].

Hüdhüd (hüthüt) kuşu <Ar.: İbibik kuşu; çavuş kuşu [Nesimî. 198/11; Hay.

XV. 209; TarS. VIII. 168; Ni'meti XVI. 638; Bab. XVI. 2,488; Nuhbe. XVIII-XIX. 353].¹⁹⁷

Hüma (kuşu) : Yeşil kanatlı, güvercin büyüklüğünde, efsanevî kutlu kuş
[TarS. VIII. 168; Zatî 1119/4; Nesimî 398/8; 'Amrî 77/2; Bakî 216/8].
Hüneybir < Ar.: Sırtlan yavrusu [Bab. XVI. 1-103; TarS. III. 1466].

- H -

Habezdu < Far.: Domuzlan kurdu [TarS. II. 1219; Caf. XVI. 47-2].
Hâd < Far.: Çaylak [Şamil XVI. 420; Caf. XVI. 46-1; TarS. II. 1125].
Haduş < Ar.: Sinek; pire [MOL s. 117].
Hargûf < Far.: Baykuş [Bürh. XVIII. 246].
Hargûş < Far.: Tavşan [MOL s.125].
Hargür < Far.: Eşek, yaban eşiği [Miftah. XV. 76; Ni'meti XVI. 273; Deka. XVI. 7-1; Şamil XVI. 116].
Har-ı deştî : Geyik [Ni'meti XVI. 262; TarS. IV. 2612].
Hînk-ziver < Far.: Baklakırı denilen kırat [Bürh. XVIII-XIX. 252].
Hîz < Ar.: Deniz koyunu [Ni'meti XVI. 264; TarS. II. 1081].
Horos (~ Horoz) < Far.: Horoz [K III. 88; Bürh. XVIII-XIX. 243,162; Mü.Nü. 594; TarS. VIII. 165; MOL s.144; OTDSöz. I. 816-817].
Hotaz : Yak öküzü [DKO s. 140; D.Drs. 32a9; DKK 60/9]¹⁹⁸krş. kotoz.
Huffaş : Yarasa [Hayr. 470/5].
Hûk < Far.: Domuz [Şamil XVI. 169; TarS. II. 1218].
Hut < Ar.: Balık [SÖKM 42a4].
Huttaf < Ar.: Kırlangıç [Nuhbe. XVIII-XIX. 198; TarS. IV. 2314].

- I -

Iblık : Enenmiş hayvan [TarS. III. 1993, VIII. 157].

Ilan : Yılan [Mu.Ham.SKT 185a9=28/31, 148b-6=20/20; TM-Ar. 67a3, 67a4;

¹⁹⁷ Tepesindeki tüylerden dolayı "**Sahib-i Külâh**" diye de anılmıştır.

¹⁹⁸ S. Tezcan, DKO s.140'da bu kelimenin anlamının "**yak öküzü**" olabileceğini söyleyerek yeni bir yaklaşım getirmiştir; M. Ergin de kelimenin karşılığını daha önceden DKK II. cilt s.140'da "**püskül, sorgu, atın boynuzuna takılan püskül**" olarak vermiştir.

SÖKM 7a7; KG 52b15 (s. 616); ETT.HŞ. 2378; SN. 23, 232, 233, 4538, 5547; TarS. III. 1935; Nesimî XIV. 99; Hazain XV. 58-2; Gülşenî XVI. 64; Aşkî. XVI. 114; YTS s.109; FD 196/G.72.3] krş. *yılan*.

Ilancuk : Küçük yılan [SÖKM 28b-8].

Ilan enüğü : Yılan yavrusu [TarS. III. 1473].

İlki ~ Ilku : Hayvan veya at sürüsü [YTS s.109; TarS. III. 1945; Ferh. XIV. 37; Enb. XIV. 45.13; Muham. XV. 299; Nuh.Tuh. XVII. 73; Bürh. XVIII-XIX. 96,303; NHT 132b/17; KG 5b11, 114b10; Mu.Ham.SKT 23b11= 3/14] krş. *yılki*.

- İ -

İbik (~ İbük ~ İbibik) : Çavuş kuşu; hüdhüd kuşu [TarS. VI. 4060; Naz.Cev. XVIII-XIX. 60; Mu.Ham.SKT 180a5=27/20 (s.321); Ni'meti XVI. 638; Caf. XVI. 28.2; Bürh. XVIII-XIX. 106-508; Kam.Os. XIX. 237; YTS s.112 ; K I. 715].

İbn-i ırs < Ar.: Türkçede *gözen* diye bilinen hayvan [M.Bay. XIV. 3; TarS. 1795].

İclü < Ar.: Sığın sürüsü [TercemanXV. 17; TarS. V. 3406].

İffifin < Ar.: Kağan arslan [Kam. XVIII-XIX. 2, 36; TarS. IV. 2161].

İme [- geyik / - keçi / - keçisi] : Dağ keçisi [YTS s.115; TarS. III. 2070-2071; Muham. XV. 300; Terceman XV. 272; Hay. XV. 125; Ni'meti XVI. 339, 177] ¹⁹⁹ krş. *ümge*.

İnek : Sığırın dişi [DKK 181-8, 181-9; KG 126a4 (s. 630)].

İpek kurdu : İpek böceği [K I. 418].

İrkeç : Erkeç; üç yaşını bitiren erkek keçi [YTS s.84,117; TarS. III. 1501; Ev. XVIII. 31; DKK 227-7, 215-1] krş. *erkeç*.

İrkek şişek : Erkek koyun [Hazain. XV. 30-1].

İrkek kuzu : Erkek kuzu [DKK 132-2].

İsferud ~ İspirud < Far.: Bağirtlak kuşu [Bürh. XVIII-XIX. 63; Ni'metiXVI. 97].

İşhak kuşu : Gece kuşu [K II. 629].

¹⁹⁹ Bk. 219. dipnot.

İskete : Serçeden daha küçük bir kuş [K II. 689].

İspir < *Far.*: Bir tür yırtıcı kuş [Kara. XVII. 59; TarS. II. 2104] krş. *ispiri*.

İspiri < *Ar.* ~ *Far.* : Bir tür doğan [EÇG 47; TDES s. 138] krş. *ispir*.

İşek : Eşek [T 8/12, 10/9 (s.440); YTS s.119; TarS. III. 2112; Sic.A. XVI. 6, 860, Letaif. XVI. 29] krş. *eşek*.

İt : Köpek [TarS. III. 2126; Ni'meti XVI. 388; Caf. XVI. 81-2; M. Bay. XVI. 119; Şamil XVI. 456; D.Vat. 81a5; NHT 67a/13-14; EATSKT 120b/6= 007/176; KG 7b15, 8a1, 103b3, 104b1].

İt azusu : Köpeğin dişisi [TarS. VIII. 228].

İt sineği : Köpek sineği [K III. 847].

İt yavsası : İt / at sineği [TarS. III. 2129, VIII. 26, 189].

- J -

Jevle < *Far.*: Turgay; serçe [Şamil XVI. 230; TarS. V. 3856].

Jiyan < *Far.*: Yırtıcı hayvanların sıfatı;çıyan [Ni'meti XVI.362; TarS. IV.2161].

- K -

Kabak (III) : Boynuzsuz koyun [TarS. IV. 2145; Bab. XVI. 2,274].

Kabuklu sümülü böcek : Kabuklu sümüklü bir böcek [K III. 619].

Kâfir karlagucu : Baykuş türünden bir kuş [TarS. VIII. 223].

Kagan a(r)slan : Çok öfkeli arslan [TarS. IV. 2160; YTS s.122; Anter. XIV. 200; Işk XIV. 211-1; Fütuh. XIV. 499; Bektaş XV. 102; Ni'meti XVI. 441; Güvahî XVI. 60; Aşkî XVI. 58; Solak XVII. 5-2; Kam. XVIII-XIX. 2,36].

Kağnu < *Far.*: Panbul kurdu [Bürh. XVIII-XIX. 466].

Kalkan balığı : Bir tür balık [K II. 484].

Kanadlı karınca : Kanatlı karınca [K III. 56].

Kaplan : Kaplan [KG 103a (s.656); TİKT-I 113a/11(s.678); D.Drs. 114a-8; DKO s.309-310; DKK 25-3, 224-9; SN 3631; K I. 618].

Kaplıbaga (~ Kaplubaga) : Kaplumbağa [TarS. IV. 2248, 2252, VIII. 200; M. Bay. 14; Mü.Ş. 14-15.74; Sıh. Ac. XV. 10; Şeref. XVI. 210; YTS s.125;

K I. 700].

Kara ayak : Doğan cinsinden bir kuş [TarS. IV. 2253, VIII. 223; Ev. XVII. 10,76].

Kara aygır : Kara aygır [D.Drs. 76a8; DKK 148-8; KDK s.125,126].

Karabatak : Karabatak; bir tür su kuşu [Bürh. XVIII-XIX. 213; TarS. IV. 2521; K II. 935].

Kara boga : Kara boğa [D.Drs. 95b1; DKK 187/1; DKO s.256].

Kara böce : Domuzlan böceği [TarS. IV. 2254, VIII. 202; Bab. XVI. 2,185; YTS s.126].

Kara bugra : Kara erkek deve [D.Drs. 9a11; DKK 186/11; DKO s.256].

Kara bulak : Karabatak denilen su kuşu [YTS s.126].

Karacakarga : Kara karga [Genc.XVII.20; TarS.IV.2255; YTS s.126; K III.33].

Karacanavar (~ Karacanavarı) : Domuz [TarS. IV. 225; YTS s.126].

Karaciger : Yüğük; idmanlı at [TarS. IV. 2256; Bürh. XVIII-XIX. 636].

Karagöz : Yırtıcı bir kuş [Caf. XVI. 180.1; Ni'meti XVI. 647; TarS. II. 1067].

Karakaz : Kara kaz / ördek [D.Drs. 68b6-7,142a-13; DKK 133/6-7; DKO s. 213; D.Vat. 94b1].

Karakoç : Kara koç [KDK s.136].

Karakoyun : Kara koyun [KDK s.78,79; FSMYar. 160].

Karakulak : Karakulak; çakala benzeyen, köpek büyüklüğünde, siyah kulaklı, kırmızı yüzlü, arslanla birlikte dolaşan yırtıcı bir tür hayvan [S.Vehbî. 34/4; DŞHM. s.147; TarS. IV. 2264; Terceman XV. 23; Şamil XVI. 154; Caf. XVI. 87.1; Ni'meti XVI. 404; Bürh. XVIII-XIX. 374; K II. 319].

Karakuş : Tavşancıl; karakuş [T 81/7 (s.441)].

Kara sığır : Kara sığır [TarS. VIII. 202].

Kara tavuk : Kara tavuk; yaban tavuğu [K I. 911; Leh.Osm. 519; TKT II. s.416].

Karçıgay : Doğan kuşu; atmaca [T 8/16 (s.441)].

Karga : Karga [MMGT 156-9; DKK 26-6, 26-9; TarS. VIII. 202; OTDSöz. II. 201; Mu.Ham.SKT 20b-3 (s.83); TİKT - I. 163a/7; EATSKT 78a/7= 005/031; Nesimî 359/4; K III. 37].

Karınca : Karınca [TM-Ar. 89b.7, 96a3 (s.425); NHT 676/16,18 (s.429);

- MMGT 32b7; SN 4541, 3406; K III. 367; FD 218/G.94-6, 238/115].
- Karides < *Rum.*: Su çekirgesi [TarS. VIII. 203].
- Karlaguç : Kırlangıç [YTS s.128; Yadigâr XIV. 151-2; Tebareke XIV. 48-1; Nuhbe. Ş. XVIII-XIX. 198] krş. *karlaguç~karlugaç~kırlagıç~kırlaguç~kırlankuç.*
- Karlaguç : Kırlangıç [YTS s.128; Terceman XV. 297] krş. *karlaguç~karlugaç~kırlagıç~kırlaguç~kırlankuç.*
- Karlugaç : Kırlangıç [YTS s.128; Süh. XIV. 294] krş. *karlaguç~karlanguç~karlugaç~kırlagıç~kırlaguç~kırlankuç.*
- Karsak (I) : Çakala benzeyen hayvan [TarS. IV. 2319; Asım. XVIII-XIX. 26; Bürh. XVIII-XIX. 449; YTS s.128].
- Karsak (II) : Dağ keçisi [Yadigâr. XIV. 409,1; TarS. IV. 2324; K III. 432].
- Kartal : Kartal [K III. 461].
- Kas : Kaz [YTS s.129] krş. *kaz.*
- Kâse-püşt < *Far.*: Kaplumbağa [TarS. IV. 2248].
- Kâsire < *Ar.*: Kemük sıyan kuşu [TarS. IV. 2411].
- Kaşık : Kaşıkçı kuşu [TarS. IV. 2329].
- Katâr < *Ar.*: Katar; birbiri ardınca sıralanmış hayvan sürüsü [FD 49K/11-5, 57/14, 337/LM.2503; OTAL s.495].
- Katat < *Ar.*: Kilkuyruk [M.Bay. XIV. 135; TarS. IV. 2485].
- Katır : Katır [OTDSöz. II. 213; D.Drs. 143b-13; DKK 283/13; DKO s. 368; K III. 144].
- Kaya keleri : Kertenkelenin büyüğü [K I. 729].
- Kaya kuşu : Kızıl serçeye benzer bir kuş [TarS. IV. 2367,VIII. 233; Ahter. XVI. 319; K I. 828].
- Kaytaban : Deve sürüsü [DKK 33-8, 211-8,262-5,299-2; YTS s.132].
- Kaz : Kaz [NHT 67b/9 (s.433); SÖKM 3b14; DKK 187-8, 255-4, 255-7; K III. 457].
- Kebelek : Kelebek [TarS. IV. 2394; Hay. XV. 10, 86; Terceman XV. 126]²⁰⁰ krş. *kepelek.*

²⁰⁰ Ayrıca bk. K III. 218.

Kebg < *Far.*: Keklik [LD. 1006, 1268, 1529].

Kebûter < *Far.*: Güvercin [MOL s.204; Nev'î. 508/4; Hayalî. 433/86; Zatî 1366/5; FD 72/K19-11, 165/LM.1149].

Keçi : Keçi [DKO s.163; D.Drs. 43a-6; EATSKT 191a/1 = 016/080 (s.399); SÖKM 26a5; K III. 737].

Kedence : Kedi [TarS. IV. 2395, VIII. 209; YTS s.132; KaEdeb. XVIII. 847,1-2; TarS. V. 3198].

Kedi : Kedi [TM-Ar. 62b12,63a1; SÖKM 41b15; TİKT-I 80b/13 (s.679); MÖGT 13a6; D.Drs. 94a-2; DKK 180-4,184/2; DKO s. 251; K I. 55].

Keftâr < *Far.*: Sırtlan [OTAL s.503].

Kehle < *Ar.*: Bit [K III. 570; OTAL s.503].

Kej-düm < *Far.*: Sırtlan [OTAL s.503].

Keklik : Keklik [SN 3407; K I. 433].

Kelâg < *Far.*: Kuzgun [MOL s.205; T.Yah. 20/17; Hayr.167/4; OTAL s.503].

Kelb < *Ar.* : Köpek [MGMT 9b6; DKK 26-10; CSTDSöz. 317; SÖKM 41a-3; OTAL s.504].

Keler : Bir tür canavar; bir çeşit kertenkele; yılan ebesi [K III. 241; TarS. IV. 2404; Kesir. XV. 60; Terceman XV. 37,436; KamOs. XIX. 11].

Keltekeler : Kertenkele [TarS. IV. 2406; YTS s.133; Terceman XV. 5; Caf. XVI. 173-2; Bab. XVI. 459; Şamil XVI. 495] ²⁰¹ krş. *geltekele* ~*keltekele*~*keltenkene*~*kertekele*~*kertekeler*~*kertekene*~*kertenkele*.

Keltenkene : Kertenkele [TarS. IV. 2406; YTS s.133; Mü.Şi. XIV.135; Terceman XV. 283,410; Bab. XVI. 27] krş. *geltekele*~*keltekele*~*keltekeler*~*kertekele*~*kertekeler*~*kertekene*~*kertenkele*.

Kemük sıyan kuşu : Lori denilen kuş [TarS. IV. 2411].

Kene : Kene [K I. 669].

Kepelek : Kelebek [Men. Av. XV. 153; TarS. IV. 2394; Terceman XV. 153: *kepelek*] krş. *kebelek*

Kerkenez : Yırtıcı bir kuş [Ni'meti XVI. 377; TarS. II.1067, IV.2442; K II. 121] krş. *kerkes*.

²⁰¹ Bk. TarS. IV. 2406 ve YTS. s.133: "*Geltekele~Keltekeler~Keltenkene~Kertekele~Kertekeler~Kertekene~Kertenkele~Kertenkeler.*"

Kerkes : Akbaba; yırtıcı bir kuş [Hay. XV. 70; TarS. IV. 2442; Genc. XVII.50; Bühr XVIII-XIX. 592; YTS s.134; FD 97/K31-3, 247/G.123-3]. krş. *kerkenez*.

Kertekele : Kertenkele [TarS. IV. 2406; YTS s.133] krş. *geltekele~keltekele~keltekeler~keltenkene~kertekeler~kertekene~ kertenkele*.

Kertekeler : Kertenkele [TarS. IV. 2406; YTS s.133; Miftah. XV. 119] krş. *geltekele~keltekele~keltekeler~keltenkene vd*.

Kertekene : Kertenkele [TarS. IV. 2406; YTS s.133; Mü.Şi. XIV.135] krş. *geltekele~keltekele~keltekeler~keltenkene vd*.

Kertenkele : Kertenkele [TarS. IV. 2406; YTS s.133; K III. 613; KamOs. XIX. 11] krş. *geltekele~keltekele~keltenkene vd*.

Kervan kuşu : Kervan kuşu [K III. 913].

Kesef < Far.: Kaplumbağa [MOL s. 2093].

Kesegen : Fare [Ârifin. XVI. 241; TarS. IV. 2443; YTS s. 135; Ter.Kurt. 1628; KaEdeb. XVIII. 474-1].

Kesmeli at : Eğeri kesme denilen motiflerle süslü olan at [OTDSöz. II. 250].

Keşef < Far.: Kaplumbağa [OTAL s.511].

Kılıç balığı : Kılıç balığı [K II. 783].

Kırgu : Bir tür atmaca [TMEN II. 1462; BÖTM I. s.360,361]²⁰²

Kırkayak : Kırkayak [K I. 352].

Kırkemesi : Tarla faresi [YTS s.138; TarS. IV. 2485; M.Bay. XIV. 135; Şamil XVI. 424; Ni'meti XVI. 255; Bühr. XVIII-XIX.177,193; Kam.Os.XIX.59].

Kırlağıç : Kırlağıç [YTS s.128; Mü.Şi. XIV-XV.73] krş. *karlaguç~karlanguç~karlugaç~kırlağıç~kırlankuç*.

Kırlanguç : Kırlağıç [YTS s.128K II. 751; Leys. Ar. XV. 746] krş. *karlaguç~karlanguç~karlugaç~kırlağıç~kırlankuç*.

Kırlankuç : Kırlağıç [YTS s.128; Müslim. XV. 6,47]²⁰³ krş. *karlaguç~karlanguç~karlugaç~kırlağıç~kırlanguç*.

²⁰² Ögel'e göre bu kuşun adının ve türünün en orijinal biçimini ve zoolojik tespitini Anadolu'da ve Osmanlı Türkçesinde bulmaktayız. Anadolu Türkçesinde *kırgay ve kırıgaw/kırıgav* atmaca türünden bir kuştur [bk. BÖTM I. s.360,361]. Ayrıca bk. Türkçeden Farsçaya ve Moğolcaya geçmiş olan bu sözcüğün etimolojisi için bk. TMEN II. 1462.

²⁰³ Bk. YTS s.128: "*Karlaguç~Karlugaç~Karlaguç~Karlanguç~Kırlağıç~Kırlanguç*"; Mu.Ham. SKT 102a/2 (s.426); SÖKM 12b4; KG 7b9 (s.659); SN 4533.

Kırmız : Kırmızı böceği [TarS. IV. 2513,VIII. 217; Bürh. XVIII-XIX. 283].

Kısrak : Kısrak [DKK 85-9,113-3; K I. 811].

Kışkıldak : Karabatak denen su kuşu [Bürh. XVIII-XIX. 213; TarS. IV. 2521].

Kıtmîr < Ar.: Eshab-ı Kehf'in köpeği [OTAL s.517].

Kıtt < Ar.: Kedi [MOL s.211].

Kızaguca (at) : Bir tür at [DKO s.40,41,42; D.Drs. 3b-10; DKK 3-10].²⁰⁴

Kızıl arslan : Kızıl arslan [LD 48].

Kızılca ügeyik : Tavus kuşuna benzer bir kuş [Bürh. XVIII-XIX. 195; TarS. IV 2541].

Kızılkanat : Kanatlatı yeni çıkan kuş yavrusu [YTS s.140; Bürh. XVIII-XIX. 374; TarS. IV. 2541].

Kızkuşu: Sorguçlu küçük bir kuş [SN 4544 ; K II. 652].

Kibt < Far.: Bal arısı [OTAL s.520].

Kiçi : Keçi [DKK 42-1, 56.11/12] krş. *keçi*.

Kiçi başlı kiçer aygır : Küçük başlı at; Dede Korkut'un atı [KDK s.161,162].

Kılâb < Ar.: Köpekler [OTAL s.520].

Kirm < Far.: Ufak böcek; kurtçuk; kurt böceği [MOL s.213 ; OTAL s.532].

Kirpâsû < Far.: Arslan [Şamil XVI. 435].

Kirpi : Kirpi [OTDSöz. II. 283 ; K II. 157].

Kiyik : Geyik [LD. 2105, 2694].

Koç : Koç [OTDSöz. II. 285; D.Drs. 115b-10; DKO s.311; DKK 10-6, 14-5, 14-12, 23-7; EATSKT 74a/9=005/003; Mu.Ham.SKT 213b10=37/107 (s.398); Mes. IV. 893, V. 483, VI. 117; K II. 347].

Koçak (II) : Koç [YTS s.142; TarS. IV. 2593; Kadı. XIV. 91].

Kodak ~ Koduk : Sıpa [YTS s.142].

Koducak : Küçük sıpa [YTS s.142].

Kolan (I) : Yaban eşiği [YTS s.142; TarS. IV. 2610, 2611, 2612; Yedigâr XIV. 73.1; Bektaş. XV. 61; Caf. XVI. 145-1; Ârifin XVI. 119; Men. Cev. XVII. 38].

²⁰⁴ Muharem Ergin, "kızaguca" olarak okumuş (DKK 3-10); dipnotta da "*karagoça*" şeklinde okunabileceğini belirtmiştir [bk.DKK I. cilt s. 74]. Gökyay ise 3b10'da "*karagoça*"yı 'soy at, at sürüsü, yıldı, yürük at' diye anlamlandırmıştır. Vatikan nüshasında da "*karakoç*" olarak okunmuş 'bir tür at; at ahır' olarak anlamlandırılmıştır [bk. DKO s.40,41,42; D.Drs. 3b-10].

Kor tavuğı : Vahşî tavuk [EÇG II. 258a1, 333a4].

Kotoz ~ Kotuz : Yak öküzü [DKO s.140; D.Drs. 32a9; DKK 60/9] krş. *hotaz*.

Koy : Koyun [YTS s.145; Ev. XVII. 7,782; TarS. IV. 2682] ²⁰⁵ krş. *koyını~koynu~koyun*.

Koygun : Akdoğan [TarS. IV. 2683].

Koynı/ı : Koyun [YTS s.145:"*koyını*"; TarS. IV.2683:"*koynu*"] krş. *koy~koyun*.

Koyun : Koyun [TarS. IV. 2686; Nimeti. XVI. 107] krş. *koy~koyını~koynu*.

Kömüş : Manda [YTS s.146; TarS. IV 2692; Sic. K XV. 2, 231; Sic. A. XVI. 6.9].

Kömüş inegi : Dişi manda [YTS s.146].

Kömüş malagı : Manda yavrusu [YTS s.146; Sic. A. XVI. 4,1017; TarS. IV. 2693, VIII. 244].

Kömüş öküz : Erkek manda [TarS. IV. 2693; Sic. A. XVI. 3, 854; YTS s.146].

Köpek < Far. Kûpek : Köpek [DKO s.61,127; D.Drs. 25b2; DKK 8-10, 46-13, 47-2; K I. 252]. ²⁰⁶

Köpek balığı : Köpek balığı [K I.253].

Kör çetük : Kör sıçan; köstebek [Mü.Şi. XIV-XV.73; TarS. IV. 2696, VIII. 228,229].

Körpe : Kuzunun ve oğlağın yeni doğmuşu [K I. 73].

Kör sıçan : Köstebek [K I. 604] krş. *köstebek*

Körük : Boynuzsuz öküz [K III. 729].

Kösem : Sürünün önünde giden koç [K II. 894].

Kösnük : Erkek isteyen kızgın dişi hayvan [YTS s.146; Kam. XVIII-XIX.

²⁰⁵ Ayrıca bk. LD. 119; NHT 4b/14; MÖGT. 10a11; DKO s. 219, 112; DKK 10-9, 11-10, 32-5; EATSKT 102b/3=006/146 (s.432); TM-Ar. 98a2, 45a11; Mu.Ham. SKT 68a6=6/143; NHT 118a/7, 82a/9 (s.447); KG 5b11, 7b13, 61a12 (s.710); K III. 777..

²⁰⁶ Köpek kelimesi DKK'da [D.Drs. 6a10,45a11] 'erkek köpek' anlamındadır. Buna karşılık *it* hem dişi hem de erkek olan köpekler için kullanılmış geniş anlamı bir sözcüktür [bk.DKO s.61,127]; ayrıca bk. Caferoğlu, Ahmet: "Türk Onomastiğinde 'Köpek' Kültü", TDAY B,1961, s.9: "Köpek kültürünü Türk onomastiğinde yaşatan unsurlardan biri de köpek kelimesinin bizzat kendisidir. Aslında Türkçe olmayıp Hint-Avrupa dillerinden türeme olsa gerektir. Kullanılış tarihi '*it*, *barak*' kadar eski olmayıp, XII-XIII. yüzyıllar Cenup Türkçesinde yer bulmuştur. Bu tarihten önceki Türk kaynak ve vesikalarında bu kelimeye rastlanmamaktadır. Ecnebi kaynaklarında Türk dili malı olarak '*kobyak*' telaffuzu ile yazıldığı halde Türk onomastiğinde bu şekil yalnız Kıpçaklarda kökleşmiş, diğerlerinde ise bildiğimiz '*köpek*' kalıbına girmiştir."

1,169; Kesir. XV. 99; TarS. IV. 2700, 2701].

Köstebek : Köstebek [K I. 604].

Köşek : Deve yavrusu [SÖKM 32a5; DKK 59-5, 117-7; YTS s. 147; TarS. IV. 2703, 2704, 2705; Enb. XIV. 127; Müntehab.XVII. 14-1; Bab. XVI. 1, 49; Nuhbe. Ş. XVIII-XIX. 139; Bürh. XVIII-XIX. 137, 633; K I. 161].

Kötürüm çekirge : Bir çeşit çekirge [K III. 331].

Köyegen : Eşek sineği; bügelek [YTS s.147] krş.*büvelek*.

Kuduz böceği / kurdu : Bambıl kurdu [TarS. IV. 2710; Ni'metiXVI. 189; K I. 467].

Kûf < *Far.*: Er kuşu [Dek. XVI. 94,1; TarS. III. 1503; Şamil XVI. 162].

Kugu : Kuğu [K I. 35].

Kulagagaçan : Bir tür böcek [K II. 310].

Kulan : Yaban eşiği; tay; kısarak [SN. 2980, 2981; DKK 5-3, 44-6; KG 103a14 (s.712)] krş. *kulun*.

Kuluçka tavuk : Kuluçkaya yatan tavuk [K III. 462].

Kulun : Tay; at yavrusu [DKK 59-4, 117-7, 145-4; YTS s. 148; TarS. IV. 2727, 2729; Anter. XIV. 11,238; Terceman XV. 100; Güzide XV. 127; Rahat. XVI. 98; Şeh. Ş. XVI. 873; K II. 114] krş. *kulan*.

Kuluncak : Küçük, yeni doğmuş tay [TarS. 2729; Anter. XIV. 528; Kesir. XV. 166; YTS s.148].

Kumrı (~ Kumrî ~ Kumru) < *Ar.*: Ötüşü güzel olan kuş [A.Paşa 270/4; Nedim 100/1; Nesimî 346/8; ŞG 107/5; K II. 87; FD 24/K3-14, 68/18; OTAL s.527].

Kunduz < *Ar.*: Kunduz [MOL s.215; K II. 648; OTAL s.527] krş. *kunfuz*.

Kunfuz < *Ar.*: Kunduz [MOL s.215; OTAL s.527] krş. *kunduz*.

Kurbağı : Kurbağa [Hamza. XIV-XV. 19,34; TarS. IV. 2734, VIII. 232; YTS s.148].²⁰⁷

Kurd ~ Kurt (I) : Kurt, böcek [EATSKT 166b/5=012/057 (s.437); TM-Ar. 34b4, 11b2 (s.444); SÖKM 9b3; Mu.Ham.SKT 204a4=34/14 (s.409); TİKT-II 229a/20 (s.618); KG 161a3 (s.715)].

²⁰⁷ Krş. K II. 77: "kurbağa".

Kurd ~ Kurt (II) : Kurt; yırtıcı, vahşî hayvan [SN 3632, 4091; MGMT 71b5; H. 5667; OTDSöz. II. 325: EATSKT 163b/11=012/013; Mu.Ham.SKT 111a-8= 12/13 (s.409); NHT. 10b/15, 47b/9, 10; TİKT-II. 230b/5 (s.618); BİR 52 (s.173); D.Drs. 30b2.4; DKO s. 219; K I. 130].

Kurtcagız : Solucan cinsinden kurtcuk [GG. Mif. Cen. 15a12].

Kuskuvuk : Yabanî kumru [K II. 87].

Kuş : Kuş [LD. 394, 1462, 2112, 2374, 228, 2487; DKK 20-3, 21-2, 29-8, 61-8, 70-5; GG. Mif.Cen. 41b5, 75a1, 98a8; MÖGT 77a7; OTDSöz. II. 329; Kam. XVIII-XIX. 2, 899; TarS. IV. 2752; D.Vat. 62b4; D.Drs 62b3; NHT. 68a/12; TİKT-I. 32a/16,94a19; Mu.Ham.SKT 269a9=67/19; BİR. 26; EATSKT 39a/8=003/649; Kam. XVIII-XIX. 2,899; K II. 326; FD196/72, 125/LM.836].

Kuş pilici : Kuş pilici [K I. 552].

Kuş surbası : Kuş sürüsü [TarS. IV.2754, VIII.234; Bürh. XVIII-XIX. 204,446].

Kuşun alakanı : Kuşun alıcı / avcı olanı [DKO s.201,202; D.Vat. 83b-6; D.Drs. 62b-8; DKK 121/3].²⁰⁸

Kutat < Ar.: Bağirtlak kuşu [Bürh. XVIII-XIX. 457].

Kutlu kuş : Hüma kuşu [Şamil XVI. 258; TarS. IV. 2758].

Kuyruğu öri : Akrep [YTS s.150; Terceman XV. 80; Kam. XVIII-XIX. 1,490; TarS. IV. 2761; K I. 212].

Kuyruksalan : Yunt kuşu [TarS. IV. 2762 ; YTS s. 150; K III. 855].

Kuzgun : Kuzgun [K III. 603].

Kuzlacı : Kuzulayacak koyun [YTS s.150].

Kuzu : Kuzu [SN 850, 1733, 1726, 2111,2555, 2581, 3632, 3267, 5283; MGMT 7a1; DKK 49-12, 117-8, 139-10, 145-5, 196-13; CSTDSöz.

²⁰⁸ Bk. Semih Tezcan : DKO : s.201,202: "Önceki yayınlarda iki sözcük olarak [ala kanı] okunmuş ve 'kuşun renkli kanlı olanı' diye anlaşılmıştır. Yayınlayanlar ve çevirenler herhalde burada '**ala kanlı kuş**' (asil kuş) gibi bir kavram görmeye çalışmışlardır. İlk kez Başgöz, "Dede Korkut Üzerine Notlar" (Folklor Araştırmaları ve Etnoğrafya Araştırmaları-1985 : s.65-77) s.74'te '**kuşun alaganı**' okuyarak doğru çözüme yaklaşmıştır. Ancak Drs. 108a8 ve Vat. 83b6'da kaf ile (**alakan**) yazılmış olmasından dolayı alagan okunması uygun olmaz. Benim önerim '**alakan**' okumak ve bunun alaganın yan biçimi olduğunu kabul etmektir. Karakalpakça Rusça Sözlük: Moskova: 1958: s.35'te '**alagan**', "sık sık alan, hep alan"; Türkmençe TDS 38: '**algır**'; Türkiye Türkçesinde bugün de kullanılan '**alıcı kuş**' deyiminden başka krş. TarS. 101: '**alıcı**', "avını kaçırmayan, avcı"; orada gösterilen dört tanık da kuşlar için nitelemedir."

319; TarS. VIII. 234; K III. 404].

Küheylan : Gözü sürmeli cins Arap atı; cins ve makbul at [OTAL s.533; OTDSöz. II. 338; EÇG III.113a15 (s.92)].

Küleng < *Far.*: Turna [MOL s. 217 ; Bakî 21/4].

Kükürt deve : Anası ve babası farklı soydan olan deve [Sic.K XVI. 4, 266; TarS. IV. 2767].

Küpdüßen : Tavşancıla benzer bir kuş [Bab. XVI. 2,303 ; TarS. IV. 2771, VIII.234].

Küpecik : Küp kuzusu [TarS. VIII. 237].

Kürağ < *Far.*: Gügül kurdu [Şamil XVI. 584].

Küran : Al donlu at [TarS. IV. 2775; YTS s.151; MOL s. 217; Kam.Os. XIX. 272; Bürh. XVIII-XIX. 480].

Kürük (~ Körük) : Boynuzsuz öküz [Kam. XVIII-XIX. 3,729; TarS. IV. 2777, VIII. 280; YTS s.151].

- L -

Laçın : Şahin [T. 8/17 (s.443); TarS. IV. 2785, VIII. 238; Kadi. XIV. 169; YTS s.152].

Lâhim < *Ar.* : Et yiyici hayvan [MOL s.221].

Lakecne : Küçük, yassıca bir canavar [K II. 302].

Laklak < *Ar.* : Leylek; göçmen kuş [OTAL s.541] krş. *legleg~leklek~leylek*.

Lâk-püş < *Far.*: Kaplumbağa [Nîmeti XVI. 561; Şamil XVI. 438; TarS. IV. 2248].

Lâşe < *Ar.*: Hayvan ölüsü; leş [MOL s.222].

Legleg < *Far.*: Leylek; göçmen kuş [OTAL s.546] krş. *lakkak~leklek~leylek*.

Leklek : Leylek [T 9/2 (s.443)] krş. *lakkak~legleg~leylek*.

Lengeç : Yengeç [SÖKM 22b-2; YTS s.152; TarS. IV. 2787; Hay. XV.101].

Leycûr < *Far.*: Kuyruksalan kuşu [TarS. IV. 2762].

Leylek : Leylek; göçmen kuş [OTDSöz. II. 365] ²⁰⁹ krş. *lakkak~legleg~leklek*.

Lori (kuşu) : Yırtıcı bir kuş; kartal [Kam.Os. XIX. 2-159; TarS. II. 1067, IV.

²⁰⁹ Bk. Nevî 461/3; K III. 50.

2790, 2791, VIII. 234; Şamil XVI. 91; K I. 339].

Lök < *Far.* : Tek hörgüçlü deve [YTS s. 152] krş. *lûk*.

Lûbere < *Far.*: Yaban koyunu [Bürh. XVIII-XIX. 549].

Lûk < *Far. lûk* : Tek hörgüçlü deve [OTAL s.554] krş. *lök*.

Lümâh < *Ar.*: Çakırdogan [Bab. XVI. 2, 420; TarS. II. 800].

- M -

Mâc < *Far.*: Kısarak, yeni yunt [TarS. VI. 4729].

Maçı : Kedi [EÇG III.81b3 (s.53); Tietze/Sl.131].

Mâde < *Far.*: Dişi hayvan [MOL s. 230].

Maḥçı < *Far.*: Yedek atı (*terki atı*) [TarS. V. 3794; Ni'meti XVI. 569].

Mâhî < *Ar.*: Balık [OTAL s.935].

Majder (Mâr-i ejder) < *Far.*: Büyük yılan [Bürh. 18-19-554; TarS. III. 1575].

Mâkîyân < *Far.*: Tavuk [MOL s. 238].

Mal : Yük koyunları [TarS. VIII. 409].

Malikû'l-hazin < *Ar.*: Balıkçıl [Men.Av. XVI. 204; TarS. V. 2939].

Manda : Camuş öküzü [TarS. VIII. 244; OTDSöz. II. 405].

Mâr < *Far.*: Yılan [CSTDSöz. 322; MOL s.241; FD K 24/3/21, 111/37.24; OTAL s.580].

Maral ~ Meral < *Moğ.* : Dişi geyik, gazal, ceylân [TarS. VIII-128; Kadı 14. 240; Ev. XVII. 7, 47; Saz. Âşık Hasan XVII. 127; Saz.Zihni. XIX. 469; TarS. IV. 2804,2805; YTS s.153,154].

Martı kuşu : Martı [K III. 74].

Mastı : Ayakları kısa, kulakları tüylü av köpeği [Bürh. XVIII-XIX. 194,347; TarS. IV. 2747; YTS s.153; K III. 642].

Maya < *Far.*: Dişi hayvan; dişi deve; dişi dana [Terceman XV. 153; Kara. XVII. 15; Saz.Dadaloğlu. XIX. 572; TarS. IV. 2748; K III. 61] krş. *mâye*

Mâye < *Far.*: Dişi hayvan; dişi deve; dişi dana [Bürh. XVIII-XIX. 558; TarS. IV. 2748] krş *maya*.

Meges < *Far.*: Sinek [LD. 575, 582].

Merkep < *Ar.*: Eşek [CSTDSöz. 323; OTAL s.621].

Mestân < *Far.*: Kedi [EÇG III. 81b3 (s.57)].

Mezgeldek : Yabanî ördek cinsinden bir kuş [Ni'meti XVI. 198,344; YTS s. 154; TarS. VIII. 234].

Milez : Bal arısı [Hay. XV. 192,193; TarS. IV. 2809,VIII. 36].

Milnâh : Kuş avlamak için kullanılan diğer bir kuş, pırlak [Bürh. XVIII-XIX. 140; TarS. V. 3195].

Miş < *Far.*: Koyun [OTAL s.623].

Mostina < *İt.* : *Pırlak* denilen kuş [K I. 405].

Mukrip < *Ar.*: Doğurmalı olan deve; iki yaşına giren köşek veya kulun [Bab. XVI. 1,111; TarS. IV. 2729; Ahter. XVI. 24].

Mûr < *Far.*: Karınca [OTAL s.683].

Mûrçe ~ Mûriçe < *Far.*: Küçük karınca [OTAL s.685; FD 391/LM.2881].

Murg ~ Mûrg < *Ar.*: Kuş [MMGT. 361; CSTDSöz. 326; OTAL s.685; FD 73/K19, 209/G.85-1, 166/LM.1153].

Mûş < *Far.*: Fare [OTAL s.250, 689].

Mûş-deştî < *Far.*: Tarla faresi [Şamil XVI. 517; TarS. III. 1625].

Mûşek-i perran < *Far.*: Fareye benzeyen bir hayvan [Bürh. XVIII-XIX. 576; TarS. V. 3797].

Muymul : Atmaca cinsinden delice doğan dedikleri yırtıcı kuş [Men. Av. XVI. 170; Kam. XVIII-XIX. 1,71; TarS. II. 1067,IV. 2821; Caf. XVI. 180-1; Ni'metiXVI. 647] krş.*boymul*.

Müberkaa < *Ar.*: Başı beyaz olan dişi koyun [OTAL s.700].

Müberkaatü < *Ar.*: Peçelü at [Kam. XVIII-XIX. 1-517,2-544; TarS. V. 3182-3196].

Mühr < *Ar.*: Hızlı yürüyen at, tay [Nuhbe. XVIII-XIX. 82; TarS. VI. 4746].

Münâzeb < *Ar.*: Doğurmak üzere olan kısarak [Bab. XVI. 2,108; TarS. IV. 27,28].

Mürdar-hûr < *Far.*: Çaylak denilen yırtıcı kuş [Caf. XVI. 109-1; TarS. II. 1125].

- N -

Na'âme < *Ar.*: Deve kuşu [MOL s.395].

Nâka < *Ar.*: Dişi deve; '*maya düve*' [TarS. IV. 2798;FD K49/11; OTAL s.800].

Nâred < Ar.: Kene; 'sakırğa' da derler [Ni'meti XVI. 595; TarS.V. 3256].

Nath (~ Nâtih ~ Nâtuh) <Ar.: Sığır, koyun, keçi ve geyik benzeri boynuzlu hayvanlardan boynuzuyla vuran sürücü hayvan; 'süsge' diye de bilinir; öküz gibi boynuz vurucu hayvan [Nuhbe. XVIII-XIX. 98; TarS. V. 3637; MOL s.393,394].

Neheng < Far.: Timsah [Cinas. XV. 80-2, Sıh. Ac. XV. 45; Ni'meti XVI. 249-1; Şamil XVI. 655; TarS. V. 3771; OTAL s.819; Nev'î 518/4; FD 60/K15].

Nesr < Far.: Kerkes; kartal [Bürh. XVIII-XIX. 592; TarS. IV. 2442].

Nims < Ar.: Firavun faresi [MOL s.407].

Nitah < Ar.: Süseğen (kafa toslayıcı) koç [TarS. IV. 3636; Bab. XVI. 1,426].

Nu'are < Ar.: Eşek sineği [MOL s.408]

- O -

Ocak çekirgesi : Ocak yerlerinde bulunan çekirge [K I. 934].

Oglak : Keçi yavrusu [SÖKM 3b-13; TİKT-I. 6139-b/24 (s.694); K I. 467].

Oğar : Balıkçıl [Kadı. XV. 127; Men.Av. XVI. 204; TarS. V. 2938].

Ok ılanı / yılanı : Ok yılanı [Atai.Ha. XVII. 66; TarS. V. 2944, VIII. 273; K II. 74].

Orak böceği / kuşu : Ağustos böceği; cırcır böceği [YTS s.163; Ahter. XVI. 248,578; Bürh. XVIII-XIX. 99,216, 321; TarS. V. 3004; K I. 584].

Orta atı : Birkaç kişinin ortaklaşa alıp nöbetleşe bindikleri at [TarS.VIII. 23-4].

Osurgan böceği : Dışkı böceği [K II. 234].

Otak (II) : Büyük sürü [Ev. XVII. 10,44; TarS. V. 3025].

- Ö -

Ögeyik : Üveyik [YTS s.166; Şamil XVI. 632; Ni'meti XVI. 469; TarS. V. 3057, VIII. 377; K II. 264] krş.ügeyik.

Öğdül atı : Yarış / koşu atı [TarS. V. 3055, VIII. 23-24, 226; Ni'meti XVI.193].

Ögeç : İki üç yaşlarındaki erkek koyun veya keçi [TarS. V. 3056; YTS s.166; Sic.B. XV. 4,210; Güvahî. XVI. 21-22] krş. öveç.

- Öğrek : Sürü; at sürüsü [YTS s.167; TarS. V. 3059, VIII.26; Anter. XIV. 24; Şamil XVI. 479; Ni'meti XVI. 477].
- Öküz : Öküz [Mu.Ham.SKT 6a-8 (s.473); NHT 137a/15 (s.516); TM-Ar. 113b-1, 67b-5, 99b12/13, (s.494); DKK 113-4; K II.155].
- Ördek : Ördek [D.Drs. 96a-9,10; DKK 188/9-10, 280-13; SÖKM 26a15; DKO s.259; SN 3632; NHT 67b/9; K II. 208].
- Ördük : Ördek [DKK 188-10] krş.ördek
- Örümcek : Örümcek [Kel. XIV. 1; Yadigâr. XIV. 23-1; Mü.Şi. XIV-XV. 19; Hazain. XV. 51-1; Miftah. XV. 6,7; TarS. V. 3127; Ni'meti XVI. 85,624; Şamil XVI. 77,72; Kam. XVIII-XIX. 2,339; SN 4537; YTS s.169; EATSKT 284/4=029/41; K II. 594].
- Ötleğen : Bokluca bülbül denen çok öten ve sığircığa benzeyen kuş [TarS. II. 908, V. 3133, VIII. 234; Ni'meti XVI. 228,229; Bab. XVI. 1, 465; Kam. XVIII-XIX. 2,273] krş. ötleğen.
- Ötlüğün : Bokluca bülbül denen, çok öten ve sığircığa benzeyen kuş [TarS. II. 908, V. 3133, VIII. 234; Ata. XV. 30; Şamil XVI. 419] krş. ötlüğün.
- Ötleğü : Doğan cinsinden bir kuş [TarS. V. 3134,VIII. 234; Bürh. XVIII-XIX. 322].
- Öveç : İki, üç yaşlarındaki erkek koyun veya keçi [Ruşenî. XV. 101; TarS. V. 3056; YTS s.166] krş. ögeç.

- P -

- Pâdam < Far.: 'Bey' veya 'gırtlak' kuşu [Bürh. XVIII-XIX. 140; TarS. V. 3195].
- Pâde < Far.: Hergele; eşek veya sığır sürüsü [OTAL s.851].
- Palâd < Far.: Binit [Cinâs. XVI. 61,2; Nuh.Tuh.XVII. 46-1].
- Palaz : Tüyleri tam çıkmamış apalak [TarS. VIII. 285].
- Pâlûye < Far.: Kırlangıç [Caf. 16/5,1; TarS. IV. 2314].
- Pâlvâne ~ Pâlvâye < Far.: Dağ kırlangıcı [OTAL s.853].
- Panbul kurdi : Ağ ören böcek; kuduz böceği (kurdu); tahıl biti; tırtıl [Bürh. XVIII-XIX. 466,469].²¹⁰ bamil kurdi~banbul kurdi.

²¹⁰ Ayrıca bk. TarS. I. 59,397, VIII. 7,36,231,320; YTS. s.24,172.

- Pâred (Pârid) < *Far.*: Sakırğa veya kene [Ni'meti XVI. 114; Şamil XVI. 91; TarS. V. 3256].
- Pars : Yırtıcı bir memeli hayvan [KG 103a-5 (s.804); EÇG VI. 132a9 (s.65); K I. 665].
- Peçelû at : Alnındaki aklık bütün yüzünü kaplamış, yalnız gözlerinin çevresi kara olan at [YTS s.172; Kam. XVIII-XIX. 2,544; TarS. V. 3182].
- Peftere : Şahini çağırmak için kullanılan yapma bir kuş [TarS. VIII. 389; YTS s. 172].
- Pelenk < *Far.*: Kaplan [SÖKM 41a-2].
- Pend < *Far.*: Çaylak cinsinden bir kuş [Şamil XVI. 397; TarS. II. 1125; Ni'meti XVI. 154].
- Perestû < *Far.*: Kırlangıç [Şamil XVI. 211,393; TarS. IV. 2324; ETEM.S Vehbî s.255].
- Perestûk < *Far.*: Kırlangıç [Şamil XVI. 393; TarS. IV. 2314].
- Pervâne < *Far.*: Kelebek [FD 25/K4, 326/2032].
- Peşşe < *Far.*: Sivrisinek [OTAL s.863; FD 121/K42].
- Pırlak : Kuş avlamak için kullanılan diğer bir kuş [TarS. V. 3195-3196, VIII. 234; YTS s.173; Bürh. XVIII-XIX. 198; Kam. XVIII-XIX. 1/405, 517].
- Pıçpâ < *Far.*: Yengeç [MOL s. 421].
- Pîl < *Far.*: Fil [MOL s. 421; MMGT. 20b-15; OTAL s.865].
- Pîle (Pûle) < *Far.*: Güğül kurdu [Miftah. XV.64; TarS. IV. 1851; Şamil XVI. 584; Ni'meti XVI. 172; Bürh. XVIII-XIX. 170; TarS. IV. 2710; Ni'meti XVI. 189].
- Pil-i deman < *Far.*: Yavuz fil [Ni'meti XVI. 171; TarS. III. 1882].
- Pire : Pire [K III. 497] krş. *büre~püre*.
- Pisi : Kedi [TarS. V. 3198; Terceman XV. 107] krş. *büsük~pisiK*
- Pisik : Kedi [TarS. V. 3198; Bürh. XVIII-XIX. 158] krş. *büsük~pisi*.
- Porsuk : Porsuk [K II. 306].
- Potuk : Tavşan yavrusu [YTS s.174; TarS. V. 3199; Bürh. XVIII-XIX. 240].
- Puğu ~ Puhu : Baykuş cinsinden bir kuş [Bürh. XVIII-XIX. 86; TarS. VI. 4060; Asım. XVIII-XIX. 40; Red. s.690].
- Puğur : Dişi deve [TarS. V. 3201; K I. 431] krş. *bugur~ bugra*.

Pûpe < *Far.*: İbik kuşu; Arapça 'hüdhüd' derler [TarSöz III. 1395].

Pûpüş < *Ar.*: İbik kuşu; hüdhüd de denir [Caf. XVI. 28-2; TarS. III. 1995].

Pülüç : Piliç [Mü.Şi. XIV-XV. 10; TarS. V. 82] krş. *bülüç*.

Püre : Pire [TarS. I. 741,742, II. 291, V. 3208, VIII. 291; YTS s.43,174; DKK 87-8, 89-3, 87-4, 88- 12/13,86-12, 88-3, 87-12, 88-2; Şeref. XVI. 227] krş. *büre*.

Pürtek < *Far.*: Eşkin davar [Şamil XVI. 403; TarS. II. 1026, III. 1556; Ni'meti XVI. 176].

Püşek < *Far.*: Kedi [Bürh. XVIII-XIX. 159; TarS. V. 3198].

- R -

Rağve < *Far.*: 'Yunt kuşu' denilen hayvan [Ni'meti XVI. 335; Caf. XVI. 67-2; TarS. VI. 4730].

Rağş < *Far.*: Gösterişli, güzel at [OTAL s. 874; FD 28/K4-5, 73/19 vs.].

Rasû < *Far.*: Gelincik [Şamil XVI. 441; Ni'meti XVI. 329; Bürh. XVIII-XIX. 294; TarS. IV. 1627].

Rehvâr < *Far.*: Yorga ve eşkin davar [Ni'meti XVI. 338, TarS. III. 1557, VI. 4669, 4670; Sıh. Ac. XV. 24, Caf. XVI. 68-2; Şamil XVI. 120].

Reng < *Far.*: Dağ keçisi [Miftah. XV. 88; TarS. III. 2070, VI. 4184].

Reşke : Bit [Şamil XVI. 443].

Ring < *Far.*: Dağ keçisi [Ni'meti XVI. 339] krş. *reng*.

Ruğam < *Far.*: Ankıt kuşu [Miftah. XV. 87; Caf. XVI. 146,1].

Rûle < *Far.*: Kertenkele [Ni'meti XVI. 347; TarS. IV. 2407].

Rund < *Far.*: Çeltik yerlerinde olan mezgeldek kuşu [Ni'meti XVI. 344].

- S -

Sâd-pâye < *Far.*: Ağaç kurdu [Ni'meti XVI. 450; TarS.V. 3803].

Safragun < *Far.*: Serçe cüssesinde bir kuş [Bürh. XVIII-XIX. 410; TarS. II. 1143].

Sagıl : Sığır; inek sürüsü [YTS s.177; TarS. VIII. 316].

Sagır sıçan : Köstebek [YTS s.177; Şamil XVI. 639; TarS. V. 3233].

Sagsıkan : Saksığan [YTS s.178; TarS. V. 3261,3244, VIII. 302; Terceman XV. 198] krş. *saksıgan*.

Sakallı bozaç turgay : Tarla kuşu [KDK s.31].

Sakankur < Ar.: Kum kertenkelesi [TM-Ar. 7b7, 109a8, 109b2, 110a2, 111b4 (s.508); ETEM. S.Vehbî. s.359].

Sakar koç : Haşarı, süseğen koç [KDK s.212].

Sakırçık : Sığırçık [EÇG VIII. 283b6] b*Kala sığırçık~basterK*

Sakırğa (I) : Kene [YTS s.178; TarS. V. 3256; Ni'meti XVI. 595,114; Şamil XVI. 91].

Saklâb < Far.: Su köpeği [Bürh. XVIII-XIX. 357; TarS. V. 3771].

Saksıgan : Saksığan [Mü.Şi. XIV-XV. 99; YTS s.178; TarS. V. 3261,3244-VIII. 302] ²¹¹ krş. *sagsıkan*.

Sam-ı ebrâs < Ar.: Büyük kertenkele [Terceman XV. 410; TarS. IV. 2406].

Samsun : Bir cins köpek [YTS s.179; TarS. VIII. 228].

Samur : Sansar cinsinden bir hayvan [OTDSöz. III. 113; Nedim 142/1; Bakî 487/7].

Saňsar : Samura benzeyen hayvan [K II. 904].

Sârah < Far.: At üvezi; sinek; sivrisinek [Şamil XVI. 452; TarS. VI. 4129].

Sâr-çe < Far.: Serçe [OTAL s.920] krş. *serçe*.

Sariasma : Sığırçık; incir kuşu [K II. 618; TarS. VIII. 305].

Sarıca eşekarısı : Sarı renkli eşek arısı [K II. 618].

Sarıkele : Baykuş cinsinden puğu kuşu [Bürh. XVIII-XIX. 203, 240; TarS. V. 3315].

Sarsar < Ar.: Orak kuşu [Ahter. XVI. 578; TarS. V. 3004].

Sarusandal : Arı kuşu cinsinden bir kuş [Ahter. XVI. 584; TarS. V. 3391, VIII. 234].

Saru yılan : Sarı yılan [D.Vat. 64a-11].

Sa've < Ar.: Kuyruksalan kuşu [MOL s.448; Feh.Ka. 159/6; OTAL s.922].

Sazan balığı : Sazan balığı [K I. 342].

Sebu' < Ar.: Yırtıcı hayvan [MOL s. 450; OTAL s.925].

²¹¹ Bk. DKO s.262; D.Drs. 96a-10,13; DKK 188/10,12,13; SÖKM 42b-2; K I.415.

- Sebz < *Far.*: Yağız at [Ni'meti XVI. 376].
- Seg < *Far.*: Köpek [CTSDSöz. 335; MOL s. 451; OTAL s.929].
- Segâb ~ Segâbî < *Far.*: Kunduz; su köpeği [TarSöz V. 3571; OTAL s.929].
- Seg-begce < *Far.*: Köpek yavrusu [MOL s. 451; OTAL s.929].
- Segem ~ Seğem < *Far.*: Çırgıt denilen böcek [Caf. XVI. 82-1; TarS. II. 906].
- Seg-i divane < *Far.*: Kuduz köpek [OTAL s.929].
- Seglâbi < *Far.*: Kunduz [Caf. XVI. 81-1; TarS. V. 3571].
- Seki (II) ~ Sekil : Ayağında sekisi altında beyazlık olan at [YTS s.183].
- Seksek kuşu : Bir tür kuş [K I. 317].
- Selle < *Ar.*: Koyun ve keçi sürüsü [MOL s.453; OTAL s.933].
- Semek < *Ar.*: Balık [OTAL s.935].
- Semend < *Far.*: Çevik ve güzel at; kula at [MOL s.453; OTAL s. 935; FD 81/K23, 323/G.218, 342/218].
- Semender < *Far.*: Su kestanesi [MOL s.453; DŞHM. s.195].
- Señgem < *Far.*: Cırgıt böceği [Caf. XVI. 83-1; TarS. II. 906].
- Seng-hâr < *Far.*: Bağirtlak kuşu [Bürh. XVIII-XIX. 365; Caf. XVI. 83-1].
- Senglân < *Far.*: Yunt kuşu [TarS. VI. 4730].
- Seng-püşt < *Far.*: Kaplumbağa [Sıh. Ac. XV. 10; Caf. XVI. 83,1; TarS. IV. 2248].
- Serçe < *Far.*: Serçe; küçük başlı kuş [Genc. XVII. 63; TarS. V. 3391; SÖKM 9a-5; Zatî 1179/2; İsmetî 89/4; K II. 34].
- Serek : Köpek ismi [DKO s.343; D.Drs. 130b-2; DKK 257-2].²¹²
- Sergin-gerdân < *Far.*: Domuzlan böceği [Bürh. XVIII-XIX. 351; Şamil XVI. 455; TarS. II. 1219].
- Serkeş < *Far.*: At ve camış türü hayvan [TarS. II. 820].
- Setûçe < *Far.*: Alacadoğan, kerkenez, yelergen [Ni'meti XVI. 377; Caf. XVI. 78-2; TarS. VI. 1840, VI. 4491].
- Sıçan : Fare [YTS s.185; TİKT-II. 227b/9, 255b/16, 403a/6 (s.656); KG 6a11, 8a7, 7b10 (s.829); K III. 448].
- Sıçancıl : 'Gücüğen' denilen alıcı kuş [YTS s.185; TarS. V. 3402].

²¹² Semih Tezcan, DKO s.343'te '**Egrek**' ve '**Segrek**' kişi adlarıyla Ebu'l-Gazi Bahadır Han'ın bildirdiği '**erek**' ve '**serek**' köpek adlarıyla arasında bir ilişki ihtimaline değinmiştir.

Sıçragan : Çok sıçrayan [Ahter. XVI. 628; TarS. V. 3403].

Sıfırd < Ar.: Ötleğen kuşu [Bab. XVI. 1,465; TarS. V. 3133].

Sıfırd < Ar.: Tarla kuşu; turgay [Hay. XV. 114; TarS. II. 852].

Sıgın : Yabanî geyik; dağ keçisi; sığır [TarS. VIII. 383; SN. 2556, 2883; YTS s.185; DKK 36-12, 44-6, 77-10, 116-8, 126-11, 200-3, 255-7; TarS. V. 3405. 3406; Terceman XV. 17; Şamil XVI. 504; Güvahî. XVI. 50; Ârifin XVI. 165; Kara. XVII. 146,162; Kam. XVIII-XIX. I/783,III/135; Bürh. XVIII-XIX. 534; TM-Ar. 68a8 (s.517)].

Sıgır : Sığır [KG 5b11, 7b13, 103a15, 107a 11, 131a9, 145b5 (s.829) ; TM-Ar. 26a1 (s.517); EATSKT 7b/7 = 002/067, 7b/9 = 002/068, 8a/2 = 002/070, 166a/8 = 012/043 (s.606); NHT 90a8, 140 b/14, 146 a/12 , 98 b/19 (s.545); DKK 8-11; MMGT 76a13; K III. 486].

Sıgırcık : Sığırcık [Zatî 556/3; K I. 875].

Sıgır ineği : İnek [K III. 422].

Sırcan : Yırtıcı hayvan [YTS s.187].

Sırsır < Ar.: Cırcır böceği [Hay. XV. 114].

Sırtlan : Sırtlan [KG 103a4, 103a7 (s.830); NHT 91a5, 116a/5; TarS. VIII. 318; K II. 155].

Sikre ~ Sirke : Bit yavrusu [TarS. VIII. 54].

Sîmürg < Far.: Anka kuşu; masal kuşu [FD 97/K31-2; OTAL s.954].

Sincâb < Far.: Sincap [TarS. VIII. 320; CSTDSöz. 337; OTDSöz. III. 229; Bakî 49/4; OTAL s.954; FD 467/5].

Siñek : Sinek [Mu.Ham.SKT 161b-5 = 22/73 (s.520); TM-Ar. 45b-6, 46a9, 61a13, 82b9 (s.519); K II. 505].

Siseng < Far.: Yunt kuşu [Şamil XVI. 460; TarS. 4730].

Sitag < Far.: Kısır yunt [ŞamilXVI. 458; TarS. VI. 4729-4730].

Sivrisinek : İnce ve sokan bir sinek [TİKT. II. 402b/21, 433a/19 (s.657); Mu.Ham.SKT (s.831); KG 6a13 (s.831); SN 23,79; K II. 327].

Sogulcan : Bağırsak solucanı [SÖKM 45b19; TarS. V. 3494; Yadiğâr. XIV. 95,1; Melhâme. XIV-XV. 104-2; Ni'meti XVI. 263].

Sokar sinek : Sivrisinek; iğneli sinek [TarS. VIII. 320, V. 3500; YTS s.189; Ni'meti XVI. 325].

Su bagası : Su kaplumbağası [YTS s.193; Ahter. XVI. 891; TarS. V. 3562, VIII. 328].

Su çekirgesi : Karides; teke [YTS s.194].

Sugur : Ada tavşanı [YTS s.194 ; TarS. V. 3571; Men.Av. XVI. 138].

Su inegi : Dişi manda [YTS s.195].

Su issi : Timsah [TarS. V. 3571; Cinas. XV. 80-2; Sıh.Ac. XV. 45; Ni'meti XVI. 249-1; Şamil XVI. 249. 1,655; SN 5333].

Su iti / köpeği : Kunduz [YTS s.194; TarS. V. 3571; Caf. XVI. 81-1; Bürh. XVIII-XIX. 357; Kam. XVIII-XIX. 225].

Suknur : Akdoğan [TarS. V. 3577] krş. *sungar~sungur~sunkur*.

Su koyunu : Deniz koyunu [TarS. V. 3572].

Su köpeği : Su köğegi [TarS. V. 3572].

Su kuzgunı : Su kuzgunu [K II. 492].

Suna : Göl ördeği [TarS. V. 3576; Kara. XVII. 6; Emrah. XIX. 27].

Sungar : Akdoğan [TarS. V. 3577; YTS s.194] krş. *suknur~sungur~sunkur*.

Sungur : Akdoğan [TarS. V. 3577] ²¹³ *suknur~sungar~sunkur*.

Sunkur : Akdoğan [TarS. V. 3577; IşK XIV. 172-1; Kam. XVIII-XIX. 904] *suknur~sungar~sungur*.

Su öküzi : Erkek manda [YTS s.195].

Supa : Sıpa [YTS s.194; TarS. V. 3584; Kam. XVIII-XIX. 3,878].

Surba : Kuş sürüsü [TarS. VIII. 234].

Sûred < Ar.: Gücügen kuşu [TarS. III. 1840; Bab. XVI. 1, 456].

Surnaba : Zürafa [Bab. XVI. 1,205; YTS s.195; TarS. V. 3586] krş. *urnapa~zerâfe~zurnaba~zürâfe*.

Surnapa : Zürafa [Ahter. XVI. 466; YTS s.195; TarS. V. 3586] krş. *urnapa~zerâfe~zurnaba~zürâfe*.

Sûs < Far.: Güve [MOL s. 463].

Su sığırı : Camus; manda [YTS s.195; TarS. V. 3591; Mu.Ham.SKT XV. 329; Tuh.Le. XV. 344; Şamil XVI. 638; Bürh. XVIII-XIX. 514, 549].

Su sığırı inegi : Dişi manda [Sic. B. XV. 3, 290; TarS. V. 359-2; Sic. B. 1,36].

²¹³ Bk. TarS. V. 3577: "*Suknur~Sungar~Sungur~Sunkur*"; ayrıca bk. DKK 280-12; SN 4545; Mes. III. 511,V. 717; K II. 918.

- Su sığırı öküzü : Erkek manda [TarS. V. 3592; Sic. B. XVI. 3, 220; Sic. E. XVI. 21, 65- 1].
- Sûsmâr < *Far.*: Kertenkele [MOL s.463].
- Süban < *Ar.*: Evren; yılan [Bürh. XVIII-XIX. 554; TarS. III. 1575].
- Süglün : Bağırtlak kuşu; uzun boyunlu kuş [TarS. IV 2485; Bürh. XVIII-XIX. 177,193; Kam.Os. XIX. 59; Hayalî Ms. 3/2; K I. 397].
- Süğüg ~ Süksük < *Far.*: Camış [Caf. XVI. 90-1; Genc. XVII. 65; TarS. II. 820].
- Sülek-fât < *Ar.*: Kaplumbağa [MOL s. 465].
- Sülük : Kurtçuk [K I. 26].
- Sümüklü böcek : Sümüklü böcek [T.Yah. K27/24].
- Sündük : Sincap [TarS. VIII. 320].
- Sürek (I) : Öne katılıp sürülen hayvanlar [Anter XIV. 542; TarS. V. 3629].
- Sürhâb < *Far.*: Angıt denilen ördek [MOL s.465; Şamil XVI. 620; Caf. XVI. 89-2; Sih. Ac. XV. 7-1; Ni'meti XVI. 409; Nuh.Tuh. XVII. 22 - 2].
- Sürsat koyunu : Eskiden tekâlif olarak alınan koyun [Sic. K XVI. 7,153; TarS. V. 3634].
- Sürsegen : Tosvuran hayvan; çok süsen hayvan [TarS. V. 3636, VIII. 332] krş. *süsegen~süseK~süsgeN*.
- Sürûzen < *Far.*: Süseğen tavar [Ni'meti XVI. 410; Caf. XVI. 89-2; TarS. V. 3636, 3637].
- Süsegen : Tosvuran hayvan; çok süsen hayvan [Bab. XVI. 1, 426; Ni'meti XVI. 410; Caf. XVI. 89-2; TarS. V. 3636, VIII. 332] krş. *sürsegen~süseK~süsgeN*.
- SüseK : Tosvuran hayvan [Gülşenî XVI. 28; TarS. V. 3636, VIII. 332] krş. *sürsegen~süsegen~süsgeN*.
- SüsgeN : Tosvuran hayvan [YTS s.196; Nuhbe.Ş. XVIII-XIX. 98; TarS. V. 3636, VIII. 332] krş. *sürsegen~süsegen~süseK*
- Sütûce < *Far.*: Ala doğan; gücüğen kuşu [Şamil XVI. 461; TarS. III. 1840].
- Sütûr < *Far.*: Binek hayvanı; yund gölüğü [MOL s.466; Cam.Fa. XVII. 2-27; Şamil XVI. 659; Nuh.Tuh. XVII. 73; TarS. II. 1027, III. 1741, 1940].

- Ş -

Şadı : Bir çeşit maymun [Bürh. XVIII-XIX. 364; TarS. V. 3643].

Şadmâr < Far.: Büyük yılan [Bürh. XVIII-XIX. 379 ; TarS. III. 1575].

Şahan < Far.: Şahin [YTS s.197; Kara XVII. 246; TarS. V. 3644] krş. şahbaz~şehbaz.

Şahbâz < Far.: Bir tür iri ve beyaz doğan [OTAL s.975; FD 51/KI-5, 420/296-5] krş. şahan~şehbaz.

Şahbaz at : Güzel at [KDK s.11,141,150].

Şahin < Far.: Laçın; doğan; avcı kuş [TarS. VIII. 333; H 5667; D.Drs. 68b-6,7; D.Vat. 94b-1; DKK 42-13, 56-6, 133-7, 195-11, 252-4, 272-2, 272-6, 272-7; Şamil XVI. 465; Refî 57/1; OTAL s.975].

Şakar : Işık saçan hayvan [EÇG I. 159a4 (s.80)].

Şakrak : Arı kuşu [YTS s.97; TarS. V. 3646; M.Bay. XIV. 107].

Şalvarlı : Ayakları tüylü olan güvercin [K III. 246].

Şât < Far.: Koyun [MOL s. 469; OTAL s.980].

Şayın doğan : Şahin [YTS s.197; Şamil XVI. 465; TarS. V. 3651].

Şebdîz < Far.: Yağız at [MOL s.469].

Şebek : Bir çeşit maymun [Bürh. XVIII-XIX. 364; TarS. V. 3643].

Şebgîr < Far.: Siyah çekirge [Bürh. XVIII-XIX. 386; TarS. II. 90].

Şebpere < Far.: Yarasa [MOL s. 470].

Şeb-tâb < Far.: Ateş böceği [OTAL s.982; Nevî 60/2].

Şefânin < Ar.: Dişi tavusa benzer bir kuş [Bürh. XVIII-XIX. 195; TarS. IV. 2541].

Şehbâ < Far.: Boz kara katır [Ni'meti XVI. 432; TarS. II. 820].

Şehbâz : Şahbaz; balaban [Hayr. 435/1] krş. şahan~şahbaz.

Şelel-gûş < Far.: Bir cins küçük köpek [Bürh. XVIII-XIX. 397; TarS. IV. 2797].

Şergirî < Far.: Tırtıl; uzun kurt [Bürh. XVIII-XIX. 400; TarS. V. 3803].

Şevat < Far.: Ankıt denilen su kuşu [Bürh. XVIII-XIX. 402].

Şezat < Ar.: İt sineği [TarS. III. 2129].

Şîr < Far.: Arslan [MMGT. 60b-4; MOL s.475; CSTDSöz. 341; OTAL s.980].

Şîr-i derende < Far.: Yırtıcı arslan [OTAL s.175].

Şîr-i gavran < *Far.*: Kağan arslan; bağırان, çağırان arslan [Ni'meti XVI. 441; TarS. IV. 2161].

Şîr-i jiyan < *Far.*: Kükreyen, haykıran hayvan [Nuh.Tuh. XVII. 158-1].

Şîr-i yele < *Far.*: Koşan, saldıran arslan [OTAL s.1160].

Şîrmust < *Far.*: Toklu; bir yaşında olan kuzu [Cam.Fa. XVII. 10-2; TarS. V. 3805].

Şişek : İki yaşındaki koyun [TarS. V. 3669-3670; M.Bay. XIV. 46; Yadigâr. XIV. 9-1; Mü.Ş. XIV- XV. 16; Rûşenî XV.105; Sic. K XV. 5, 277; Hazain XV. 17-1, 12 -2, 30-1; Sic. K XVI. 4. 117; Bürh. XVIII-XIX. 408; YTS s.198, SÖKM 12a-1; Mes. VI. 123,124].

Şişlik : Etlik koyun; şiş kebap yapılacak koyun [DKK 18-1, 33-10, 32-6].

Şunkar : Laçın; şahin [YTS s.199; TarS. VIII. 238; Kadı. XIV. 436; TarS. V. 3687; T. 8/17 (s.448)].

- T -

Tag eşegi : Yabanî eşek [K I. 827].

Tag keçisi : Yabanî keçi [K III. 52].

Tag kırlagıcı : Yabanî kırlangıç [K III. 511].

Tag sığırı : Yabanî (dağ) sığırı [SÖKM 43a-9].

Tag yılanı : Dağ yılanı [K III. 326].

Tağıl biti : Tahıl biti [K II. 249].

Tahta bitı / kurdı : Tahta kurusu; tahta bitı [YTS s.200; K II. 872].

Tâhtinî < *Far.*: Öğdül (yarış, koşu) atı [Ni'meti XVI. 193].

Tana : Dana; sığırın bir yaşında olanına verilen isim [Drs. 6a10; DKK 8/10; KG 62a6 (s.854) ; K I. 774].

Tańrı deveciđi : Çekirgeye benzer bir böcek [TarS. VIII. 57; YTS s.202].

Tańrı kuşu : Tavus kuşu [Bürh. XVIII-XIX. 451; TarS.V. 3736; YTS s.202].

Tarla sıçanı : Tarla faresi [K II. 4580].

Tatarcık : Tatarcık, sineğe benzeyen bir tür böcek [K II. 392].

Tavar : Koyun sürüsü; dört ayaklı çiftlik koyunu; büyükbaş hayvan [ETT.HŞ. 1770,1771, 6254; SN 293, 3298, 3408, 3514, 4149, 4142, 4445; YTS

s. 205; EATSKT 124b/6; 008/712, 121a/3; 007/179 (s.686); TİKT-I 1719/21 (s.709); KG 59b1, 98a9, 98b.5, 103b4, 105a13, 111a1, 114b-7, 116a2, 130b-1, 131b5, 132a6, 142a9, 144a15, 151a3, 163b4; K I. 148; Enb. XIV. 630; Leys.Ar. XV. 292; Güls. XV. 38; Ni'metî XVI.176; Miftah. 15.53; Tazarru. XV. 169; Cev. Es. XV. 152; Cinas. 1668-2; Bab. XVI. 1; Müntehab. XVII.90-2; Kam. XVIII-XIX. 3, 386] krş. *davar*.

Tavşan : Tavşan [K I. 149] krş. *davşan*.

Tavşancı ~ Tavşancıl : Tavşan yiyen kartal; karakuş [SN 2881, 3633; YTS s.205; KG 103a-9; DKO s.260; TarS. V. 3773, VIII. 349; Hay. XV. 97,133; K I. 515].

Tavucak : Tavukçuk [TarS. IV. 3774, VIII. 349].

Tavuk : Tavuk [NHT 67b/9 (s.565); OTDSöz. III. 425; SN 1837, 3389, 3392; SÖKM 20b4; D.Drs. 65b2,3; DKO 207; DKK 127/2-3, 255-4/7; TİKT-I 177 b/10, 177b/14, 88a/13; TM-Ar. 67a-b, 100a3 (s.530); Rahat. XVI. 43; TarS. V. 3774; K III. 88; TarS. V. 3774; Leh.Osm. 519].²¹⁴

Tavuk pilici : Tavuk pilici [K II. 77].

Tâvus < Ar.: Tavus kuşu [SÖKM 42a-15; TM-Ar. 12a-11, 33b-6; MGMT. 6a13; MOL s.496; Mu.Ham.SKT 20b-3 (s.82,566); Feh.Ka. K 196/2; FD 280/G.156-5; OTAL s.1041].

Tâvuslayın < Ar.: Tavus kuşu [SN. 1483].

Tavuşkan : Tavşan [EÇG VIII. 189b7 (s.89)].

Tay : Tay [DKK 184-2; K II. 114] krş. *day*.

Taylak : Henüz yük vurulmamış genç deve [Bürh. XVIII-XIX. 208; TarS. V. 3781].

Tayr < Ar.: Kuş [Men. Av. XVI. 170,1; TarS. II. 800,842; Ahter. XVI. 836; MOL s.496; FD 21/K2-11, 129/LM.869].

Tazı < Far. *tazî* : Tazı; zayıf bir cins av köpeği; Arap atı [DKK 44-4, 91-3, 56-5; MOL s. 496; OTAL s.1043].

²¹⁴ Ahmet Vefik Paşa, **Lehçe-i Osmanî**'de "Kadim Türk *tahaku*" diye başladıktan sonra "*taguk~ takuk*" şekillerinden yola çıkarak bugünkü "*tavuk*" sözüne ulaşmaktadır [bk. Leh.Osm. 519]; EAT.'de yazılmış kitaplarda da '*tavuk*'a Eski Türklerde olduğu gibi "*daguk~taguk*" denildiğini bilmekteydi. Ayrıca krş. SN 1837: "*tavuh* : horoz".

Tebnus < Yun. : Bednus (horoz) [TarS. V. 3782] krş. *bednus*.

Tedû < Far.: Sülün [TarS. IV. 2485; Bürh. XVIII-XIX. 177].

Tekâver < Far.: Yorga at [TarS. VI. 4669,4670; Cinas. XVI. 53-2; Cam.Fa. 17-24].

Teke (I) : Erkek keçi; teke [SÖKM 32a10; D.Drs. 112 b5-6; DKK 221/5; K II. 611].

Teke (II) : Bir tür balık; kerevit balığı [K II. 73].

Tene < Far.: Çırtıboğa denilen küçük kuş [Ni'meti XVI. 207; TarS. II. 908].

Ter < Far.: Kuyruksalan [TarS. VI. 4730; Bürh. XVIII-XIX. 177].

Terki atı : Yedek atı [YTS s.207; Ni'meti XVI. 569; TarS. V. 3794].

Tesbih böceği : Yer eşekçiği; devecik denilen çekirgeye benzer uzun ayaklı böcek [Bürh. XVIII-XIX. 239; TarS. II. 1123; K III. 347].

Teve : Deve [FSMYar. 49] krş. *deve~tive*.

Tevsen < Far.: Vahşî hayvan; sert başlı / huysuz at [OTAL s.1103; FD 57/K14.9,100/32-35] krş. *tevşen*.

Teyin : Sincap [Süh. XIV. 178; TarS. V. 3797] krş. *teyün~tiyin*.

Teyün : Sincap [Ahter. XVI. 522; Bürh. XVIII-XIX. 576; TarS. V. 3797] krş. *teyin~tiyin*.

Teyür < Far.: Dişi tavusa benzeyen bir kuş [Bürh. XVIII-XIX. 195; TarS. IV. 2541].

Tezeru < Far.: Turaç [TarS. IV. 2807; Ni'meti XVI. 198].

Tezerv < Far.: Sülün; uzun boyunlu kuş [Nedim 78/5; OTAL s.1106].

Tıklî < Far.: Altı aylık koyun; toklu [Bürh. XVIII-XIX. 374] krş. *toklı*.

Tımırr < Ar.: Sıçrayan at; "çalık" da denilir [TarS. II. 809, V. 3403].

Tırtır < Erm.: Tırtıl [YTS s.208; TarS.V.3803; Ni'meti XVI. 450; Bürh. XVIII-XIX. 400].

Tihû < Far.: Çil kuşu [CSTDSöz. 343; Nizamî K7/30; OTAL s.1109]

Tilkü : Tilki [Nedim K33/3; Hayr. 289/3; K III. 383] krş. *dilki~tülkü*.

Timsah < Ar.: Timsah [TM-Ar. 109b-3,4,5 (s.542); OTAL s.1110].

Tive : Deve [T 8/10, 10/3, 10/9 (s.449)] krş. *teve~deve*.

Tiyin : Sincap [Ni'meti XVI. 624; TarS. V. 3797] krş. *teyin~teyün*.

Togan : Doğan [SÖKM 41b11; SN 869, 875, 1119, 3323, 3403, 3409, 3631,

- 4137, 5086; DKK 196-6; 159-10/11; YTS s.208; K II. 160] krş. *dogan*.
- Togancası : Doğanların hepsi [YTS s.208].
- Togan kuş : Doğan [DKK s.179,195].
- Togdaca : Karındaki yavru; doğacak yavru [YTS s.208].
- Togdaç : Karındaki yavru; doğacak yavru [YTS s.208].
- Togrul : Tuğrul [LD. 48].
- Toklu başı torı aygır : Toklu başlı doru aygırı [KDK s.173].
- Toklu : Toklu; bir yaşındaki erkek koyun [D.Drs. 30b2/4, 43a6; DKK 48-10, 57-3, 82-6, 84-3, 227-9; TarS. V. 3824. 3815; Sic.K XV. 2,560; Sic.B. XV. 4,210; Terceman XV. 280; Bürh. XVIII-XIX. 185; Kam. XVIII-XIX. 1,374; YTS s.209; K I. 374] ²¹⁵ krş. *tıklî*.
- Tonbay : Manda; su camızı [YTS s.210; TarS. V. 1210; Ter.Kurt. XVI. 262] krş. *dombay*.
- Toñuz : Donuz [YTS s.210; SN. 3266; CSTDSöz. 344; DKK 100-3, 108-4, 144-3, 267-6, 281-5, 281-12; NHT 134a/15, 67a2 (s.579); Mu.Ham. SKT 48b8=513 (s.580); SÖKM 36b-6,7a-3; Zatî 1743/4; Ferec. XV. 399; Mü.Ş. XIV. 15.56-1] ²¹⁶ krş. *donuz*.
- Toñuz balığı : Yunus balığı [YTS s.210].
- Toñuzlan [-böceği / - kurdu] : Domuzlan böceği [Nîmeti XVI. 528; Güvahî. XVI. 89; Şamil XVI. 455; TarS. V. 3821; YTS s.210] krş. *tomuzlan* - (böceği / - kurdu).
- Tomuzlan [-böceği / - kurdu] : Domuzlan böceği [TarS. V. 3821; Bürh. XVIII-XIX. 351] krş. *toñuzlan* -böceği / - kurdu.
- Torı : Doru [DKK 37-12, 82-7, 84-4].
- Torı aygırı : Doru aygırı [DKO s.163; D.Drs. 43a6; DKK 82/6].
- Torlak (I) : Küçük bir kuş türü [YTS s. 211].
- Torum : Genç deve; deve yavrusu [DKK 145-4, 147-3, 196-12, 139-6; TarS. V. 3830; Terceman XV. 307; Sic. K XVI. 4,25,221; Nuhbe. XVIII-XIX. 139; YTS s.211].
- Toy (II) : Kazdan büyük bir yabanî kuş [TarS. V. 3833-3834; M. Bay. XIV.

²¹⁵ Krş. Ruşenî. XV. 101: "toñlu".

²¹⁶ Krş. EÇG. II.260b27, III.32a34 (s.32): "domuz~tomuz".

- 49; Cam. XV. 24; Kam. XVIII-XIX. 1-808].
- Toygar : Turgay; serçe; tarla serçesi; çayır kuşu [YTS 211; TarS. V. 3836; KaEdeb. XVIII. 434,1] ²¹⁷ krş. *turgay*.
- Toygun : Ak ve çakır doğan (avcı kuş) [TarS. V. 3836, VIII. 71; Dek. XVI. 45-1; Bürh. XVIII-XIX. 202,382; Kam.Os. XIX. 68] krş. *toykun*.
- Toykun : Ak ve çakır doğan (avcı kuş) [TarS. V. 3836, VIII. 71; Ev. XVII. 17] krş. *toygun*.
- Töpel : Alın akıtmalı at [YTS s.212].
- Tûle : Zağar denilen avcı köpek [Bürh. XVIII-XIX. 194; TarS. III. 1473, IV. 2737, V. 3844, VIII. 23-24; YTS s.212].
- Turaç : Sülün; bir çeşit keklik [TarS. II. 919,V. 3855; Ahter. XVI. 303; Kara. XVII. 68; Bürh. XVIII-XIX. 202; Kam. XVIII-XIX. 1,397; DKK 191-2; M.Bay. XIV. 148,1; Red. s.386].
- Tûreng < Far.: Kalkuyruk [Bürh. XVIII-XIX. 193; TarS. IV. 2485].
- Turfe kuş : Bir tür kuş [Nesimî 730/12].
- Turgay : Turgay; serçe; tarla serçesi; çayır kuşu [YTS s.213] krş. *toygar*.
- Turna : Turna [YTS s.213; DKK 191 2; TarS. V. 3833,3856; Cam. XV. 24; Hayr. 463/2; K III. 110].
- Turna alayı : Turna katarı [YTS s. 213].
- Turumtay : Karagöz cinsinden alıcı bir kuş [Bürh. XVIII-XIX. 366; TarS. V. 3857; YTS s.213].
- Tûsen < Far.: Serkeş, sert, harın (at); güre hayvanı, güre davar [Şamil XVI. 412; TarS. III. 1880; Nî'metî XVI. 79-2; Nuh.Tuh. XVII. 151; OTAL s.1114].
- Tûtî < Far.: Papağan; dudu kuşu [MÖGT 53a9; KEMŞ. 38b; LD. 21, 1775, 2253, 2374, 2686; SÖKM 41a-18; 'Amrî 13/7; Zatî 1477/4; FD 97/K31-1, 311/G.187-5, 346/G.240-1; OTAL s.1114].
- Tuyûr < Ar.: Kuşlar [FD 218/G.94-2, 422/298-2; OTAL s.1114].
- Tülek : Tüy değiştiren / değiştirmiş hayvan [DKO s.108; Bürh. XVIII-XIX. 479; TarS. 3868].

²¹⁷ Ayrıca bk. DKO s.68,182; DKK 108/10,11/3; D.Drs. 7b3, 56a10; K I. 634.

Tülkü : Tilki [OTDSöz. III. 497] krş. *dilki~tilkü*.

Tülü kuşun yavrusı : Tüy değiştirmiş hayvanın yavrusu [D.Drs. 19b11; DKK 35-11; DKO s.108].

Tünd < *Far.*: Camış [Genç XVII. 65; TarS. II. 820].

- U -

'Ukāb (I) < *Ar.*: Kartal, tavşancıl [CSTDSöz. 345; Hay. XV. 133; TarS. V. 3773; OTAL s.1118].

Ulag ~ Ulak : Yaban atı (yabanî at) [TarS. VIII. 23-24].

Ulakçı beygiri : Posta beygiri [TarS. VI. 3935; Cinas. XVI. 84-1].

Uşakkapan : Çocuk kapan yırtıcı bir kuş [K I. 408].

Uyaz : Üvez [K II. 700] krş. *üvez~üyez*.

Uz kuş : Kelebek [TarS. VI. 4052, VIII. 210; Terceman XV. 218; YTS s.222].

- Ü -

Ügeyik : Üveyik; güvercin gibi bir kuş; ibibik kuşu, baykuş [SN. 87,3631] ²¹⁸
krş. *ögeyik ~üveyik*

Ügi : Baykuş cinsinden olan *puhu kuşu* [TarS. VI. 4058,4059,4060 VIII. 234; Ahter. XVI. 1182; Terceman XV. 5-2; Caf. XVI. 44-1; Şamil XVI. 162,419; YTS s.223] krş. *ügü*.

Ügü : Baykuş cinsinden olan *puhu kuşu* [TarS. VI. 4058, 4059, 4060 VIII. 234; Ni'meti XVI. 189; Bürh. XVIII-XIX. 41-86; YTS s.223] krş. *ügi*.

Ümge : Dağ keçisi; yaban keçisi [TarS. 2070] ²¹⁹ krş. *ime*.

²¹⁸ Krş. DKK II.307: "*ivike~üveyke~üye*".

²¹⁹ Metinlerde "*üye*" yazılmış olan bu sözcükte önemli anlamlandırma karışıklıkları görülmektedir. M. Ergin, kelimeyi 'üye' okumuş [DKK II. 307]; dizinde de 'üveyke (üye,ivike): bir kuş; üveyik kuşu, ibibik kuşu, baykuş' olarak anlamlandırmıştır. Gökyay da 'üye' okumuş, fakat söz dizininde soru işaretiyle anlamını vermeden bırakmıştır [bk. Gökyay: Kitâb-ı Dede Korkut: s.299]. Taranan metinlerde bu kelimeye "*dağ keçisi*" anlamıyla kullanılmış olan "*ınga*" olarak rastlamaktayız. Bu sözcük Eski Türkçede *ınga* (*dağ keçisi*) olarak kullanılmıştır [bk. EUTSöz. s.85; EDPT 158; KB 5373; UM II. 75/13 (s.392)]; ayrıca Moğolca olarak 'ınga' şeklinde de görülmüştür. Scherbak, Altayca cuñma ve Tuvaca cuñma biçimleri dolayısıyla Ana Türkçe * *d'ınga* biçimini kabul eder [bk. Scherbak, A. M.; Nazvaniya Domanış i Dikikh Jivotnikh v Tyurskikh Yazıkakh, Moskva, 1961: s.118]. Clauson, ise kelimenin Ana Türkçede *d'- (>y')* öncesi ile olduğunu reddeder ve Eski Türkçe için 'amga' okuyuşunu önerir; ayrıca Anadolu ağızlarında da '*ima / ime*' biçiminde yaşadığını ileri sürmüştür; Tuvaca ve Altayca biçimleri ile bu kelimeyi birleştirmeyi de reddetmiştir [bk.

Ümmü İryat < Ar.: Akrep [Nuhbe. XVIII-XIX. 283].

Üspüs : Bit [Şamil XVI. 387].

Üşek : Vaşak, kır kedisi [TarS. VI. 4110; İşK XIV. 200-2, Hazain. XV. 24-1; Caf. XVI. 173-2,140-1; Şamil XVI. 163].

Üştür : Binecek gölük; yük hayvanı [TarS. III. 1741].

Üştür-gâv < Far.: Zürafa [Ni'meti XVI.103; TarS.VI. 4812; OTAL s.1133].

Üveyik : Üveyik; güvercin gibi bir kuş; ibibik kuşu, baykuş [Bakî 35/7] krş. *ögeyik~ügeyik*.

Üvez : Üvez [TarS. VI. 4127,4128 Caf. XVI. 491; Ahter. XVI. 873] krş. *uyaz~üyez*.

Üyez : Üvez [TarS. VI. 4127,4128; Kam. XVIII-XIX. 2,657] krş. *uyaz~üvez*.

- V -

Vahş < Ar.: Hayvan; yabanî hayvan [FD 129/LM.869, 199/1424; OTAL s. 1148].

Vârâh < Far.: Kertenkele [TarS. IV. 2407; Ni'meti XVI. 347].

Vaşak < Far.: Kır kedisi; üşek [TarS. VI. 4110, 4111; Hazain 15. 24-1; Şamil XVI. 163; Caf. XVI. 173-2].

Verka' < Ar.: Yabanî güvercin; üveyik [OTAL s.1148].

Ververe < Far.: Sincap [Ni'meti XVI. 624; TarS. V. 3797].

Vezâğ < Far.: Kertenkele [Sıh. Ac. XV. 38; Caf. XVI. 173-2; TarS. IV. 2407].

Vezel < Far.: Kertenkele [Caf. XVI. 173-2; TarS. IV. 2407].

Clauson, Sir Gerard; *Turkish and Mongolian Studies* : London : 1962 : s.235]. Bu konuda dil bilimci Bazin de çeşitli araştırmalar yapmıştır [bk Bazin; *Noms de la Chevre en Turc et en Mongol, Studia Altaica Festschrift für N. Poppe*, Wiesbaden, 1957,s.28 vd.]. Kelime Orta Türkçe metinlerinde de 'imga' şeklinde yer almaktadır [bk IML 175 (s.35); ŞS. 61]. Eski Osmanlı Türkçesi metinlerinde ise 'ime' (- geyik / - keçi / - keçisi) olarak 'dağ keçisi' anlamında yer almıştır [bk. YTS. s.115; TarS. III. 2070,2071; Muham. XV. 300; Terceman XV. 272; Hay. XV. 125; Ni'meti XVI. 339, 177]. Anadolu ağızlarındaki 'ime' biçiminin de 'imga'nın zamanla değişime uğramış bir şekli olacağını düşünmekteyiz [bk. DerS. 2534]. Türkçenin tarihî devirlerinde yazılmış kitaplardan yapmış olduğumuz taramalar sonucu kelimenin gelişimini ise şöyle özetleyebiliriz: [AT * *imaga* > Moğ. *imaga*]; AT * *imaga* > ET *imga* > OT *imga* > EAT *ümge* > Osm.Türk *ime* > Anadolu Ağızları *ime*.

- Y -

- Yaban atı : Yabanî (vahşî) at [TarS. VI. 4180; Müslim. XV. 4,126].
- Yaban eşegi : Yaban eşeği [K I. 40].
- Yaban keçisi : Dağ keçisi [TarS.VI. 4182; Şamil XVI. 443; YTS s.229].
- Yaban kedisi : Yaban kedisi [K I. 614].
- Yaban öküzü : Yaban öküzü [K I. 535].
- Yaban sığırı : Dağ öküzü [TarS. VI. 4182; Şamil XVI. 638; YTS s.229].
- Yaban tavuğu : Yaban tavuğı [K II. 54].
- Yagmurca geyiği : Dağ sığırı, bir çeşit sığır geyiği [YTS s.230; TarS. VI. 4202; Bürh. XVIII-XIX. 534].
- Yahşî at : Güzel at [D. Drs. 109a7; DKK 214/7; DKO s. 298].
- Yalva : Bildircin [TarS. VI. 4259; Ahter. XVI. 414; Cev.Es. XV. 15; Ahter. XVI. 515; Şamil XVI. 456] krş. *yelve*.
- Yâlvâne < *Far.*: Kırlangıç [OTAL s.1156].
- Yam < *Far.*: At, menzil atı; posta beygiri [YTS s.232; TarS. VI. 4260, VIII. 23-24; Süh. XIV. 281; OTAL s.1156].
- Ya'mur < *Ar.*: Oğlak [MOL s. 560 ; OTAL s.1156].
- Yapalak : Baykuş [K I. 395; TarS. VIII. 41].
- Yarak atı : İdmanlı, faydalı, kullanışlı at [TarS. VIII. 23-24].
- Yaranmış at : Pişkin ve idmanlı, faydalı at [YTS s.236; TarS. VIII. 23-24].
- Yarasa kuşu : Yarasa [K I. 604].
- Yavısı (~ Yavsu) : At sineği; bit yavrusu; böcek yavrusu; bit; kene [M.Bay. XIV. 99,106; Terceman XV. 210-1; TarS. VI. 4406, 4407, VIII. 57-189; Bürh XVIII-XIX. 628; K I. 452].
- Yavşak : Bit yavrusu [YTS s.236; TarS. VI. 4407; Nî'meti XVI. 407 ; Şamil XVI. 234; Kam. XVIII-XIX. 1-60].
- Yayın balığı : Yayın balığı [K I. 342].
- Yele < *Far.*: Otlığa salınmış hayvan sürüsü [MOL s.561; OTAL s.1160].
- Yelegergen : Kerkes kuşu [TarS. VI. 4491, VIII. 215; Nî'meti XVI. 377].
- Yeleli kurd : Yeleli kurt [K II. 624].
- Yelve : Bir tür vahşî kuş [K III. 840] krş. *yalva*.

Yeng : Sarı böcek; yavı [Bürh. XVIII-XIX. 639; TarS. VI. 4407].

Yengeç : Yengeç [SN. 26; SÖKM 39b-5; K II. 478] krş. *engeç*.

Yerâ' < Ar.: Ateş böcekleri [OTAL s.1160].

Yerâa' < Ar.: Ateş böceği [OTAL s.1160].

Yerag < Far.: Faydalı at [TarS. IV. 2256; Bürh. XVIII-XIX. 636].

Yer bagırsagı : Solucan [TarS. VI. 4534; M.Bay. XIV. 62; Caf. XVI. 131-1; Ni'meti XVI. 519; Kam. XVIII-XIX. 3,623; SÖKM 44b-15].

Yer eşekçigi : Devecik böceği; eşek kurdu [Kam. XVIII-XIX. 3,685; Bürh. XVIII-XIX. 239; TarS. II. 1122].

Yerhûm < Ar.: Erkek kartal [OTAL s.1160].

Yer sogulcanı : Yer solucanı [K III. 623].

Yılan : Yılan [YTS s.244; OTDSöz. III. 635; Hay. XV. 66; TarS. VI. 4575, VIII. 26; FSMYar. 198; LD. 886, 1301; DKK 24-9, 137-4, 168-1,175-11, 278-8; GG.Mif.Cen. 15a-12; SÖKM 7a7; EATSKT 218a/11 = 020/020, 265b/9 = 027/10, 275a/1 = 028/31 (s.755); TİKT-I 55a/11, 162b/15; TM-Ar. 66a7, 68b5, 105a6 (s.571)].

Yılana aguviren : Bir tür kertenkele [K I. 632].

Yılan balığı : Bir cins deniz veya göl balığı [K I. 939].

Yıldız böceği / kurdu : Yıldız böceği, ateş böceği [YTS s.244; TarS. VIII. 24,26; K I. 303].

Yılkı : Hayvan; hayvan sürüsü; at sürüsü [KG 34a12, 14b9 (s.917); TarS. VI. 4584; YTS s.244; EÇG VII. 113a20,VIII.198b4 (s.101)].²²⁰

Yırtıcı : Yırtıcı, vahşî hayvan [MTH. 67b/2,6,7 91a/b (s.608)].

Yige : Kötü, kızgın at [D.Drs. 6a10; DKK 8-10; DKO s. 60-61].²²¹

Yilek : Bir kuş adı [EATSKT 30b/7=002/260 (s.757)].

Yiyrice göcen : Kokarca; gelincik [AH. XVI. 636; YTS s. 248].

Yorga : Rahvan, iyi yürüyüşlü at [YTS s.250; Yüz. Ha. XIV. 74; Terceman

²²⁰ Necati Demir'e göre *yılkı* kelimesi büyük bir ihtimalle (ıl- / yıl-) fiilinden türemiştir. +kı ekiyle isimleşmiş; 'y-' ön türemesiyle asıl şeklini almıştır [bk. N.Demir : " 'Yılkı' Kelimesi Üzerine" : Türk Dili : S.:593: (Ankara, 2001), s.541].

²²¹ Semih Tezcan: DKO s.60,61: "Gökyay, Radloff sözlüğünden '*yike*', 'kötü, kızgın at' sözcüklerini göstermiştir. Radloff Sözlüğü 3.cilt s.508'de de Çağatayca olarak gösterilerek '*yibe*' (haşarı at) sözcüğü yer almaktadır. Diğer Çağatayca sözlüklerde yer almamaktadır."

XV. 295,1; TarS. VI. 4668,4669,4670; Bab. XVI. 2,397; Tuhfe. XVIII-XIX. 219; Asım. XVIII-XIX. 26; Mes. IV. 444].²²²

Yuhe < *Far.*: Delice doğan [Caf. XVI. 180,1; Şamil XVI. 256; Men.Lev. XVII. 33; TarS. II. 1067].

Yund (Yunt) : Kısarak at [YTS s.253; Mu.Ham.SKT 23b-11=3/14, 86b2=8/60; DKK 263-5, 280-10, 263-6, 263-12, 270-8; SN. 446, 2112, 3832, TarS. 4727, 4728, 4729, 4730; Güzide. XV. 127; Tuh.Le. XV. 346; FatihKa. XV. 23; Terceman XV. 211-2; Sıh.Ac. XV. 13; Şamil XVI. 458; Ahter. XVI.775;Müntehâb XVII.25-2;KaEdeb.XVIII.193-1;K I.395].

Yundkuşu : Kuyruk sallayan kuş; peygamber kuşu [YTS s.253, TarS. VI. 4730, VIII. 234; Ni'meti XVI. 354; Caf. XVI. 67-2, Şamil XVI. 499; KaEdeb. XVIII. 510-1; Bürh. XVIII-XIX. 177; K III. 855].

Yu'yu < *Ar.*: Delice doğan; karagöz; kerkenez [TarS. II. 1067].

Yügrük : Yürük; hızlı giden / koşan, çok koşan, işlek at [TarS. VI. 4743, 4744, 4745; Anter. XIV. 126; Işk XIV. 188-2; Bektaş XV. 358; Bakî XVI. 98; Solak XVII. 192-1; Saz.Levnî XVIII. 361; Nuhbe. Ş XVIII-XIX. 82; Bürh. XVIII-XIX. 164].

Yüklet : Yük hayvanı [YTS s.254; TarS. VI. 4754, VIII. 409].

Yürük at : Hızlı yürüyen, yola dayanan at [OTD Söz. III. 643] krş. *yügrük*.

Yü'yü < *Ar.*: Delice doğan [Bab. XVI. 2,61; TarS. II. 1061].

- Z -

Zâg < *Far.*: Karga [LD. 2122; T. 9/2 (s.452); Zatî 1306/1; Nesimî 393/2; FD 309/LM 2280; OTAL s.1164].

Zagan < *Far.*: Devlingeç; bir tür çaylak kuşu [Şamil XVI. 448; OTAL s.1164].

Zagar : Zağar; av köpeği [K III. 412].²²³

Zâg-beçe < *Far.*: Karga yavrusu [OTAL s.1164].

Zâg-ı siyah < *Far.*: Kara karga [OTAL s.1164].

Zagnos : Balaban; doğan cinsinden bir kuş [Ev. XVII. 10,76; TarS. IV. 2253].

²²² Ahmet Vefik Paşa, **Lehçe-i Osmanî**'de Anadolu'daki büyük piliçlere de '*yorga*' denildiğini yazmıştır [bk. *Lehçe-i Osmanî* 82; TKT. II. 414].

²²³ Etimolojisi için bk. TDES s. 465.

Zaver < Far.: Binecek at [Bürh. XVIII-XIX. 314].

Zelec < Far.: Yalva kuşu [Caf. XVI. 74-2; TarS. VI. 4259].

Zelle < Far.: Ağustos böceği [Bürh. XVIII-XIX. 314].

Zemc < Far.: Karagöz; balaban; kartal [Bürh. XVIII-XIX. 322] krş. *zümmec*.

Zenbûr < Far.: Arı [FD 119/K42-10, 328/G.204-3].

Zerâf (~ Zerâfe ~ Zerrâfe) < Ar.: Zürafa [MOL s.561; OTAL s.1180] krş.
urnaba~urnapa~urnaba~zürafe.

Zerdser < Far.: Yunt kuşu [Şamil XVI. 120; TarS.VI. 4730; Ni'metiXVI. 354].

Zig < Far.: Serçe; kız kuşu [Bürh. XVIII-XIX. 330].

Zurnapa : Zürafa [TarS. VI. 4812; Ni'meti XVI. 103; Bürh. XVIII-XIX. 68; K
II. 771] krş. *urnaba~urnapa~zerafe~zürafe*.

Zübâb < Far.: Sinek [TM-Ar. 49a-9 (s.585); TarS. II.772; Men.Av.XVI.181-2].

Zümmec < Far.: Balaban; doğan; çaylak [Hay. XV. 97; TarS. V. 3773,3134;
Bürh. XVIII-XIX. 322] krş. *zemc*.

Zünbûr < Ar.: Eşek arısı [OTAL s.1195].

Zürefâ ~ Zürâfe < Ar.: Zürâfa [Ahter. XVI. 466; TarS. V. 3586; Bab. XVI. 1,
205; OTAL s.1195] krş. *urnaba~urnapa~zerafe~urnapa*.

Zürrâk < Ar.: Çakır kuşu; baz [Men.Av. XVI. 170-1; TarS. II. 800].

4. BÖLÜM

TARİHÎ TÜRK LEHÇELERİNDEKİ KULLANIMLARINA GÖRE HAYVAN İSİMLERİNİN TOPLU DİZİNİ

- Aba (ayı) : *Kar., Kıp.*
Âbâl < *Ar.* (develer) : *Osm.*
Abbâs < *Ar.* (arslan) : *Osm.*
Abraş < *Ar.* (alaca benekli at) : *Hrzm.*
Adamcıl (insana saldıran hayvan) : *Osm.*
Ağgar (aygır) : *Uyg.*
Ağgır (aygır) : *Kök., Uyg., Kar., Hrzm.*
Ağgırak (dağ keçisi) : *Uyg., Kar.*
Ağgırlık (yıldı; hara) : *Uyg.*
Ağıg (ayı) : *Kök., Uyg., Kar.*
Ağıg merdegi (ayı yavrusu) : *Kar.*
Ağma yıldı (yük vurulmayan hayvan) : *Kar.*
Ağugun (at sürüsü) : *Uyg.*
Afuv < *Ar.* (eşeğin yavrusu) : *Osm.*
Ag (tırtıl) : *Osm.*
Ağaçkakan (ağaçkakan) : *Osm.*
Ağaçkurdı (ağaç kurdu) : *Osm.*
Agayıl (koyun sürüsü) : *Osm.*
Ag boz at (beyaz - gri at) : *EAT.*
Agca koyun (ak koyun) : *Osm.*
Ağız (V) (yağız at) : *Osm.*
Ag kurdu (ağ ören böcek, tırtıl) : *Osm.*
Aglak (keçi yavrusu) : *Kıp.*
Agu kurdu (tırtıl) : *Osm.*
Agustos kargası (ağustos kargası) : *Osm.*
Ağnâm < *Ar.* (koyunlar) : *Osm.*

- Ahderiyy < Ar. (yaban eŖeđi) : *Osm.*
- Âheste < Far. (d lek davar) : *Osm.*
- Ahmezz < Ar. (deniz ağzı hayvanı) : *Osm.*
- Âh  < Far. (ceylan; karaca) : *Osm.*
- Ah -yı hit  < Far. (Hita ülkesinin ceylanı) : *Osm.*
- Ak (beyaz / kır at) : *Uyg.*
- Ak'ak < Ar. (saksağan) : *Osm.*
- 'Ak rib < Far. (Akrepler) : *Osm.*
- Ak at (beyaz at) : *Kök., Kar.*
- Akbaba (kerkes; avcı kuŖ) : * ağ., Osm.*
- Ak balıkçi (kartal) : * ağ.*
- Ak bars (beyaz kaplan) : *Kıp.*
- Ak baŖ (beyaz akbaba) : * ağ.*
- Ak baŖ bülbül (beyaz baŖlı bülbül) : * ağ.*
- Ak baŖ ku ka  (beyaz baŖlı bülbül) : * ağ.*
- Ak baŖ sar ( sk fl  doğan) : * ağ.*
- Ak boga (beyaz boğa) : *Kıp.*
- Ak boz at (donu ak olan at) : *Kıp.*
- Ak b ri (beyaz kurt) : *Kıp.*
- Ak akır (akdoğan) : *Osm.*
- AkiŖ borgut (beyaz kartal) : * ağ.*
- AkiŖ bulbul (gözbebekleri kırmızımsı siyah olan bülbül) : * ağ.*
- AkiŖ  ıkda i (kızılca karga) : * ağ.*
- AkiŖ janwar < Man . (g m Ŗ sülün; beyazımsı kuŖ) : * ağ.*
- AkiŖ saghihan (beyaz saksağan) : * ağ.*
- AkiŖ tamgh ak janwar (beyaz renkli alıcı (avcı) kuŖ) : * ağ.*
- Ak kargha (beyaz karga) : * ağ.*
- Ak kirghul (beyaz sülün kuŖu) : * ağ.*
- Ak koyun (beyaz koyun) : *Osm.*
- Ak ku ka  (beyaz serçe) : * ağ.*
- AkkuŖ (beyaz kuŖ) : *Kıp.*

- Ak kuyruk (beyaz kuyruklu güvercin) : *Osm.*
- Akmağ (beyaz güvercin) : *Çağ.*
- 'Akreb < *Ar.* (akrep) : *Osm.*
- 'Akreba < *Ar.* (dişi akrep) : *Osm.*
- 'Akrebe < *Ar.* (dişi akrep) : *Osm.*
- 'Akruban < *Ar.* (erkek akrep) : *Osm.*
- Ak sonkur (beyaz sunkur) : *Kıp.*
- Ak sunkur (doğan türü bir kuş) : *Osm.*
- Ak tavşan (ada tavşanı) : *Osm.*
- Âkû < *Far.* (baykuş) : *Osm.*
- Al (II) (kırmızı renkli at; doru at) : *Kıp.*
- Ala (II) (alaca, benekli at) : *Kıp.*
- Ala at (benekli, kır at) : *Kar.*
- Ála balıkçı (erguvanî balıkçıl kuşu) : *Çağ.*
- Ála baş kuçkaç (bir cins bülbül) : *Çağ.*
- Ala boga (bir deniz hayvanı) : *Kıp.*
- Ála borgut (alacalı kartal) : *Çağ.*
- Ála boynak kuçkaç (guguk kuşu) : *Çağ.*
- Ála buyun murgh (sarı benekli bir kuş) : *Çağ.*
- Alaca karga (ala renkli karga; saksagan) : *Çağ., Osm.*
- Ála çukughak kuçkaç (alacalı ağaçkakan) : *Çağ.*
- Ála güz (çalıkuşu) : *Çağ.*
- Ála kanat kuçkaç (beyaz kanatlı kuş) : *Çağ.*
- Ála kargha (ala renkli karga; saksagan) : *Çağ., Osm.*
- Ala kaz (ala renkli kaz) : *EAT.*
- Ala kidiş (melez at) : *Hrzm.*
- Ála kirghul (alaca renkli sülün) : *Çağ.*
- Ála kuyruk sar (bir cins av kuşu) : *Çağ.*
- Ala luga (bir ördek türü) : *Çağ.*
- Ála mâç urdak (alacalı ördek) : *Çağ.*
- Ala ördek (beyaz ördek) : *EAT.*

- Ála par jânwar (ak kuyruk sallayan kuş) : Çağ.
- Ála par lamaj janwar (kuyruk sallayan kuşu) : Çağ.
- Ala pöke (bir ördek türü) : Çağ.
- Ála sarighinj urdak (gri ördek) : Çağ.
- Ala sığircık (Alaca sığircık) (sığircık kuşu) : Osm.
- Al at (kül renkli at) : Kıp.
- Ala yapışkan (balıkçıl kuşu) : Kıp.
- Alaca ibik (çavuşkuşu; hüthüt kuşu) : Osm.
- Alaca serçe (İspinoz kuşu) : Osm.
- Alaca tavuk (ala renkli tavuk) : Osm.
- Alaça (ala renkli at) : Kıp.
- Álaça kuçkaç (bir cins kiraz kuşu) : Çağ.
- Alakuş (tavus kuşu) : Kıp., Osm.
- Álaman ghuralay (örümcek kuşu) : Çağ.
- Alangır (büyük fare; tarla faresi) : Kar., Çağ.
- Alaşa at (huysuz at) : Kök., Uyg., Kar., Osm.
- Alatognak (peçenek kuşu) : Kök., Uyg., Kar.
- Alavan (timsah) : Kar.
- Albag (doğan) : Çağ.
- Alıcı kuş (avcı kuş) : Osm.
- Alma baş (bir ördek türü) : Çağ.
- Al ok (yelesi, kuyruğu kızıl olan at) : Kıp.
- Alpak (doğan) : Çağ.
- Amaç (çift öküzü) : Kar.
- Añ (av hayvanı) : Uyg., Kar.
- Anâdil < Ar. (bülbüller) : Osm.
- 'Anakib < Ar. (örümcekler) : Osm.
- Añar (ankıt kuşu) : Kıp.
- 'Andelib < Ar. (bülbül) : Osm.
- Añdık (sırtlan) : Osm.
- Anır (I) (pelikan) : Kıp.
- Añırgan (kükreyen hayvan) : Osm.

- Añıt (su kuşu) : *Kar., Kıp.*
- Añız (II) (yağız at) : *Osm.*
- Anka (simurg) : *Osm.*
- 'Ankebût < *Ar.* (örümcek) : *Osm.*
- Ankıt (bir çeşit su kuşu) : *Osm.*
- Ankut (bir tür kırmızı kuş) : *Kıp.*
- Ankût < *Ar.* (örümcek) : *Osm.*
- Aplak (horoz) : *Hzm.*
- Aplan (sıçan cinsi bir hayvan) : *Kar.*
- Arab tavşanı (tarla faresi) : *Osm.*
- Arak böceği (cırcır böceği) : *Osm.*
- Arayıcı it (av köpeği) : *Osm.*
- Arba (dört yaşındaki tay) : *Kıp.*
- Ar böri (sırtlan) : *Uyg., Kar.*
- Argan < *Ar.* (ehlî / evcil köpek) : *Kıp.*
- Argımak (safkan Arap atı) : *Kıp., Çağ.*
- Argun (sıçan cinsi bir hayvan) : *Kar.*
- Arı (bal arısı) : *Uyg., Kar., Hzm., Çağ.*
- Arı begi (bal arısı) : *Osm.*
- Arı kuşu (arı kuşu; orak kuşu) : *Osm.*
- Arju < *Soğd.* (çakal; sırtlan) : *Uyg., Kar., Kıp.*
- Arkar (dağ keçisi) : *Kök., Kar.*
- Arkun (küheylan) : *Kar., Kıp.*
- Ars (I) (gelincik) : *Osm.*
- Arsalan (aslan) : *Kıp.*
- Arsalık (çift cinsiyetli hayvan) : *Kar.*
- Arslan (arslan) : *Uyg., Kar., Kıp., Çağ., Osm.*
- Arşu < *Soğd.* (çakal) : *Uyg., Kar.*
- Aru (II) (arı) : *Kıp., Osm.*
- Aruk toklu (zayıf, semirmemiş kuzu) : *EAT.*
- Arvana < *Far.* (dişi deve) : *Kıp., EAT., Osm.*
- Arzu < *Soğd.* (çakal) : *Uyg., Kar.*

- As < *Far.* (gelincik) : *Kar., Kıp., Çağ.*
- Asale < *Ar.* (yılan) : *Osm.*
- A'sam < *Ar.* (bir kolu ak olan at) : *Kıp.*
- Asele < *Ar.* (yılan) : *Osm.*
- Aslan (arslan) : *Uyg., Kıp., Çağ., EAT., Osm.*
- Asrı (kaplan) : *Kök., Uyg., Kar.*
- Astlan (arslan) : *Kıp.*
- Aşkar (doru at) : *Kıp.*
- At : *Kök., Uyg., Kar., Hrzm., Çağ., Osm.*
- At adgır (aygır at) : *Kar.*
- Atan (yük devesi; enenmiş deve) : *Kar., Kıp.*
- Ata tavşanı (yırtıcı bir hayvan) : *Osm.*
- At çakırı (çakır gözlü at) : *Kar.*
- Ateş böceği (ateş böceği) : *Osm.*
- Atgan (yük devesi) : *Kıp.*
- Atın (iğdiş edilmiş deve) : *Kıp.*
- Atlu karınca (bir tür karınca) : *Osm.*
- Atmaca (atmaca; av kuşu) : *Kıp., EAT., Osm.*
- Atmaça toğan (atmaca) : *Kıp.*
- Attur (doru at) : *Kıp.*
- Av (I) (balıkçıl) : *Kıp.*
- Av iti (av köpeği) : *Kıp.*
- Avla kuşu (av kuşu) : *Kıp.*
- Avlak (III) (oğlak) : *Kıp.*
- Avrana < *Far.* (dişi deve) : *Kıp., EAT., Osm.*
- Áwazlik janwar (öten bir kuş cinsi) : *Çağ.*
- Awçı it (av köpeği) : *Kar.*
- Áyaghsiz (baykuş) : *Çağ.*
- Aya yersgü (yarasa) : *Kar.*
- Ayaz kuş (bir tür kuş) : *Kıp.*
- Aygır (aygır) : *Kar., EAT., Osm.*

- Aygır at (aygır atı) : *Osm.*
- Ayığ (ayı) : *Kar., Kıp.*
- Áyis kirma kuçkaç (baştankara kuşu) : *Çağ.*
- Ayrak (dağ keçisi) : *Kıp.*
- Ayrık (II) [- koçı ~ - koyunu] (yabanî sığır veya geyik) : *Osm.*
- Ayrılık kargası (burnu ve ayakları kızıl karga) : *Osm.*
- Ayu (ayı) : *Kıp., Osm.*
- Ayu incegi (ayı yavrusu) : *Osm.*
- Ayuk (leylek) : *Osm.*
- Ayvug (geyik) : *Kıp.*
- Ayvuk (geyik) : *Kıp.*
- Az (I) (sarı renkli bir at) : *Uyg.*
- Az (II) (gelincik) : *Kar.*
- Azçak (ferman götüren kuş) : *Çağ.*
- Azel < *Ar.* (yaban keçisi) : *Kıp.*
- Azıglık at (azı dişi çıkmış olan at) : *Kar.*
- Azma (aşamayan koç) : *Kar.*
- Azman (lğdiş at) : *Uyg.*
- Azu issi (yırtıcı hayvan) : *Osm.*
- Azvay (Azulı) kurd enügi (yırtıcı kurt yavrusu) : *EAT.*
- Babaköş (bir tür yılan) : *Osm.*
- Baçin (maymun) : *Kıp.*
- Badanah (yelve kuşu) : *Kıp.*
- Bâdester < *Ar.* (kunduz) : *Osm.*
- Bâdpâ < *Far.* (yüğrük at) : *Osm.*
- Baga (kaplumbağa) : *Kıp., Osm.*
- Bagçal (bir ördek türü) : *Çağ.*
- Baghirtak (bağırtlak kuşu) : *Çağ.*
- Bagırlak (bağırtlak kuşu) : *Kar.*
- Bagırtlak (kılkuyrak) : *Çağ., Osm.*
- Ba'ir < *Ar.* (deve) : *Hzm.*
- Bagl < *Ar.* (katır) : *Osm.*

- Bagrı kara (bağirtlak kuşu) : Çağ., Osm.
- Bahardaki kuçkaç (ilkbahar kuşu) : Çağ.
- Bahri < Ar. (ördek) : Çağ., Osm.
- Bahriyye < Ar. (deniz kaplumbağası) : Osm.
- Baka (kurbağa) : Kar., Hrzm., Kıp.
- Bakam janwar (tarla kuşu) : Çağ.
- Bakar (Bakara) < Ar. (sığır) : Osm.
- Bakla kırı (siyah ve beyaz renkte olan kırıat) : Osm.
- Baklan kaz (angıt kuşu) : Osm.
- Baklan kozı (yeni doğmuş kuzu) : Hrzm.
- Baklan kuzı (taze, semiz kuzu) : Kar.
- Bala (II) (kuş ve hayvan yavrusu) : Kar., Kıp., Osm.
- Balaban (çakırdoğan) : Kıp., Çağ., Osm.
- Balaçuk (civciv veya piliç) : Kıp.
- Balak (manda yavrusu) : Osm.
- Bal arısı (bal arısı) : Hrzm.
- Bal arusu (bal arısı) : Osm.
- Bala sayragkuç kuçkaç (sarı ve beneksiz kuş) : Çağ.
- Baldır kuzu (ilk doğan kuzu) : Kar.
- Baldir kirghul (bir cins sülün) : Çağ.
- Balık (balık) : Uyg., Kar., Hrzm., Kıp., EAT., Osm.
- Balıkçıl (balıkçıl kuşu) : EAT.
- Balıkçın (balıkçıl kuşu) : Kar., Osm.
- Balıkçır (balıkçıl kuşu) : EAT.
- Balikçi (balıkçıl kuşu) : Çağ.
- Balikçi kuş (balıkçıl kuşu) : Çağ.
- Balikçıl (balıkçıl kuşu) : Çağ.
- Balikçin (balıkçıl kuşu) : Çağ.
- Balikçi urdak (balık avlayan ördek) : Çağ.
- Balikgha amrak urdak (dalgıç ördek) : Çağ.
- Baligköz urdak (ak gözlü ördek) : Çağ.
- Balvâne < Far. (dağ kırlangıcı; darı kuşu) : Osm.

- Bamıl kurdı (ağ ören böcek; tırtıl) : *Osm.*
- Banbul kurdı (ağ ören böcek; tırtıl) : *Osm.*
- Barak < *Far.* (çok tüylü köpek) : *Kar., Kıp., EAT.*
- Bâre < *Far.* (hayvan sürüsü) : *Osm.*
- Bâregî < *Far.* (binit; binilen hayvan) : *Osm.*
- Bars (pars; vahşî hayvan) : *Kök., Uyg., Kar., Hrzm., Kıp.*
- Bars boga (pars boğa) : *Kıp.*
- Bars toğan (pars doğan) : *Kıp.*
- Basan (köpeklere verilen ad) : *Kıp.*
- Basterk < *Far.* (sığırcık kuşu) : *Osm.*
- Başak < *Ar.* (bir tür küçük atmaca) : *Osm.*
- Bâşe < *Ar.* (atmaca) : *Osm.*
- Başga boz at (alnında aklık olan at) : *Kök.*
- Başgan (büyük bir balık) : *Kar.*
- Başgıl yilkı (başı ak, dört ayaklı hayvan) : *Kar.*
- Başı elde at (yumuşak huylu at) : *Osm.*
- Başıl koy (tepesinde beyazı bulunan koyun) : *Kar.*
- Başlag yilkı (bırakılmış hayvan) : *Kar.*
- Batuk (karabatak kuşu) : *Kıp.*
- Baybayuk (kelebek) : *Kar.*
- Bayboyuk (yeşil kuş) : *Uyg.*
- Bayguş (baykuş) : *Kıp., Çağ.*
- Bay kızı (kuğu kuşu) : *Hrzm.*
- Baykuş (baykuş) : *Kıp., Çağ., Osm.*
- Baytal (kısarak) : *Çağ.*
- Bâz < *Far.* (çakır kuşu; doğan) : *Osm.*
- Bâzbân < *Far.* (doğancı kuşu) : *Osm.*
- Bâzdâr < *Far.* (doğancı kuşu; avcı kuş; kuşçubaşı) : *Osm.*
- Bâzek < *Far.* (küçük doğan kuşu) : *Osm.*
- Bazgî < *Far.* (delice doğan) : *Osm.*
- Be (süt emen kısarak) : *Kıp.*
- Bebga < *Ar.* (dudu; papağan) : *Osm.*

Bebr < Ar. (kaplan türünden, üzeri çizgili yırtıcı hayvan) : *Osm.*

Beç tavuğu (Beç'ten getirilen bir tavuk) : *Osm.*

Beçe < Far. (II) (hayvan yavrusu) : *Osm.*

Beçel (iğdiş edilmiş at veya diğer hayvanlar) : *Kar.*

Bêçin (maymun) : *Hzm.*

Beçkem (bir tür kurt adı) : *Kıp.*

Bedene (I) < Ar. (bildirgin) : *Kıp.*

Bedene (II) < Ar. (kurbanlık deve) : *Osm.*

Bedenos < Yun. (horoz; yaban tavuğu) : *Osm.*

Bederlik borgut (benekli kartal; alacalı kartal) : *Çağ.*

Bederlik kuçkaç (balık puluna benzer renkte olan kuş) : *Çağ.*

Bedinus < Yun. (horoz; yaban tavuğu) : *Osm.*

Bedno(u)s < Yun. (horoz; yaban tavuğu) : *Osm.*

Bedrâm < Far. (huysuz, sert başlı at) : *Osm.*

Bedreg < Far. (huysuz, kötü hayvan) : *Osm.*

Bed-süvâr < Far. (hızlı at) : *Osm.*

Beftere < Ar. (av için alıştırılan kuş) : *Osm.*

Beg (II) (av için kullanılan kuş) : *Osm.*

Begās < Ar. (kartal; karga; delice doğan) : *Osm.*

Beğnek < Far. (kesik kuyruklu, güdük hayvan) : *Osm.*

Behdel < Ar. (sırtlan yavrusu) : *Osm.*

Belâbil < Ar. (bülbüller) : *Osm.*

Belâk < Ar. (ayakları alacalı olan at) : *Osm.*

Beldircin (bildirgin) : *Kıp.*

Berat (ak biti) : *Osm.*

Berbâr < Ar. (çağırın arslan) : *Osm.*

Berbat < Ar. (kaz) : *Kıp.*

Bere < Far. (kuzu) : *Osm.*

Berid tayr < Ar. (haber kuşu) : *Osm.*

Beserek < Far. (erkek, yavru deve) : *Osm.*

Besirek < Far. (erkek, yavru deve) : *Osm.*

Besrek < Far. (kızgın deve) : *Kıp.*

- Beşen (buzağı) : Çağ.
- Bev (örümcek) : Kıp.
- Bey (I) (kısarak) : Kıp.
- Bey (II) (örümcek) : Kıp.
- Beyen (sincap) : Kıp.
- Bıku (av kuşu) : Çağ.
- Bıldırcın (bıldırcın) : EAT., Osm.
- Bıldırçın (bıldırcın) : Kıp.
- Bıldurcın (bıldırcın) : Kıp.
- Bıldurçın (bıldırcın) : Kıp.
- Bızavu (dana; geyik) : Kıp.
- Bi (I) (kısarak) : Kök., Kar.
- Bi (II) < Oğ. (böy / böcek) : Kar.
- Biçik < Far. (serçe) : Osm.
- Biçin (maymun) : Kök., Uyg., Kar., Kıp.
- Biçin arslan (maymun arslanı) : Uyg.
- Bidester < Far. (kunduz) : Osm.
- Bidevî at < Ar. (Arap atı, küheylan) : EAT.
- Bidnos < Yun. (horoz; yaban tavuğu) : Osm.
- Bidnus < Yun. (horoz; yaban tavuğu) : Osm.
- Bilçik (kurt yavrusu) : Kıp.
- Bildirçin (bıldırcın) : Kıp.
- Biliç (piliç) : Kıp.
- Bilüç (piliç) : EAT.
- Binid (binek; binilecek hayvan) : EAT., Osm.
- Binit (binek; binilecek hayvan) : EAT., Osm.
- Binüt (binek; binilecek hayvan) : EAT., Osm.
- Biserek < Far. (erkek, yavru deve) : Osm.
- Bismil < Far. (kesilmiş, boğazlanmış hayvan) : Osm.
- Bisrek < Far. (kızgın erkek deve) : Kıp.
- Biş-mûş < Far. (bıldırcın otuyla beslenen fare) : Osm.
- Biş yollok (beş çizgili kuş) : Çağ.

- Bit (bit; böcek biti; kurt) : *Kıp., Osm.*
- Biûza < *Ar.* (sivrisinek) : *Osm.*
- Biyah < *Ar.* (hamsin) : *Osm.*
- Biz tumşuk (gagalı kuş) : *Çağ.*
- Bocu (ayakları kısa, küçük köpek) : *Osm.*
- Boda (deve yavrusu) : *Hzm.*
- Bod (toy kuşu) : *Kar.*
- Boga (I) (kaplumbağa; kurbağa) : *Kıp.*
- Boga (II) (boğa; damızlık erkek sığır; öküz) : *Kıp., EAT., Osm.*
- Bogra (deve aygırı) : *Kar., Hzm., Kıp.*
- Bogrıl koy (boynu beyaz koyun) : *Kar.*
- Bok böceği (bok böceği) : *Osm.*
- Boka (boğa, damızlık erkek sığır) : *Kar.*
- Bokluca bülbül (diken serçesi) : *Osm.*
- Borcin < *Moğ.* (dişi yaban ördeği) : *Çağ., Osm.*
- Borçin < *Moğ.* (dişi yaban ördeği) : *Çağ.*
- Borgatoy (toy kuşu) : *Kıp.*
- Borkut (kaya kartalı; bir tür büyük av kuşu) : *Çağ.*
- Borsmuk (porsuk; dağ gelinciği) : *Çağ.*
- Borsuk (porsuk; dağ gelinciği) : *Kıp., Osm.*
- Bortlak (deve yavrusu) : *Osm.*
- Borü (bōri; kurt) : *Kıp.*
- Bosılığ (kurbanlık) : *Uyg.*
- Boş at (sahipsiz, salıverilmiş at) : *Kar.*
- Boş koy (sahipsiz koyun) : *Kök.*
- Boş yılki (başı boş hayvan sürüsü) : *Kar.*
- Bota (bota; deve yavrusu) : *Hzm., Kıp.*
- Botlacı (gebe deve; yavrulayacak olan hayvan) : *EAT., Osm.*
- Boto (deve yavrusu) : *Kök.*
- Botu (deve yavrusu) : *Kar.*
- Botuk (deve yavrusu) : *Kar.*

- Boy (I) (akrep; çıyan; örümcek; timsah) : *Kıp.*
- Boymul (I) (at boynunda beyazlık olan at) : *Kar.*
- Boymul (II) (yırtıcı bir kuş; delice doğan) : *Osm.*
- Boynak (köpek ismi; yılan zehir veren keler) : *Kar., Çağ.*
- Boynuzlu böce (sümüklü böcek) : *Osm.*
- Boynuzlu yılan (boynuzlu yılan) : *Osm.*
- Boyunburan (bir tür kuş) : *Osm.*
- Boz at (kırat) : *Kök., Kar., Kıp.*
- Boz koy (boz renkli koyun) : *Kar.*
- Boz kuş (bozdoğan) : *Kar.*
- Boz yılan (gri renkli yılan) : *Osm.*
- Bozagu (buzağı; dana) : *Uyg.*
- Bozguş (gri renkli kuş) : *Kıp.*
- Bozumca (bir tür kertenkele) : *Osm.*
- Bozyöri (bir tür bülbül) : *Osm.*
- Bö (zehirli örümcek; akrep) : *Osm.*
- Böce (böcek) : *Osm.*
- Böcek (böcek) : *Çağ.*
- Böcük (böcek) : *Osm.*
- Bögrül (böğrü ak olan hayvan) : *Kar.*
- Böğürtlen kuş (bokluca bülbül) : *Osm.*
- Böke (büyük yılan) : *Çağ.*
- Böri (vahşî kurt) : *Kar., Hzrm., Kıp.*
- Börü (vahşî kurt) : *Kar., Kıp., Osm.*
- Böşek biti (böcek biti) : *Kıp.*
- Böy (I) (akrep) : *Kıp., Osm.*
- Böy (II) (örümcek) : *Kıp., Osm.*
- Böy (III) (böcek) : *Kar., Osm.*
- Böyi (akrep) : *Kıp.*
- Böyürçin (bildircin) : *Kıp.*
- Budana (bildircin) : *Çağ.*
- Budina (bildircin) : *Çağ.*

Budursın (bildirincin) : *Uyg., Kar.*

Buga (boğa) : *Uyg., Kıp.*

Bugra (buğra; erkek deve) : *Kök., Kar., Kıp., Çağ., EAT., Osm.*

Bugu (erkek geyik; kızıl geyik) : *Kök., Uyg., Kar., Çağ.*

Bugur (II) (erkek deve; hörgüçlü deve) : *EAT., Osm.*

Bûh < *Far.* (üği dedilen kuş) : *Osm.*

Bûhti < *Far.* (erkek deve) : *Osm.*

Buka (boğa; öküz) : *Kök., Kar., Çağ.*

Bûkalemûn < *Far.* (ortama göre renk değiştiren hayvan) : *Kıp., Osm.*

Bulak (at) (boynu kısa, sırtı geniş, haşarı at) : *Kar., Kıp.*

Bulan (büyük bir yaban hayvanı; yaban eşeği) : *Kar., Kıp.*

Buldurcın (bildirincin) : *Hzm., Kıp.*

Bulnak (yaban eşeği) : *Kıp.*

Bulutçi janwar (bir cins tarla kuşu) : *Çağ.*

Bûm < *Ar.~ Far.* (baykuş) : *Osm.*

Bûme < *Ar.~ Far.* (baykuş) : *Osm.*

Bûm-i mûsibet < *Ar.* (belâ baykuşu) : *Osm.*

Bunbur (domuzlan böceği; bok böceği) : *Osm.*

Bunut (binit; binilen hayvan) : *Kıp.*

Burâk < *Ar.* (miraç bineği) : *Hzm., Osm.*

Burançi (dişi orman tavuğu; yeşil ayaklı su tavuğu) : *Çağ.*

Burc < *Ar.* (II) (deve yavrusu) : *Osm.*

Burma (II) (iğdiş edilmiş hayvan) : *Osm.*

Burma buyun kuçkaç (yılan başlı kuş) : *Çağ.*

Burhâ < *Ar.* (bir tür dişi deve) : *Osm.*

Burslan (arslan) : *Uyg.*

Bûtimar < *Far.* (balıkçıl) : *Osm.*

Butu (deve yavrusu) : *Kar.*

Buy (II) (akrep; çıyan; örümcek; timsah) : *Kıp.*

Buymul (boynunda beyazlık olan hayvan; doğan türünden yırtıcı bir kuş; delice doğan) : *Uyg., Çağ., Osm.*

- Buyurçık (yelve kuşu) : *Kıp.*
- Buzagı (buzağı; inek yavrusu) : *Kıp., EAT., Osm.*
- Buzagılık inek (doğuracak inek) : *Osm.*
- Buzagu (buzağı; dana) : *Uyg., Kar., Kıp., Çağ.*
- Buzagu dişi ('dana burnu' denilen böcek) : *Osm.*
- Buzagu tılı (sıçan gibi büyük hayvan) : *Kar.*
- Buzak (buzağı) : *Kıp.*
- Buzaku (buzağı) : *Kıp.*
- Buzav (buzağı) : *Kıp.*
- Bûzîne < *Far.* (maymun) : *Osm.*
- Buz kirghuy (atmaca; dişi atmaca) : *Çağ.*
- Bûznine < *Far.* (maymun) : *Osm.*
- Buzov (buzağı) : *Kıp.*
- Büdbüdek < *Far.* (hüthüt kuşu; ibik kuşu) : *Osm.*
- Bügelek (büvelek; yeşil eşek sineği) : *Osm.*
- Büke (ejderha; büyük yılan) : *Kar.*
- Büktel at (binek atı) : *Kar.*
- Bül at (ayaklarında ve alnında aklık bulunan sekili at) : *Kar.*
- Bülbül < *Ar.* (bülbül) : *Hrzm., Kıp., Çağ., EAT., Osm.*
- Bülçek (kurt yavrusu) : *Kıp.*
- Bülüç (piliç) : *EAT., Osm.*
- Bülüç (piliç) : *EAT., Osm.*
- Bürçe (pire) : *Kıp.*
- Büre (pire) : *Kıp., Osm.*
- Bürge (pire) : *Kar., Kıp.*
- Bürge pulı (pire yavrusu) : *EAT.*
- Büri bars (kurt pars) : *Kıp.*
- Bürke < *Ar.* (martı kuşu) : *Osm.*
- Bürküt (kaya kartalı; bir tür büyük av kuşu) : *Çağ.*
- Büsük (kedi) : *Osm.*
- Büt (bit) : *Osm.*
- Büyü < *Far.* (güve kurdu) : *Osm.*

- Büz-i küçî < *Far.* (dağ keçisi) : *Osm.*
- Büzzâka < *Ar.* (kabuksuz, sümüklü böcek) : *Osm.*
- Cağne < *Far.* (sarıkebe) : *Osm.*
- Cahş < *Ar.* (vahşî eşek yavrusu veya kısarak) : *Osm.*
- Câmiḥ < *Ar.* (sert başlı hayvan) : *Osm.*
- Câmus < *Ar.* (su sığırı) : *Osm.*
- Câmûs öküzi (erkek manda) : *Osm.*
- Canavar < *Far.* (vahşî hayvan) : *Hrzm., Kıp., EAT., Osm.*
- Cardın (iri sıçan) : *Osm.*
- Ceban (sinek; sivrisinek) : *Osm.*
- Cefâle < *Ar.* (kuş sürüsü) : *Osm.*
- Cemel < *Ar.* (erkek deve) : *Çağ., Osm.*
- Cendel (kuş leşi) : *Çağ.*
- Ceran < *Moğ.* (ceylân; ahû) : *Osm.*
- Ceren < *Moğ.* (ceylân; ahû) : *Osm.*
- Cerv < *Ar.* (hayvan yavrusu) : *Osm.*
- Cervâsek < *Far.* (ağustos böceği) : *Osm.*
- Cetük < *Skr.* (kedi) : *Hrzm., Osm.*
- Cevzir < *Ar.* (sığın yavrusu) : *Osm.*
- Ceyran < *Moğ.* (ceylân; ahû) : *Çağ., Osm.*
- Ceza' < *Ar.* (altı aylık veya iki yaşına girmiş koyun) : *Osm.*
- Ceze'a < *Ar.* (dört yaşını tamamlamış deve yavrusu) : *Osm.*
- Cılan (yılan) : *Kıp.*
- Cıllan (yılan) : *Kıp.*
- Cinkay (iskete kuşu) : *Osm.*
- Cırcır böceği (orak kuşu / böceği) : *Osm.*
- Cırgıt (orak kuşu / böceği) : *Osm.*
- Cırlak (cırlayık; turgay kuşu) : *Kıp.*
- Cırlayık (ağustos böceği) : *Osm.*
- Cırlık (cırcır böceği) : *Çağ.*
- Cırtlayık (ağustos böceği) : *Osm.*
- Cibcuk (serçe) : *Hrzm.*

- Cibin (sinek; sivrisinek) : *Hzm., Osm.*
- Cimāh < *Ar.* (sert başlı at) : *Osm.*
- Cimal < *Ar.* (develer) : *Kıp., Osm.*
- Cocka (domuz yavrusu) : *Kıp., Çağ.*
- Cöce (civciv) : *Hzm.*
- Cöcö (civciv) : *Hzm.*
- Cuğd < *Far.* (baykuş) : *Osm.*
- Cummāze < *Ar.* (dişi deve) : *Hzm.*
- Cura (cılız, çelimsiz yavru) : *Osm.*
- Cure laçin (beyaz bir doğan) : *Çağ.*
- Cücük (civciv; kuş yavrusu) : *Osm.*
- Cüje (civciv) : *Osm.*
- Cüng (yük vurulmamış genç deve) : *Osm.*
- Cüreb < *Far.* (turaç) : *Osm.*
- Cüsāl < *Ar.* (tarla kuşu) : *Osm.*
- Cüzd < *Far.* (ötleğen veya cırtlalık kuşu) : *Osm.*
- Çabalak (şaha kalkan, daima sıçrayan at) : *Osm.*
- Çağan (çıyan; akrep) : *Uyg., Kar., Hzm.*
- Çaflı (şahin) : *Kar.*
- Çagal (çakal) : *Kıp.*
- Çagan (doğan; baykuş) : *Hzm., Kıp.*
- Çagırgan (kükreyen hayvan) : *Osm.*
- Çagrı (doğan) : *Uyg., Kar.*
- Çagşırılı gügercin (paçalı güvercin) : *Osm.*
- Çağz < *Far.* (kurbağa) : *Osm.*
- Çakal (I) (köpek) : *Çağ., EAT.*
- Çakal (at) (II) (alnı veya ayakları beyaz olan at) : *Osm.*
- Çakır (II) (çakır; av kuşu) : *Kıp., Çağ., Osm.*
- Çakır borgut (çakır gözlü, iki yaşındaki kartal) : *Çağ.*
- Çakırdogan (bir tür av kuşu) : *Osm.*
- Çakır ghaz (çakır gözlü kaz) : *Çağ.*

- Çakır kanat (bir ördek türü) : Çağ.
- Çakır kuş (doğan) : Çağ.
- Çakşırılı gügercin (paçalı güvercin) : Osm.
- Çakşurlı gügercin (paçalı güvercin) : Osm.
- Çal < Far. (alacalı su kuşu) : Osm.
- Çal kara kuş (alacalı kartal) : EAT.
- Çal koy (alacalı koyun) : Kar.
- Çalar (örümcek ağına düşen sinek) : Çağ.
- Çalı bülbülü (diken serçesi) : Osm.
- Çalig (at) (çok sıçrayan at; haşarı hayvan) : Osm.
- Çalık (at) (çok sıçrayan at; haşarı hayvan) : Osm.
- Çalı kuşu (diken serçesi) : Osm.
- Çaluk (III) (at) (çok sıçrayan at; haşarı hayvan) : Kıp., Osm.
- Çalur (bir tür av kuşu) : Çağ.
- Çamış < Ar. (haşarı ve huysuz hayvan) : Osm.
- Çamuş < Ar. (haşarı ve huysuz hayvan) : Osm.
- Çañal (avcı bir kuş) : Osm.
- Çangarga (serçe) : Kar.
- Çapak (ufak bir balık) : Kar.
- Çapar karrak urdak (benekli ördek) : Çağ.
- Çapar murgh (çapar kuşu) : Çağ.
- Çapar sungkar (benekli bir doğan) : Çağ.
- Çapçuk (serçe) : Kıp.
- Çapgın at (hızlı koşan at) : Osm.
- Çapkın at (hızlı koşan at) : Osm.
- Çaplaşadkak kuçkaç (bir tür muhabbet kuşu) : Çağ.
- Çapur (bir tür dağ öküzü) : Osm.
- Çarça < Tatar. (bir tür kuş) : Kıp.
- Çarg < Far. (çakırdoğan) : Osm.
- Çarkhçi kuçkaç (çil ardıcı, sazlık ötleğeni) : Çağ.
- Çarlak (II) (kartal) : Kıp.
- Çârpa < Far. (tavar) : Osm.

- Çatal at (binilen atın yedeği) : *Osm.*
- Çavuş kuşu (ibikli kuş) : *Osm.*
- Çayan (çıyan; akrep) : *Hzm., Kıp.*
- Çayır kuşu (turgay, serçe) : *Osm.*
- Çaylak (çaylak kuşu) : *Kıp., Çağ., Osm.*
- Çebiş (bir yaşındaki erkek keçi) : *Osm.*
- Çedük (kedi) : *EAT.*
- Çedüki baghirtak (bağirtlak kuşu) : *Çağ.*
- Çehende < *Far.* (çalık at; ürkek at) : *Osm.*
- Çekertige (çekirge) : *Kıp.*
- Çekik (alacalı bir kuş; tarla kuşu) : *Kar., Osm.*
- Çekirge (çekirge) : *Kıp.*
- Çekirge kuşu (sığircık) : *Osm.*
- Çekük (tarla kuşu) : *Kıp., Osm.*
- Çekün (ada tavşanı yavrusu; göcen) : *Kar.*
- Çekürge (çekirge) : *Kar., Kıp., EAT., Osm.*
- Çekürtge (çekirge) : *Kıp.*
- Çemen (ağır hareket eden hayvan) : *Çağ.*
- Çemender (eşek) : *Çağ., Osm.*
- Çepiş (keçi yavrusu) : *Kar., Osm.*
- Çerâsek < *Far.* (orak böceği) : *Osm.*
- Çerçe (serçe) : *Kıp.*
- Çerd < *Far.* (cırlayık) : *Osm.*
- Çerten (sazan balığı) : *Kıp.*
- Çetik (kedi) : *Uyg., Osm.*
- Çetük < *Skr.* (kedi) : *Kar., Kıp., EAT., Osm.*
- Çewürtke (çekirge) : *Çağ.*
- Çezd < *Far.* (ağustos böceği) : *Osm.*
- Çıbun (sinek) : *Kar.*
- Çıgçığ (serçe) : *Çağ.*
- Çılan (yengeç) : *Çağ.*
- Çından at (kula renkli at) : *Kar.*

- Çipçak (serçe) : *Kıp.*
- Çipçık (serçe) : *Kıp.*
- Çipçuk (serçe) : *Kıp.*
- Çırgavlanga (yaşlı at) : *Çağ.*
- Çırgıdı (cırcır böceği) : *Osm.*
- Çırgıt (cırcır böceği) : *Osm.*
- Çırğ < *Far.* (balaban) : *Çağ.*
- Çırlak (II) (cırcır böceği) : *Kıp.*
- Çırlayık (I) (turgay kuşu) : *Kıp.*
- Çırlayık (II) (ağustos böceği) : *Osm.*
- Çırtıboga (ötleğen kuşu) : *Osm.*
- Çırtlak (I) (cırcır böceği) : *Kıp.*
- Çırtlayık (ağustos böceği) : *Osm.*
- Çıyan (çıyan; akrep) : *Uyg., Kıp., Osm.*
- Çi < *Ar.* (akbaba cinsi bir kuş) : *Kıp.*
- Çibek karguy (atmacaya benzeyen kuş) : *Kar.*
- Çibiç (oğlak) : *Kıp.*
- Çibin (sinek; sivrisinek) : *Uyg., Hrzm., Osm.*
- Çibin keye (sivrisinek) : *Uyg., Kar.*
- Çiçgan (sıçan; fare) : *Kıp.*
- Çiçhan (sıçan; fare) : *Kıp.*
- Çighirçig karloghaç (kış uykusuna yatan kırlangıç) : *Çağ.*
- Çikdaçi (kırlangıç) : *Çağ.*
- Çil (I) (keklik) : *Kıp., Çağ., Osm.*
- Çil (II) at [-aygır] (alaca renkli, benekli at) : *Osm.*
- Çilgü at (al renkli at) : *Kar.*
- Çili (açık kahverengli bir kuş) : *Çağ.*
- Çil murgh (bambu kekliği) : *Çağ.*
- Çimâli < *Çiğ.* (karınca) : *Uyg.*
- Çin (martı) : *Çağ.*
- Çinkit kuşu (diken serçesi; çalıkuşu) : *Osm.*

- Çipar ghuralay (kırmızı sırtlı örümcek kuşu) : Çağ.
- Çipar kuçkaç (yalı çapkını kuşu) : Çağ.
- Çipçic (serçe) : Kıp.
- Çipçig (serçe) : Kıp.
- Çipçik (serçe) : Hrz.
- Çipin çivâz (uçan böcek) : Uyg.
- Çirlak kuçkaç (çekirge ötleğeni) : Çağ.
- Çiy (bir tür akbaba) : Kıp.
- Çoban aldaguci (kuyruk sallayan ufak bir kuş) : Kıp.
- Çoban aldatguci (kuyruk sallayan ufak bir kuş) : Osm.
- Çoban aldatkıcı (kuyruk sallayan ufak bir kuş) : Osm.
- Çoban aldatkucu (kuyruk sallayan ufak bir kuş) : Osm.
- Çoban aldavucu (kuyruk sallayan ufak bir kuş) : Osm.
- Çocuk (emziren domuz; her şeyin ve domuzun yavrusu) : Kar., Kıp.
- Çoçga (emziren domuz) : Kıp.
- Çoçka (domuz yavrusu) : Kıp., Çağ.
- Çogan (doğan; baykuş) : Kıp.
- Çokuşghak kirghul (dövüşen sülün) : Çağ.
- Çomar (I) (boynuzsuz koyun) : Osm.
- Çomar (II) (koyun köpeği) : EAT., Osm.
- Çomguk (ayağı ve başı kızıl, kanadında ak tüy olan karga) : Kar.
- Çomuk (ayağı ve başı kızıl, kanadında ak tüy olan karga) : Kar.
- Çömâli < Çiğ. (karınca) : Uyg.
- Çörke (bir tür ördek) : Çağ.
- Çûbhâr < Far. (ağaç kurdu) : Osm.
- Çubun (sinek) : Kıp.
- Çûçe < Far. (piliç) : Osm.
- Çufga at (postacının başka bir at buluncaya kadar bindiği at) : Kar.
- Çugd < Far. (er kuşu kuş) : Osm.
- Çugu < Far. (üği; baykuş) : Osm.
- Çuguk < Far. (serçe) : Osm.
- Çugur < Far. (piliç) : Osm.

- Çuja (sülünün yavrusu; civciv) : Çağ.
- Çukughak kuçkaç (bir cins ağaçkakan) : Çağ.
- Çulag murgh (bir tür sülün) : Çağ.
- Çulık (alacalı bir su kuşu) : Kar.
- Çuli (kartal veya akbaba) : Çağ.
- Çul köktalga (bir cins ötleğen) : Çağ.
- Çullok balıkçı (küçük martı) : Çağ.
- Çulluk (beyaz balıkçılın yavrusu, yağmur kuşu) : Çağ.
- Çumalı < Çiğ. (karınca) : Kar.
- Çumguk (ayağı ve başı kızıl, kanadında ak tüy olan karga) : Kar.
- Çumuk (ayağı ve başı kızıl, kanadında ak tüy olan karga) : Kar.
- Çung âla buyun ghaz (boynu rengarenk olan kaz) : Çağ.
- Çurpa < Moğ. (bildiricinin yavrusu; yaban domuzu yavrusu) : Çağ.
- Çüghündük (küçük gece baykuşu) : Çağ.
- Çüjek < Far. (tavuk) : Hrzm.
- Çümâli < Çiğ. (karınca) : Uyg.
- Çüve (baykuş) : Kıp.
- Çüvşen (baykuş) : Kıp.
- Çüz < Far. (cırlayık) : Osm.
- Çüzd < Far. (orak kuşu) : Osm.
- Dabb < Ar. (kertenkele) : Osm.
- Dabbe < Ar. (yük ve binek hayvanı) : Osm.
- Dabbetü'l-arz < Ar. (kıyamet belirtisi olarak belirecek olan hayvan) : Osm.
- Dabğ < Ar. (andık; kurt) : Osm.
- Da'd < Ar. (kertenkele) : Osm.
- Dag adamı (bir tür maymun) : Osm.
- Dag keçisi (yaban keçisi) : Osm.
- Dag sığırı (yağmurca geyiği) : Osm.
- Daghlaghu (göğsü kabarık olan beyaz kuş) : Çağ.
- Dagık (tavuk) : Kıp.
- Daguk (tavuk) : Kıp.

Dahye < Ar. (kuşluk vakti kesilen koyun) : *Osm.*

Dakuk (tavuk) : *Kıp., Osm.*

Dañkuz (domuz) : *Kıp.*

Danlaghak kuçkaç (dükkân serçesi) : *Çağ.*

Dañuz (domuz) : *Kıp.*

Darı kuşu (orak kuşu; cırcır böceği) : *Osm.*

Darya italgu (deniz kartalı) : *Çağ.*

Darya kirghuy (deniz atmacası) : *Çağ.*

Davar (hayvan; dişi koyun) : *Kıp., Osm.*

Davşan (tavşan) : *Osm.*

Davuşagan (tavşan) : *Kıp.*

Dawşagan (tavşan) : *Kıp.*

Day (tay) : *Osm.*

Daylak (yularsız, başı boş deve veya at) : *Osm.*

Ded < Far. (yırtıcı hayvan) : *Hzm.*

Deglügeç (çaylak türünden bir kuş) : *Kıp., Osm.*

Deke (teke, erkek keçi) : *Kıp.*

Delfin < Far. (yunus balığı) : *Osm.*

Delice dogan (atmaca) : *Kıp., Osm.*

Delü togan (akbaba; çaylak) : *Kıp.*

Demür boz (demirkırı at) : *Osm.*

Deñiz agzı (bir nevi deniz hayvanı) : *Osm.*

Deñiz atı (ata benzer bir hayvan) : *Osm.*

Deñiz aygırı (deniz sığırı) : *Osm.*

Deñiz devesi (deniz devesi) : *Osm.*

Deñiz kartalı (bir çeşit su kuşu) : *Osm.*

Deñiz koyunu (su koyunu; kunduz) : *Osm.*

Deñiz kulunu (boz aygır; gölden çıkan aygır) : *EAT.*

Deñiz sığırı (deniz aygırı veya deniz ayısı) : *Osm.*

Derende < Far. (yırtıcı hayvan) : *Osm.*

Deve (deve) : *Kar., Kıp., Çağ., EAT., Osm.*

- Devecik (I) (küçük deve) : *Çağ.*
- Devecik (II) (çekirgeye benzer bir böcek) : *Osm.*
- Deve köşegi (deve yavrusu) : *Osm.*
- Deve kurdu (bir tür kurtçuk) : *Osm.*
- Deve kuş (deve kuşu) : *Kıp.*
- Deve kuşu (deve kuşu) : *Kıp., Osm.*
- Devey (deve) : *Kar.*
- Devlengeç (çaylak türünden alıcı bir kuş) : *Kıp., Osm.*
- Devlingeç (çaylak türü alıcı bir kuş) : *Kıp., Osm.*
- Devlügeç (çaylak türünden alıcı bir kuş) : *Kıp., Osm.*
- Devlüngeç (çaylak türünden alıcı bir kuş) : *Osm.*
- Dıfda < *Ar.* (kurbağa) : *Osm.*
- Dîdân < *Ar.* (ufak solucanlar; kurtçuk) : *Osm.*
- Dîk < *Ar.* (horoz) : *EAT., Osm.*
- Diken serçesi (çalı kuşu, çalı bülbülü, çinkit kuşu) : *Osm.*
- Dilgü (tilki) : *Osm.*
- Dilki (tilki) : *Osm.*
- Dilkü (tilki) : *Kıp.*
- Divçe < *Far.* (ağaç kurdu; güve) : *Osm.*
- Dogan (doğan) : *Kıp., Osm.*
- Dombay (manda) : *Osm.*
- Doñuz (domuz) : *Kıp., Osm.*
- Doñuz balığı (yunus balığı) : *Osm.*
- Doñuzlan [- böceği / - kurdu] (kara böcek; dışkı böceği) : *Osm.*
- Doñuzlan kurtı (dışkı böceği) : *Kıp.*
- Dorı (doru, kahverengi at) : *Osm.*
- Doru (doru at, koyu kahve renkli at) : *Kıp.*
- Döl (II) (hayvan yavrusu) : *Osm.*
- Dönek (bir tür güvercin) : *Osm.*
- Dönen < *Moğ.* (dört yaşındaki erkek tay) : *Kıp., Çağ.*
- Dört ayak (dört ayaklı hayvan; çarpa) : *Kıp.*
- Dûd < *Far.* (küçük kurt; kurtcağız) : *Osm.*

- Dûde < *Far.* (böcek, kurtçağız) : *Osm.*
- Dug (toy kuşu) : *Kıp.*
- Dughduri (yabanî kuğu) : *Çağ.*
- Dujnedâr < *Far.* (sivrisinek) : *Osm.*
- Dupa < *Far.* ('kırmızı' denilen kurtçağız) : *Osm.*
- Dura (iki yaşındaki öküz) : *Kıp.*
- Durgay (turgay; serçe) : *Kıp.*
- Durrac < *Ar.* (bir tür keklik) : *Kıp.*
- Düğe (düve, iki yaşındaki sığır) : *EAT.*
- Dükür murgh (bataklık kuşu) : *Çağ.*
- Düldül < *Ar.* (Hz. Muhammed (sav)'in bindiği katırın adı) : *Hrzm., Osm.*
- Dürlam kirghul (bağirtlak) : *Çağ.*
- Dürrâc < *Ar.* (keklik cinsinden bir kuş; turaç kuşu) : *Osm.*
- Dürrâce < *Ar.* (keklik cinsinden bir kuş; turaç kuşu) : *Osm.*
- Ebâbîl < *Ar.* (dağ kırlangıcı) : *Osm.*
- Ebd < *Ar.* (eşek) : *Osm.*
- Ebhah < *Ar.* (kusurlu yürüyen at) : *Kıp.*
- Ebreş < *Far.* (çil atı) : *Osm.*
- Ebter < *Ar.* (kuyruğu kesik hayvan) : *Osm.*
- Ebü'l-melih < *Ar.* (turgay; tarla serçesi) : *Osm.*
- Ecdeha < *Far.* (büyük yılan; ejderha) : *Kıp.*
- Ecreb < *Ar.* (turaç) : *Osm.*
- Eçdeha < *Far.* (büyük yılan; ejderha) : *Çağ.*
- Eçdiha < *Far.* (büyük yılan; ejderha) : *Kıp.*
- Eçek (eşek) : *Kıp.*
- Eçki (I) (keçi) : *Uyg., Hrzm., Kıp.*
- Eçkü < *Oğ.* (keçi) : *Uyg., Kar.*
- Ed-dürrâce < *Ar.* (turaç) : *Osm.*
- Edyâk < *Ar.* (horozlar) : *Osm.*
- Ef-fâr < *Ar.* (keseğen) : *Osm.*
- Eger (kurt köpeği) : *Kıp.*
- Eğrice (I) (büvelek denilen sinek) : *Osm.*

- Ejdeha < *Far.* (büyük yılan; ejderha) : *Kıp.*
- Ejder < *Far.* (büyük yılan) : *EAT., Osm.*
- Ejderha < *Far.* (büyük yılan; ejderha) : *Osm.*
- Ekin kargası (ekin kargası) : *Osm.*
- Él (atı anlatan bir isim) : *Kar.*
- El-anaku < *Ar.* (canavar) : *Osm.*
- El-bahtu < *Ar.* (bir çeşit deve) : *Osm.*
- El-cehizü < *Ar.* (yüğrük at) : *Osm.*
- El-cemum < *Ar.* (yorga at) : *Osm.*
- El-ceza < *Ar.* (bir oğlak cinsi) : *Osm.*
- El-cüdcüd < *Ar.* (orak kuşu) : *Osm.*
- El-dırsâ < *Ar.* (keseğen yavrusu) : *Osm.*
- El-ebrâsu < *Ar.* (büyük kertenkele) : *Osm.*
- El-ecdel < *Ar.* (çakırdoğan) : *Osm.*
- El-eceleh < *Ar.* (boynuzsuz inek) : *Osm.*
- El-eflâ' < *Ar.* (sütten kesilmiş kulunlar) : *Osm.*
- El-ehrâr < *Ar.* (kedi) : *Osm.*
- El-emrâr < *Ar.* (kulun; yunt) : *Osm.*
- El-erâhu < *Ar.* (yaban sığırı) : *Osm.*
- El-ezell < *Ar.* (kurtla andıktan doğan hayvan) : *Osm.*
- Elik (ceylan; geyik; dağ keçisi) : *Uyg., Kar., Kıp.*
- Él kuş (kartala benzeyen alacalı bir kuş) : *Kar.*
- Elük (dağ keçisi) : *EAT.*
- El-yü'yü < *Ar.* (yırtıcı kuş; muymul) : *Osm.*
- Emer (memeden kesilmemiş hayvan) : *Osm.*
- Emerce (memeden kesilmemiş hayvan) : *EAT., Osm.*
- Emlik kuzu (bir tür kuzu) : *Osm.*
- En'am < *Ar.* (at, deve, sığır ve koyun gibi hayvan) : *Çağ., Osm.*
- Encarı (bir tür kuş adı) : *Çağ.*
- Encek (yavru) : *Osm.*
- Engeç (yengeç) : *Osm.*

- Engen (dişi deve) : *Osm.*
- Engerek yılanı (engerek yılanı) : *Osm.*
- Engütün < *Far.* (dağ öküzü) : *Osm.*
- Enik (et yiyen hayvanların yavrusu) : *Osm.*
- En-nehhâm < *Ar.* (ankut denilen kızıl kuş) : *Osm.*
- En-nehşel < *Ar.* (çakırdoğan; balaban doğan) : *Osm.*
- En-nemş < *Ar.* (beyaz ve siyah noktaları olan at) : *Osm.*
- En-nesr < *Ar.* (alıcı / avcı olmayan battal kuş) : *Osm.*
- En-nibrü < *Ar.* (yavsiya benzer bir tür böcek, kene) : *Osm.*
- Enûk < *Ar.* (kartal) : *Osm.*
- Enücek (yavru) : *Osm.*
- Enük (et yiyen hayvanların yavrusu) : *Uyg., Kar., Kıp., Osm.*
- Enüklüg arslan (yavrulu arslan) : *Kar.*
- Er koyun (erkek koyun; koç) : *Osm.*
- Er kuzı (erkek kuzu) : *EAT.*
- Er kuşı (baykuş; puğu) : *Osm.*
- Erbe (dört yaşındaki tay) : *Kıp.*
- Erik at (iyi yürüyen at) : *Kar.*
- Erik yılkı (iyi yürüyüşlü hayvan) : *Kar.*
- Erkeç (genç teke; üç yaşındaki keçi) : *Uyg., Kar., Kıp., Osm.*
- Erkek (her hayvanın erkeği) : *Kar., Hrz., Kıp., Çağ.*
- Erkek sıçan (erkek sıçan) : *Hrz.*
- Erkek takagu (horoz) : *Kar., Hrz., Kıp.*
- Erneb < *Ar.* (tavşan) : *Osm.*
- Er-rekûb < *Ar.* (binit davarı) : *Osm.*
- Erşek (pars ile ayıdan doğan hayvan) : *Osm.*
- Erte yazdagi kuçkaç (ilkbahar kuşu) : *Çağ.*
- Esârî' < *Ar.* (kızılca kurt) : *Osm.*
- Esb < *Far.* (at; beygir) : *Osm.*
- Esb-i sabâ reftar < *Far.* (yel gibi seğırtten at) : *Osm.*
- Esb-i tazî < *Far.* (Arap atı) : *Osm.*
- Esb-i yele < *Far.* (koşucu at) : *Osm.*

- Esed < Ar. (arslan) : *Kıp., Osm.*
- Esenboga (sıhhatli boğa) : *Kıp.*
- Eskenkür (kum kertenkelesi) : *Osm.*
- Esri (kaplan) : *Kar.*
- Ester < Ar. (katır) : *Osm.*
- Ester-i ebrer < Ar. (kuyruksuz katır) : *Osm.*
- Eşak (eşek) : *Kıp.*
- Eşak balası (eşek yavrusu) : *Kıp.*
- Eşecük (küçük eşek; eşekcik) : *Osm.*
- Eşek (eşek, binek ve yük hayvanı) : *Kar., Hrzm., EAT., Osm.*
- Eşek arısı (eşek arısı) : *Osm.*
- Eşek kurdu ('devecik' denilen böcek) : *Osm.*
- Eşek sinegi (üvez) : *Osm.*
- Eşek supası (eşek yavrusu) : *Osm.*
- Eşelek (eşek) : *Osm.*
- Eşgek (eşek) : *Uyg., Kar., Hrzm.*
- Eşheb < Ar. (beyaz at, kırat) : *Çağ., Osm.*
- Eşkâr < Ar. (al at) : *Osm.*
- Eşkek (eşek) : *Uyg.*
- Eşkin (açık adımlarla hızlı yürüyen at) : *Osm.*
- Eşkûn (açık adımlarla hızlı yürüyen at) : *Kıp., Osm.*
- Eş-şur şur < Ar. (yunt kuşu) : *Osm.*
- Eşyek (eşek) : *Kar.*
- Evliya devesi (çekirgeye benzeyen bir tür böcek) : *Osm.*
- Evrân (ejderha, büyük yılan) : *EAT., Osm.*
- Evrek (ördek) : *Kıp.*
- Evren (büyük yılan) : *Kıp., Osm.*
- Fahte < Far. (üveyik; yabanî güvercin) : *Osm.*
- Fakme < Ar. (alt dudağı sarkık at) : *Kıp.*
- Fâre < Ar. (fare) : *Osm.*
- Fâsîl < Ar. (sürüden ayrılmış deve yavrusu) : *Osm.*
- Fehid < Ar. (yabanî bir hayvan) : *Kıp.*

- Fenek <Ar. (karsak; çakal) : *Osm.*
- Ferâse < Ar. (kelebek; pervâne) : *Osm.*
- Ferâştük < Far. (kırlangıç) : *Osm.*
- Ferder < Ar. (dağ keçisinin tekesi) : *Osm.*
- Feres < Ar. (at; beygir) : *Osm.*
- Feresü'l-bahr < Ar. (su aygırı) : *Osm.*
- Ferfur < Far. (çil) : *Osm.*
- Fesîle < Far. (sürü; davar ve kuş sürüsü) : *Osm.*
- Fil < Ar. (fil) : *Hrzm., Kıp., EAT., Osm.*
- Fino < İt. (küçük köpek) : *Osm.*
- Fisâ < Ar. (tavus kuşu) : *Osm.*
- Gacir (Hacir) kuş < Moğ. (akbaba) : *Çağ.*
- Galîvâç < Far. (çaylak kuşu) : *Osm.*
- Gammaz karga (bir tür karga) : *Osm.*
- Gamus < Far. (manda; camız) : *Kıp.*
- Gânem < Ar. (koyun) : *Osm.*
- Garabîn < Ar. (kargalar) : *Osm.*
- Gâv < Far. (sığır) : *Osm.*
- Gâv-deşti < Far. (yaban sığırı) : *Osm.*
- Gâvmiş < Far. (su sığırı) : *Osm.*
- Gâvûne < Far. (alaca kanatlı bir böcek) : *Osm.*
- Gay (pars) : *Çağ.*
- Gazal < Ar. (maral; geyik; ceylan) : *Kıp., Osm.*
- Gazâle < Ar. (dişi geyik) : *Çağ., Osm.*
- Gazanfer < Ar. (iri arslan) : *Osm.*
- Gazel < Ar. (geyik; ceylan) : *Kıp.*
- Geçi (keçi) : *EAT., Osm.*
- Gejegen (geçeğen kuşu) : *Kıp.*
- Gele < Far. (sürü) : *Osm.*
- Gelegi [- sıçan] (tarla faresi) : *Osm.*
- Gelinci(ü)k (l) (ars denilen hayvan) : *Kıp., Osm.*

- Gelin kuşu (tavus kuşu) : *Osm.*
- Geltekele (kertenkele) : *Osm.*
- Geme (büyük fare) : *Osm.*
- Germa ta'us (kuyruk geren tavus kuşu) : *Çağ.*
- Geved < *Far.* (domuz kurdu) : *Osm.*
- Gevezn < *Far.* (sığın geyiği) : *Osm.*
- Gevür < *Far.* (çakırdoğan) : *Osm.*
- Gevzed < *Far.* (domuz kurdu) : *Osm.*
- Gevzen < *Far.* (sığın geyiği) : *Osm.*
- Geyicek (geyikcik) : *Osm.*
- Geyik (geyik) : *Osm.*
- Geyük (geyik) : *Osm.*
- Ghaçir (büyük toy kuşu) : *Çağ.*
- Ghaz turghay (tarla kuşu) : *Çağ.*
- Ghuralay (örümcek kuşu) : *Çağ.*
- Gılvaç < *Far.* (bir cins çaylak kuşu) : *Osm.*
- Gice çekirgesi (cırcır böceği) : *Osm.*
- Gilrang torghay (gri renkli tarla kuşu) : *Çağ.*
- Gol (baykuş) : *Çağ.*
- Göbek sarı (kürkü sarı bir hayvan) : *Çağ.*
- Göcen (kediye benzeyen canavar) : *Osm.*
- Göde çekirge (kanatsız çekirge) : *Osm.*
- Göden çekirge (kanatsız çekirge) : *Osm.*
- Gögen (gök renkli bir sinek) : *Osm.*
- Gögercin (güvercin) : *EAT., Osm.*
- Gögerçin (güvercin) : *EAT., Osm.*
- Göjen (bir çeşit kertenkele) : *Osm.*
- Göl bagası (balıkçın) : *Kıp.*
- Gölücük (eşekçik) : *Osm.*
- Gölük (eşek; beygir; yük hayvanı) : *Osm.*
- Göre < *Moğ.* (yabanî geyik) : *Osm.*
- Gövel [- ördek] (yeşil başlı ördek) : *Osm.*

- Gövercin (güvercin) : *Kıp., EAT., Osm.*
- Gözen (bir çeşit kertenkele) : *Osm.*
- Gözsüz sepel (köstebek) : *Osm.*
- Gözsüz sepet (köstebek) : *Osm.*
- Gözsüz tebek (köstebek) : *Osm.*
- Gûmen < *Far.* (ankıt kuşu) : *Osm.*
- Gunan < *Moğ.* (üç yaşına basmış tay) : *Çağ.*
- Gûr < *Far.* (yaban eşiği) : *Osm.*
- Gurâb < *Ar.* (karga) : *Kıp., Osm.*
- Gurm < *Far.* (yaban koçu) : *Osm.*
- Gûsfend < *Far.* (koyun) : *Osm.*
- Gücügen (serçe doğanı) : *Kıp., Osm.*
- Gücüken (bir tür akbaba) : *Kıp.*
- Güçken (serçe doğanı) : *Osm.*
- Güçügen (serçe doğanı) : *Osm.*
- Güçük (kuyruğu kesik hayvan) : *Kıp., Osm.*
- Gügercin (güvercin) : *EAT., Osm.*
- Gügercin palazı (güvercin yavrusu) : *Osm.*
- Gügül (siyah bir böcek) : *Çağ.*
- Gügül kurdu (ipek böceği) : *Osm.*
- Güğe (güve) : *Osm.*
- Gümlüç (yavısı; böcek yavrusu) : *Osm.*
- Günçişk < *Far.* (serçe) : *Osm.*
- Gürân < *Far.* (at cinsi) : *Osm.*
- Gürbe < *Far.* (kedi) : *EAT., Osm.*
- Gürbe-i deştî < *Far.* (üşek) : *Osm.*
- Güre < *Moğ.* (vahşî hayvan) : *Osm.*
- Güren (I) (rengi sarı olan doru at) : *Osm.*
- Gürg < *Far.* (kurt) : *Osm.*
- Gürgen (devecik; bir tür çekirge) : *Osm.*
- Gürlegen (haykıran hayvan) : *Osm.*
- Güvegen (büvelek) : *Osm.*

- Güvercin (güvercin) : *EAT., Osm.*
- Güye (güve) : *Osm.*
- Güzen (gelincik) : *Kıp.*
- Habeş tavuğı (bir tür yaban tavuğı) : *Osm.*
- Halka < *Ar.* (kertenkeleye benzer bir canavar) : *Osm.*
- Hamame < *Ar.* (güvercin) : *Osm.*
- Hamel < *Ar.* (kuzu) : *Osm.*
- Hamsin (hamsi) : *Osm.*
- Hang ghirta (angıt) : *Çağ.*
- Harun < *Ar.* (inatçı hayvan) : *Kıp.*
- Hasır biti (sivrisinek) : *Osm.*
- Hatmi < *Ar.* (yırtıcı kuş) : *Osm.*
- Hawadar kuçkaç (muhabbet kuşu) : *Çağ.*
- Haydar < *Ar.* (arslan) : *Osm.*
- Hayder < *Ar.* (arslan) : *Osm.*
- Hayvan (II) < *Ar.* (hayvan) : *Kıp., Osm.*
- Hecin < *Ar.* (deve) : *Kıp.*
- Hemci < *Far.* (yavısı, at sineğı) : *Osm.*
- Hemeç < *Far.* (sinek yavrusu) : *Osm.*
- Heydah < *Far.* (sıçrayan at; çalık) : *Osm.*
- Hezâr < *Far.* (bûlbûl) : *EAT., Osm.*
- Hıkak < *Ar.* (dört yaşına girmiş deve) : *Kıp.*
- Hıkka < *Ar.* (deve yavrusu) : *Osm.*
- Hımar (II) < *Ar.* (eşek) : *Kıp.*
- Hinzır < *Ar.* (domuz) : *Osm.*
- Hırs < *Far.* (ayı) : *Osm.*
- Himâr < *Ar.* (eşek) : *EAT., Osm.*
- Himlâc < *Ar.* (yorga at) : *Osm.*
- Hirek < *Far.* (keçi yavrusu; oğlak) : *Osm.*
- Hisân < *Ar.* (aygır) : *Osm.*
- Hona < *Moğ.* (erkek geyik) : *Çağ.*
- Hurlug urdak (su tavuğı) : *Çağ.*

Hur pigan (çulluk kuşu) : Çağ.

Huy kuş (kartal) : Çağ.

Hüdhüd (hüthüt) kuşu < Ar. (ibibik kuşu; çavuş kuşu) : Hrzm., Çağ., Osm.

Hüma kuşu (efsanevî kutlu kuş) : EAT., Osm.

Hüneybir < Ar. (sırtlan yavrusu) : Osm.

Ḥabezdu < Far. (domuzlan kurdu) : Osm.

Ḥaçır (katır) : Hrzm.

Ḥâd < Far. (çaylak) : Osm.

Ḥaduş < Ar. (sinek; pire) : Osm.

Ḥalife < Ar. (gebe deve) : Kıp.

Ḥanavir < Far. (domuzlar) : Kıp.

Ḥar < Far. (eşek) : Kıp.

Ḥara ḥuş (kartal) : Uyg.

Ḥarga (karga) : Uyg.

Ḥargûf < Far. (baykuş) : Osm.

Ḥargûş < Far. (tavşan) : Osm.

Ḥargür < Far. (eşek; yaban eşeği) : Osm.

Ḥar-ı deştî (geyik) : Osm.

Ḥayın (koyun) : Uyg.

Ḥinzır < Ar. (domuz) : Kıp.

Ḥink-ziver < Far. (baklakırı denilen kırat) : Osm.

Ḥiz < Ar. (deniz koyunu) : Osm.

Ḥoraz < Far. (horoz) : Kıp.

Ḥoros < Far. (horoz) : Kıp., Osm.

Ḥoroz < Far. (horoz) : Kıp.

Ḥorus < Far. (horoz) : Kıp.

Ḥotaz (yak öküzü) : EAT.

Ḥuffaş (yarasa) : Osm.

Ḥûk < Far. (domuz) : Osm.

Ḥuş (kuş) : Uyg.

Ḥut < Ar. (balık) : EAT.

- Ḥuttaf < Ar. (kırlangıç) : *Osm.*
- İblık (enenmiş hayvan) : *Osm.*
- İdgu kurban (kurban edilecek hayvan) : *Hrzm.*
- İdınçu yılkı (boş bırakılan hayvan) : *Kar.*
- İduk (adaklık hayvanı) : *Kar.*
- İkılaç (asil, iyi yürüyen at) : *Uyg., Kar.*
- İl kuş (atmaca) : *Kar.*
- İlan (yılan) : *Kıp., Çağ., EAT., Osm.*
- İlan enüğü (yılan yavrusu) : *Osm.*
- İlancuk (küçük yılan) : *EAT.*
- İlki (hayvan sürüsü; at sürüsü) : *Kıp., EAT., Osm.*
- İlku (hayvan veya at sürüsü) : *EAT., Osm.*
- İmga (dağ keçisi) : *Uyg., Kar., Kıp., Çağ.*
- İngan (dişi deve) : *Kar.*
- İsırgan it (ısırın köpek) : *Kar.*
- İt (köpek) : *Uyg., Kar.*
- İt balası (köpek yavrusu) : *Kar.*
- İt çakır (çakır gözlü it) : *Kar.*
- İt kanat (yarasa) : *Çağ.*
- İtlakaz (bir çeşit kuş) : *Kıp.*
- İt oğlu (köpek yavrusu) : *Kar.*
- İvuk (geyik) : *Hrzm., Kıp.*
- İwık (kayalıklarda yaşayan geyik) : *Kar.*
- İyınmış tiwe (salıverilmiş deve) : *Hrzm.*
- İyvan (kertenkele; akrep; çıyan) : *Kıp.*
- İbik (çavuş kuşu; hüdhüd kuşu) : *EAT., Osm.*
- İbük (çavuş kuşu; ibibik; hüdhüd kuşu) : *Kıp., EAT., Osm.*
- İbibik (çavuş kuşu; hüdhüd kuşu) : *EAT., Osm.*
- İbn-i ırs < Ar. (gözen) : *Osm.*
- İclü < Ar. (sığın sürüsü) : *Osm.*
- İçki (keçi) : *Kıp.*

- İçkü (keçi) : *Kıp.*
- İffifin < *Ar.* (kağan arslan) : *Osm.*
- İgdiş (melez at) : *Kıp.*
- İğiş (melezleştirilmiş hayvan at) : *Kar.*
- İkin kargası (ekin kargası) : *Kıp.*
- İkti (evcil hayvan; ev hayvanı) : *Kıp.*
- İlbesün < *Moğ.* (bir ördek türü) : *Çağ.*
- İlengir (lenger) : *Kıp.*
- İlengiş (yengeç) : *Kıp.*
- İlik (II) (geyik) : *Kıp.*
- İlki (hayvan sürüsü) : *Kıp., Çağ.*
- İme [- geyik / - keçi / - keçisi] (dağ keçisi) : *Osm.*
- İnek (inek) : *Hrzm., Kıp., Çağ.*
- İñen (III) (dişi deve) : *Uyg., Hrzm., Kıp., Çağ.*
- İñen teve (dişi deve) : *Kıp.*
- İngek (I) (inek, dişi sığır) : *Kök., Uyg., Kar.*
- İngek (II) (dişi kaplumbağa) : *Kar.*
- İnilig böri (küçük kardeşli kurt) : *Kök.*
- İpek kurdu (ipek böceği) : *Osm.*
- İrbiç (vaşak) : *Uyg.*
- İrbiz (vaşak) : *Uyg.*
- İrk (dört yaşına girmek üzere olan koyun ya da koç) : *Uyg.*
- İrke (bir ördek türü) : *Çağ.*
- İrkeç (üç yaşını bitiren erkek keçi) : *Kıp., EAT., Osm.*
- İrkek (her hayvanın erkeği) : *Kıp.*
- İrkek şişek (erkek koyun) : *Osm.*
- İrkek kuzu (erkek kuzu) : *EAT.*
- İrkek yont (erkek at) : *Uyg.*
- İrtihas < *Ar.* (toynakları birbirinden uzak olan at) : *Kıp.*
- İsferud < *Far.* (bağırtlak kuşu) : *Osm.*
- İşhak kuşu (gece kuşu) : *Osm.*

- İskete (serçeden daha küçük bir kuş) : *Osm.*
- İspir < *Far.* (avcı kuşların en güçlüsü) : *Osm.*
- İspirud < *Far.* (bağırtlak kuşu) : *Osm.*
- İşek (eşek) : *Kıp., Çağ., Osm.*
- İşke (keçi) : *Kıp.*
- İşki (keçi) : *Kıp.*
- İt (köpek) : *Kök., Uyg., Kar., Hrz., Kıp., Çağ., EAT., Osm.*
- İtalgu < *Moğ.* (atmaca) : *Çağ.*
- İt azusu (köpeğin dişisi) : *Osm.*
- İt balığı (kurbağa yavrusu) : *Kıp.*
- İt çıpçukı (serçeye benzeyen bir kuş) : *Kıp.*
- İtka (yuvadan henüz çıkmamış yavru kuş) : *Çağ.*
- İtka kirghuy (atmaca türü) : *Çağ.*
- İt sineği (köpek sineği) : *Çağ., Osm.*
- İtük (II) (köpek yavrusu) : *Kıp.*
- İt yavsası (it / at sineği) : *Osm.*
- İvez (üvez; sivrisinek) : *Kıp.*
- İyez (üvez; sivrisinek) : *Kıp.*
- İyiz (karabatak kuşu) : *Kıp.*
- Jaghalmay (şahin) : *Çağ.*
- Jar janwar (kuş türü) : *Çağ.*
- Jar karrak urdak (benekli ördek) : *Çağ.*
- Jar kiraghak (bir cins tarla kuşu) : *Çağ.*
- Jevle < *Far.* (turgay, serçe) : *Osm.*
- Jibildaghak (tarla kuşu) : *Çağ.*
- Jijirghan karloghaç (kum kırlangıcı) : *Çağ.*
- Jip kuirghuy (atmaca türü) : *Çağ.*
- Jirgirak kuçkaç (zil kuşu) : *Çağ.*
- Jiyan < *Far.* (yırtıcı hayvanların sıfatı) : *Osm.*
- Jöki tumşuk kuçkaç (bir tür ağaçkakan) : *Çağ.*
- Jördek (ördek) : *Kıp.*
- Junubi kuçkaç (güney kuşu; keklık) : *Çağ.*

- Kabak (III) (boynuzsuz koyun) : *Osm.*
- Kabak baş kuçkaç (bal kabağı başlı kuş) : *Çağ.*
- Kaban < *Moğ.* (yaban domuzu) : *Kıp., Çağ.*
- Kabırçaklı бага (kaplumbağa) : *Kıp.*
- Kablan (kaplan) : *Kıp.*
- Kabuklu sümülü böcek (kabuklu sümüklü bir böcek) : *Osm.*
- Kaburçaklı(u) бага (kaplumbağa) : *Kıp.*
- Kaburçıklı boga (kaplumbağa) : *Kıp.*
- Kaburga (baykuş) : *Uyg.*
- Kâfir karlagucu (baykuş türünden bir kuş) : *Osm.*
- Kaflan (kaplan) : *Kıp.*
- Kaftar (güvercin) : *Çağ.*
- Kagal (eğersiz at) : *Kıp.*
- Kagan a(r)slan (çok öfkeli arslan) : *Osm.*
- Kağnu < *Far.* (panbul kurdu) : *Osm.*
- Kak (I) (kaz) : *Kar.*
- Kak (II) (koşuda geri kalan at) : *Kıp.*
- Kaklanmış balık (kurutulmuş balık) : *Kıp.*
- Kalık kuşları (gökyüzü kuşları) : *Kar.*
- Kalkan balığı (bir tür balık) : *Osm.*
- Kalmak karloghaç (Kalmuk kırlangıcı) : *Çağ.*
- Kamıçak (su böceği) : *Kar.*
- Kanadlı karınca (kanatlı karınca) : *Osm.*
- Kançık (dişi köpek) : *Kar., Hrz., Kıp.*
- Kançuk (dişi köpek) : *Kıp.*
- Kandala (tahta kurusu; böcek biti) : *Kıp.*
- Kap kaz (bir kuş) : *Kıp.*
- Kaplan (kaplan) : *Kök., Uyg., Kıp., Çağ., EAT., Osm.*
- Kaplıbaga (kaplumbağa) : *Osm.*
- Kaplubaga (kaplumbağa) : *Osm.*
- Kara [- yılkı] (ehli hayvan; hayvan sürüsü) : *Uyg., Hrz.*
- Kara ala kuçkaç (siyah başlı, beyaz şekilli kuş) : *Çağ.*

- Kara ayak (doğan cinsinden bir kuş) : *Osm.*
- Kara aygır (kara aygır) : *EAT.*
- Kara balıkçı (siyah deniz kırlangıcı) : *Çağ.*
- Karabaş huphup (kara başlı ağaçkakan) : *Çağ.*
- Karabatak (su kuşu) : *Osm.*
- Kara boga (kara boğa) : *EAT.*
- Kara böce (domuzlan böceği) : *Osm.*
- Kara bugra (kara erkek deve) : *EAT.*
- Kara buka (kara boğa) : *Çağ.*
- Kara bulak (*karabatak* denilen su kuşu) : *Osm.*
- Karaca (geyik cinsi) : *Kıp.*
- Karaca karga (kara karga) : *Osm.*
- Karaca kaz (kara kaz) : *Kıp.*
- Karacanavar (domuz) : *Osm.*
- Karaciger (yüğrük; idmanlı at) : *Osm.*
- Karaçapar kuçkaç (çam ağacı renkli kuş) : *Çağ.*
- Kara çumguk (bir tür kara karga) : *Kar.*
- Karagöz (yırtıcı bir kuş) : *Osm.*
- Kara kakkuk (siyah guguk kuşu) : *Çağ.*
- Kara kargha (kara karga) : *Çağ.*
- Kara kaz (siyah kaz) : *EAT.*
- Karakirghul (deniz sülünü) : *Çağ.*
- Kara koç (kara koç) : *EAT.*
- Kara koyun (kara koyun) : *EAT., Osm.*
- Karakulak (arslanla birlikte dolaşan çakala benzeyen köpek) : *Kıp., Osm.*
- Kara kurban (bayramda kesilen hayvan) : *Kıp.*
- Kara kurut (bir çeşit kedi) : *Çağ.*
- Kara kuş (kartal; tavşancıl kuşu) : *Kök., Uyg., Kıp., Çağ., Osm.*
- Kara kuygu (kara sinek) : *Hzm.*
- Kara küzen (kokarca) : *Kıp.*
- Kara laçın (bir tür av kuşu) : *Kıp.*
- Karamag (kara güvercin) : *Çağ.*

- Karamtil kurgul (siyah keklik; turaç) : Çağ.
- Karamtil murg (ateş kuşu) : Çağ.
- Kara öpgük (kara çavuş kuşu) : Uyg.
- Kara payça urdak (siyah alacalı ördek) : Çağ.
- Kara salwar (rahip akbaba) : Çağ.
- Kara sığır / sıyır (kara sığır) : Kıp.
- Kara sığırı (kara sığır) : Osm.
- Kara sonkur (siyah doğan) : Kıp.
- Kara sōnek (kara sinek) : Çağ.
- Karatamghak janwar (siyah renkli alaca kuş) : Çağ.
- Karatar (koyu renkli kartal) : Çağ.
- Karatauk / tawuk (kara tavuk) : Çağ.
- Karatavuk (yaban tavuğu) : Osm.
- Karategin (kara sincap) : Kıp.
- Karavaş (II) (karakuş; sunkur) : Kıp.
- Karçaga (çakırca kuşu; doğan; kartal, şahin) : Kıp.
- Karçiga (çakırca kuşu; doğan) : Kıp.
- Karçigay (doğan kuşu, atmaca) : Hrzm., Osm.
- Karçigha (çakırca kuşu; doğan) : Çağ.
- Karga (karga) : Uyg., Kar., Hrzm., Kıp., Çağ., EAT., Osm.
- Kargılaç (kırlangıç) : Kar.
- Kargu (atmaca) : Hrzm.
- Karguy (atmaca) : Kar.
- Karkuy (atmaca) : Kar.
- Karı at (azı dişini yarmış olan at) : Kar.
- Karılgaç (kırlangıç) : Kıp.
- Karınca (karınca) : EAT., Osm.
- Karınça (karınca) : Kar., Kıp.
- Karınçak (karınca) : Kar.
- Karides < Rum. (su çekirgesi) : Osm.
- Karlagaç (kırlangıç) : Kıp.
- Karlagaş (kırlangıç) : Kıp.

- Karlaguç (kırlangıç) : *Kır., Osm.*
- Karlakaş (kırlangıç; serçe) : *Kıp.*
- Karlangu (kırlangıç) : *Osm.*
- Karlawaç (kırlangıç; serçe) : *ağ.*
- Karlawuç (kırlangıç) : *Kıp.*
- Karlıga (kırlangıç) : *Kar.*
- Karloghaç (kırlangıç; serçe) : *ağ.*
- Karlugaç (kırlangıç) : *Osm.*
- Karluwaç (kırlangıç; serçe) : *ağ.*
- Karrak urdak (amurun, renkli ve ibikli yabanî ördek) : *ağ.*
- Karsak (I) (bozkır tilkisi; akal benzeyen hayvan) : *Kıp., ağ., Osm.*
- Karsak (II) (derisinden kürk yapılan bir hayvan; dağ keçisi) : *Kar., Osm.*
- Kartaban (kartal bir çeşit kartal) : *Kıp.*
- Kartal (I) (kartal) : *Kıp., ağ., Osm.*
- Kartal koy (akli karalı, alaca koyun) : *Kar.*
- Kas (kaz) : *Osm.*
- Kasarlar (köpek sürüsü) : *Kıp.*
- Kasartka (kertenkele) : *Kıp.*
- Kasartku (çekirge) : *Kıp.*
- Kâse-püşt < *Far.* (kaplumbağa) : *Osm.*
- Kasırtka (kene) : *Kıp.*
- Kâsire < *Ar.* (kemük sıyan kuşu) : *Osm.*
- Kaşga at (peçeli at) : *Kar.*
- Kaşga koy (başı ak, başka yerleri kara olan koyun) : *Kar.*
- Kaşgalak (ak tüylü bir su kuşu) : *Kar.*
- Kaşık (kaşıkçı kuşu) : *Osm.*
- Kaşka at (gözlerinin çevresi kara olan at) : *Kıp.*
- Kaşka koyun (başı ak, diğerk yerleri kara olan koyun) : *Kıp.*
- Kaşkalduk (alnında biraz aklik olan at) : *Kıp.*
- Katar < *Ar.* (sıralanmış hayvan sürüsü) : *Kıp., Osm.*
- Katat < *Ar.* (kıkuyruk) : *Osm.*
- Kattar < *Ar.* (deve kervanı) : *Kıp.*

- Katır (katır) : *Kar., Kıp., EAT., Osm.*
- Katkı(a)ç < *Argu.* (çiyana benzer bir böcek) : *Kar.*
- Kaya kuzgunı (kaya kuzgunu) : *Kar.*
- Kaya keleri (kertenkelenin büyüğü) : *Osm.*
- Kaya kuşu (kızıl serçeye benzer bir kuş) : *Osm.*
- Kayguluk kuş (baykuş) : *Çağ.*
- Kaytaban (deve sürüsü) : *EAT., Osm.*
- Kaz (kaz) : *Uyg., Kar., Hrzm., EAT., Osm.*
- Kazgan (kazıcı köpek) : *Kıp.*
- Kebelek (kelebek) : *Osm.*
- Kebg < *Far.* (keklik) : *Çağ., Osm.*
- Kebuter < *Far.* (güvercin) : *Hrzm., Çağ., Osm.*
- Keçi (keçi) : *Kıp., Kar., Hrzm., EAT., Osm.*
- Kedence (kedi) : *Osm.*
- Kedi (kedi) : *Kıp., EAT., Osm.*
- Kedi rang tukhi (küçük bir altın sülün) : *Çağ.*
- Keşik (geyik; her türlü av hayvanı; yabanî hayvan) : *Hrzm., Kıp.*
- Keftâr < *Far.* (sırtlan) : *Osm.*
- Kehle (bit) : *Osm.*
- Kej-düm < *Far.* (sırtlan) : *Osm.*
- Kejegen ('geçeğen' denilen kuş) : *Kıp.*
- Kekelik (keklik) : *Uyg.*
- Kekkük janwar (bir cins guguk kuşu) : *Çağ.*
- Keklik (keklik) : *Kar., Kıp., Çağ., EAT., Osm.*
- Kekük (sek sek veya guguk kuşu) : *Uyg.*
- Kelâg < *Far.* (kuzgun) : *Osm.*
- Kelb < *Ar.* (köpek) : *Kıp., EAT., Osm.*
- Kelebe (kelebek) : *Kıp.*
- Kelebek (kelebek) : *Hrzm., Kıp.*
- Kelegü (bir tür tarla sıçanı) : *Kar.*
- Kelek (düz ve uzun burunlu kuş) : *Kıp.*

- Kelen (gergedan) : *Uyg.*
- Keleñü (tarla faresi) : *Kıp.*
- Keler (kertenkele) : *Kar., Kıp., Osm.*
- Kelez (kertenkele) : *Hrzm.*
- Kelte (I) (bukalemun) : *Kıp.*
- Kelte (II) (yapışkan böcek) : *Kıp.*
- Kelte kelte (III) (büyük kertenkele) : *Kıp.*
- Keltekeler (kertenkele) : *Osm.*
- Keltenkene (kertenkele) : *Osm.*
- Keme (fare) : *Hrzm.*
- Kemük sıyan kuşu (lori denilen kuş) : *Osm.*
- Kene (II) (kene) : *Hrzm., Osm.*
- Kepelek (kelebek) : *Osm.*
- Kepeli (gece kuşu; yarasa) : *Kar.*
- Kepir < *Hint.* (dişi maymun) : *Çağ.*
- Kerkenez (yırtıcı bir kuş) : *Osm.*
- Kerkes (akbaba) : *Kıp., Osm.*
- Kerşegü at (yağırılı at) : *Kar.*
- Kertekele (kertenkele) : *Osm.*
- Kertekeler (kertenkele) : *Osm.*
- Kertekene (kertenkele) : *Osm.*
- Kertenkele (kertenkele) : *Osm.*
- Kervan kuşu (kervan kuşu) : *Osm.*
- Kesef < *Far.* (kaplumbağa) : *Osm.*
- Kesegen (fare) : *Osm.*
- Keseltki (büyük kertenkele) : *Kıp.*
- Kesertke (büyük kertenkele) : *Kıp.*
- Keskerī < *Ar.* (göl ördeği) : *Kıp.*
- Keslinçü (sarı keler) : *Kar.*
- Kesma tumşuk (kaşıklı balıkçıl) : *Çağ.*
- Kesmeli at (süslü olan at) : *Osm.*

- Kestenkele (semender; büyük kertenkele) : *Kıp.*
- Kesürtüki (kertenkele) : *Kıp.*
- Keşef < *Far.* (kaplumbağa) : *Osm.*
- Keşek (iki yaşındaki deve yavrusu) : *Kıp.*
- Keşi (keçi) : *Kıp.*
- Ketki (at sırtı dar, yanları geniş olan at) : *Kar.*
- Kewel at (küheylan; soylu at) : *Kar.*
- Keyik (geyik; yabanî hayvan) : *Kök., Uyg., Kar., Hrzm., Kıp., Çağ.*
- Keyik oğlu (geyik yavrusu) : *Uyg.*
- Keyik sığır (yaban sığırı) : *Kıp.*
- Keyik toñuz (yaban domuzu) : *Kıp.*
- Keylig (maymun) : *Kar.*
- Khabarçi kuçkaç (haberci kuş) : *Çağ.*
- Khabarçi saghizhan (bir çeşit saksağan) : *Çağ.*
- Khanlık kuçkaç (bir kuş türü) : *Çağ.*
- Kharzi (efsanevî bir kuş) : *Çağ.*
- Khitay kirghul (sülün kuşu) : *Çağ.*
- Khupup (çavuşkuşu; ibibik; hüthüt kuşu) : *Çağ.*
- Khurramlik kuçkaç (şans getiren kırmızı kuş; mutlu kuş) : *Çağ.*
- Khusallik şatuti (iyi huylu papağan) : *Çağ.*
- Khuş wakhtlik kuçkaç (uğurlu kuş) : *Çağ.*
- Khuşallik kuçkaç (şanslı kuş) : *Çağ.*
- Kıgruv (baykuş) : *Kıp.*
- Kıl (kıl kuyruk kuşu) : *Kar., Hrzm.*
- Kılıç balığı (kılıç balığı) : *Osm.*
- Kılbark (tüylü av köpeği) : *Kıp.*
- Kıl kuğruk (kıl kuyruk kuşu) : *Kar.*
- Kıl kuş (ördeğe benzeyen bir tür kuş) : *Kar.*
- Kılkuyrugu (kılkuyruk; keklik) : *Kıp.*
- Kılkuyruk (kılkuyruk; keklik cinsi) : *Kıp., Çağ.*
- Kımırsagı (karınca) : *Kıp.*

- Kır at (kırıat) : *Kar., Kıp.*
- Kırgavul (sülün) : *Çağ.*
- Kırgı (atmaca) : *Kıp.*
- Kırgıy (atmaca) : *Kıp.*
- Kırgu (atmaca) : *Çağ.*
- Kırguy (atmaca) : *Kar.*
- Kırguy çibek (atmacaya benzer kuş) : *Kar.*
- Kırkayak (kırkayak) : *Osm.*
- Kırkemesi (tarla faresi) : *Osm.*
- Kırkuy (atmaca) : *Kar.*
- Kırlagaç (kırlangiç) : *Kıp.*
- Kırlaguç (kırlangiç) : *Kıp., Osm.*
- Kırlankuş (kırlangiç) : *Osm.*
- Kırmız (kırmızı böceği) : *Osm.*
- Kısas (yengeç) : *Kıp.*
- Kısılkı (kene yavrusu) : *Kıp.*
- Kısıltıkı (kene) : *Kıp.*
- Kısır (doğurmayan dört ayaklı hayvan / kısarak) : *Uyg., Kar., Kıp.*
- Kısır kısarak (kısır kısarak) : *Kıp.*
- Kıskaç (II) (yengeç) : *Kıp.*
- Kıskaç (yengeç) : *Kıp.*
- Kısarak (atın dişisinin genci) : *Uyg., Kar., Hrz., Kıp., Çağ., EAT., Osm.*
- Kışgaç (yengeç) : *Kıp.*
- Kışkıldak (karabatak; su kuşu) : *Osm.*
- Kıtmîr < *Ar.* (Eshab-ı Kehf'in köpeği) : *Osm.*
- Kıtt < *Ar.* (kedi) : *Osm.*
- Kıyan tavşan (bir tür tavşan) : *Kıp.*
- Kıyand < *Skr.* (gergedan) : *Kar.*
- Kızaguca (at) (bir tür at) : *EAT.*
- Kızgaç (bir çeşit kuş) : *Kıp.*
- Kızgul at (boz ile kır arası olan at) : *Kar.*
- Kızıl arslan (kızıl arslan) : *Osm.*

- Kızıl karçıgay (kızıl renkli atmaca) : *Çağ.*
- Kızıl tilkü (kırmızı tilki) : *Kar.*
- Kızılca turgay (kırmızımsı kuş) : *Kıp.*
- Kızılca ügeyik (tavus kuşuna benzer bir kuş) : *Osm.*
- Kızılça başlı (çıpçuk yund kuşu da denilen küçük bir kuş) : *Kıp.*
- Kızılkanat (kanatlatı yeni çıkan kuş yavrusu) : *Osm.*
- Kız kuş (renkten renge giren bir tür kuş) : *Kar.*
- Kızkuşu (sorguçlu küçük bir kuş) : *EAT., Osm.*
- Kibt < *Far.* (bal arısı) : *Osm.*
- Kiçi (keçi) : *EAT.*
- Kiçi başlı kiçer aygır (küçük başlı at) : *EAT.*
- Kiçik ala buyun ghaz (küçük bir kaz türü) : *Çağ.*
- Kiçik ala urdak (bir cins ördek) : *Çağ.*
- Kiçik dükür murgh (bir cins külün) : *Çağ.*
- Kiçik kara ghaz (siyah başlı küçük bir kaz) : *Çağ.*
- Kiçik kuyruk urdak (kısa kuyruklu ördek) : *Çağ.*
- Kiçik turna (küçük turna) : *Çağ.*
- Kiçik urdak (küçük ördek) : *Çağ.*
- Kiçkirghag janwar (guguk kuşu) : *Çağ.*
- Kighaç janwar (söğüt yaprağı kuşu) : *Çağ.*
- Kighirçik (kuzey kırlangıcı) : *Çağ.*
- Kiklik (keklik) : *Kıp.*
- Kilâb < *Ar.* (köpekler) : *Osm.*
- Kimünce (sivrisinek) : *Kar.*
- Kipaç kuçkaç (tüyleri kül renginde olan kuş) : *Çağ.*
- Kirghinçlik kuçkaç (kırmızı ve beyaz tüyleri olan şanslı kuş) : *Çağ.*
- Kirghul (sülünler için umumî bir isim, yabanî bir kuş) : *Çağ.*
- Kirghuy (atmaca) : *Çağ.*
- Kirm < *Far.* (kurtçuk) : *Osm.*
- Kirpâsû < *Far.* (arslan) : *Osm.*
- Kirpi (kirpi) : *Uyg., Kar., Kıp., Çağ., Osm.*
- Kiseleñ (kertenkele) : *Kıp.*

- Kiş (samur) : *Kök., Kar., Hrzm., Kıp.*
- Kiyik (geyik; vahşî hayvan; av hayvanı) : *Kıp., Osm.*
- Kiyik eşak (vahşî eşek) : *Kıp.*
- Kiz tamghak janwar (kırmızı renkli alaycı kuş) : *Çağ.*
- Kizghinj karrak urdak (mor başlı ördek) : *Çağ.*
- Kizghiş baligçi (kırmızı gagalı martı) : *Çağ.*
- Kizghiş saghizghan (cennet sinekçili dişi kuş) : *Çağ.*
- Kizil baş janwar (kırmızı başlı kuş) : *Çağ.*
- Kizil kaşkalik çukukhag kuçkaç (kırmızı taçlı büyük ağaçkakan) : *Çağ.*
- Kizil kuçkaç (kırmızı yalıçapkını kuşu) : *Çağ.*
- Kizil tumşuk ghaz (kırmızı gagalı çaykızı) : *Çağ.*
- Kizil yanjalik janwar (kırmızı dağ serçesi) : *Çağ.*
- Koç (koç; enenmemiş erkek koyun) : *Kar., Hrzm., Kıp., EAT., Osm.*
- Koç(u)ñar (koç) : *Kar.*
- Koçak (II) (koç) : *Osm.*
- Koçkar (koç) : *Hrzm., Kıp.*
- Kodak (sığa) : *Osm.*
- Kodi tabişkan (ada tavşanı) : *Uyg.*
- Koducak (küçük sığa) : *Osm.*
- Koduk (eşek yavrusu) : *Kıp., Osm.*
- Kogu (uzun boylu su kuşu; kuğu) : *Uyg., Kıp.*
- Kol (baykuş) : *Çağ.*
- Kolan (yaban eşiği) : *Kar., Kıp., Osm.*
- Kolançı (döl veren kısrağ) : *Kıp.*
- Kolat (arslan) : *Kıp.*
- Kolgaç (yarasa) : *Kıp.*
- Kolun (tay) : *Kıp.*
- Komuz (çatal / dışkı böceği) : *Kıp.*
- Kon (koyun) : *Kar.*
- Kongur koy (kestane renkli koyun) : *Kar.*
- Konguz (böcek) : *Uyg.*
- Koñrogholok kuçkaç (pirinçli zil kuşu) : *Çağ.*

- Koñuz (çatal / dışkı böceği) : *Kıp.*
- Koñuzlan kurt (domuzlan böceği) : *Kıp.*
- Koplan (kaplan) : *Kıp.*
- Korday kuğu (türünden bir kuş; pelikan) : *Kar.*
- Korguy (bülbül) : *Kıp.*
- Kor tavuğı (vahşî tavuk) : *EAT.*
- Koş at (yedek at) : *Kar.*
- Kotoz (yak öküzü) : *EAT.*
- Koturgan (uyuz) : *Kıp.*
- Kotuz (yak öküzü) : *EAT.*
- Koy (I) (koyun) : *Kök., Kar., Hrzm., Kıp., Çağ.*
- Koy (II) (biti kene) : *Kıp.*
- Koyan (tavşan) : *Kıp.*
- Koygun (akdoğan) : *Osm.*
- Koyın (koyun) : *Kıp.*
- Koy kuşu (koyun kuşu) : *Çağ.*
- Koyn (koyun) : *Uyg.*
- Koyun (koyun) : *Hrzm., Kıp., Çağ., Osm.*
- Koyun başları irkeç (sürünün önünde giden keçi) : *Kar.*
- Kozı (kuzu) : *Uyg., Kar., Hrzm., Kıp.*
- Kozi (kuzu) : *Uyg.*
- Kozu (kuzu) : *Hrzm., Kıp.*
- Köbek it (köpek) : *Kıp.*
- Köbelek (I) (kelebek) : *Kıp.*
- Köbelek (II) (çoban köpeği) : *Kıp.*
- Köbük (tüylü köpek) : *Kıp.*
- Köçiken (akbaba) : *Kıp.*
- Köçken (akbaba) : *Kıp.*
- Köçüt (göç atı) : *Kar.*
- Köfük (tüylü köpek) : *Kıp.*
- Kög yılkı (başı boş hayvan) : *Kar.*
- Kögenek (samur) : *Kıp.*

- Kögerçin (güvercin) : *Kıp.*
- Kögerçün (güvercin) : *Kıp.*
- Kögürçkän (güvercin) : *Uyg.*
- Kök baligçi (balıkçıl) : *Çağ.*
- Kök böri (mavi kurt) : *Kar.*
- Kök buymul toğan (boynu mavili ve beyazlı bir tür yırtıcı doğan) : *Kök.*
- Kökça janwar (mavi karga) : *Çağ.*
- Kök çetük (erkek kedi) : *Kar.*
- Kökegün (gök / yeşil sinek) : *Kar.*
- Kökenek (yırtıcı bir kuş) : *Çağ.*
- Kökğan (bir tür kuş) : *Kar.*
- Kökiş baligçi (mavi balıkçıl) : *Çağ.*
- Kökiş borgut (koyu gri renkli bir kartal) : *Çağ.*
- Kökiş turna (bir kuş türü) : *Kar.*
- Kök kargha (mavi kuzgun) : *Çağ.*
- Köklaglag (mavi leylek) : *Çağ.*
- Kök lapang sar (şahin cinsinden ağır ve tembel bir kuş) : *Çağ.*
- Kökmäk (geyik cinsinden bir hayvan) : *Kök.*
- Kök muş (erkek kedi) : *Kar.*
- Kök talgha (ağaç ötleğeni) : *Çağ.*
- Kök tamghak janwar (kumru renkli alaycı kuş) : *Çağ.*
- Kök täyän (gök / yeşil sincap) : *Kök.*
- Kök teke (boz geyik) : *Kar.*
- Kök tupulğan (dağ kırlangıcı) : *Kar.*
- Kök turna (mavi turna) : *Çağ.*
- Kökün (yaban arısı) : *Çağ.*
- Kökünek (yırtıcı bir kuş) : *Çağ.*
- Kökürçgün (güvercin) : *Uyg., Kar.*
- Kökürçkün (güvercin) : *Kar.*
- Kök wak (mavi balıkçıl veya leylek) : *Çağ.*
- Kök zankar kuçkaç (türkuaz renkli yalı çapkını bir kuş) : *Çağ.*
- Köl aygruv (gece kuşu; baykuş) : *Kıp.*

- Kölök (yük hayvanı) : *Uyg.*
- Kölük (yük hayvanı) : *Uyg., Kıp.*
- Kömüş (manda) : *Osm.*
- Kömüş inegi (dişi manda) : *Osm.*
- Kömüş malagı (manda yavrusu) : *Osm.*
- Kömüş öküz (erkek manda) : *Osm.*
- Könçekli keşik (paçalı güvercin) : *Kıp.*
- Köne (II) (kene) : *Kıp.*
- Köpek < *Far.* (köpek) : *Kar., Kıp., Çağ., EAT., Osm.*
- Köpek balığı (köpek balığı) : *Osm.*
- Köpek it (köpek) : *Kıp.*
- Köpelek (kelebek) : *Kıp.*
- Kör çekük (kör sıçan; köstebek) : *Osm.*
- Kör sıçan (köstebek) : *Osm.*
- Körköstü (köstebek) : *Kıp.*
- Körpe (yeni doğmuş kuzu) : *Kıp., Osm.*
- Körşebek (köstebek) : *Kıp.*
- Körük (boynuzsuz öküz) : *Osm.*
- Kösem (sürünün önünde giden koç) : *Osm.*
- Kösnük (erkek isteyen kızgın dişi hayvan) : *Osm.*
- Köstebek (gözsüz tarla faresi) : *Kıp., Çağ., Osm.*
- Köstü (köstebek) : *Kıp.*
- Kösürge (köstebek; tarla sıçanı) : *Kar.*
- Kösürgen (köstebek; tarla sıçanı) : *Kar.*
- Kösüz tebek (köstebek) : *Kıp.*
- Kösüz tümek (köstebek) : *Kıp.*
- Köşek (deve yavrusu) : *Kıp., Çağ., EAT., Osm.*
- Köti kızlak (kırmızı kuyruklu bir kuş) : *Kar.*
- Kötki kuçkaç (muhabbet kuşu) : *Çağ.*
- Kötürüm çekirge (bir çeşit çekirge) : *Osm.*
- Köverçin (güvercin) : *Kıp.*

- Köyegen (eşek sineği; bügelek) : *Osm.*
- Köykenek (yırtıcı bir kuş) : *Çağ.*
- Közen (sansar; firavun sıçanı) : *Kıp.*
- Közsiz (köstebek) : *Kıp.*
- Közsiz tebek (köstebek) : *Kıp.*
- Közsüz köpek (köstebek) : *Kıp.*
- Közsüz tebek (köstebek) : *Kıp.*
- Ku (su kuşu; kuğu) : *Çağ.*
- Kuba at (kumral ile sarı arası bir renkte olan at) : *Kar.*
- Kubaş (köpek cinsi, çoban köpeği) : *Kıp.*
- Kuba urdak (kaşıkçı ördeği) : *Çağ.*
- Kuburga (baykuş) : *Kar.*
- Kuçkaç (küçük kuşlara verilen genel ad) : *Çağ.*
- Kudğu (kara sinek; sinek) : *Uyg., Kar.*
- Kuduk (eşek sıpası / yavrusu) : *Kıp.*
- Kûf < *Far.* (er kuşu) : *Osm.*
- Kugaçak (bir cins ağaçkakan) : *Çağ.*
- Kugu (kuğu) : *Kar., Hrzm., Kıp., Çağ., Osm.*
- Kugurçin (güvercin) : *Kıp.*
- Kugurçun (güvercin) : *Kıp.*
- Kuknus < *Far.* (efsanevî bir turna) : *Çağ.*
- Kula at (açık kahverengi at) : *Kıp.*
- Kulagagaçan (bir tür böcek) : *Osm.*
- Kula kaz (telli turna; kızılımsı kaz) : *Kıp.*
- Kulan (yaban eşiği; tay; kısarak) : *Kar., Hrzm., Kıp., Çağ., EAT., Osm.*
- Kulangsa urdak (küçük bir ördek) : *Çağ.*
- Kula purka (bir kuş adı) : *Hrzm., Çağ.*
- Kulcakçı (dişi geyik) : *Hrzm.*
- Kulnaçı kısarak (doğuracak kısarak) : *Kar.*
- Kulrang turna (kül renkli turna) : *Çağ.*
- Kuluçka tavuk (kuluçkaya yatan tavuk) : *Osm.*

Kulun (küçük tay; at yavrusu) : *Uyg., Kar., Kıp., EAT., Osm.*

Kulunaçı (gebe kalan tay) : *Kıp.*

Kuluncak (küçük, yeni doğmuş tay) : *Osm., Kıp.*

Kulunlug kısarak (tayı olan kısarak) : *Kar.*

Kum balığı (kum balığı) : *Çağ.*

Kumkuş (kuş sürüsü) : *Kıp.*

Kum uwwa karloghaç (kum kırlangıcı) : *Çağ.*

Kumrı < *Ar.* (kumru) : *Hzm., Osm.*

Kumru < *Ar.* (kumru) : *Osm.*

Kumruska (karınca) : *Kıp.*

Kumursaka (karınca) : *Kıp.*

Kumursga (karınca) : *Uyg.*

Kumurska (karınca) : *Kıp.*

Kumursuga (karınca) : *Kıp.*

Kumuruska (karınca) : *Kıp.*

Kuna (iki yaşındaki öküz yavrusu / dana) : *Kıp.*

Kunaçın (üç yaşına girmiş dişi buzağı) : *Kıp.*

Kunan (üç yaşındaki tay) : *Kıp.*

Kunduz < *Ar.* (kunduz) : *Uyg., Kar., Hzm., Kıp., Çağ., Osm.*

Kunfuz < *Ar.* (kunduz) : *Osm.*

Kung kargha (bir cins karga) : *Çağ.*

Kunlaçı kısarak (döl veren kısarak) : *Kıp.*

Kuntuz (kunduz) : *Uyg., Kar.*

Kurbaga (kurbağa) : *Kıp., Çağ.*

Kurbacı (kurbağa) : *Osm.*

Kurbaka (kurbağa) : *Kar.*

Kurban < *Ar.* (Allah'a yaklaşmak için kesilen hayvan) : *Kıp.*

Kurbanlık (kurban edilecek hayvan) : *Kıp.*

Kurboga (kurbağa) : *Kıp.*

Kurbuga (kurbağa) : *Kıp.*

Kurcu (küçük av köpeği) : *Çağ.*

Kurd (kurt; böcek; solucan) : *Kıp.*

- Kurgaş (atmaca) : *Kıp.*
- Kurı (gübre böceği) : *Çağ.*
- Kurt (I) (böcek; kurt; solucan; sülük) : *Kök., Uyg., Kar., Kıp., EAT., Osm.*
- Kurt (II) (kurt; yabanî hayvan) : *Kar., Hrzm., Kıp., Çağ., EAT., Osm.*
- Kurtcağız (solucan cinsinden bir kurtçuk) : *Osm.*
- Kurt kene (kurt kenesi) : *Hrzm.*
- Kurt koñuz (böcek) : *Uyg.*
- Kurugı (bir tür doğan) : *Kıp.*
- Kurukçi kuşkaç (fındık kıran kuş) : *Çağ.*
- Kurut (kurt; vahşi hayvan) : *Kıp.*
- Kuskuvuk (yabanî kumru) : *Osm.*
- Kuş (kuş) : *Kök., Uyg., Hrzm., Kıp., Çağ., EAT., Osm.*
- Kuşgaç (serçe) : *Uyg., Kar.*
- Kuşkaç (serçe) : *Kıp.*
- Kuşmak urdak (erkek mandarin ördeği) : *Çağ.*
- Kuş oğlu (kuş yavrusu) : *Uyg.*
- Kuş pilici (kuş pilici) : *Osm.*
- Kuş surbası (kuş sürüsü) : *Osm.*
- Kuş toğan ügüz (nehir kuşu; doğan) : *Uyg.*
- Kuşun alakanı (kuşun alıcı / avcı olanı) : *EAT.*
- Kutan (bir tür kuş) : *Kıp.*
- Kutat < Ar. (bağırtlak kuşu) : *Osm.*
- Kutlu kuş (hüma kuşu) : *Osm.*
- Kutuk (yaban eşiğinin yavrusu) : *Kıp.*
- Kutur (uyuz kuduz köpek) : *Hrzm., Kıp.*
- Kuturgan (I) (kuduz köpek) : *Kıp.*
- Kutuz (I) (yaban sığırı) : *Kar.*
- Kutuz (II) (kuduz, kudurmuş köpek) : *Kar., Kıp.*
- Kuv (kuğu) : *Kıp.*
- Kuw (kuğu) : *Kıp.*
- Kuyanığ (tavşan) : *Uyg.*
- Kuy ghaçır (toy kuşu) : *Çağ.*

- Kuygu (sinek) : *Hzm.*
- Kuyran karloghaç (bir tür kırlangıç) : *Çağ.*
- Kuyruğu öri (akrep) : *Osm.*
- Kuyruksalan (yunt kuşu) : *Osm.*
- Kuzgum (ekin kargası) : *Uyg.*
- Kuzgun (ekin kargası) : *Kök., Uyg., Kar., Hzm., Kıp., Çağ., Osm.*
- Kuzı (kuzu) : *Kar., Kıp., Çağ.*
- Kuzlacı (kuzulayacak koyun) : *Osm.*
- Kuzu (kuzu) : *EAT., Osm.*
- Kübe (II) (güve; kurt; solucan; sülük) : *Kıp.*
- Küçegen (kartal) : *Kıp.*
- Küçi (köpek yavrusu) : *Çağ.*
- Küçken (bir tür akbaba; kartal; kerkes) : *Kıp.*
- Küçük (II) (köpek yavrusu; kuyruğu kesik köpek) : *Kıp.*
- Kügerçin (güvercin) : *Kıp.*
- Kügürçigen (güvercin) : *Çağ.*
- Kügürçin (güvercin) : *Kıp.*
- Küheylan (Arap atı) : *EAT., Osm.*
- Kükenek (yırtıcı bir kuş) : *Çağ.*
- Kükerçin (güvercin) : *Kıp.*
- Kükevün (yaban arısı) : *Kıp.*
- Kükeyin (yaban arısı) : *Kıp.*
- Kükün (yaban arısı) : *Kıp.*
- Kükürt deve (anası ve babası farklı soydan olan deve) : *Osm.*
- Küleng < *Far.* (turna) : *Osm.*
- Külik (binek ve yük hayvanlarının genel adı) : *Hzm.*
- Külmiz (karaca) : *Kar.*
- Külük (I) (binek ve yük hayvanı) : *Hzm., Kıp.*
- Külük (II) (köpek yavrusu;) : *Kıp.*
- Külük (III) (büyük köpek) : *Kıp.*
- Kümeýt < *Ar.* (doru at) : *Hzm., Kıp.*
- Kümiçe (sivrisine) : *Kar.*

- Kümüldür (balıkçıl kuşu) : *Kıp.*
- Künen (gelincik) : *Kıp.*
- Küpdüşen (tavşancıla benzer bir kuş) : *Osm.*
- Küpecik (küp kuzusu) : *Osm.*
- Kürağ < *Far.* (gügül kurdu) : *Osm.*
- Küran (al donlu at) : *Osm.*
- Kürük (boynuzsuz öküz) : *Osm.*
- Küskü (sıçan) : *Uyg.*
- Küsürge (tarla sıçanı cinsinden bir hayvan) : *Kar.*
- Küşek (II) (deve yavrusu) : *Kıp.*
- Küvegün (yaban arısı) : *Kıp.*
- Küvercin (güvercin) : *Kıp.*
- Küverçin (güvercin) : *Kıp.*
- Küvez (güve) : *Uyg.*
- Küvük (erkek kedi) : *Kar.*
- Küvük muş (erkek kedi) : *Kar.*
- Küvüldür (balıkçıl kuşu) : *Kıp.*
- Küwük muş (erkek kedi) : *Kar.*
- Küye (II) (güve) : *Kar., Hrz., Kıp.*
- Küykenek (kerkenez; yırtıcı bir kuş) : *Çağ.*
- Küzen (I) (gelincik) : *Kıp.*
- Küzen (II) (sansar; firavun sıçanı) : *Kıp.*
- Küzkünek (çakıra ve kelere benzeyen bir kuş) : *Kar.*
- Küzküni (ateş böceği) : *Kar.*
- Küzün (sıçan cinsinden avcı bir hayvan) : *Kar.*
- La < *Çin.* (yük hayvanı; katır) : *Uyg.*
- Laçın < *Moğ.* (şahin; doğan) : *Uyg., Kar., Kıp., Çağ., Osm.*
- Laglag (leylek) : *Kıp.*
- Lagz (domuz) : *Uyg.*
- Lagzin (domuz) : *Uyg.*
- Lagzin (domuz) : *Kök.*
- Lâhim < *Ar.* (et yiyici hayvan) : *Osm.*

Lakecne (küçük, yassıca bir canavar) : *Osm.*

Lâk-püşt < *Far.* (kaplumbağa) : *Osm.*

Lakzin (domuz) : *Kök.*

Lankurt (domuzlan böceği) : *Kıp.*

Lapang sar (bir tür av kuşu) : *Çağ.*

Lâşe < *Ar.* (hayvan ölüsü; leş) : *Osm.*

Legleg (leylek; göçmen kuş) : *Osm.*

Leglek (leylek) : *Uyg.*

Leken tukhosi (bir deniz kuşu) : *Çağ.*

Leklek (leylek; göçmen kuş) : *Kıp., Osm.*

Lengeç (yengeç) : *Kıp., Çağ., EAT., Osm.*

Leycûr < *Far.* (kuyruksalan kuşu) : *Osm.*

Leylek (leylek; göçmen kuş) : *Osm.*

Lim (salyangoz) : *Kıp.*

Lori kuşu (yırtıcı bir kuş; kartal) : *Osm.*

Lö < *Çin.* (ejder, ejderha) : *Uyg.*

Lök < *Far.* (yedi yaşındaki tek hörgüçlü deve) : *Kıp.*

Lu < *Çin.* (ejderha) : *Kök., Uyg.*

Lûbere < *Far.* (yaban koyunu) : *Osm.*

Lûk < *Far.* lûk (tek hörgüçlü deve) : *Osm.*

Lurı kuşu (bir çeşit kuş) : *Çağ.*

Luu < *Çin.* (ejderha) : *Kök., Uyg.*

Lûi < *Çin.* (ejderha) : *Kök., Uyg.*

Lûmâh < *Ar.* (çakırdoğan) : *Osm.*

Mâc < *Far.* (kısarak) : *Osm.*

Maç (kedi) : *Kıp.*

Maçı (kedi) : *Kıp., EAT.*

Maçı tişi (dişi kedi) : *Kıp.*

Maçı (kedi) : *Kıp.*

Mada sakhçi kuçkaç (terzi kuşunun dişisi) : *Çağ.*

Mada sir murgh (dişi simurg) : *Çağ.*

Mâde < *Far.* (dişi hayvan) : *Osm.*

- Mag (güvercin) : Çağ.
- Maga (bir cins hayvan) : Uyg.
- Maharag (büyük yılan) : Uyg.
- Mağçi < Far. (yedek at; terki atı) : Osm.
- Mâhî < Ar. (balık) : Osm.
- Majder < Far. (büyük yılan) : Osm.
- Mâkîyân < Far. (tavuk) : Çağ., Osm.
- Mal (yük koyunları) : Osm.
- Malikü'l-hazin < Ar. (balıkçıl) : Osm.
- Mama (öküzlerin etrafında döndükleri öküz) : Kar.
- Mamrağ (kurt yavrusu) : Kıp.
- Man yaşlıg koy (dört yaşını geçen koyun) : Kar.
- Manda (camuş öküzü) : Osm.
- Manu (yabanî bir hayvan; kır kedisi; vahşî kedi) : Uyg.
- Mâr < Far. (yılan) : Kıp., EAT., Osm.
- Maral < Moğ. (dişi geyik; gazal; ceylân) : Çağ., Osm.
- Marg urdak (küçük ördek kuşu) : Çağ.
- Marjan kuçkaç (mercan kuşu) : Çağ.
- Martı kuşu (martı) : Osm.
- Mastı (ayakları kısa, kulakları tüylü av köpeği) : Osm.
- Maşi (kedi) : Kıp.
- Maşrikdaghi şungkar (doğu doğanı) : Çağ.
- Matak < Ar. (yürürken sıfatı değişen at) : Kıp.
- Maya ~ Mâye < Far. (dişi hayvan; dişi deve) : Osm.
- Mayguk (top tırnaklı ve kısa tüylü olan hayvanlar) : Kar.
- Maymun < Ar. (maymun) : Kıp., Çağ.
- Meçi (erkek kedi) : Kıp.
- Meges < Far. (sinek) : Osm.
- Mègiçin < Moğ. (dişi yaban domuzu) : Çağ.
- Memreç (ayı yavrusu) : Kıp.
- Meral < Moğ. (dişi geyik; gazal; ceylân) : Çağ., Osm.

- Merdek (ayı yavrusu) : *Kar.*
- Merkeb < *Ar.* (eşek) : *Hzm., Kıp., EAT., Osm.*
- Mestân < *Far.* (kedi) : *EAT.*
- Mezgeldek (yabanî ördek cinsinden bir kuş) : *Osm.*
- Mihakçı janwar (örümcek kuşu) : *Çağ.*
- Mihman kuçkaç (bir tür serçe) : *Çağ.*
- Mihruban kuçkaç (bir tür muhabbet kuşu) : *Çağ.*
- Milez (bal arısı) : *Osm.*
- Milnâh (pırlak) : *Osm.*
- Miñü at (binek hayvanı; binilecek at) : *Uyg., Kar.*
- Miskiç (kedi) : *Uyg.*
- Miş < *Far.* (koyun) : *Osm.*
- Miyana murgh (sülüne benzeyen küçük kuş) : *Çağ.*
- Mostina < *İt.* ('pırlak' denilen kuş) : *Osm.*
- Möcek (böcek) : *Çağ.*
- Möşük (kedi) : *Hzm.*
- Muguzgak (bir çeşit sinek) : *Kar.*
- Muki tumşuk kuçkaç (gagası siyahımsı bir kuş) : *Çağ.*
- Mukrîf < *Ar.* (melez at) : *Kıp.*
- Mukrip < *Ar.* (doğurmalı olan deve; iki yaşına giren kulun) : *Osm.*
- Munduz yoriga at (iyi yürüyüşten başka yürüyüş bilmeyen at) : *Kar.*
- Munguzluk janwar (tüyleri kahverengi bir kuş) : *Çağ.*
- Mûr < *Far.* (karınca) : *Kıp., Çağ., Osm.*
- Mûrçe < *Far.* (küçük karınca) : *Osm.*
- Murg < *Ar.* (kuş) : *Hzm., Kıp., Osm.*
- Mûriçe < *Far.* (küçük karınca) : *Osm.*
- Muş < *Çiğ.* (kedi) : *Kar.*
- Mûş < *Far.* (fare) : *Osm.*
- Muş oğlu (kedi eniği / yavrusu) : *Kar.*
- Muşamma' < *Ar.* (yaban geyiği) : *Hzm.*
- Mûş-deştî < *Far.* (tarla faresi) : *Osm.*
- Mûşek-i perran < *Far.* (fareye benzeyen bir hayvan) : *Osm.*

- Muygak (dişi geyik) : *Uyg., Kar.*
- Muymul (atmaca) : *Osm.*
- Müberkaa < *Ar.* (başi beyaz olan dişi koyun) : *Osm.*
- Müberkaatü < *Ar.* (peçelü at) : *Osm.*
- Mühr < *Ar.* (hızlı yürüyen at; tay) : *Osm.*
- Münâzeb < *Ar.* (doğurmak üzere olan kısarak) : *Osm.*
- Müngüz baka (kaplumbağa) : *Uyg., Kar.*
- Müñü at (binek hayvanı; binilecek at) : *Uyg., Kar.*
- Münüt (binek hayvanı) : *Hrzm.*
- Mürdar-hûr < *Far.* (çalak) : *Osm.*
- Mürg < *Ar.* (kuş) : *Hrzm., Kıp., Osm.*
- Müşük (kedi) : *Çağ.*
- Na'ce < *Ar.* (koyun) : *Hrzm.*
- Na'âme < *Ar.* (deve kuşu) : *Osm.*
- Nâka < *Ar.* (dişi deve) : *Kıp., Osm.*
- Naman (köstebek) : *Kıp.*
- Naman sokur (kör köstebek) : *Kıp.*
- Nâred < *Ar.* (kene) : *Osm.*
- Narinji bulbul (bir kuş türü) : *Çağ.*
- Nath < *Ar.* (boynuz vurucu hayvan) : *Osm.*
- Nâtih < *Ar.* (boynuz vurucu hayvan) : *Osm.*
- Nâtuh < *Ar.* (boynuz vurucu hayvan) : *Osm.*
- Neheng < *Far.* (timsah) : *Kıp., Osm.*
- Nek (yılan; ejderha; timsah) : *Kar.*
- Neml (I) (karınca) : *Kıp.*
- Nesr < *Far.* (kartal) : *Osm.*
- Nihaz < *Far.* (erkek keçi) : *Osm.*
- Nikrev < *Far.* (hızlı yürüyen davar) : *Osm.*
- Nim rang kuçkaç (göğsü sarı, sırtı siyah küçük bir kuş) : *Çağ.*
- Nims < *Ar.* (Firavun faresi) : *Osm.*
- Nitah < *Ar.* (kafa toslayıcı koç) : *Osm.*
- Nu'are < *Ar.* (eşek sineği) : *Osm.*

Ocak çekirgesi (ocak yerlerinde bulunan çekirge) : *Osm.*

Oça bars (yavru pars) : *Kök.*

Ogaz (bir tür kuş adı) : *Kıp.*

Oglak (keçi yavrusu) : *Uyg., Kar., Hrz., Kıp., Osm.*

Ogulak (oğlak; keçi yavrusu) : *Kıp.*

Oğar (balıkçıl) : *Osm.*

Ok ılanı / yılanı (kendisini başka bir varlığa atan yılan) : *Kar., Çağ., Osm.*

Oklug kirpi (büyük kirpi) : *Kar.*

Olduk at (nalsız at) : *Kar.*

Opea (kör köstebek) : *Kıp.*

Orak böceği (ağustos böceği; cırcır böceği) : *Osm.*

Orak kuşu/u (ağustos böceği; cırcır böceği) : *Çağ., Osm.*

Or at (al ile doru arası renkli olan at) : *Kar., Kıp.*

Orta atı (nöbetleşe binilen at) : *Osm.*

Osurgan böceği (dışkı böceği) : *Osm.*

Otak (II) (büyük sürü) : *Osm.*

Ovlak (oğlak; keçi yavrusu) : *Kıp.*

Oy at (yağız at) : *Kar.*

Oyuk (leylek) : *Kıp.*

Ozgan (koşuda birinci gelen köpek) : *Kıp.*

Ozuk at (rakiplerini yarışta geçen at) : *Kar.*

Ödiräk (ördek) : *Uyg.*

Ögeç (üç yaşındaki koyun veya keçi) : *Kıp., Osm.*

Ögeyik (üveyik; ev güvercini) : *Kıp., Osm.*

Ögür (büyükbaş hayvan sürüsü) : *Uyg., Kar., Kıp., Çağ.*

Ögürlüg adgır (kısrağı olan aygır) : *Kar.*

Öğdül atı (yarış / koşu atı) : *Osm.*

Öğrek (sürü; at sürüsü) : *Osm.*

Ök (dört yaşını geçmiş olan hayvan) : *Kar., Kıp.*

Ökeç (üç yaşındaki koyun) : *Kıp.*

Ökerçin (güvercin) : *Kıp.*

- Öküş yilkı (haşarı, inatçı at) : *Kar.*
- Öküz (II) (öküz) : *Kök., Uyg., Kar., Kıp., Çağ., EAT., Osm.*
- Öküzcik (küçük öküz) : *Kıp.*
- Ölkü çine (yırtıcı kurt) : *Çağ.*
- Ölümdük (leş, hayvan ölüsü) : *Kıp.*
- Öpgük (ibibik kuşu; çavuş kuşu) : *Uyg.*
- Öpüp (bir cins kuş) : *Uyg.*
- Ördek (ördek) : *Uyg., Kar., Hrz., Kıp., EAT., Osm.*
- Ördük (ördek) : *EAT.*
- Örgeç (II) (erkek, enenmiş koç) : *Kıp.*
- Örmecek (örümcek) : *Kıp.*
- Örük (II) (iğdiş edilmiş koyun) : *Kıp.*
- Örümcek (örümcek) : *EAT., Osm.*
- Örümçek (örümcek) : *Kar., Hrz., Kıp., Çağ.*
- Örümçik (örümcek) : *Kıp.*
- Örümçük (örümcek) : *Kıp.*
- Örüñ esri iñek (alacalı inek) : *Uyg.*
- Örüñ iñen (beyaz renkli dişi deve) : *Uyg.*
- Örüñ kuş (akdoğan) : *Kar.*
- Örüñ teve (beyaz renkli deve) : *Uyg.*
- Ötleğen (bokluca bülbul) : *Osm.*
- Ötleğü (doğan cinsinden bir kuş) : *Osm.*
- Ötlüğən (bokluca bülbul) : *Osm.*
- Öveç (iki, üç yaşlarındaki erkek koyun veya keçi) : *Osm.*
- Övez (sivrisinek) : *Kıp.*
- Övüz (bal arısı) : *Kıp.*
- Öwrek (ördek) : *Kıp.*
- Öyez < Oğ. (sivrisinek) : *Kar., Kıp.*
- Öz kuş (arı kuşu) : *Kıp.*
- Özlük at (bir şahsa ait olan at) : *Kök., Kar.*
- Pâdam < *Far.* ('bey' veya 'gırtlak' kuşu) : *Osm.*
- Pâde < *Far.* (hergele; eşek veya sığır sürüsü) : *Osm.*

- Pakmayghan pakhtak (bir cins kumru) : Çağ.
- Palâd < Far. (binit) : Osm.
- Palang < Far. (leopar) : Kıp.
- Palaz (tüyleri tam çıkmamış apalak) : Osm.
- Pâluye < Far. (kırlangıç) : Osm.
- Pâlvâne < Far. (dağ kırlangıcı) : Osm.
- Pâlvâye < Far. (dağ kırlangıcı) : Osm.
- Panbul kurdı (ağ ören böcek; tırtıl) : Osm.
- Pâred < Far. (sakırğa veya kene) : Osm.
- Pârid < Far. (sakırğa ve kene) : Osm.
- Parla (tüyü az olan köpek) : Kıp.
- Pars (yaban kedisi; yırtıcı bir memeli hayvan) : Kıp., Kar., EAT., Osm.
- Pay paklik kaftar (tüylü bacaklı güve) : Çağ.
- Peçelü at (gözlerinin çevresi kara kalmış olan at) : Osm.
- Peftere (şahini çağırmak için kullanılan yapma kuş) : Osm.
- Peleng < Far. (leopar) : Kıp.
- Pelenk < Far. (kaplan) : EAT.
- Pend < Far. (çaylak) : Osm.
- Perestû < Far. (kırlangıç) : Osm.
- Perestük < Far. (kırlangıç) : Osm.
- Pervâne < Far. (kelebek) : Çağ., Osm.
- Peşşe < Far. (sivrisinek) : Hrzm., Osm.
- Petek urdak (yabanî ve küçük ördek) : Çağ.
- Pırlak (kuş avlamak için kullanılan diğer bir kuş) : Osm.
- Piçin (maymun) : Kök.
- Piçpâ < Far. (yengeç) : Osm.
- Pîl < Far. (fil) : Hrzm., Kıp., Osm.
- Pîle / Pûle < Far. (gügül kurdu) : Osm.
- Pil-i deman < Far. (yavuz fil) : Osm.
- Pire (pire) : Osm.
- Pisi (kedi) : Osm.

- Pisik (kedi) : *Çağ., Osm.*
- Porsuk (porsuk) : *Kar., Osm.*
- Porsmuk (porsuk) : *Kar.*
- Porsun balığı (dikenli balık) : *Kıp.*
- Potuk (tavşan yavrusu) : *Osm.*
- Puğu (baykuş cinsinden bir kuş) : *Osm.*
- Puğur (dişi deve) : *Osm.*
- Puhu (baykuş cinsinden bir kuş) : *Osm.*
- Pûpe < *Far.* (ibik kuşu; Arapça 'hüdhüd') : *Osm.*
- Pûpüş < *Ar.* (ibik kuşu; hüdhüd) : *Osm.*
- Purmuy pirghul (Tatar sülünü) : *Çağ.*
- Puzagu (buzağı, dana) : *Uyg.*
- Pülüç (piliç) : *Osm.*
- Püpeklik ghaz (ibikli kaz) : *Çağ.*
- Püpeklik murgh (mavi kanatlı sülün) : *Çağ.*
- Püpeklik torghay (tepeli toygar) : *Çağ.*
- Püpeklik yurtçi (ibikli baykuş) : *Çağ.*
- Püpişheklük tukhi (bir çeşit kuş) : *Çağ.*
- Pürçakçi kuçkaç (ispinoz kuşu) : *Çağ.*
- Püre (pire) : *Osm.*
- Pürşe (l) (pire) : *Kıp.*
- Pürtek < *Far.* (eşkin davar) : *Osm.*
- Püşek < *Far.* (bir tür kedi) : *Osm.*
- Rağve < *Far.* (yunt kuşu) : *Osm.*
- Rahş < *Far.* (gösterişli, rahvan ve güzel at) : *Hrzm., Osm.*
- Ranglik kirkhul (rengarenk sülün) : *Çağ.*
- Rasû < *Far.* (gelincik) : *Osm.*
- Rehvâr < *Far.* (yorga ve eşkin tavar) : *Osm.*
- Reme (sürü) : *Osm.*
- Reng < *Far.* (dağ keçisi) : *Osm.*
- Ring < *Far.* (dağ keçisi) : *Osm.*

- Ruḥam < *Far.* (ankıt kuşu) : *Osm.*
- Rukh (ruh kuşu) : *Çağ.*
- Rûle < *Far.* (kertenkele) : *Osm.*
- Rund < *Far.* (mezgeldék kuşu) : *Osm.*
- Sa've < *Ar.* (kuyruksalan kuşu) : *Osm.*
- Sâd-pâye < *Far.* (ağaç kurdu) : *Osm.*
- Safragun < *Far.* (cingit kuşu) : *Osm.*
- Sagankuş (şahin; doğan) : *Kıp.*
- Sagasgan (saksığan) : *Kıp.*
- Saghizghan (saksığan) : *Çağ.*
- Sagıl (sığır, inek sürüsü) : *Osm.*
- Sagın (I) (sağılan hayvan; sağmal koyun) : *Kar., Hrz.*
- Sagın (II) (yabanî eşek) : *Hrz.*
- Sagın (III) (geyik) : *Kıp.*
- Sagır sıçan (köstebek) : *Osm.*
- Sagızgan (saksığan) : *Uyg., Kar., Kıp.*
- Saglak (sağmal; dişi koyun; sağimli koyun ve keçi) : *Kıp.*
- Saglık (sütü sağılan dişi koyun; sağimli koyun ve keçi) : *Kar., Kıp.*
- Sagmal (sağmak için ayrılan koyun) : *Kıp.*
- Sagmalı (sağimli koyun ve keçi) : *Kıp.*
- Sagsagan (I) (saksığan) : *Kıp.*
- Sagsagan (II) (kıvrılmış olan yılan) : *Kıp.*
- Sagsar (sansar) : *Kıp., Çağ.*
- Sagsıkan (saksığan) : *Osm.*
- Sagzıgan (saksığan) : *Kar.*
- Saka (saka) : *Kıp.*
- Sakallı bozaç turgay (tarla kuşu) : *EAT.*
- Sakankur < *Ar.* (kum kertenkelesi) : *Osm.*
- Sakar (alnında bir parça aklık olan at) : *Kıp.*
- Sakar koç (haşarı, süseğen koç) : *EAT.*
- Sakasgan (saksığan) : *Kıp.*

- Sakırçık (sığırçık) : *EAT.*
- Sakırğa (I) (kene) : *Osm.*
- Sakırkan (büyük sıçan, geme) : *Kar.*
- Sakırku (kene, sagırğa; kene yavrusu) : *Kar., Kıp.*
- Saklâb < *Far.* (su köpeği) : *Osm.*
- Saksagan (saksağan) : *Kıp.*
- Saksıgan (saksağan) : *Osm.*
- Saksıkan (saksağan) : *Kıp.*
- Sakurga (kene yavrusu) : *Kıp.*
- Salga at (gem almaz, sert başlı at) : *Kar.*
- Salwar (akbaba) : *Çağ.*
- Samgalı (sağımlı koyun ve keçi) : *Kıp.*
- Sam-ı ebrâs < *Ar.* (büyük kertenkele) : *Osm.*
- Samsun (bir cins köpek) : *Osm.*
- Samur (sansar cinsinden bir hayvan) : *Osm.*
- Saısar (sansar) : *Kıp., Çağ.*
- Sandalaç (kumru yahut kuyruk salan kuşu) : *Çağ.*
- Sandulaç (kumru yahut kuyruk salan kuşu) : *Çağ.*
- Sanduvaç (bülbül) : *Kar.*
- Sandvaç (bülbül) : *Kar.*
- Sandwaç (bülbül) : *Kar., Hrzm., Kıp.*
- Sang sang (bir çeşit doğan) : *Çağ.*
- Saısar (samura benzeyen hayvan) : *Kıp., Osm.*
- Sanzagan (kıvrılmış yılan) : *Kıp.*
- Sar (I) (şahin cinsinden bir kuş; doğan; akbaba) : *Kıp., Çağ.*
- Sârah < *Far.* (at üvezi; sinek; sivrisinek) : *Osm.*
- Sarançıka (çekirge) : *Kıp.*
- Sâr-çe < *Far.* (serçe) : *Osm.*
- Sarghij murgh (bir cins sülün) : *Çağ.*
- Sarghinç bulbul (ardıç kuşu) : *Çağ.*
- Sarghinçlik kuçkaç (şans getiren beyaz bir kuş) : *Çağ.*

- Sarı / Sarıg kuş (sarı kuş) : *Kıp., Çağ.*
- Sarıasma (incir kuşu; sıgırcık) : *Osm.*
- Sarıca (sırtı sarı, yırtıcı bir hayvan) : *Çağ.*
- Sarıca eşekarısı (sarı renkli eşek arısı) : *Osm.*
- Sarıg sandvaç (sarı bülbül) : *Kar.*
- Sarıkele (baykuş cinsinden puğu kuşu) : *Osm.*
- Sarıncga (çekirge) : *Kıp.*
- Sarıncgan (çekirge) : *Kıp.*
- Sarıncga (çekirge) : *Kıp.*
- Sarıgh ala karloghaç (sarı kırlangıç) : *Çağ.*
- Sarıgh güz janwar (bir cins ispinoz) : *Çağ.*
- Sarıgh kuçkaç (sarı bülbül) : *Çağ.*
- Sarıgh kuş (baykuş türü; sarı turna) : *Çağ.*
- Sarıgh sopia (sarı papağan) : *Çağ.*
- Sarıgh urdak (sarı ördek) : *Çağ.*
- Sarıghiç borgut (sarı ve beyaz renkli kartal) : *Çağ.*
- Sarıghiç ukar (balıkçıl bir kuş) : *Çağ.*
- Sarsal (sansar; samura benzer bir hayvancık) : *Kar.*
- Sarsar < *Ar.* (orak kuşu) : *Osm.*
- Saru yılan (sarı yılan) : *EAT.*
- Sarusandal (arı kuşu cinsinden bir kuş) : *Osm.*
- Sasagan (büyük yılan; ejderha) : *Kıp.*
- Sasikan (saksağan) : *Kıp.*
- Savan keyik (antilop; yaban keçisi) : *Kıp.*
- Saviuk (II) (sağmal; dişi koyun; sağımlı koyun veya keçi) : *Kıp.*
- Savsar < *Far.* (samur) : *Kıp.*
- Savulçak (solucan; karın yılanı) : *Kıp.*
- Say saghizghan (bir cins saksağan) : *Çağ.*
- Sayraghuç kuçkaç (sarı asma kuşu) : *Çağ.*
- Sazagan (büyük yılan; ejderha) : *Kıp.*
- Sazan balığı (sazan balığı) : *Kıp., Çağ., Osm.*
- Sazgan (büyük yılan; ejderha) : *Kıp.*

- Sazın (büyük yılan, ejderha) : *Hrzm.*
- Sebu' < *Ar.* (yırtıcı hayvan) : *Osm.*
- Sebz < *Far.* (yağız at) : *Osm.*
- Seçe < *Oğ.* (serçe) : *Kar.*
- Seg < *Far.* (köpek) : *EAT., Osm.*
- Segâb < *Far.* (kunduz; su iti) : *Osm.*
- Segâbî < *Far.* (kunduz; su iti) : *Osm.*
- Seg-begce < *Far.* (köpek yavrusu) : *Osm.*
- Segem < *Far.* (cırgıt) : *Osm.*
- Seg-i divane < *Far.* (kuduz köpek) : *Osm.*
- Seglâbi < *Far.* (kunduz) : *Osm.*
- Seher khiz (erken kalkan kuş, çulluk) : *Çağ.*
- Seki (II) (sekili at) : *Osm.*
- Sekil (sekili at) : *Osm.*
- Seksek kuş (bir tür kuşu) : *Osm.*
- Sekül (sekili at) : *Kıp.*
- Selkeş (melez bir cins doğan) : *Çağ.*
- Selle < *Ar.* (koyun ve keçi sürüsü) : *Osm.*
- Semek < *Ar.* (balık) : *Osm.*
- Semend < *Far.* (çevik ve güzel at; kula at) : *Çağ., Osm.*
- Semender < *Far.* (su kestanesi) : *Osm.*
- Semiz buka (şişman boğa) : *Kök.*
- Semizlik kurbanlık (bakımlı, dolgun, şişman kurbanlık hayvan) : *Kıp.*
- Semürgük (serçe; bülbüle benzer bir kuş) : *Uyg., Kar.*
- Senak (sinek) : *Kıp.*
- Señgem < *Far.* (cırgıt böceği) : *Osm.*
- Seng-hâr < *Far.* (bağırtlak kuşu) : *Osm.*
- Senglân < *Far.* (yunt kuşu) : *Osm.*
- Seng-püşt < *Far.* (kaplumbağa) : *Osm.*
- Sengregü at (burnundan sümük akıtan at) : *Kar.*
- Seniy < *Ar.* (yavru koyun, sığır ya da deve) : *Kıp.*
- Serçe < *Far.* (serçe) : *Kıp., Osm.*

- Serek (köpek ismi) : *EAT.*
- Serge (sürünün önünde giden iğdiş edilmiş teke) : *Çağ.*
- Sergin-gerdân < *Far.* (domuzlan böceği) : *Osm.*
- Serkeş < *Far.* (at ve camış türü hayvan) : *Osm.*
- Setûçe < *Far.* (alacadoğan; kerkenez) : *Osm.*
- Sıçan (büyük fare) : *Kıp., Osm.*
- Sıçancıl ('gücüğün' denilen alıcı kuş) : *Osm.*
- Sıçgan (büyük fare) : *Uyg., Kar., Kıp.*
- Sıçkan (büyük fare) : *Uyg., Kıp.*
- Sıçragan (çok sıçrayan) : *Osm.*
- Sıfırd < *Ar.* (ötleğen kuşu) : *Osm.*
- Sıfrıd < *Ar.* (tarla kuşu; turgay) : *Osm.*
- Sığın (dağ keçisi; yabanî geyik) : *Kar., Kıp., EAT., Osm.*
- Sığın muygak (erkek ve dişi geyik) : *Kar.*
- Sığır (I) (dağ keçisi; yaban sığırı) : *Uyg., Kar., Hrzm., Kıp., EAT., Osm.*
- Sığircık (sığircık kuşu; öten kuş) : *Kar., Kıp., Osm.*
- Sığırçuk (sığircık) : *Kar., Kıp.*
- Sığır keyik (yabanî sığır) : *Kıp.*
- Sığır kuşu (sığır kuşu) : *Çağ.*
- Sığırtmaç (sığırtmaç) : *Çağ.*
- Sıgsıgan (saksağan) : *Kıp.*
- Sıgun (yaban sığırı; geyik; yabanî keçi) : *Kök., Uyg., Kar., Hrzm., Kıp.*
- Sıp (yavru at veya eşek; iki yaşına girmiş olan tay) : *Uyg., Kar.*
- Sıpa (bir yaşındaki eşek yavrusu) : *Kıp.*
- Sır (sığır) : *Kıp.*
- Sırcan (yırtıcı hayvan) : *Osm.*
- Sırıçga (çekirge) : *Kar.*
- Sırıçka (çekirge) : *Kıp.*
- Sırsır < *Ar.* (circır böceği) : *Kıp., Osm.*
- Sırtlan (sırtlan) : *Kıp., Osm.*
- Sışan (sıçan; büyük fare) : *Kıp.*
- Sışkan (sıçan; büyük fare) : *Kıp.*

- Sıyın (yaban öküzü; geyik) : *Kıp.*
- Sıyır (sığır) : *Kıp.*
- Siçançil (sıçan avlayan kuş) : *Çağ.*
- Siçgan (büyük fare) : *Kıp.*
- Siçkam (sıçan; fare) : *Uyg.*
- Sigak (sinek) : *Kıp.*
- Sikre (bit yavrusu) : *Osm.*
- Sil at (yemi az yiyen at) : *Kar.*
- Simurg (Sîmürg) < *Far.* (anka kuşu; masal kuşu) : *Çağ., Osm.*
- Sinak (sinek) : *Kıp.*
- Sin(g)ek (sinek) : *Kıp.*
- Sincâb < *Far.* (sincap) : *Osm.*
- Siñek (sinek) : *Uyg., Kar., Kıp., EAT., Osm.*
- Singäkkâyâ (küçük sinek) : *Uyg.*
- Singur (sunkur; yırtıcı bir cins kuş) : *Uyg.*
- Siniag (sinek) : *Kıp.*
- Sir murgh < *Far.* (anka kuşu; masal kuşu) : *Çağ.*
- Sir murgh şatuti (anka kuşu, papağan) : *Çağ.*
- Sirçe < *Far.* (serçe) : *Kıp., Çağ.*
- Sirşe < *Far.* (serçe) : *Kıp.*
- Sirince (karınca) : *Kıp.*
- Sirke (bit yavrusu) : *Kar., Kıp., Osm.*
- Siseng < *Far.* (yunt kuşu) : *Osm.*
- Sitag < *Far.* (kısır yunt) : *Osm.*
- Sivri (Süvrü) çibin (sivrisinek) : *Kıp.*
- Sivri siñek (sivrisinek) : *Kıp., Çağ., EAT., Osm.*
- Sogan yılan (tulum gibi iri yılan) : *Kar.*
- Soglak (sağmal; dişi koyun; sağımlı koyun ve keçi) : *Kıp.*
- Sogulc(ç)an (solucan; sülük) : *Kıp., EAT., Osm.*
- Sogur (kelere benzer bir tür ada tavşanı) : *Kar.*
- Sokak (ak renkli geyik) : *Kıp.*
- Sokar (boynuzsuz hayvan) : *Kar.*

- Sokar koy (boynuzsuz koyun) : *Kar.*
- Sokar sinek (sivrisinek; iğneli sinek) : *Osm.*
- Soksür < *Moğ.* (bir ördek türü) : *Çağ.*
- Solunçan (solucan; sülük) : *Kıp.*
- Sona < *Moğ.* (erkek ördek) : *Çağ.*
- Sona urdak (bir çeşit yaban ördeği) : *Çağ.*
- Soñkur (sunkur, yırtıcı bir cins kuş) : *Kar., Kıp.*
- Sopiça (kahve renkli kuş) : *Çağ.*
- Sovlaçan (solucan; sülük) : *Kıp.*
- Sovulç(ş)an (solucan; sülük) : *Kıp.*
- Sovun (antilop; yaban keçisi; iri geyik cinsi) : *Kıp.*
- Sovur (yaban geyiği) : *Kıp.*
- Soygun (erkek ve dişi geyik) : *Çağ.*
- Sögen balık (it balık) : *Kıp.*
- Sögüç (kebab edilecek kuzu ya da oğlak) : *Kar.*
- Söñek (sinek) : *Çağ.*
- Sövlün (sülün) : *Kıp.*
- Su bagası (su kaplumbağası) : *Osm.*
- Su bakası (su kaplumbağası) : *Çağ.*
- Suban < *Ar.* (ejderha) : *Kıp.*
- Su buka (balaban, kamış kuşu) : *Çağ.*
- Su bürkütü (deniz kartalı) : *Çağ.*
- Su çekirgesi (karides; teke) : *Osm.*
- Su çugundük (deniz baykuşu) : *Çağ.*
- Sugırsavsar (gelincik) : *Kıp.*
- Sugun (geyik) : *Çağ.*
- Sugur (kelere benzer bir tür ada tavşanı) : *Kar., Osm.*
- Su inegi (dişi manda) : *Osm.*
- Su issi (timsah) : *EAT., Osm.*
- Su iti / köpegi (kunduz) : *Osm.*
- Sukak (beyaz dağ keçisi / geyiği) : *Uyg., Kar.*
- Suknur (akdoğan) : *Osm.*

- Su koyunu (deniz koyunu) : *Osm.*
- Su köpeği (su kögeği) : *Osm.*
- Su kuzgunı (su kuzgunu) : *Osm.*
- Sulunçan (solucan; sülük) : *Kıp.*
- Suna (turna; erkek ördek göl ördeği) : *Kök., Osm.*
- Sundılaç (yund kuşu; çayır kuşu) : *Uyg., Kar.*
- Sungar (akdoğan) : *Osm.*
- Sunkur (III) (akdoğan) : *Kar., Kıp., Osm.*
- Suñur (akdoğan; yırtıcı bir kuş) : *Kök., Osm.*
- Sunzi (bir tür bit) : *Kar.*
- Su öküzi (erkek manda) : *Osm.*
- Supa (sıpa) : *Osm.*
- Surba (kuş sürüsü) : *Osm.*
- Sûred < *Ar.* (gücüğün kuşu) : *Osm.*
- Surnaba (zürafa) : *Osm.*
- Surnapa (zürafa) : *Osm.*
- Surtalan (sırtlan) : *Kıp.*
- Surtlan (sırtlan) : *Kıp.*
- Sûs < *Far.* (güve) : *Osm.*
- Su sığır (manda; su sığırı; camız) : *Kıp.*
- Su sığırı (camus; manda) : *EAT., Osm.*
- Su sığırı ineği (dişi manda) : *Osm.*
- Su sığırı öküzü (erkek manda) : *Osm.*
- Susmâr < *Far.* (kertenkele) : *Kıp., Osm.*
- Su tartarı (su horozu) : *Kıp.*
- Su taskara (balıkçıl bir kuş) : *Çağ.*
- Suv aslanı (su aslanı) : *Kıp.*
- Suw sığırı (su sığırı; manda) : *Kar.*
- Suw bakası (kurbağa) : *Hrzm.*
- Suygun (sığın; iri geyik cinsi) : *Çağ.*
- Süban < *Ar.* (yılan) : *Osm.*
- Süglin (sülün) : *Kar.*

Süglün (uzun boyunlu bağırtlak kuşu) : *Kıp., Osm.*

Sügsüg < *Far.* (camış) : *Osm.*

Sükiç (kuş) : *Kar.*

Süksük < *Far.* (camış) : *Osm.*

Sülaimanlik murgh (bir cins sülün) : *Çağ.*

Sülek-fât < *Ar.* (kaplumbağa) *Osm.*

Sülük (kurtçuk) : *Kıp., Osm.*

Sümüklü böcek (sümüklü böcek) : *Osm.*

Sündilaç (kumru yahut kuyruksalan kuşu) : *Kıp.*

Sündük (sincap) : *Osm.*

Sürbükti (su bürkütü) : *Çağ.*

Sürçek at (sürçen at) : *Kıp., Çağ.*

Sürek (öne katılıp sürülen hayvanlar) : *Kıp., Osm.*

Sürek sırt (bir tür kertenkele) : *Kıp.*

Sürhâb < *Far.* (angıt denilen ördek) : *Osm.*

Süri çibin (sivrisinek) : *Kıp.*

Sürmeçi (ala karga) : *Çağ.*

Sürsat koyunu (eskiden tekâlif olarak anılan koyun) : *Osm.*

Sürûzen < *Far.* (süseğen tavar) : *Osm.*

Sürü (I) (hayvan sürüsü) : *Kıp.*

Sürü çibin (sivrisinek) : *Kıp.*

Sürü şibin (sivrisinek) : *Kıp.*

Sürüg (sürü) : *Uyg., Kar.*

Sürük (hayvan sürüsü) : *Çağ.*

Sürüv (hayvan sürüsü) : *Kıp.*

Süsegen (tosvuran hayvan) : *Osm.*

Süseş (tosvuran hayvan) : *Osm.*

Süseni janwar (bir kuş türü) : *Çağ.*

Süsşen (tosvuran hayvan) : *Osm.*

Sütlüğ (süt sağılan hayvan) : *Hzm.*

Sütüce < *Far.* (ala doğan;gücüşen kuşu) : *Osm.*

Sütür < *Far.* (binek hayvanı, yund gölüğü) : *Osm.*

- Süvrü çibin (sivrisinek) : *Kıp.*
- Süwlin (sülün) : *Uyg., Kar.*
- Şa < *Çin.* (alacalı bir cins kuş) : *Kar.*
- Şadı (maymun) : *Kıp., Osm.*
- Şadmâr < *Far.* (büyük yılan) : *Osm.*
- Şagal (çakal) : *Kıp.*
- Şahan < *Far.* (şahin) : *Osm.*
- Şahbâz < *Far.* (bir tür iri ve beyazdoğan) : *Osm.*
- Şahbaz at (güzel at) : *EAT.*
- Şahin < *Far.* (avcı kuş) : *Osm.*
- Şakar (ışık saçan hayvan) : *EAT.*
- Şakhçi kuçkaç (terzi kuşu) : *Çağ.*
- Şakhsanaghaç kuçkaç (terzi kuşu) : *Çağ.*
- Şakrak (arı kuşu) : *Osm.*
- Şal (I) (boz renkli at) : *Kıp.*
- Şalvarlı (ayakları tüylü olan güvercin) : *Osm.*
- Şaş at (ürkek at) : *Kar.*
- Şât < *Far.* (koyun) : *Osm.*
- Şatuti (papağan) : *Çağ.*
- Şayın (doğan; şahin) : *Osm.*
- Şebdîz < *Far.* (yağız at) : *Osm.*
- Şebek (maymun) : *Çağ., Osm.*
- Şebesb < *Ar.* (yorga at) : *Osm.*
- Şebgîr < *Far.* (siyah çekirge) : *Osm.*
- Şebpere < *Far.* (yarasa) : *Osm.*
- Şeb-tâb < *Far.* (ateş böceği) : *Çağ.*
- Şefânin < *Ar.* (dişi tavusa benzer bir kuş) : *Osm.*
- Şehbâ < *Far.* (boz kara katır; çamış katır) : *Osm.*
- Şehbâz < *Far.* (şahbaz; balaban) : *Osm.*
- Şeîel-gûş < *Far.* (bir cins küçük köpek) : *Osm.*
- Şergîr < *Far.* (tırtıl; uzun kurt) : *Osm.*
- Şerşe < *Far.* (serçe) : *Kıp.*

- Şeşük at (çözülmüş at) : *Kar.*
- Şetik (kedi) : *Kıp.*
- Şetük (kedi) : *Kıp.*
- Şevat < *Far.* (su kuşu; ankıt) : *Osm.*
- Şezat < *Ar.* (it sineği) : *Osm.*
- Şıbşık (serçe) : *Kıp.*
- Şıfşak (serçe) : *Kıp.*
- Şıpşık (serçe) : *Kıp.*
- Şırşık (sığırcık) : *Kıp.*
- Şışkan (büyük fare) : *Kıp.*
- Şıyam (akrep) : *Kıp.*
- Şibin (sinek; karasinek) : *Kıp.*
- Şib turunghu (beyaz martı) : *Çağ.*
- Şir < *Far.* (arslan) : *Kıp., Osm.*
- Şir-i derende < *Far.* (yırtıcı arslan) : *Osm.*
- Şir-i gavran < *Far.* (kükreyen arslan) : *Osm.*
- Şir-i jıyan < *Far.* (kükreyen hayvan) : *Osm.*
- Şir-i yele < *Far.* (koşan, saldıran arslan) : *Osm.*
- Şirmust < *Far.* (bir yaşında olan kuzu) : *Osm.*
- Şirşe < *Far.* (serçe) : *Kıp.*
- Şişek (iki yaşındaki koyun) : *Hzm., Kıp., Osm.*
- Şişlik (etlik koyun; şiş kebabı yapılacak koyun) : *EAT.*
- Şovulşan (solucan) : *Kıp.*
- Şukhsur / Şuksur (kılkuyrak) : *Çağ.*
- Şum kuş (bir cins baykuş) : *Çağ.*
- Şunkar (ak doğan; şahin) : *Uyg., Çağ., Osm.*
- Şürşek (arık deve) : *Kıp.*
- Tabanlıg tewi (tabanlı deve) : *Kar.*
- Tabışgan (tavşan) : *Kök., Uyg.*
- Tadun (bir yaşını doldurmuş buzağı) : *Uyg., Kar.*
- Tadun (*tadhun*) (iki yaşını doldurmuş sığır yavrusu) : *Kar.*

- Tafar (hayvan) : *Kıp., Hzrm.*
- Tafî < *Ar.* (su üzerine çıkan balık) : *Kıp.*
- Tafuk (tavuk; horoz) : *Kıp.*
- Tag eşegi (yabanî eşek) : *Osm.*
- Tag keçisi (yabanî keçi) : *Osm.*
- Tag kırlagıcı (yabanî kırlangıç) : *Osm.*
- Tag sığırı (yabanî sığır; dağ sığırı) : *EAT.*
- Tag yılanı (dağ yılanı) : *Osm.*
- Tagh ala kuçkaç (siyah beyaz alacalı tüylü kuş) : *Çağ.*
- Tagh bulbul dağ (ardıc kuşu) : *Çağ.*
- Tagh junubi kuçkaç (dağ kekliği) : *Çağ.*
- Tagh kirghul (dağ sülünü) : *Çağ.*
- Tagh korloghaç kuçkaç (dağ kırlangıcı) : *Çağ.*
- Tagh kuçkaç (dağ serçesi) : *Çağ.*
- Tagh marjan kuçkaç (dağ mercanı kuşu) : *Çağ.*
- Tagh saghizghan (dağ saksağanı) : *Çağ.*
- Tagh sarighlik kuçkaç (sarı dağ kuşu) : *Çağ.*
- Tagh yaşıllık kuçkaç (yeşil dağ kuşu) : *Çağ.*
- Tagı (dişi yaban eşeği) : *Kar.*
- Taguk (tavuk; horoz) : *Kar., Çağ.*
- Taguz (domuz) : *Kıp.*
- Tağıl biti (tahıl biti) : *Osm.*
- Tahta biti / kurdı (tahta biti; tahta kurusu) : *Kıp., Osm.*
- Tâhtinî < *Far.* (yarış atı, koşu atı) : *Osm.*
- Tahuk (tavuk; horoz) : *Çağ.*
- Tajilik murgh (bir sülün çeşidi) : *Çağ.*
- Takagu (tavuk) : *Kar.*
- Takıgu (tavuk) : *Kök., Uyg.*
- Takıku (tavuk) : *Uyg.*
- Takuk < *Trkm.* ~ *Oğ.* (horoz; tavuk) : *Kar., Kıp., Çağ.*
- Talım kara kuş (yırtıcı kara kuş) : *Uyg.*

- Talwır (keklik) : *Kar.*
- Tam kütlej (sinek yakalayan kuş) : *Çağ.*
- Tana (dana; buzağı) : *Hrzm., Kıp., Çağ., EAT., Osm.*
- Tankuş (tan kuşu) : *Kıp.*
- Tańrı deveciği (çekirgeye benzer bir böcek) : *Osm.*
- Tańrı kuşu (tavus kuşu) : *Osm.*
- Taran (gelincik kuşu) : *Kıp.*
- Targhil janwar (bir kuş türü) : *Çağ.*
- Targıl at (alacalı at) : *Kar.*
- Targıl yıldı (alacalı hayvan) : *Kar.*
- Tarla sıçanı (tarla faresi) : *Osm.*
- Tartar (kumruya benzer bir kuş) : *Kar., Kıp.*
- Tartay (kumruya benzeyen bir kuş) : *Kıp.*
- Taş tölek (yabanî davranışlı doğan) : *Çağ.*
- Tatarcık (sineğe benzeyen bir tür böcek) : *Osm.*
- Tatu < *Urdu.* (at türü) : *Çağ.*
- Taus < *Ar.* (tavus kuşu) : *Kıp.*
- Tavar (dört ayaklı çiftlik koyunu) : *Uyg., Kar., Hrzm., Kıp., Çağ., EAT., Osm.*
- Tavışgan (tavşan) : *Uyg., Kar.*
- Tavile < *Ar.* (hayvan sürüsü) : *Kıp.*
- Tavoĥ (tavuk; horoz) : *Kıp.*
- Tavşan (tavşan) : *Hrzm., Kıp., Çağ., Osm.*
- Tavşan kurtı (tavşan kurtu) : *Çağ.*
- Tavşancı (tavşan yiyen kartal; karakuş) : *EAT., Osm.*
- Tavşancıl (tavşan avlayan kuş) : *Kıp., EAT., Osm.*
- Tavşangıl (tavşan avlayan kuş) : *Kıp.*
- Tavucak (tavukçuk) : *Osm.*
- Tavuk pilici (tavuk pilici) : *Osm.*
- Tavuk (tavuk ; horoz) : *Kıp., EAT., Osm.*
- Tâvus < *Ar.* (tavus kuşu) : *Kıp., Çağ., EAT., Osm.*
- Tâvuslayın < *Ar.* (tavus kuşu) : *EAT.*

- Tavuşgan (tavşan) : *Hrzm., Kıp., Çağ.*
- Tavuşkan (tavşan) : *EAT.*
- Tawışgan (tavşan) : *Uyg.*
- Tawışkan (tavşan) : *Uyg.*
- Tawşan (tavşan) : *Kıp.*
- Tawug (tavuk; horoz) : *Çağ.*
- Tawuk (tavuk; horoz) : *Çağ.*
- Tay (iki yaşındaki kısırak yavrusu) : *Kök., Kar., Kıp., Çağ., EAT., Osm.*
- Taygan (köpek; av köpeği; çok hızlı koşan köpek; tazi) : *Uyg., Kar., Kıp.*
- Taylak (yük vurulmamış iki yaşındaki deve yavrusu) : *Çağ., Osm.*
- Tayr < *Ar.* (kuş) : *Osm.*
- Taz at (alacalı boz renkli at) : *Kar.*
- Taz koy (alacalı, kel, boynuzsuz koyun) : *Kar.*
- Tazı (I) < *Far.* (ince yapılı av köpeği) : *Kıp., EAT., Osm.*
- Tazı (II) < *Far.* (Arap atı) : *Kar., Kıp., EAT., Osm.*
- Täbä (deve) : *Uyg.*
- Tebnus < *Yun.* (horoz) : *Osm.*
- Tedû < *Far.* (kılkuyrak) : *Osm.*
- Teging (samur; tekin) : *Kar.*
- Teglügen (dölengeç; çaylak kuşu) : *Uyg.*
- Tekâver < *Far.* (yeleğen ve yorga at) : *Osm.*
- Teke (I) (erkek keçi; teke; yaban keçisi) : *Uyg., Kar., Kıp., EAT., Osm.*
- Teke (II) (bir tür balık; kerevit balığı) : *Osm.*
- Tekin (samur) : *Hrzm.*
- Tekleç (yengeç) : *Kıp.*
- Teküzlig at (alını akıtmalı olan at) : *Kar.*
- Tene < *Far.* (çırtıboğa dedilen küçük kuş) : *Osm.*
- Tengeç (yengeç) : *Kıp.*
- Tengelgüç (çaylak kuşu) : *Kar.*
- Tengelgün (çaylak kuşu) : *Kar.*
- Tengil keyik (ön ayaklarında çizgiler bulunan geyik) : *Kar.*

- Tenlegüç (çaylak kuşu) : *Kar.*
- Ter < *Far.* (kuyruksalan denilen kuş) : *Osm.*
- Terki atı (yedek atı) : *Osm.*
- Tesbih böceği (çekirgeye benzer uzun ayaklı böcek) : *Osm.*
- Teve (erkek deve) : *Kar., Hrzm., Kıp., Çağ., Osm.*
- Teve kuş (deve kuşu) : *Kıp.*
- Tevey (deve) : *Kar.*
- Tevlenceç (delice kuşu) : *Kıp.*
- Tevlügeç (delice kuşu) : *Kıp.*
- Tevsen < *Far.* (vahşî hayvan; huysuz at) : *Osm.*
- Tewe (deve) : *Kar.*
- Täwä (deve) : *Uyg.*
- Tewey (deve) : *Kar.*
- Tewi (deve) : *Kar.*
- Tewi kuş (deve kuşu) : *Kar.*
- Täyân (sincap) : *Kök.*
- Teyin (I) (sincap) : *Kıp., Osm.*
- Teyün (sincap) : *Osm.*
- Teyür < *Far.* (dişi tavusa benzeyen bir kuş) : *Osm.*
- Tezeru < *Far.* (turaç) : *Osm.*
- Tezerv < *Far.* (sülün; uzun boyunlu kuş) : *Osm.*
- Tığ at (kırmızı ile doru arası renkte olan at) : *Kar.*
- Tıklî < *Far.* (altı aylık koyun; toklu) : *Osm.*
- Tıkun (beyaz şahin) : *Çağ.*
- Tımırr < *Ar.* (sıçrayan at) : *Osm.*
- Tınlıg (II) (canlı hayvan) : *Uyg., Kar., Kıp.*
- Tırtıl < *Erm.* (küçük kurt) : *Kıp.*
- Tırtır < *Erm.* (tırtıl) : *Osm.*
- Tiş at (alnındaki akıtma olan at) : *Kar.*
- Tife (deve) : *Kıp.*
- Tihû < *Far.* (çil kuşu) : *Osm.*
- Til (kuş bir tür kuş adı) : *Kıp.*

- Tilgen (beyaz şahin) : Çağ.
- Tilkü (tilki) : Uyg., Kar., Hrzm., Osm.
- Timsah < Ar. (timsah) : Osm.
- Timur tirmak kuçkaç (mavi başlı bir kuş türü) : Çağ.
- Timür kanat (bir ördek türü) : Çağ.
- Tinçlik kuçkaç (barışçı, huzurlu, şanslı kuş) : Çağ.
- Tirig (her hayvanın dirisi) : Kar.
- Tiş kirghuy (atmaca türü) : Çağ.
- Tişek (şişek; üç yaşındaki koyun) : Kar.
- Tiş (dişi bıldırcın) : Çağ.
- Tiş eçki (dişi keçi) : Kıp.
- Tiş eşek (dişi eşek) : Kıp.
- Tiş katır (dişi katır) : Kıp.
- Tiş koy / koyun (dişi koyun) : Kıp.
- Tiş maçı (dişi kedi) : Kıp.
- Tiş takagu (tavuk) : Kar., Hrzm.
- Tiş teve (dişi deve) : Kıp.
- Tiş toñuz (dişi domuz) : Kıp.
- Tiş torum (dişi deve yavrusu) : Kar.
- Titir (Arap devesi; dişi deve) : Uyg., Kar., Hrzm., Kıp.
- Titir bugrası (deve aygırı) : Kar.
- Tive (deve) : Kar., Kıp., Osm.
- Tiwi (deve) : Kar.
- Tiyin (sincap) : Kar., Kıp., Osm.
- Tobçak (iyi ve iri savaş atı) : Hrzm.
- Tobuçak (iyi ve iri savaş atı) : Çağ.
- Toburçak (iyi ve iri savaş atı) : Çağ.
- Todliç (bir tür kuş) : Kar.
- Toğ < Çiğ. (toy kuşu) : Kar.
- Togan (doğan) : Uyg., Kar., Kıp., EAT., Osm.
- Toganak (bir tür doğan) : Çağ.

- Togancası (doğanların hepsi) : *Osm.*
- Togan kök buymul (mavi beyaz renkte boynu olan doğan) : *Uyg.*
- Togan kuş (doğan) : *Uyg., EAT.*
- Togan ügüz kuş (bir doğan cinsi) : *Uyg.*
- Togdaca (doğacak yavru) : *Osm.*
- Togdaç (doğacak yavru) : *Osm.*
- Togdak (toy kuşu) : *Çağ.*
- Togdarı (bir kuş türü) : *Uyg.*
- Togrıl (yırtıcı bir kuş) : *Uyg., Kar.*
- Togrul (tuğrul; yırtıcı bir kuş) : *Kıp., Çağ., Osm.*
- Togtoy (toy kuşu) : *Kıp.*
- Togu (balık yavrusu) : *Kıp.*
- Togum (kesilecek hayvan) : *Uyg.*
- Toğ < Çiğ. (toy kuşu) : *Kar.*
- Tok yıldı (boynuzsuz hayvan) : *Kar.*
- Tokhanak (bir tür küçük karga) : *Çağ.*
- Tokım (kesilecek hayvan) : *Kar.*
- Toklı (bir yaşındaki koyun) : *Kar., Kıp.*
- Toklı başı torı aygır (başı tokluya benzeyen doru) : *EAT.*
- Toklu (toklu; bir yaşındaki erkek koyun) : *EAT., Osm.*
- Tokuk (tavuk; horoz) : *Kıp.*
- Tomaga (şahin) : *Çağ.*
- Tokum (kesilecek hayvan) : *Kar.*
- Tomuzlan [-böceği / kurdu] (domuzlan böceği) : *Osm.*
- Tonbay (manda; su camızı) : *Osm.*
- Tonga (kaplan cinsinden bir hayvan) : *Kar.*
- Tongus (domuz) : *Kıp.*
- Toñuz (domuz) : *Kök., Uyg., Kar., EAT., Kıp., Hrz., Çağ., Osm.*
- Toñuz balığı (yunus balığı) : *Osm.*
- Toñuz merdegi (domuz yavrusu) : *Kar.*
- Toñuz böceği (domuz böceği) : *Çağ.*

- Toñuzlan [-böceği / kurdu] (domuzlan böceği) : *Osm.*
- Toñuzlan kurdı (domuzlan böceği; gübre böceği) : *Kıp.*
- Topçak (iyi ve iri savaş atı) : *Çağ.*
- Topurçak (iyi ve iri savaş atı) : *Çağ.*
- Toragay (tarla kuşu) : *Çağ.*
- Torgay (tarla kuşu) : *Çağ.*
- Torghay (tarla kuşu) : *Çağ.*
- Torı (doru) : *EAT.*
- Torı aygırı (doru aygırı) : *EAT.*
- Toriga (tarla kuşu) : *Kar.*
- Torig at (doru renkli at) : *Kök., Kar.*
- Torlak (I) (küçük bir kuş türü) : *Osm.*
- Torolgha (yusufçuk) : *Çağ.*
- Torpi (dana) : *Uyg.*
- Toru (doru at) : *Kıp.*
- Torug at (doru renkli at) : *Kar.*
- Toruk buka (zayıf boğa) : *Kök.*
- Torum (bir iki yaşındaki deve yavrusu) : *Kar., Kıp., Çağ., EAT., Osm.*
- Torumçalı (iki yaşındaki deve) : *Kıp.*
- Toruntay (bozdoğan) : *Kıp.*
- Tosun (haşarı tay; tosun tay) : *Kar., Osm.*
- Tothar < *Moğ.* (papağan) : *Kıp.*
- Toy (II) < *Çiğ.* (toy kuşu) : *Kar., Kıp., Çağ., Osm.*
- Toygar (tarla serçesi) : *Osm.*
- Toygun (ak ve çakır doğan avcı kuş) : *Osm.*
- Toykun (ak ve çakır doğan avcı kuş) : *Osm.*
- Toyton (bir cins guguk kuşu) : *Çağ.*
- Töginlig at (savaşlarda kullanılmayan at) : *Kök.*
- Töl (II) < *Oğ.* (hayvanın yavrusu) : *Kar.*
- Tölek (tuzağa düşürülmüş doğan) : *Çağ.*
- Töpel (alını akıtmalı at) : *Osm.*

- Töve (deve) : *Kıp.*
- Tu kısır (hayvan) : *Kıp.*
- Tugrag (II) (ödünç olarak verilen at) : *Kar.*
- Tugrul (tuğrul; av kuşu) : *Kıp.*
- Tugum (kesilecek hayvan) : *Kar.*
- Tukaçak (küçük bir kuş) : *Çağ.*
- Tukhmakçi (bir kuş türü) : *Çağ.*
- Tulan < *Moğ.* (beş yaşındaki at) : *Çağ.*
- Tûle (avcı köpek) : *Osm.*
- Tumşuklik kuçkaç (köpek kuşu) : *Çağ.*
- Turaç < *Ar.* (sülün; bir çeşit keklik) : *Osm.*
- Tûreng < *Far.* (kılkuyrak) : *Osm.*
- Turfe kuş (bir tür kuş) : *Osm.*
- Turgay (tarla kuşu) : *Kıp., Osm.*
- Turiga (tarla kuşu) : *Kar.*
- Turi (atmaca türü) : *Çağ.*
- Turna (turna; balıkçıl) : *Kar., Kıp., Çağ., EAT., Osm.*
- Turna alayı (turna katarı) : *Osm.*
- Turna balıkçı (balık kartalı) : *Çağ.*
- Turumçah (iki yaşındaki deve) : *Kıp.*
- Turumtay (bozdoğan; yırtıcı bir kuş) : *Kar., Çağ., Osm.*
- Turuñaya kuş (turna kuşu) : *Uyg.*
- Turuntay (bozdoğan) : *Kıp.*
- Turuŷaya kuş (turna kuşu) : *Kök., Uyg.*
- Tûsen < *Far.* (harın at; güre hayvanı) : *Osm.*
- Tûtî < *Far.* (papağan; dudukuşu) : *Kar., Hrz., Kıp., EAT., Osm.*
- Tutuk (enenmiş, iğdiş edilmiş hayvan) : *Kar.*
- Tutuş urdak (bir tür ördek) : *Çağ.*
- Tuvar (I) (koyun, keçi cinsinden hayvan) : *Kıp.*
- Tuyaglıg yılkı (tırnaklı hayvan) : *Kar.*
- Tuygun (beyaz doğan) : *Çağ.*
- Tuyûr < *Ar.* (kuşlar) : *Osm.*

- Tübe kaz (bir tür kaz) : *Kıp.*
- Tüge (düğ; iki yaşına varmış olan buzağı) : *Kar.*
- Tüküz at (alnı bir parça ak olan at) : *Kar.*
- Tülek (tüy değiştirmiş hayvan) : *EAT., Osm.*
- Tüleg(k) yılki (tüyününü dökmüş hayvan) : *Kar., Kıp., Çağ.*
- Tülki (tilki) : *Kıp., Osm.*
- Tülkü (tilki) : *Kıp., Çağ.*
- Tülkün (çaylak) : *Kıp.*
- Tülü kuşun yavrusu (tüy değiştirmiş hayvanın yavrusu) : *EAT.*
- Tülüngeç (devlingeç) : *Kıp.*
- Tülüveç (delice kuşu) : *Kıp.*
- Tüm kara at (düz kara at) : *Kar.*
- Tüm torug (düz doru at) : *Kar.*
- Tünd < *Far.* (camış) : *Osm.*
- Tüve (düğ) : *Kıp.*
- Tvişkam (tavşan) : *Uyg.*
- Uçar kuş (uçan kuş) : *Kar.*
- Uçar sir murgh (uçan simurg) : *Çağ.*
- Uçgan (kuş gibi uçan köpek) : *Kıp.*
- Uçug (avcı kuş) : *Kök.*
- Uçuglı (uçan canlılar) : *Kar.*
- Uđ (sığır) : *Uyg., Kar., Hrz.*
- Uğuz (uyuz) : *Kar.*
- Ugar at (alnında akı olan at) : *Kar.*
- Ugar bül (alnında akı olan at) : *Kar.*
- Ujlang (kaya keleri) : *Kar.*
- 'Ukāb (I) < *Ar.* (kartal,tavşancıl) : *Osm.*
- Ukar kaz (balıkçıl kuşu; leylek) : *Kıp., Çağ.*
- Ulag (savaş atı; posta atı; yabanî at) : *Kar., Osm.*
- Ulaga (savaş atı; posta atı) : *Kar.*
- Ulağ (oğlak, keçi yavrusu) : *Kıp.*

- Ulak (savaş atı; posta atı; yabanî at) : *Osm.*
- Ulakçı beygiri (posta beygiri) : *Osm.*
- Ular (I) (erkek keklik) : *Kar.*
- Ular (II) (balıkçıl) : *Çağ.*
- Ulup (bir tür arslan) : *Çağ.*
- Uñuz (dışkı böceği) : *Kıp.*
- Uruk (II) (köpek yavrusu; enik) : *Kıp.*
- Us (kerkes kuşu) : *Kar.*
- Uşakkapan (yırtıcı bir kuş) : *Osm.*
- Uştur kuçkaç (küçük devekuşu) : *Çağ.*
- Uştur murgh (devekuşu) : *Çağ.*
- Ut (sığır; öküz) : *Kök.*
- Uwwa karloghaç (kutsal kırlangıç) : *Çağ.*
- Uy (sığır) : *Hrzm.*
- Uyaz (üvez) : *Osm.*
- Uz kuş (kelebek) : *Osm.*
- Uzun eşek (uzun boylu eşek) : *Çağ.*
- Uzun tirmak budina (uzun tırnaklı bıkdırcın) : *Çağ.*
- Übgük < *Çiğ.* (ibibik kuşu) : *Kar.*
- Übük < *Çiğ.* (ibik kuşu) : *Kar., Kıp.*
- Übüp < *Çiğ.* (ibibik kuşu) : *Kar.*
- Üç (III) (üç yaşındaki koyun veya keçi) : *Kıp.*
- Ügeyik (üveyik; ibibik kuşu) : *Kıp., EAT.*
- Ügi (baykuş) : *Kar., Osm.*
- Ügü (baykuş) : *Kıp., Osm.*
- Ühi (baykuş) : *Kar.*
- Ük (dört yaşındaki koyun) : *Kıp.*
- Üki (baykuş) : *Çağ.*
- Ükü (baykuş) : *Kıp.*
- Ümge (dağ keçisi; yaban keçisi) : *Osm.*
- Ümmü ıryat < *Ar.* (akrep) : *Osm.*
- Üpek (çavuş kuşu) : *Hrzm.*

- Ürpek (tüyleri ürpermiş hayvan) : *Kar.*
 Ürüñ esri dogan (kuş doğan) : *Kök., Uyg.*
 Ürüñ kuş (karakuş; kartal) : *Uyg., Kar.*
 Üspüs (bit) : *Osm.*
 Üşek (vaşak, kır kedisi) : *Kıp., Osm.*
 Üştür (gölük; yük hayvanı) : *Osm.*
 Üştür-gâv < *Far.* (zürafa) : *Osm.*
 Üveyik (üveyik; ibibik kuşu) : *EAT.*
 Üvez (I) (sivrisinek) : *Kıp., Osm.*
 Üyez (sivrisinek) : *Kıp., Osm.*
 Üyüz (sivrisinek) : *Kıp.*
 Vacsis (kırmızı böceği) : *Kıp.*
 Vahş < *Ar.* (vahşi hayvanlar) : *Hzm., Çağ.*
 Vârâh < *Far.* (kertenkele) : *Osm.*
 Vaşak < *Far.* (kır kedisi; üşek) : *Osm.*
 Vatvat < *Ar.* (yarası) : *Kıp.*
 Verel < *Far.* (kertenkele) : *Osm.*
 Verka' < *Ar.* (yabanî güvercin; üveyik) : *Osm.*
 Verkâk < *Far.* (çaylak) : *Osm.*
 Ververe < *Far.* (sincap) : *Osm.*
 Vezâğ < *Far.* (kertenkele) : *Osm.*
 Vezel < *Far.* (kertenkele) : *Osm.*
 Vezga < *Ar.* (kertenkele) : *Kıp.*
 Vuhûş < *Ar.* (vahşi hayvanlar) : *Hzm.*
 Wak (balıkçıl; leylek) : *Çağ.*
 Ya'mur < *Ar.* (oğlak) : *Osm.*
 Yabakulak (baykuş) : *Osm.*
 Yabalak (baykuş) : *Kıp.*
 Yaban atı (vahşî at) : *Osm.*
 Yaban eşegi (yaban eşeği) : *Kıp., Osm.*
 Yaban keçisi (dağ keçisi) : *Osm.*
 Yaban kedisi (yaban kedisi) : *Osm.*

- Yaban öküzü (yaban öküzü) : *Osm.*
- Yaban sığır (yaban sığırı) : *Kıp.*
- Yaban sığırı (dağ öküzü) : *Osm.*
- Yaban tavuğı (yaban tavuğı) : *Osm.*
- Yaban yeşek (yaban eşeğı) : *Kıp.*
- Yabıtak at (eğersiz, çulsuz, çıplak at) : *Kar.*
- Yablak (baykuş) : *Kıp.*
- Yabu (yük hayvanı) : *Çağ.*
- Yagalbay kuşu (çakırdoğan) : *Çağ.*
- Yagan (fil) : *Kar., Hrz.*
- Yagız (yağız at) : *Kıp.*
- Yagız at (donu kızıl ile siyah arası olan at) : *Kar.*
- Yaglabay kuşu (çakırdoğan) : *Çağ.*
- Yagmurca geyiğı (bir çeşit sığır geyiğı) : *Osm.*
- Yahşî at (güzel at) : *EAT.*
- Yalak (yalak) : *Kıp.*
- Yalangu (eşkinsiz at) : *Kıp.*
- Yalman (yabanî sıçan) : *Kıp.*
- Yalva (bildircin) : *Osm.*
- Yâlvâne < *Far.* (kırlangıç) : *Osm.*
- Yam < *Far.* (posta beygiri) : *Osm.*
- Yamghurçi (beyazımsı küçük bir kuş) : *Çağ.*
- Yamlan (büyük, yabanî sıçan) : *Kar.*
- Yañan (fil) : *Kar.*
- Yandık at (soysuz at) : *Kar.*
- Yanga (fil) : *Uyg.*
- Yangan (I) (fil) : *Kar.*
- Yangan (II) (sadece başı beyaz olan alaca karga) : *Uyg., Kar.*
- Yañı kurt (yeni kurt) : *Çağ.*
- Yapalak (baykuş) : *Çağ., Osm.*
- Yapçı (maymun) : *Kıp.*
- Yapçın (maymun) : *Kıp.*

- Yapsı (kene; bit yavrusu) : *Kıp.*
- Yarak atı (faydalı, kullanışlı at) : *Osm.*
- Yar kanat (baykuş,yarasa) : *Kıp.*
- Yaranmış at (faydalı, kullanışlı at) : *Osm.*
- Yarasa (yarasa) : *Kıp.*
- Yarasa kuşu (yarasa) : *Osm.*
- Yargun (yabanî bir hayvan) : *Uyg.*
- Yarısa (yarasa) : *Kar.*
- Yarpuz (firavun sıçanı; yılan yiyen hayvan) : *Kar.*
- Yaşil balıkçı (yeşil martı) : *Çağ.*
- Yaşil güzlük murgh (yaban tavusu) : *Çağ.*
- Yaşil sopia (yeşil papağan) : *Çağ.*
- Yavan (II) (kene; böcek) : *Kıp.*
- Yavri (kuş yavrusu; civciv) : *Uyg., Kıp.*
- Yavsi (bit yavrusu; kene) : *Kıp., Osm.*
- Yavsu (bit; kene) : *Osm.*
- Yavşak (bit yavrusu) : *Kıp., Osm.*
- Yawa ghaz (yabanî kaz) : *Çağ.*
- Yayın balığı (tatlı su balığı) : *Kıp., Osm.*
- Yazı gögercini (yaban güvercini) : *Kıp.*
- Yazıglı at (otlanması için bırakılmış olan at) : *Kar.*
- Yeder (kuş yavrusu) : *Kıp.*
- Yegren at (atın iyi yürüyüşlü olanı) : *Kök.*
- Yeke < *Moğ.* (iri, şişman at) : *Çağ.*
- Yele < *Far.* (hayvan sürüsü) : *Osm.*
- Yelegergen (kerkes kuşu) : *Osm.*
- Yeleli kurd (yeleli kurt) : *Osm.*
- Yelemçi (koşu atı) : *Kıp.*
- Yelve (bir tür vahşî kuş) : *Osm.*
- Yeng (sarı böcek; yavsi) : *Osm.*
- Yengeç (yengeç) : *Kar., Kıp., EAT., Osm.*
- Yenkeş (yengeç) : *Kıp.*

- Yer bagırsagı (solucan) : *Osm.*
- Yer eşekçigi (eşek kurdu) : *Osm.*
- Yer sogulcanı (yer solucanı) : *Osm.*
- Yerâ' < *Ar.* (ateş böcekleri) : *Osm.*
- Yerâa' < *Ar.* (ateş böceği) : *Osm.*
- Yerag < *Far.* (faydalı at) : *Osm.*
- Yerhûm < *Ar.* (erkek kartal) : *Osm.*
- Yıblak (baykuş) : *Kıp.*
- Yılan (yılan) : *Kök., Uyg., Kar., Hrzm., Kıp., Çağ., EAT., Osm.*
- Yılana aguviren (bir tür kertenkele) : *Osm.*
- Yılan balığı (deniz veya göl balığı) : *Osm.*
- Yıldız böceği / kurdı (ateş böceği) : *Osm.*
- Yılkı (hayvan / at sürüsü) : *Kök., Uyg., Hrzm., Kıp., Çağ., EAT., Osm.*
- Yırtıcı (yırtıcı, vahşî hayvan) : *Uyg., Çağ.*
- Yırtmaç (yırtıcı hayvan) : *Çağ.*
- Yış keyiki (vahşî hayvan) : *Kök.*
- Yige (kızgın at) : *EAT.*
- Yılan atı (yılan atı) : *Kıp.*
- Yılan karlughaç (yılan kırlangıcı) : *Çağ.*
- Yilbüke (ejderha) : *Kar.*
- Yilek (bir kuş adı) : *EAT.*
- Yir kurdu (böcek) : *Kıp.*
- Yirik (martı) : *Kıp.*
- Yiyrice göcen (kokarca; gelincik) : *Osm.*
- Yonkuş (tavus kuşu) : *Uyg.*
- Yont (at sürüsü) : *Uyg., Kıp.*
- Yont kuşu (yont kuşu) : *Kıp., Çağ.*
- Yorga (hızlı yürüyen at) : *Hrzm., Kıp., Çağ., Osm.*
- Yorı (kuzu kapan kartal) : *Kar.*
- Yoriga (at) (iyi yürüyüşlü olan at) : *Kar.*
- Yördek (ördek) : *Kıp.*

- Yu'yu < *Ar.* (delice doğan) : *Osm.*
- Yugak (su kuşu) : *Kar.*
- Yuhe < *Far.* (delice doğan) : *Osm.*
- Yularlıg at (yularlı at) : *Kar.*
- Yulduz kurtı (yıldız kurdu) : *Çağ.*
- Yumran (köstebek; büyük sıçan) : *Kıp.*
- Yund (at; at sürüsü) : *Kar., Kıp., Osm.*
- Yundkuş (kuyruk sallayan kuşu) : *Osm.*
- Yunkuş (tavus kuşu) : *Kar.*
- Yunt (at; at sürüsü) : *Uyg., Kıp.*
- Yunt sürügi (at sürüsü) : *Uyg.*
- Yuntavlı (at) : *Kıp.*
- Yuraktur (alıştırmış at) : *Kıp.*
- Yurtçi (baykuş) : *Çağ.*
- Yuykuş (tavus kuşu) : *Uyg.*
- Yü'yü < *Ar.* (delice doğan) : *Osm.*
- Yügrük (hızlı giden / koşan at) : *Uyg., Kar., Kıp., Osm.*
- Yügürgen at (koşucu at) : *Kar.*
- Yükdig (bir cins kuş) : *Kar.*
- Yüklet (yük hayvanı) : *Osm.*
- Yüklüg kuş (toy kuşu) : *Osm.*
- Yüknüt (domuz) : *Çağ.*
- Yükül (binek hayvanı) : *Kıp.*
- Yürnek (ördek) : *Osm.*
- Yürük at (hızlı yürüyen at) : *Kıp., Osm.*
- Zâg < *Far.* (karga) : *Osm.*
- Zagan < *Far.* (bir cins çaylak kuşu) : *Osm.*
- Zaganos < *Far.* (kartal türü bir kuş) : *Çağ.*
- Zagar (I) (küçük kuş) : *Kıp.*
- Zagar (II) (av köpeği) : *Osm.*
- Zâg-beçe < *Far.* (karga yavrusu) : *Osm.*
- Zâg-ı siyah < *Far.* (kara karga) : *Osm.*

- Zagnos < *Far.* (balaban) : *Osm.*
 Zag-pire < *Far.* (saksağan) : *Osm.*
 Zakarçi (kırlangıç kuşu) : *Çağ.*
 Zāmīle < *Ar.* (küçük yük hayvanı) : *Kıp.*
 Zانبی (orak kuşu) : *Kar.*
 Zankar kuçkaç (iskele kuşu) : *Çağ.*
 Zar kanat kuçkaç (saka) : *Çağ.*
 Zarrawar kuçkaç (bir tür muhabbet kuşu) : *Çağ.*
 Zaver < *Far.* (binecek at) : *Osm.*
 Zelec < *Far.* (yalva kuşu) : *Osm.*
 Zelle < *Far.* (ağustos böceği) : *Osm.*
 Zemc < *Far.* (kartal) : *Osm.*
 Zenbûr < *Far.* (bal arısı) : *Hzm., Kıp., Osm.*
 Zerâf < *Ar.* (zürafa) : *Osm.*
 Zerâfe < *Ar.* (zürafa) : *Osm.*
 Zeraric < *Ar.* (kuduz böcekleri) : *Kıp.*
 Zerdser < *Far.* (yunt kuşu) : *Osm.*
 Zerrâfe < *Ar.* (zürafa) : *Osm.*
 Zig < *Far.* (serçe, kız kuşu) : *Osm.*
 Zilûc < *Far.* (yalva kuşu) : *Osm.*
 Zurnapa (zürafa) : *Osm.*
 Zübâb < *Far.* (sinek) : *Osm.*
 Zümmec < *Far.* (balaban) : *Osm.*
 Zünbûr < *Ar.* (eşek arısı) : *Osm.*
 Zürefâ < *Ar.* (zürâfa) : *Osm.*
 Zürâfe < *Ar.* (zürâfa) : *Osm.*
 Zürrâk < *Ar.* (çakır kuşu) : *Osm.*

SONUÇ

‘Tarihî Türk Lehçelerinde Hayvan İsimleri’ konulu bu çalışmada yüzyıl ya da dönem üzerinde durulması yerine farklı dönemlerdeki önemli ve mevcut eserleri seçmek ve bunları toplu hâlde incelemek uygun görülmüştür. Hayvanları esas alarak yapılacak bir çalışmanın Türk milletinin tabiata bakış tarzının ortaya konulması bakımından etkili olacağı kanaatine varılmıştır.

Bu çalışmada öncelikle tespit edilen hayvan isimleri, geçtiği metinlere göre ayrıştırılmış, ardından da üç dönemde tasnif edilmiştir. Çalışma, çok geniş dönemleri kapsadığından sadece sözlük ve dizin şeklinde yer almış; bununla beraber dil bilimi ve ad bilimi bakımından önemli bir başvuru kaynağı oluşturulmaya çalışılmıştır. Hayvan isimlerini verme ve kullanma bakımından da Türk milletinin hayat felsefesini yansıtıcı nitelikte olmuştur.

Türk milleti, yaşadığı çevreyi iyi bir şekilde tetkik etmiş ve hayatı boyunca farkında olmadan yapmış olduğu incelemeler sonucu tabiat unsurlarıyla etkileşimlerde bulunmuş; böylelikle hayvanların etrafında bazı kùltler oluşturmuştur. Kùltlerin temelinde ise aşırı sevgi, hayranlık ve korku gibi duyguların mevcut olduğu da bilinmektedir. Türkler, çevresini canlı / ruha sahip, aynı zamanda duyan, düşünen varlıklarla çevrili olarak kabul edip kendi duygu ve düşünce dünyasına göre de hayvanların içerisinde bulunduğu şartları dikkate alarak onları kùlt hâline getirmişlerdir.

Eski Türkçeden bu yana halk kùltürünün ve felsefesinin özlü ifadeleri olan deyim ve atasözlerinde bir hayli fazla sayıda hayvan isimlerinin bulunduğu ve bütün zamanlarda yetişen şair ve yazarların bu isimlere vâkıf oldukları, aynı zamanda eserlerinde bunlardan olabildiğince faydalandıkları müşahade edilmiştir.

Türklerin yarı göçebe bir hayat tarzını sürdürmesinden dolayı geçim ekonomilerinin temeli hayvanlara dayanmaktaydı. Bu sebeple giyim kuşamdan beslenme ve ticarete kadar her türlü beşerî ve sosyal etkinlikte

hayvanların oldukça önemli yeri olmuştur. Bilindiği gibi Türkler, çok eski devirlerde hayvancılıkla uğraşmaya başlamışlar ve her türlü geçimlerini bunlardan sağlamışlardır. Ehlî hayvanların etinden, sütünden ve süt ürünlerinden faydalanan Türkler, her ne kadar daha sonraki zamanlarda avcılıkla ilgilenmeye başlasalar da avcılık Türklerde sonradan ortaya çıkan bir uğraş olarak kalmıştır. Kürklü hayvan avcılığı da bu sebeple Türkler arasında sonradan yaygınlaşmıştır. Ayrıca savaş hazırlığı için kuş avcılığı yapıldığı ve beylerin de bunu zevk olarak yaptıkları bilinmektedir.

“Türk’ün kanadı” olarak tabir edilegelmiş, savaşta ve barışta her zaman Türk’ün hayatında yer edinmiş olan at; Türk’ün gücünün sembolü olan arslan, kaplan, kartal, koç, şahin; bir totem hâline gelen efsanevî kurt; kürklerinden faydalanılan geyik, samur, tavşan, sırtlan, sığır; haber ulaştıran güvercin gibi karada ve denizde yaşayan her çeşit hayvanın Türk milletinin hayatında daima önemli bir yeri ve anlamı olmuştur. Türk milleti, doğada bulunan vahşî ya da evcil bütün hayvanlara renginden dolayı, çıkardıkları seslerden, çeşitli uzuvlarından veya hareketlerinden yola çıkarak, beslenme özelliklerini ve yaşadıkları çevreyi ve zamanı da dikkate alarak kendi düşünce dünyasına ve hayat tarzına göre, aynı zamanda kendi dil kuralları içerisinde çeşitli isimler vermiştir.

VIII. yüzyıldan XIX. yüzyıl sonuna kadarki Türk dilinin çeşitli tarihî dönemlerinde yazılmış mevcut olan belli başlı bütün eserler incelenmiş ve farklı neticeler ortaya çıkmıştır. Eski Türkçe dönemindeki hayvan isimlerinin büyük bir oranı öz Türkçe olmakla birlikte, bu dönemde nadir de olsa Çin, Moğol, Mançu ve Soğd gibi dillerden kelimeler alınıp kullanılmıştır. Karahanlı devresinde Arapça ve Farsça hayvan isimleri Türk dilinin kullanım alanına yeni yeni girmeye başlamıştır. Orta Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi döneminde de yabancı kelime sayısında fazlalaşma devam etmiştir. Özellikle Osmanlı Türkçesi döneminde (Arapça ve Farsçadan alınma) yabancı hayvan isimleri çok fazla bir şekilde kullanılmıştır. Osmanlı döneminde XIV. yüzyıldan XIX. yüzyıla değin yaşamış ve önemli eserler kaleme almış olan divan

şairlerinin eserlerinden elde edilen bilgiler ışığında ise şairlerin bazı hayvanlardan özellikle çok fazla bahsettikleri görülmüştür. Bu hayvanlar, âhû, arslan, at, bülbül, humâ, karga, kuş, köpek, pervâne, sinek, şahin, tûtî ve yilandır. Bu dönemde bunlardan en çok kullanılan / tekrar edilen hayvan ismi ise “*bülbül*” olmuştur. Hayvan ismini en çok Zâtî kullanmış olmakla birlikte Hayretî, Refî, Bâkî, Fuzûlî, Yahya Bey, Amrî, Nedim ve Şeyh Gâlip divanlarında da oldukça fazla hayvan ismine rastlanmıştır. Divan şairlerinin hayvan adlarını umumiyetle sevgili ve rakip gibi unsurlar yanında gerek teşbih (benzetme) gerekse teşhis (kişileştirme) yoluyla kullandıkları görülmekle beraber bazen de nasihat vermek amacıyla hayvanların farklı vasıflarından faydalanarak öğüt dolu şiir cümleleri arasında hayvan isimlerini kullandıkları tespit edilmiştir.

Hayvanların renkleri, yapıları, organları gibi fiziksel özellikleri yanında beslenme ve üreme özellikleri de bütün dönemlerde görülen şairler tarafından işlenmiştir. Hayvanların yaşadıkları coğrafyalardan ve yuvalarından söz edildiğine de zaman zaman rastlanılmıştır.

Türklerin bazı hayvan adlarını da şahıs lâkap ve ünvanlarıyla yer adlarında kullandıkları, bu adlandırmada adı anılan hayvanların yırtıcı kuşlar, pençeli hayvanlar ile ehîllerden, özellikle erkek cinslerinin isimlerinin verildiği görülmektedir. Tespit edilen isimlerin yüksek makama sahip olan insanlar tarafından kullanıldığı gibi sıradan insanlar tarafından da kullanıldığına rastlanılmaktadır. Bu isimlerin verilmesinde ise farklı kültürlerin oluşması ve bunların insanlar üzerindeki etkisi mevcuttur. Boğaç Han'ın bir boğayı devirmesi ve böylece ismini Dede Korkut'tan bu yolla alması da yine hayvanların insan ismi belirlemedeki ve günlük hayat içerisindeki rollerini göstermektedir. Ünvanlar güçlü hayvanlara benzetme (teşbih) yoluyla, lâkaplar ise kinaye yoluyla verilmekteydi. Tespit edilen isimler arasında bu duruma örnek olabilecek çok sayıda hayvan ismi bulunmaktadır. Meselâ bazı isimlerin hem şahıs hem de hayvan ismi olarak kullanıldıkları görülmüştür: *arslan, at, bars, barsgan, başgan, boğa, bôri bars, buğra, burslan, bûke, çaflı,*

çağrı, laçın, kançık, kaz, keylig, koç, kuş (alpkuş), teke, tilki, toğan, togrıl, sungur, turumtay gibi. Ayrıca bazı isimler de hayvanlara verildiği gibi yer ismi olarak da kullanılmışlardır: *adığ, arkar, at (atbaşı), ıt (ıtlık), karga, kaz (kazvin), koç, sığın, sukak, tavışgan (öküz), yagan, zanbı gibi.*

Tarihî kaynaklarda, özellikle sözlüklerde yapılan taramalar sonucu hayvan isimleri konusunda zengin bir malzeme yığını ile karşılaşmıştır. Bunun sonucunda **hayvan isimlerinin verilmesi bakımından** on iki grup tespit edilmiştir:

- 1. Hayvan türlerini belirleyen genel adlar;**
- 2. Hayvan türlerinin kendi aralarında dönem ve yaş durumlarına göre verilen adlar :** *adma yıldı, çepiş, çırgavlanga, tonguz merdegi, keyik oğlu, ıt balası, ıt oğlu, baldır kuzı, çocuk, erkek, enik, kamıçak, ırk, ök, ök at, tay, oglak, sıp, şişek, tüğ, tadun, toklu, tülek yıldı gibi.*
- 3. Evcil olmalarına göre verilen adlar:** *iğdiş, küvük muş, miskiç gibi.*
- 4. Renklerine göre verilen adlar :** *aktavşan, alakarga, adgırak, ala at, az, bakla kırı, başgıl koy, bozyılan bogrıl koy, boymul, bül at, kara karga, karakuş, kızgul at, kuba at, saruca aru, taz koy, taz at, tengil keyik, tığ at gibi.*
- 5. Üretim durumlarına göre verilen adlar :** *bal arısı, ipek kurdı gibi.*
- 6. Bulundukları çevre ve zamana göre verilen adlar :** *agaçkurdı, agustos böcegi, bok böcegi, çekün, deniz kablubagası, kodi tabışgan gibi.*
- 7. Hareketlerine göre verilen adlar :** *ateş böcegi, boyunburan, çobanaldatgıcı, çufga at, ıkılaç, kuyruksalan, ok yılanı, osurgan böcegi, öküş yıldı, sıçan, şaş at, yorga at gibi.*
- 8. Seslerine göre verilen adlar :** *anragan, gürlegen, kurbaga ve pırlak gibi.*
- 9. Beslenme özelliklerine göre verilen adlar :** *arıkurdı, ekin kargası, küye, tahıl biti, tavşancıl gibi.*
- 10. Vücut organlarına göre verilen adlar :** *azıglıg at, at çakırı, as, boynuzlu yılan, bulak at, büktel at, çakşırılı, çomar, kanatlı karınca, kör sıçan, ketki at, kılkuyruk, kuyrugörü, sokar koy, tok yıldı, yelölikurd gibi.*

11. Cinsiyet özelliklerine göre verilen adlar : *arsalık, çebiş, erkek, erkek, erkek sıçgan, erkek takagu, irkek yont, koç, kök çetük, kök muş, küvük muş, suna, ular, bisrek boka, bugra, bugu, bugur, ingek, ingen, irkeç, kançık, maçı tişi, muygak, ögüç, örün iñen, öveç, saglık, sığır, sugun, kömüş inegi, tagı, teke, tişi, toklu, torum, titir vb.*

12. Kullanım amaçlarına göre verilen adlar : *alaşa at, azçak, binit, büktel at, çufga at, idgu (kurban), ıduk, ıdunçu yıldı, ıyınmış teve, örük, özlük at, terki atı, ulag ~ ulak, ulakçı beygiri vb.*

Hayvanlar Türk kültüründe geniş bir etki alanı içerisinde yer almışlardır. Bazıları kutsallaştırılıp totem hâline getirilip çeşitli özellikleriyle düşünce hayatında etkili olurken, bazıları pek önemsenmemiş, bazılarından da sadece giyim kuşam yanında yeme içmede faydalanılmıştır. Kutsal kabul edilen hayvanlar olarak kurt, geyik, at ve kartalın Türk kültür hayatında farklı kültürler oluşturduğunu görmekteyiz. Hayvan isimlerinin şahıslara ad olarak verilmesi de Eski Türklerde en çok uygulanan bir gelenek hâlindeydi. İslâm'ın kabulünden sonra bu gelenek değişik şekiller içerisinde yine devam etmiştir. Doğan çocuğun ileride güçlü ve cesaretli olması amacıyla *arslan, bars, börü, boğa, buğra, kaplan, sungur, tuğrul* gibi adların verilmesi; doğan çocuğun değersiz olduğunu gösterip çocuğu kötü ruhlardan korumak amacıyla *barak, keylig, biçin* gibi adların verilmesi ve kız çocuklarına güzellikleri sebebiyle *ahû, kuğu, ceren ~ ceylân, meral, ördek* gibi adların verilmesi yine hayvanların kültür hayatındaki etkisini göstermektedir.

Hayvan isimlerinin **yapı bakımından** incelenmesi sonucu da iki türlü kullanımın olduğu görülmektedir :

1. Tek kelimeden oluşan hayvan isimleri : *ankıt, aplak, aygır, ayu, bağçal, balık, balıkçın, bars, bi, biçin, boymul, burslan, ceylan, çafli, çalığ, çekürge, çetük, enük, deve, erkek, geyik, katır, keçi, kene, keyik, kulun, kurd, kuzgun, kuzu, sıçan, sungur, teke, ingek, torum, tutuk, tüğe, ügi, ular, yılan, yıldı, yumran, yund, zanbı vb.*

2. Kelime grubu hâlinde olan hayvan isimleri :

a. İsim tamlaması hâlinde olan hayvan isimleri : *agaçkurdı, agustos böceği, arap tavşanı, arıkuşu, ayı inceği, balarusu, cırcır böceği, çalı bülbülü, çavuş kuşu, darı kuşu, deve köşegi, deniz kablubagası, deniz kulunu, engerek yılanı, eşek kurdı, evliya devesi, it balası, it oğlu, kalkan balığı, keyik oğlu, kızkuşu, kodi tabişgan, lurı kuşu, ok yılanı, su sığırı, tag eşegi, tahta biti, tesbih böceği, tewi kuş, tonguz merdegi, yayın balığı, yer bagırsığı, yer eşekçiği, yer sogulcanı, yeşil balıkçı, yıldız böceği, yış keyiki, yunt kuşu, yunt sürüğü gibi.*

b. Sıfat tamlaması hâlinde olan hayvan isimleri : *ağ boz at, ağca koyun, ak aygır, ak tavşan, ala karga, alaca koyun, alma baş, avla kuşu, baldır kuzı, balıkçıl ördek, başlag yıldı, boş yıldı, boynuzlu yılan, bozkuş, çakır toğan, çal kara kuş, çalkoy, delüce toğan, enüglüg arslan, gammaz karga, gice çekirgesi, ıdgu kurban, ıyınmış teve, inilig böri, kablubaga, kanatlı karınca, kara aygır, karakulak, karakuş, kızgul at, küçük turna, koş at, peçelü at, sarı asma, sivrisinek, sokarsinek, sürçek at, tüküz at, uçar kaz, ugar at, yahşî at, yorga ~ yürük at, yeleli kurd gibi.*

c. Sıfat-fiil grubu hâlinde olan hayvan isimleri : *agaçkakan, kulagakaçan, kuyruksalan, küpdüşen, uşakkapan, yılana aguviren gibi.*

ç. İsnat grubu hâlinde olan hayvan isimleri : *kuyruğuöri, bagrı kara gibi.*

d. Tekrar grubu niteliğinde olanlar : *at adgır, aygır at, biçin arslan, atmaca toğan, bars boga, bars toğan, börü bars, katır keçi, keyik tonguz, kurt kene, nek yılan, sığın muygak, sığır keyik, turna balıkçı, toğan kuş vb.*

“Tarihî Türk Lehçelerinde Hayvan İsimleri” konulu tezimizde elde mevcut bulunan ve ulaşılabilen bütün yazılı belgelerin incelenmesi sonucu başlangıçtan günümüze kadar Türklerde hayvana dayalı kültüre ait iki bin yedi yüz otuz iki isim tespit edilmiştir. Bunlardan beş yüz otuz beş kadarı Eski Türkçe döneminde yer almıştır. Beş yüz otuz beş kelime içerisinde sadece on dolayında alıntı kelime vardır. Bunlar, Moğolca “*laçın*”; Farsça “*barak*”, “*serçe*”, “*tazı*” ve “*tûti*”; Sanskritçe “*çedik*” ve “*kıyand*”; Çince “*la(lö, lu, lü)*” ve

“Şa”; Soğdca “*Arju (Arşu/Arzu)*” kelimeleridir. Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçeleri dönemlerinde tespit edilmiş bin yüz dolayındaki hayvan adından ise yalnızca yüz yedi tanesi yabancı kökenlidir. Bunlardan kırk yedisi Arapçadan, otuz sekizi Farsçadan, on yedisi Moğolcadan ibaret olmakla birlikte Hint, Urdu, Sanskrit, Ermeni ve Mançu dillerinden de birer kelime yer almıştır. Eski Anadolu ve Osmanlı Türkçeleri dönemlerinde tespit edilen bin yüz civarındaki kelimedenden de dört yüz yetmiş altı kadarının yabancı dillerden alıntı oldukları görülmüştür. Dört yüz yetmiş altı yabancı kelimedenden yüz doksan dördü Arapçadan, iki yüz yetmiş altısı da Farsçadan oluşmaktadır. Bu dönemde Moğolcadan iki, Yunan, Rum, Ermeni ve İtalyan dillerinden de birer kelime ödünç alınmıştır.

Tespit edilen hayvan isimlerinin Türkçe kökenli olanlarından sadece on bir tanesi Köktürk döneminde görülmüştür : *başga boz at, boş koy, inilig böri, kök täyāñ, kökmäk, oça bars, toruk [- buka], uçug, töginlig at, yegren at ve yış keyiki*.

Uygur döneminde yer alıp diğer dönemlerde görülmeyen de on sekiz kadar Türkçe kökenli isim belirlenmiştir : *adgırlık, adugun, añ, az(II), azman, bosılıg, kaburga, kelen, kodı, kuyanıg, küskü, maga, maharag, miskiç, singekeye, talım kara kuş, togdarı, yargun*.

Yüz beş Türkçe kökenli kelime de sadece Karahanlı döneminde geçmiş, diğer dönemlerde görülmemiştir : *adıg merdegi, adma [- yıldı], alavan, amaç, azıglıg [- it], baklan [- kuzı], başıl [- yol], başlag [- yıldı], beçel, bi, bod, bogrı [- koy], bögrül, bulak, büke, бүктel [-at], bül at, çaflı, çal [- koy], çangarga, çapak, çından [- at], çibek [- karguy], çilgü [- at], çomguk (çomuk, çumguk, çumuk), çufga [-at], çulık, el [- kuş], erik [- at], ıduk, ıduñçu [- kuş], ıl kuş, kalık [- kuş], kamaçak, karı [- at], kaşga [- at, - koyun], kaşgalak, kelegü, kerşegü [- at], keslinçü, ketki, kewel [- at], keylig, kimünce (kümiçe), kon, kongur [- koy], korday, koş [- at], köçüt, kök [- tupulgan], kökgan, külmiz, küsürge, küzgüni, man yaşlıg koy, mayguk, merdek, muguzgak, munduz yoriga [- at], ozuk [- at], öküş [- yıldı], salga [- at],*

sengregü [- at], sığın muygak, sırıçga, sil at, sogan [- yılan], sögüç, sunzi, sükiç, şaş [- at], şeşük [- at], tabanlıg [- tewi], talgır [- at], talwır, targıl [- yılki], taz [- at,-koy], teding, teküzlüg [- at], tıg at, tış at, tişek, todlıç, tok [- yılki], tokım (tokum, tugum), tugrag, tutuk, tuyaglıg [- at], tüge, tüküz [- at], uduz, ugar [- at], ujang, ulaga, us, ürpek, yabıtak [- at], yandık [- at], yarpuz, yazıglıg [- at], yilbüke, yugak, yularlıg [- at], yügdüg, yügürgen [- at].

Harezmi Türkçesinde görülüp diğer bölümlerde görülmeyen Türkçe kökenli hayvan isimleri ise on bir adettir : aplak, ala kidiş, bay kızı, cöce (cöcö), ıyınmış [- tiwe], üpek, kelez, kulçakçı, möşük, sazın, sütlüg.

Kıpçak döneminde de diğer dönemlerde geçmeyen yüz yirmi bir kelime tespit edilmiştir: añar, anır, arba, aşkar, atan (atgan), attur, avla [-kuş], ayrak, badanah, bal korkutı, balaçuk, basan, batuk, beçkem, beyen, bilçik, böşek [- biti], bulak (bulnak), buyurçık, bülçek, çarça, çarla, çerter, çiy, çogan, çüve, çüvşen, dug, dura, eger, erbe, esenboga, gejejen, güzen, itla kaz, ikti, ilengir, ilengiş, itük, kagal [- kak], kalançı, kandala, kap [- kaz], kara kulak, kartaban, kasarlar, kasartka, kaşga at, kazgan, keseltki, kesertke, kestenkele, kesürtüki, keşek, kıgruv, kılkbark, kısas, kısıklı (kısıltılı), kışkaç (kışkaç), kiseleñ, kolat, kolun, koñuz (koñuzlan kurt), korguy, koturgan, köçken, köfük, kögenek, köñçekli [- kedik], körköstü, köstü, kulunaçı (kunlaçı), kuna, kunaçın, kurgaç, kurugı, kurut, kutan, kutuk, kübe, kümüldür (küvüldür), lankurt, lim, mamrah, memreç, naman [- sokur], ogaz, ozgan, ölümdük, örgeç, örgeç, örük, parla, sagankuş, saglak (soğlak), sagmal, sakar, samgalı, sanzagan (sazagan,sazgan), sarınçıka, sirince, sovur, sövlün, sugursavar, sürek, şıyam, şürşek, tankuş, tartay, toran, tu kısır, tübe kaz, tülkün, uñuz, yapçı, yapsı (yavısı), yar kanat, yavan, yeder, yelemçi, yirik, yumran, yuntavlı, yuraktur, yükül.

Yalnızca Çağatay Türkçesi döneminde geçen Türkçe kökenli kelimelerin sayısı ise yüz elli beştir : ayaghsız, ayis kirma [- kuçkaç], azçak, bagçal, bahardagi [- kuçkaç], bakam, bala sayragkuç kirghul, baytal, bederlik [- borgut, - kuçkaç], beşen, biş yollok, biz tumşuk, budana (budina), bulutçı

janwar, burançi, burma buyun [- kuçkaç], buz [- kirghuy], cendel, cırlık, çalar (çalur), çapar karrak [- urdak], çaplaşadkak [- kuçkaç], çarkhçi [- kuçkaç], çemen, çırgavlanga, çighirçig [- karloghaç], çikdaçi, çili, çin, çiper [- ghuralay], çirlak, ço [- kuşghak kirghul], çörke, çuja, çukughak [- kuçkaç], çul [- köktalga], çuli, çüghündük, danghlaghu, danlaghak [- kuçkaç], dughduri, dürlam [- kirghul], encarı, erte yazdagı [- kuçkaç], gay, ghuralay, gilrang, göbek sarı, hang ghirta, hawadar, hur pigan, huykuş, itkanat, irke, itka, jaghalmay, jibildaghak, jip, jirgirak, jiyirghan, jöki [- tumşuk kuçkaç], kabakbaş, kara tar, karamag, karamtil [- kirghul], karapayça, karrak [- urdak], kayguluk [- kuş], kedi rang tukhi, kharzi, khurramlik [- kuçkaç], khuşallik [- kuçkaç, - şatuti], kirgavul, kiçkirghag, kighaç, kipaç, kirghuy, kiz tamghak, kizghiç [- balikçi], kizghij karrak [- urdak], kizil baş, kizil kaşgallik çukukhağ [- kuçkaç], kongrogholok, köktalga, kökün, kötki, kuba, kugaçak, kulangsa [- urdak], kum uwwa [- karloghaç], kung [- kargha], kurang [- turna], kurcu, kurı, kuşmak, kuşmak, kuyran, küçi, lapang sar, leken tukhosi, mada sakhçi, mag [- urdak], marjan [- kuçkaç], maşrikdaghi [- şungkar], mihakçi, muki tumşuk [- kuçkaç], munguzluk, pupişeklik tukhi, püpeklik [- ghaz, -torghay, yurtçi], pürçakçi, sagighiç ukar, salwar, sang sang, sarghiç, sarıca, sarighiç borgut, say [- saghizghan], sayraghuç, sıgırtmaç, surigh, sürbükti, sürmeçi, süseni, şakhçi, şakhsaraghaç, şatuti, şib turunghu, şukhsur, şumkuş, tam kütlej, targhil, taş tölek, tıkur, tilgen, timur kanat, timur tirmak [- kuçkaç], tinçlik [- kuçkaç], tobuçak (topçak), togdak, tomaga, torolgha, toyton, tölek, tukaçak, tumşuklik [- kuçkaç], turi, tutuş, tuygun, ulup, uştur, uwwa [- karkolghaç], uzun tırmak budına, wak, yabu, yagalbay (yaglabay), yamghurçi, yanıkurt, yawghaz, yırtmaç, yöke, yulduzkurtı, yurtçi, yüknüt.

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde yer alıp da diğer metinlerde yer almayan Türkçe kökenli on beş kelime vardır : aruk toklı, azulı [- kurd enügi], bürge pulı, çal karakuş, deniz kulunı, hotaz (kotaz), kazaguca [- at], kor [- tavuğı], kuşun alakanı, sakallı bozaç [- turgay], serek, şişlik, tülü kuşun yavrusı, yige, yilek.

Osmanlı Türkçesi devresinde de diğer dönemlerde geçmeyen Türkçe kökenli yüz altmış beş kelime tespit edilmiştir : *adamcıl, ag [- kurdı] (agu kurdu), ağaçkakan, agayıl, ağca koyun, ağız, arayıcı [- it], ars, ata tavşanı, ayrık koçı, ayuk, azu issi, babaköş, bakla kırı, baklankaz, balak, bamıl [- kurdı], başı elde at, bocu, bokluca [- bülbül], bortlak, boynuzlu [-böce], boyunburan,boz yılan, bozumca, bozyöri, böğürtlen kuşu, bunbur, bügelek (büvelek), cıncay, cırgıt, cura, çabalak, çağırğan, çağşırılı [- gügercin], çalı kuşu, çanal, çapgın [- at], çavuş kuşu, çırtıboga, çomar, darı [- kuşu], daylak, demür boz, denizagzı, diken serçesi, dombay, donuzlan kurtı, eğrice,ekin kargası, emerce, emlik [- kuzı], encek, engerek [- yılanı], erşek, eskenkür, eşelek, evliya devesi, göcen (göjen), göde / göden [- çekirgesi], gügül [- kurdı], gümlüç, gürel (güren), gürgen, gürlegen, hasır biti, ıblık, ipek [- kurdı], it azusu, it yavsası, kabak, kagan [- arslan], kalkan balığı, kara [- ayak, -batak, -bulak], karacanavarı, karacıger, karagöz, kaşık, kaya keleri, kedence, kehle, kerkenez, kesegen, kesmeli [- at], kılıç [- balığı], kırkayak, kırmız, kışkıldak, kızılca ügeyik, kızılkanat, kodak, koducak, koygun, kömüş [- inegi, -malagı], köpek [- balığı], körük, kösnük, kötürüm [- çekirge], köyegen, kulagagaçan, kuluçka [- tavuk], kuskuvuk, kuş surbası, kuyruğu öri, kuyruksalan, kuzlacı, kükürt [- deve], küpdüşen, küpecik, küran, kürük, lori, mal, malak, mastı, mezeldek, milez, milnah, ohar, osurgan [- böcegi], otak (II), öğdül [- atı], öğrek, ösem, ötleğen (ötleğü / ötlüğün), öveç, palaz, pırlak, puğu, sagırsıçan, samsun, samur, sarıasma, sarıkele, sarusandal, seki, sekil, seksek [- kuşu], sırcan, sokarsinek, sumaba, sümüklü [- böcek], sürek, sürsat [- koyunu], süsegen (süse, süsge), şakrak, şalvarlı, şayın, tahıl biti, tahta biti, tanrı devecigi, tatarcık, terki [- atı],tesbih [- böcegi], togdaca, togdaç, tomuzlan [- böcegi], tonbay, torlak, toygun, töpel, ulakçı beygiri, uşakkapan, uz kuş, yaban [- atı], yagmurca [- geyigi], yarak [- atı] (yaranmış at), yarasa, yelegergen, yeleli [- kurd], yelve (yalva), yerbagırsığı, yılana aguviren, yiyirce gögen, yüklet, yüklüg [- kuş].*

Hayvan isimlerinden “it, karakuş, keyik (geyik), kuş, kurt, tonuz (domuz, donuz), yavru (yavru), yılan, yırtıcı” gibi birçok kelime de Türkçenin

bütün devrelerinde tespit edilmiştir. Köktürk ve Uygur döneminde ortak geçen, aynı zamanda diğer devir metinlerinde geçmeyen yalnızca “*turuyaya* [- *kuş*]” sözcüğü yanında “*alatognak*” ve “*asrı*” kelimeleri de Köktürk, Uygur ve Karahanlı Türkçelerinin ortak kelimeleri olmakla birlikte diğer dönemlerde yer almamışlardır. Ayrıca Uygur ve Karahanlı Türkçelerinde on üç ortak kelimenin diğer devir metinlerinde geçmediği tespit edilmiştir : *adgırak*, *ar böri*, *çibinkeye*, *ıkılaç*, *kudgu*, *muygak*, *müngüz baka*, *münü* [- *at*], *semürgük*, *sukak*, *süwlin*, *yangın*, *yonkuş* (*yunkuş*). Harezmi ve Kıpçak devirlerinde aynı şekilde diğer dönem metinlerinde geçmeyen ortak kelime sayısı ise üçtür : “*bota* (*botu*)”, “*ıvuk*”, “*kutur*”. Harezmi ve Çağatay Türkçelerinde de “*kula*” ve “*tobçak* (*toburçak*)” gibi iki sözcük; Karahanlı ve Harezmi devirlerinde de “*baklankuzı*” kelimesi benzer duruma sahiptir. “*Arkun*” ve “*bulan*” kelimeleri Karahanlı ve Kıpçak; “*argımak*” ve “*çoçka*” sözcükleri Kıpçak ve Çağatay; “*çaylak*” kelimesi Kıpçak, Çağatay ve Osmanlı; “*barak*” kelimesi de Karahanlı, Kıpçak ve Eski Anadolu devirlerinin metinlerinde ortak geçip başka dönemlerde görülmemişlerdir. Çağatay ve Osmanlı Türkçeleri metinlerinin ortak kelimeleri olup diğerlerinde olmayan yedi sözcük vardır : *akbaba*, *bagrı kara*, *borçın*, *çemender*, *pisik*, *şebek*, *taylak*. Eski Anadolu ile Osmanlı Türkçelerinin de aynı durumda beş kelimesi vardır : *botlacı*, *kaytaban*, *kızkuşu*, *su issi*, *tülek*.

Türk dilindeki geçmişten günümüze kadar gerek kullanılıp unutulmuş, gerekse hâlen kullanılmakta olan hayvan isimleri şüphesiz Türk hayat felsefesini ve kültürünü yansıtan yönleriyle önemli bir yere sahiptir.

KAYNAKÇA

- ABÛ HAYYÂN : *Kitâb-al-İdrâk li-lisân-al-atrâk* (Hzl.: Ahmet Caferoğlu), İstanbul, 1931.
- AĞAR, Mehmet Emin : *Baytarü'l-Vazih*, Marmara Üni., (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1986.
- : *Kitab-ı fi'l-Fıkh bi'l-Lisâni't-Türkî*, Marmara Üni., (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1989.
- AHMET VEFİK PAŞA : *Lehçe-i Osmanî*, İstanbul, 1876.
- AHTERÎ (Mustafa b. Şemsüddin Karahisarî) : *Ahter-i Kebir*, Arapça Türkçe Büyük Lügat (Hzl.: İ. İlhami Ulaş, Abdülkadir Dedeoğlu), Osmanlı Yay., İst., 1978.
- AK, Çoşkun : *Muhibbî Divanı*, KB Yay., 1987.
- AKALIN, Mehmet (çev.) : *Tarihî Türk Şiveleri*, 3. bsk., TKAE. Yay., Ankara, 1998.
- AKAR, Ali : *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Bir Kur'an Tercümesi*, (Metin-Gramer-Sözlük) - (v.54-106), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas, 1992.
- AKGÜN, Nebahat : *Kutadgu Bilig'in Türkiye Türkçesinden Uygurcaya Dizini*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1998.
- AKGÜNDÜZ, Abdülkadir : *Kabusnâme*, (Transkripsiyon - Tercüme - Metin), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya, 1996.
- AKKUŞ, Muzaffer : *Kitâb-ı Gunya*, (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım), TDK Yay., Ankara, 1995.
- AKSAN, Doğan : "Eşanlamlılık Sorunu ve Türk Yazı Dilinin Eskiliğinin Saptanmasında Eşanlamlılardan Yararlanma", (I.Türk Dili Bilimsel Kurultayına Sunulan Bildiriler 1972'den ayrı basım), Ankara, 1975.
- : *Anlambilim, Anlam bilim Konuları ve Türkçenin Anlam bilimi*, Ankara, 1996.
- : *En Eski Türkçenin İzlerinde*, Simurg Yay., İstanbul, 2001.
- : "Köktürkçenin Sözcüğü Üzerine", TDAY B, 1980 - 1982, s.17-22.
- AKŞİT, Ali : *Azmizâde Mustafa Hâleti Divanı - II*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri, 1992.
- AKTUNA, Enver : *Amrî Divanı'nın Gramer Dizini*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 1992.
- ALİ NAZİMÂ; Faik Reşat : *Mükemmel Osmanlı Lügatı*, (hzl. Necat Birinci, Kâzım Yetiş, Fatih Andı, Erol Ülgen, Nuri Sağlam, A.Ş. Çoruk), TDK Yay., Ankara, 2002.
- ALTUN, Nesrin : *Erzurumlu Dâir'in Fütühû's-Şam Tercümesi*, (Açıklama-Dizin), (Basılmış Doktora Tezi), İstanbul, 1996.
- ARAT, Reşit Rahmeti : "Aprunçur Tigin'in Bir Şiiri", Türk Yurdu, S. 11, 1960, s. 46-47.
- : *Atabetü'l-Hakâyık*, (Tıpkıbasım - Dizin - Tercüme), TDK Yay., Ankara, 1951.
- : *Babür'ün Hâtirâtı*, (Babürnâme: Vekâyî), Ankara, 1987.

- : Edib Ahmet B. Mahmud Y knek  : *Atabetü'l-Hak yık*, TTK Yay., Ankara, 1992.
- : *Eski Türk  iri*, TTK Yay., Ankara, 1965.
- : "Fatih Sultan Mehmed'in Yarl ğı", Makaleler, 1.c. (Hzl.: O.F.Sertkaya), TKAE Yay., Ankara, 1987, s.783-820.
- : *Kutadgu Bilig* I, (Metin), TDK Yay., Ankara, 1947.
- : *Kutadgu Bilig* II, (Tercüme), TDK Yay., Ankara, 1959.
- : *Kutadgu Bilig* III,(Dizin),(hzl. K. Eraslan, O.F.Sertkaya, Nuri Yüce), TKAE Yay., 47, İstanbul, 1979.
- : *Makaleler* I, (Hzl. O. F.Sertkaya), TKAE Yay., Ankara, 1982.
- : *Uygurca Yazılar Arasında II*, İstanbul  nv. Ed. Fak. TDED., XXII, İstanbul, 1977, s. 17-28.
- : *Zur Heilkunde Der Uiguren I*, Berlin,1930.
- : *Zur Heilkunde Der Uiguren II*, Berlin,1932.
- ; W. Bang : *Oğuz Ka an Destanı*, Burhaneddin Basımevi, İstanbul,1936.
- ARGUN AH, Mustafa : Muhammet bin Mahmud u  irv n : *Tuhfe-i Mur d *, ( nceleme-Metin-Dizin), TDK Yay., Ankara, 1999.
- ATA, Aysu : *Kısasü'l-Enbiya II*, (Dizin- ndeks-Sözlük), TDK Yay., Ankara, 1997.
- : *Nehc 'l-Feradis* III, TDK Yay., Ankara, 1998.
- ATALAY, Besim : *Abuşka L gatı ve  a atay Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, 1970.
- : *Abuşka Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, 1972.
- : *Divan  Lugati't-Türk Tercümesi* I,II,III,IV, 4. Baskı, TDK Yay., Ankara, 1999.
- ( ev.) : Molla Salih : *E - uz r- z-Zeh bbiye ve Kıt 'l-Ahmediyye fil-l gat-it-Türkiyye*,   ler Basımevi, İstanbul,1949.
- ( ev.): *Et-t hfet 'z-Zekiyye fil-L gat-it-Türkiyye*, TDK Yay., İstanbul, 1945.
- : Bergamalı Kadr  : *M yesiret 'l- l m*; (Tıpkıbasım- eviri-Yazılı Metin-Dizin), TDK Yay., İstanbul, 1940.
- : *Sengl h L gatı*, TDK Yay., Ankara, 1950.
- BA DEMİR, Abdullah : E refo lu Rum  : *Müzekki'n-Nüfus* (Giriş-Metin-Sözlük), (Basılmamış Doktora Tezi). Ankara, 1997.
- BALCI, Orhan :  irvanlı Mehmet bin Mahmut : *Tuhfe-i Murad  fi  lmi'l-Cev hir*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1995.
- BANG, W.: *Turkish Turfan Texte-VI*, Buddhistische S kiz Y km k (Sekiz Yükmek), Berlin, 1934.
- : *K kt rkischen zum Osmanischen* 2. Mitteilung 3. Mitteilung, APAW 1919, Nu. : 5.
- ; R.R. Arat : "Türlü Cehennemler  zerine Uygurca Parçalar", [Berlin Turfan Dergisinde Ne reden W.Bang ve R.R.Arat'tan  ev. : R g p Hul si], TM-IV,1934, s.250-263.
- ; A. V. Gabain : *Turkish Turfan Texte-IV*, Berlin, 1930.
- ; ----- : *Turkish Turfan Texte-V*, Berlin, 1931.

- BANGUOĞLU, Tahsin : "Eski Türkçe Bazı Adlar Üzerine", (X.Türk Dil Kurultayına Sunulan Bildiriler -(1963'ten ayrı basım),TTK Yay., Ankara, 1964.
- BARUTÇU ÖZÖNDER, F. Sema : Âli Şîr Nevâyi: *Muhakemetü'l-Lûgâteyn*, TDK Yay., Ankara, 1996.
- : *Uygurca Sadâprarudita ve Dharmodgata Bodhisattva Hikâyesi*, (Basılmamış Doktora Tezi). Ankara, 1987.
- : *Üç İtigsizler*, TDK Yay., Ankara, 1998.
- BAŞGÖZ, İlhan : "Dede Korkut Üzerine Notlar", Folklor Araştırmaları ve Etnoğrafya Araştırmaları : 1985 : s.65-77.
- BAYRAMÇAVUŞ, Zehra Hülagü : *Kavâid-i Tefsir-i Kur'an* (Metin-Tercüme-Sözlük), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1994.
- BAZİN, L.: "Noms de la Chevre en Turc et en Mongol", *Studia Altaica Festschrift für N. Poppe*, Wiesbaden, 1957.
- BLANCHI, T.X. : *Elsîne-i Franseviyye ve Türkiye'nin Lûgatı*, Français-Turc,1843-1846.
- BİLGE, Rifat : *El-Kavânînü'l-Küllîye li Zaptî'l-Lûgati't-Türkiyye*, Türkiyat Enstitüsü Yay., İstanbul, 1928.
- BİLGİN, Azmi : *Nazmü'l-Hilâfiyyât Tercümesi*, TDK Yay., Ankara, 1996.
- BİRTEK, Ferit : En Eski Türk Savları, TDK Yay., Ankara, 1944.
- BODROGLİGETİ, A. : *A Forteenth Century Turkic Translation of Sadi's Gülistan (Sayf-ı Sarayı's Gülistan bi't-Türkî)*, Budapeşt, 1969.
- : *A Grammer of Mameluke-Kipchak*, (Studia Turcica 1971' den ayrı basım), Akademiai Kiado, Budapeşt, 1971.
- BOROVKOV, A. K. : *Badâi'al-Lûgat* (Alişâr Nevâiy), Slovar Tali' İmani geretskogo ksoçinekiyam Alişera Navoi, Moskva, 1961.
- : *Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an Tefsirinin Varlığı* (XII.-XIII. Yüzyıllar), (Rusçadan çev. : Halil İbrahim Usta, Ebulfez Amanoğlu), TDK Yay., Ankara, 2002.
- BOUVAT, L.: "Une grammaire turkue due huitieme siecle de l'tlegire "la penetration dans la langue des Turcs", d'Aboû Hayyân al-Gharnata" Actes du XIV. Congres Inter-des Orientalische -III, Paris, 1907, s.44-78.
- BÖHTLİNK, Otto : *Sanskrit Wörterbuch in kürzerer Fassung*, St. Petersburg, 1881.
- BROCKELMANN, Carl: *Mitteltürkischer Wortschaiznach Mähmüt al-Kâsgarıs Dıvân Lûgât at-Turk*, Budapeşt, 1928.
- : *Ostturkische Grammatik der Islamichen Litteratursprachen Mittelasisens*, Lieden, 1954.
- BUDAGOV, L.: *Lûgât-i Türkî*, Stranite'İniy slovar turetsko-tatarskix nareçiy, Sankpetersburg, 1869-1871.
- BULUÇ, Saadettin : "Eski Bir Türk Dili Yadigârı: Behçetü'l-Hağaik", TDED-VI, İstanbul,1954, s.119-131.
- : "Şeyyad Hamza'nın Beş Manzumesi", TDED-VII, İstanbul, 1956, s.1-6.
- BÜNGÜL, Nureddin : *Kitab Fî İlmi'n-Nüşşab*, Ülkü Basımevi, Konya, 1944.
- CAFEROĞLU, Ahmet : *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara,

- 1968.
- : "Kıpçakça Eponimler"; İst. Ün. TDED-XXI, İstanbul, 31 Aralık 1975, s.25-42.
- : *Türk Dili Tarihi* I-II, Enderun Yay., İstanbul, 1984.
- : "Türk Onomastiğinde At Kültü", TM, S.10, 1953, s.201-212.
- : "Türk Onomastiğinde Ay ve Güneş Unsurları", TDED-XIII, İstanbul, 1965, s.19-28.
- : "Türk Onomastiğinde Köpek Kültü", TDAY B 1961, Ankara, 1962, s.1-11.
- CAN, Özgür : *Bayratü'l-Vazih*, (Metin-İndeks)- (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üni., İstanbul, 1988.
- CANPOLAT, Mustafa: *Behçetü'l-Hadâik fî Mizetü'l-Halâik*, DTCF Yay., Ankara, 1995.
- : Âli Şîr Nevâyî: *Lisânü't-Tayr*, (İnceleme-Metin-Dizin), TDK Yay., Ankara, 1985.
- : Ömer bin Mezid : *Mecmuatü'n-Nezâir*, (Metin-Dizin-Tıpkıbasım), TDK Yay., Ankara, 1995.
- CEMİLOĞLU, İsmet : 14. Yüzyıla Ait Bir Kıssa-i Enbiya Nüshası Üzerine *Sentaks İncelemesi*, TDK Yay., Ankara, 1994.
- CLAUSON, Sir Gerhard : *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, Oxford, 1972.
- : *Sanlax: A Persian Guide to the Turkish Language by Muhammed Mahdî Xân*, (Faximile-Text), GMS-New Series-20, London, 1960.
- : "Early Turkish Astronomical Terms", Ural-Altaische Jahrbücher, Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1964, s.350-368.
- : *Turkish and Mongolian Studies*, Leiden, 1962.
- COURTEILLE, Pavet de : *Dictionnaire Turc-Oriental, destine princi parlement a facilite la lecture des ouvrages de Bâbur d'Abul-Gâzi et de Mir-Ali Chir-Nevâî*, Paris, 1870.
- ÇAĞATAY, Saadet : *Altun Yaruk'tan İki Parça*, TTK Yay., Ankara, 1945.
- : *Türk Lehçeleri Örnekleri* -I-II, 1963-1972.
- ; S. Tezcan : "Köktürk tarihinin çok önemli bir belgesi: Soğdça Bugut Yazıtı", TDAY B, 1975-1976, Ankara, 1976, S.245-252.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet : *Amrî Divanı*, İst. Ün. Ed. Fak. Yay., 1979.
- ; M. Ali Tanyeri: *Hayretî Divanı*, İst. Ün. Ed. Fak. Yay., 1981.
- : *Vasfî Divanı*, İst. Ün. Ed. Fak. Yay., 1980.
- : *Yahyâ Bey Divanı*, İst. Ün. Ed. Fak. Yay., 1977.
- ÇENELİ, İlhan : "Divanü Lûgatî't-Türk'te Hayvan Adları", Türk Kültürü Araştırmaları, Ankara, 1973-75, s.99-122.
- ÇİFTÇİ (KÖSE), Selcan : *Bahrü'l-Hakâyık*, (Transkripsiyonlu Metin-Dil İncelemesi - Sözlük), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon, 1997.
- ÇİRİK, Birgül : *Kitab ü Fi'l-Fıkh Bi'l-Lisâni't-Türkî*, Türkiyat Enstitüsü Tezler Kısmı: 559, İstanbul, 1961.
- ÇOTUKSÖKEN, Yusuf : *Kitab Fî Riyazatü'l-Hayl* (metin-İndeks), Türkiyat Enstitüsü Tezler Kısmı: 969, İstanbul, 1970.
- ÇÖĞENLİ, M. Sadi : *Eski Harflerle Basılmış Türkiye Türkçesi Sözlükleri*

- Katalogu*, Atatürk Üniv. Yay., Erzurum, 1987.
- ÇÖKTÜ, Güzin : Âli Şîr Nevâî: *Mahbûbû'l-Kulûb*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1985.
- DEER, J. : "İstep Kültürü", (Çev.: S. Başstav), AÜDTCFD XII/1,2 (1958) s.160-161.
- DANKOFF, Robert : *An Evliya Çelebi Glossary - Unusual Dialectal and Foreign Words in the Seyahatnâme* (Evliya Çelebi Sözlüğü - Seyahatnâme'deki Yabancı Kelimeler), [Hzl.: Ş.Tekin- G.A.Tekin], Harvard Univ., USA., 1991.
- : "Barak and Burak", Central Asiatic Journal, C. 15, 1971, s. 102-117.
- DELİCE, Halil İbrahim : *Eski Anadolu Türkçesi ile Yazılmış Satır Arası Kur'ân Tercümesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas, 1992.
- DEMİR, Necati : " 'Yılık' Kelimesi Üzerine", Türk Dili, S. 593, Mayıs 2001, s. 538-541.
- DEVELLİOĞLU, Ferit : *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgatı*, 14. Baskı, Adın Kitabevi Yay., Ankara, 1997.
- DİLÇİN, Cem : Mesut bin Ahmet : *Sûheyl ü Nevbahâr*, TDK Yay., Ankara, 1991.
- : *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, 1983.
- DİLÇİN, Dehri : *Arap Alfabetine Göre Divan u Lugati't-Türk Dizini*, TDK Yay., Ankara, 1957.
- : Şeyyâd Hamza : *Yusuf u Zeliha*, (Metin-Tıpkıbasım-Lûgatçe), TDK Yay., Ankara, 1946.
- DOERFER, Gerhard : *Altertümliche Türkische Wörter im Chadlasch*, AÜ. Basımevi, (1. Türk Dili Bilimsel Kurultayına Sunulan Bildiriler, 1972'den ayrı basım), Ankara, 1975.
- : *Lexik und sprachgeographie des Chaladsch*, Textband, Wiesbaden, 1987.
- : *Türkische und mongolische Elemente im Neupersischen*, 4 c., Wiesbaden, 1963-75.
- ; S.Tezcan : *Wörterbuch des Chaladsch*, Budapeşte, 1980.
- DOĞU, Ahmet; Amme Tefsiri (İnc.-Metin-Sözlük), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 1989.
- EBERHARD, W. : "Eski Çin Kültürü ve Türkler", (Çev.: İ. Berk), AÜDTCFD. I/4, (1943), s.29.
- ; "Eski Türk Devletlerinin Ekonomisi Hakkında İncelemeler : 1, Tobaların Hayvancılığı", Belleten, Sayı: 36 (1945), s.486.
- ECKMANN, Janos : *Chatay Manual*, (Çev.: G. Karağaç), Indiana University Publications, Uralic & Altaic Series, Volume 60, Bloomington 1960 [Karaağaç, Günay; Çağatayca El Kitabı, İstanbul, 1988].
- : *Middle Turkic Gloses Of Rylands Interlinear Koran Translation*, Bibliotheca Orientalis-Hungarica-21, Budapeşt, 1976.
- : "Mirza Mehdî'nin Senglâh adlı Çağatay Sözlüğü", Bilimsel Bildiriler, TDK Yay., 1957.
- ; *Nehcû'l-Ferâdis* I-II, (Metin-Tıpkıbasım), (Hzl.: Semih Tezcan, Hamza Zülfikar), TDK. Yay., Ankara, 1995.

- : *Nehcū'l-Ferâdis'in Bilinmeyen Bir Yazması*, TDAY B, (1923'ten ayrı basım), TTK Yay., Ankara, 1964.
- : *Two Fragments of a Koran Manuscript with Interlinear Persian and Turkic translations*, Central Asiatic Journal, Vol.-13,(Nu.:4'den ayrı basım), Wiesbaden, 1969.
- EHLERS, Gerhard : *Alttürkische Handschriften* , Teil-2, Verlag, Wiesbaden-Stuttgart, 1987.
- EKİNEKER, Orhan : *Türklerde Hayvan Kültü ve Bilmecelere Yansıması*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Diyarbakır, 1996.
- ELÖVE, Ali Ulvi : "Bir Uygurca Yazı", TDAY B, 1961, TDK Yay.,Ankara, 1962.
- ERASLAN, Kemal : "Baba İlyas-i Horosanîye Ait Halvetle İlgili Manzum Bir Risâle", TM - XX., İstanbul, 1996, s.131-194.
- : Âli Şîr Nevâyî : *Mecâlisü'n-Nefâyis* I-II, TDK Yay., Ankara, 2001.
- : *Nesâyimü'l-Mahabbe Min Şemâyimi'l-Fütûme*, TDK Yay., Ankara, 1996.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican : "Batı Türkçesinin Doğuşu", Uluslar arası Türk Dili Kongresi-1988, TDK Yay., Ankara, 1996, s.39-45.
- : "Türk Dilinin Dünü Bugünü Geleceği", (Türk Kültürü, S.321,Ocak-1990), *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler*, Akçağ Yay.,1992,s.27-41.
- EREN, Hasan; "Kelime Bilgisi", Türk Dili-I, Anadolu Ün. Açıköğretim Fak. Yay., Ankara, 1987, s.1-9.
- : *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, 2. Baskı, Ankara, 1999.
- : "Üveyik ", TDAY B, 1959, s.105.
- ERGİN, Muharrem : *Dede Korkut Kitabı* I, (Metin-İnceleme), 3. Baskı, TDK Yay., Ankara, 1994.
- : *Dede Korkut Kitabı* II, (İndeks-Gramer), 3. Baskı, TDK Yay., Ankara, 1997.
- : *Dede Korkut Kitabı*, 17. Baskı, Boğaziçi Yay., İstanbul, 1997.
- : *Kadı Burhanettin Divanı*, TDK Yay. Ankara, 1980.
- : *Orhun Abideleri*, Boğaziçi Yay., İstanbul, 1970.
- : *Şecere-i Terâkime*, 1001 Temel Eser, nu.: 31, İstanbul, (tarihsiz).
- ERGÜZEL, Mehdi : Şirvanlı Mahmut : *Tarih-i İbn-i Kesir Tercümesi*, (Dil Öz.-Metin-Sözlük-Dizin), Ankara, 1999.
- ERMERS, Robert : *Arabic gramers of Turkic: The Arabic linguistic model applied to foreign languages and translation Abu Hayyan al-Adusî's-Kitâb al-İdrâk li-Lisân-al-Atrâk*, Brill-Leiden-Boston,1999.
- ERÖZ, Mustafa : "Türk İçtimâî Hayatında Totenizmin İzleri", İst.Ünv. DED. - V/I-4, 1973, s.293.
- ERSOYLU, Halil : *Cem Sultan'ın Türkçe Divanı*, TDK Yay., Ankara, 1989.
- : "Fal, Falnâme ve Bir Çiçek Falı: Der Akşam-ı Ezkâr", TM., XX., İstanbul, 1996, s.296-254.
- : *Kız Destanı*, TDK Yay., Ankara, 1996.

- ERTAN, Mehmet Emin : *Fuzûlî Divanı'nda Hayvanlar*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1989.
- ERTAP, Önder : *Divan Şiirinde Hayvan Motifi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Balkesir, 1996.
- ERTAYLAN, İsmail Hikmet : *Bahrü'l-Hakâyık*, İst. Üniv. Ed. Fak. Yay., İstanbul, 1960.
- ESİN, Emel : "Kuşçı, Türk Sanatında Atlı Doğanıcı İkonografisi Hakkında", *Sanat Tarihi Yıllığı-VI*, 1976,s.411-452.
- : "Togrıl and Karakuş", *Annali dell'I stuta Orientale di Napoli-XXXVI*, Napoli, 1976,s.189-211.
- : "Togrıl and Songkur (Two Turkish Emblematic prey-bird motifs)", *Fifth International Congress of Turkish Art*, Budapeşt1978, s.295-322.
- FAZİLOV, E. : *Alişâr Navâiy Asarları Tilinin İzohli Lûgati I-IV*, 1983-1985.
- GABAIN, Annemarie Von : *Alttürkische Grammatik*, Leibzig, 1941. [*Eski Türkçenin Grameri*, Çev. M.Akalın, (3. Baskı), TDK Yay., Ankara, 2000.
- : *Briefe der Uigurischen Hüen-Tsang Biographie*, Berlin, 1938.
- : *Das Uigurischen Konigreich von Qoço*, Wiesbaden, 1973.
- : *Die Sprache des Codex Comanicus*, Wiesbaden, 1995.
- : *Die Uigurische Übersetzung der Biographie Hüen-Tsang's-I*, SPAW.VII, 1935.
- : *Türkische Turfan Texte-VIII.*, APAW., 1952.
- ; H. Scheel : *Maitrisimit* [Budizmin Vaibhaşika Mezhebine Ait Bir Eserin Türkçe Tercümesinin Tıpkıbasımı-I], Wiesbaden, 1957.
- ; R. Hartmann : *Maitrisimit* [Budizmin Vaibhaşika Mezhebine Ait Bir Eserin Türkçe Tercümesinin Tıpkıbasımı-II], Berlin,1961.
- ; W. Winter : *Türkische Turfan Texte-IX*, APAW-1956, Berlin, 1958.
- : *Türkische Turfan Texte-X*, APAW., 1958, Berlin, 1959.
- GODWARD, Alan : *A Dictionary of Turkish Etymology*, Derby, August, 1999.
- GÖKYAY, Orhan Şaik : *Dede Korkut Kitabı*, İstanbul,1938.
- : *Dedem Korkut'un Kitabı (Kitâb-ı Dede Korkut)*, MEB Yay., İstanbul, 1973.
- GÖLPINARLI, Abdülbâkî : *Nedim Divanı*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri Yay., İstanbul,1972.
- : *Yunus Emre Divanı I-II-III*, (Metin - Sözlük - Açıklama), İstanbul, 1943-1948.
- : "Yunus Emre'de Öz Türkçe Kelimeler", *TM-IV*,1934,s.266-279.
- GÖNÜLLÜ, Ali Rıza : "Türk Onomatiginde Teke", *Türk Folkloru-6* (71), Haziran, 1985, s. 17-20.
- GÖZAYDIN, Nevzat : "Solonen Armas: Jogd und Jagdtiere im al Mesopotainen" [*Eski Mezopotamya'da Avcılık ve Av Hayvanları*], *Türk Kültürü-15*, Ağustos 1977, s.648-650.
- GRÖNBECH, Karl : *Komanisches Wörterbuch Türkisher Wortindex zu Codex*

- Comanicus*, (Index), Copenhagen, 1942. (Çev.: Kemal Aytaç : *Kuman Lehçesi Sözlüğü*, KB Yay., Ankara, 1992).
- GÜLENSOY, Tuncer : "Börteçine ve Temuçin", Hasan Eren Armağanı, TDK Yay., Ankara, 2000.
- : "Kutadgu Bilig Bibliyografyası", Türk Dili, S. 586, Ekim, 2000.
- : " 'Moğolların Gizli Tarihi'ndeki Türkçe Kelimeler Üzerine Bir Deneme", Türkoloji Dergisi,V/1,1973.
- : *Türkçe El Kitabı*, Akçağ Yay., 2000.
- GÜLER, Kemal : *Kâmusu'l-Muhit Tercümesindeki Türkçe Hayvan İsimleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 1988.
- GÜLSEVİN, Gürer : Ahmed-i Dâi: *Miftahü'l-Cenne*, (Metin-Dil Öz.-Söz Dizini), 2 Cilt, (Basılmamış Doktora Tezi), Malatya, 1989.
- HALICI, Şefika Fusun : *Kıyas-ı Enbiya* (Yazı çeviri-Dil bilgisi İncelemesi-Sözlük -Dizin), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2001.
- HAMILTON, J. Russell : *İyi ve Kötü Prensin Öyküsü*, (Çev.: Vedat Köken), TDK Yay., Ankara, 1998
- HARTMANN, Martin : *Cagatches (Die Grammatik ussi Lisânî Türkî des Mehmed Sadiq)*, Heidelberg, 1902.
- HASRA, İrfan : *Hunlardan Günümüze Türk Sanatında Hayvan Figürü* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir, 1995.
- HATİBOĞLU, Vecihe : "Türkçede Bazı Hayvan Adları", Bilimsel Bildiriler-TDK Yay.,1966, Ankara, 1968.
- HAZAI, George; Peter Zieme : *Berliner Turfan Texte-I, Fragmente der Uigurische Versien des 'Jingangjing'*, Akademie Verlag, Berlin, 1971.
- HOUSTMA, M. Th.: *Ein Turkisch-Arabisches Glossar*, Leiden, 1894.
- İNAN, Abdülkadir : 'Börü = Kurt ve Yok = Hayır' Kelimeleri Üzerine, (Türk Dili, 5.c., S.58, 1958), *Makaleler ve İncelemeler*, 1.c., TTK Yay., Ankara, 1998, s.625-627.
- : "Divanü Lügati't-Türk'te Şamanizme Ait Kelimeler", (Türk Kültürü, S.100, Şubat 1971), *Makaleler ve İncelemeler*, 2.c., TTK Yay., Ankara, 1998, s.317-321.
- : "Eski Türkçe Üç Kur'an Tercümesi", Türk Dili, S. 6,s.19-20, Nisan 1952.
- : *Makaleler ve İncelemeler*, 2 Cilt, TTK Yay., Ankara, 1998.
- İNCE, A. : Cemşid ü Hurşid, TDK Yay., Ankara, 2000.
- İPEKTEN, Halûk : *İsmetî Divanı*, Baylan Mat., 1974.
- : *Nâilî-i Kadim Divanı*, MEB., 1974.
- İZBUDAK, Veled Çelebi : *El-İdrâk Haşiyesi*, İstanbul, 1936.
- JOHN, KARL : *Die Geschichte der Ogusen der Raşid ad-Din*, Wien, 1969.
- KAPLAN, Mehmet : "Dede Korkut Kitabında Hayvanlar", *Türk Edebiyatı Araştırmaları*, 1.c., İst., 1976, s. 55.
- KARAAĞAÇ, Günay : *Lütfî Divanı*, (Giriş-Metin-Dizin), TDK Yay., Ankara, 1997.
- KARABACAK, Esra : *Eski Anadolu Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi* (Giriş-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım), İkinci Kısım: Dizin-Sözlük, Harvard Univ., USA., 1995.

- KARABÖRK, Kâzım : "Şeçere-i Türk'te Geçen Çeşitli Etimolojiler", Hasan Eren Armağanı, TDK, Ankara, 2000, s.211-226.
- KARAHAN, Leyla; Erzurumlu Mustafa Dârîr: *Yusuf u Zeliha - Kissa-i Yusuf*, TDK Yay., Ankara, 1994.
- KARAMANLIOĞLU, Ali Fehmi : Seyf-i Sarayî: *Gülistan Tercümesi*, TDK Yay., Ankara, 1989.
- KARL, John : *Die Geschichte der Oguser der Râsîd ad-din*, Wien, 1969.
- KAYA, Ceval : Uygurca Altun Yaruk, (Giriş-Metin-Dizin), TDK Yay., Ankara, 1994.
- KELLY, J.; R. Dankoff : Kâşgarlı Mahmud: *Divan-ı Lûgat-it-Türk*, Harvard Univ., USA, Washington, 1982-1985.
- ; ----- : *Compendium of the Turkish Dialects-I*, 1982; II. 1984; III. Etimologic Index, 1985.
- KERESTEDJIAN, Bedros Efendi : *Dictionnaire Etimologigique de la langue Turque-I-II*, Londres, 1912.
- KIRBAÇ, Selçuk : *Hayratü'l-Hayevan Tercümesi*, (Basılmamış Doktora Tezi), Sakarya, 1999.
- KIRKKILIÇ, Ahmet : Şeyhül İslam Mehmet Esat Efendi: *Lehçetü'l-Lûgat*, TDK Yay., Ankara, 1999.
- KIVÂMETTİN; "Nehcû'l-Ferâdis'ten Derlenen Türkçe Sözlük", TM-IV, 1934, s.169-250.
- KİLİSLİ MUALLİM RİFAT : *El-İdrâk Haşiyesi*, (hızl.: Veled Çelebi İzbudak), Devlet Basımevi, İstanbul, 1936.
- KIRAZ, Semiha : Şeyh İbrahim Tennûrî: *Gülzâr-ı Mânevî* (İnceleme - Metin - Tıpkıbasım), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1991.
- KLYNAŞTORNIY, S. G.: "Runičska nadpis iz Vastoqnoy Gobi", *Studia Turcica*, Budapeşt, 1971, s.249-258.
- KOÇER, Doğan : *VIII-XI. Yüzyıllarda Orta Asya Türk Ülkelerinde Hayvanlar*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1996.
- KORKMAZ, Zeynep : Şeyhoğlu Sadruddin: *Marzubannâme Tercümesi* (İnceleme-Metin – Sözlük), DTCF Yay., Ankara, 1973.
- : *Türk Dili Üzerine Araştırmalar-I*, TDK Yay., Ankara, 1995.
- KORNRUMF, H. J.: *Langenscheidts Universal Wörterbuch Türkisch* (Türkisch-Deutsch), Verlag, München, 1976.
- : *Langenscheidts Universal Wörterbuch Türkisch* (Türkisch -English), Verlag, München, 1979.
- KOWALEVSKI, T. : *Karaimische texte im dialekt von troki*, Krakov, 1929.
- KURNAZ, Cemal : *Hayâlî Bey Divanı*, KB Yay., 1987.
- KUT, Günay : *The Tezkire By Sehi Beg* (İnceleme - Tenkidli Metin- Sözlük), Sources of Oriental Languages and Literatures, (Hızl.: Ş.Tekin-G.A.Tekin), Harvard Univ., USA, 1978.
- : *Et-terkibât fî tabhi'l-Hulviyyât*, Feryal Mat., Ankara, 1986.
- KÜÇÜK, Murat : *Eski Anadolu Türkçesine Ait Satır Arası İlk Kur'an Tercümesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2001.
- KÜÇÜK, Selâhaddin : *Bakî Divanı*, Ankara, 1994.
- LE COQ, Albert Von : *Chustuanift*, Verlag Akademie, Berlin, 1911.

- : *Huastuanift*, (çev.S.Himran), TDK, Ankara, 1941.
- : *Sprichwörter und Lieder aus der Gegend von Turfan*, Leipzig- Berlin, 1919.
- : *Türkische Manichaica Aus Chotso-II*, APAW.I, Berlin, 1912; II. 1919; III.1922.
- : *Türkçe Mani El Yazıları* (Manichaica), (çev.:Fuat Köserâif), İstanbul, 1936.
- : "Bemerkungen zur Falknerei", Baesler Archiv-4, 1913, s.1-13.
- LEVEND, Ağâh Sırrı : "ÂşıkPaşa'nın Bilinmeyen İki Mesnevisi: Fakr-nâme ve Vasef-i Hâl", TDAY B, 1953, s.205-225.
- LİGETİ, L. : *Un Vocabulaire sino-oigour des ming*, ADH.19, 1966.
- MALOV, S. E. : *Yazık Zoltix Uygurov*, Almatı, 1957.
- MANSUROĞLU, Mecdud : "Mevlana Celaleddin-i Rûmî'de Türkçe Beyit ve İbareler", TDAY B, 1954.
- : *Sultan Veled'in Türkçe Manzumeleri*, İstanbul, 1958.
- : "Şeyyad Hamza'nın Doğu Türkçesine Yaklaşan Manzumesi", TDAY B, 1956.
- MAUE, Dieter : *Alttürkische Handschriften*, Stuttgart, 1996.
- MAZIOĞLU, Hasibe : *Kitâb u Evsâf-ı Mesâcidî's-Şerife*, TDK, Ankara, 1974.
- MEHMED SALAHÎ : *Kamus-ı Osmanî*, Mahmud Bey Matbaası, İstanbul, 1895
- MELIORANSKIY, P.: *Arabî Filologiy o Tureckomm iyazike*, Pertersburg, 1900.
- MENGES, Karl Heinrich : *Glossar zuden Volkskundlichen Texten aus Ost-Türkistan-III*, Akademie de Wissenschaften und der Literature, Wiesbaden, 1954.
- : *Das Cagatajische in der persischen Derstellung von Mîrzâ Mahdi Xan*, Wiesbaden, 1956.
- : "Die Wörter für 'kamel' und einige seiner Kreuzugsfarmen in Turkischen", Ungarische Jahrbücher-XV, s.517.
- MİRŞAN, Kâzım : *Anadolu Protürkleri*, Şafak Mat., Ankara, 1985.
- MÜLLER, F.W.K.; *Uigurica-I*, Berlin, 1908.
- : *Uigurica-II*, Berlin, 1911.
- : *Zwei Pfahlinschriften aus den Turfanfunden*, Berlin, 1915.
- ; Annemarie Von Gabain : *Uygurca Üç Hikâye*, (Çev.: S. Himran), TDK Yay., İstanbul, 1946.
- MÜTERCİM ÂSİM; *Tuhfe-i Âsım*, İstanbul, 1838.
- NEMETH, Gyula : *Eine Benennung für Scheickige Tierebei Türken und Ungarn [Türklerde ve Macarlarda Benekli Hayvanlar İçin Bir Adlandırma]*, Acta Linguistica, A.S.H.-15, 1965.
- ODA, Juten : *Eski Uygurca Bir Vesikanın Budizm'le İlgili Küçük Bir Parçası*, (TM-XIX'dan ayrı basım), İst. Üniv. Ed. Fak. Yay., İstanbul, 1980.
- OKÇU, Naci : *Şeyh Gâlib I-II*, KB. Yay., 1994.
- ONAY, A. Talat : *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 1985.
- ORKUN, Hüseyin Namık : *Eski Türk Yazıtları*, 4 Cilt, 3. Baskı, TDK Yay., Ankara, 1994.

- : *Prens Kalyanankara ve Papamkara Hikâyesinin Uygurcası*, İstanbul, 1940.
- ÖGEL, Bahaeddin : *İslamiyet Öncesi Türk Kültür Tarihi*, TTK Yay., Ankara, 1962.
- : "Türklerde Kartal ve Kartal Arması", *Türk Kültürü*, S.118, Ağustos-1972, s.208-209.
- : *Türk Kültür Tarihine Giriş*, 9 Cilt, 4. Baskı, KB Yay., Ankara, 2000.
- : *Türk Mitolojisi I-II*, 4. Baskı, MEB Yay., İstanbul, 2001.
- ÖLMEZ, Mehmet; Altun Yaruk, (3. kitabın 5. bölümü), Simurg Yay., Ankara, 1995.
- : *Hsüan-Tsang'ın Eski Uygurca Yaşam Öyküsü*, Altıncı Bölüm, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 1994.
- ÖLMEZ, Zühal Kargı : Ebu'l-gâzi Bahadır Han : *Şecere-i Terâkime*, Simurg Yay., Ankara, 1996.
- : *Mahbubü'l- Kulüb* (İnceleme -Metin - Sözlük), (Basılmamış Doktora Tezi). Ankara, 1993.
- ÖNLER, Zafer : "14 -15. yy. Türkçe Tıp Metinlerinin Dili ve Sözlüğü", *Kebikeç*, Yıl: 3, S.6, 1998, s.157-158.
- ÖZÇELİK, Saadettin : *Kitabü'l-Mühimmat*, AKM Yay., Ankara, 2001.
- ÖZKAN, Mustafa : Manyaslı Mahmut : *Gülistan Tercümesi*, TDK Yay., Ankara, 1993.
- ÖZKAN, Nevzat : Ahmet Cevdet Paşa : *Medhâl-i Kavâ'id*, TDK Yay., Ankara, 2000.
- : Ahmet Cevdet Paşa - Fuat Paşa : *Kavâ'id-i Osmâniye*, TDK Yay., Ankara, 2000.
- : Ahmet Vefik Paşa : *Lehçe-i Osmânî*, TDK Yay., Ankara, 2000.
- ÖZTOPÇU, Kurtuluş : "A 14th Century Mamluk Kipchak Treatise on Veterinary Sciences: Kitab fi Riyâzati'l-Hayl", *Türklük Bilgisi Araş.* 17, 1993, s. 153-170.
- : *Münyetü'l-Ghuzat, A 14th Century Mamluk Kipchak Military Treatise*, Harvard, 1989.
- ÖZTÜRK, Mürsel; Derya Örs : Mütercim Âsım Efendi: *Bürhan-ı Katı*, TDK Yay., Ankara, 2000.
- ÖZYETKİN, A. Melek : *Altınordu, Kırım ve Kazan Sahasına Ait Yarlık ve Bitiglerin Dil Üslûp İncelemesi*, TDK Yay., Ankara, 1996.
- : Ebu Hayyan : *Kitâbu'l-idrâk li-Lisân-al-Etrâk*, (Fiil: Tarihi Karşılaştırmalı Bir Gramer Sözlük Denemesi), KÖKSAV Yay., Ankara, 2001.
- PAKALIN, M. Zeki : *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 1993.
- PALA, İskender : *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yay., 1989.
- PELLIOT, P. : *Les formes turques et mongoles dan la nomenclature zoologie du Nuzhatü'l-Kulüb* (Nuzhatü'l-Kulüb'un hayvan adları listesinde Moğolca ve Türkçe şekiller), *Bulletin of the school oriental studies*. VI., London, 1931.

- PÎR MEHMED BİN YUSUF : *Terceman* [Arapça -Türkçe Lûgat] (16. yy.), 1551.
- POPPE, N.: *Mongolskie nazvania zvotnyx taude xamdallaha Kazvinî*, Leningrad, 1925.
- : *Mongolskiy Slovar Mukaddimat al- Adab*, Moskva, 1938.
- RADLOFF, W.: *Dictionary Alttürkischen der Mongoli*, Fasikül-III, Petersburg, 1995.
- : *Sibirya'dan - I*, (çev.: A.Temir), İstanbul, 1954.
- : *Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialecte*, 4 c., Sankt-petersburg, 1893-1911.
- : *Uigurische Sprachdenkmäler*, Leningrad, 1928.
- ; S.E. Malov : *Suvarnaprabhâsa, Sutra zolotogo bleska I-II= Altun Yaruk, Bibliotheca Buddhica - XVII*, Sankpetersburg, 1913.
- RAMSDETT, G. J. : *Kalmückhiches Wörterbuch*, Lexica Societatis Fenno - Ugricae 3, Helsinki, 1935.
- RASONYI, L. : *Tarihte Türklük*, (çev.: H. Z. Koşay), Ankara, 1971.
- REDHOUSE; Sir James W. : *A Turkish and English Lexicon*, (2.baskı), Çağrı Yay., İstanbul, 2001.
- RÄSÄNEN, Martti : *Materialien zur morphologie der turkischen Sprachen*, StO 21, Helsinki, 1991.
- : *Versuch eines Etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen*, Helsinki, 1969.
- ROSS, E. Denison : *Kuş İsimlerinin Doğu Türkçesi* (Mançuca ve Çince Sözlüğü), (Çev.: Emine Gürsoy-Naskali), TDK Yay., Ankara, 1994.
- RÖHRBORN, Klaus : *Eine Uigurische Totenmesse, Berliner Turfan Texte-II*, Berlin, 1971.
- : *Uigurisches Wörterbuch* (4 Fasikül), (Sprachmaterial der var İslamischen Türkischen Texte aus Zentralasien, Lieferungen 1-6), Wiesbaden, 1977-1988.
- SAFRAN, Mustafa : *Yaşadıkları Sahalarda Yazılan Lügatlara Göre Kuman/Kıpçaklar'da Siyasî, İktisâdî, Sosyal ve Kültürel Yaşayış*, Ankara, 1993.
- SAĞOL, Gülden : *An Interlinear Translation of the Quran Into Khwarazm Turkish-III (Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi-III)*, (Giriş-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım), 3. Kısım,(Yay. Ş.Tekin-G.A.Tekin),Harvard Univ., USA, 1996.
- : *Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi*, (Giriş-Metin-Sözlük), 2 Cilt, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1993.
- SAKAOĞLU, Saim : *Türk Ad Bilimi - I*, TDK Yay., Ankara, 2001.
- SAUVAGET, J. : *Noms et surnoms de Mamelouks Journal Asiaticque*, Tome 238, Paris, 1935.
- SCHİNKEWITHSCH, Jakop : *Rabguzi's Syntax*, Westasiatische Studien, Berlin, 1926. (Çev.: Sabit Paylı, TDAY B, Seri: 3, S. 8-9-10-11, TDK Yay., 1947-1947)
- SCHMIEDE, H. Ahmed : *Kitâb-ı Dedem Korkut Destanlarının Dresden Nüshası*, Türkiye Diyânet Vakfı Yay., Ankara, 2000.
- SERTKAYA, Osman Fikri : "Hüen-Tsang Metinleri ve Yapılan Yayınları",

- Türk Kültürü-21, Mart-1983, s.139-144.
- : "Kağıda Yazılı Göktürk Metinleri ve Alfabeleri", TDAY B, 1990, s. 167-181.
- : "Maitrisimit Nom Bitig", (Eski Türkçe Kuş İsimleri) TDAY B, 1982-1983, s.253-271.
- : "Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri", (TDED. XVIII. ciltten ayrı basım), İstanbul, 1970.
- : "Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri-IV", İst.Üniv. TDED. 22, İstanbul, 1977, s. 169-189.
- : Uygur Harfleriyle Yazılmış Bazı Mensur Parçalar-I, (Mesele Kitabı), İst. Üniv. Ed. Fak.Yay., İstanbul, 1975.
- SEVORTYAN, E. V. : *Etimologičeskiy slovar tyurskix yazıkov obşçetyurkskie mejtyurkskie osnovı na bukvu*, 3 c., Moskva, 1974-1980.
- SHCHERBAK, A. M. : *Nazvaniya Domanış i Dikikh Jivotnikh v Tyurskikh Yazıkakh*, Moskva, 1961.
- SİNOR, Denis : *A Ural-Altica ordinal suffix*, UAJb, XXXI, 1959.
- SÜMER, Faruk : *Türklerde Atçılık ve Binicilik*, TDAV Yay., İstanbul, 1983.
- : *Eski Türklerde Şehircilik*, TTK Yay., Ankara, 1994.
- : *Oğuzlar, [Tarihte Boy Teşkilatı, Destanları]*, TDAV. Yay., İstanbul, 1992.
- : "Oğuzlara Ait Destanî Mâhiyette Eserler", Ank. Üniv. DTCF. Dergisi-XVII/3-4 (nu.: 21), 1959, s.365.
- SÜNBLZÂDE VEHBÎ : *Nuhbe-i Vehbî*, Bulak, İstanbul, (H.1213).
- : *Tuhfe-i Vehbî*, Bulak, (H.1213), İstanbul, 1782.
- ŞEREFEDDİN, M. : "Mevlâna'da Türkçe Kelimeler ve Türkçe Şiirler", TM, S. 4, 1934. s. 161-168.
- ŞEYH SÜLEYMAN EFENDİ-İ BUHARÎ : *Lûgat-ı Çağatay ve Türkî-i Osmanî*, İstanbul, H.1298.
- ŞÜKÛN, Ziya : *Gencîne-i Ziya* (Türkçe- Farsça Lûgat), MEB.Yay., İstanbul, 1944-1951.
- TARLAN, Ali Nihat : *Zâtî Divanı* - I, İst.Üniv. Ed. Fak. Yay., 1967.
- : *Zâtî Divanı* - II, İst.Üniv. Ed. Fak. Yay., 1970.
- TAŞ, İbrahim : *Çağatayca Bir Kur'an Tefsiri* (21a-41b), (Giriş-Metin-Dizin), (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2001.
- TATÇI, Mustafa : *Yunus Emre Divanı-II*, Ankara, 1990.
- TAYMAS, Abdullah Battal : "Divanü Lûgatit-Türk Tercümesi", TM., XI., İstanbul, 1954, s. 75,100.
- : *İbn ü Mühenna Lûgatı*, 3. Baskı, TDK Yay., Ankara, 1997.
- TEKİN, Arslan : Şirvanlı Mahmut : *Tarih-i İbn-i Kesir Tercümesi*, (Dil Öz.-Metin-Sözlük), TDK Yay., Ankara, 1998.
- TEKİN, Gönül Alpay (hzl.) : *Ali Şir Nevâî : Ferhâd ü Şirin* (İnc.-Metin), TDK Yay., 1994.
- TEKİN, Şinasi : *Preussiche Akademie der Wiessenschaften, Turfan Sammlung*, Mainz, 1956.
- : *Uygurca Metinler-II : Mayrisimit*, Atatürk Üniv. Yay., Erzurum, 1960.
- : *Mayrisimit Nom Bitig, Die Übersetzung Eines der*

- Buddhistisches Vaibhasika Schule [Budizmin Vaibhaṣika Okuluna Ait Bir Eserin Uygurca Tercümesi], [1.bölüm: Transliterasyon,Tercüme, Notlar], [2.bölüm: İndeks], Akademie Verlag, Berlin,1980.*
- : *Buddhistische Uigurica aus der Yüan-Zeit*, Budapeşt, 1980.
- : *Uygurca Metinler-I : Kuanṣi İm Pusa (Ses İşiten İlah)*, TDK Yay., Ankara, 1993.
- : *İştikakçının Köşesi*, Simurg Yay., İstanbul, 2001.
- TEKİN, Talat : *Orhon Yazıtları*, Simurg Yay., İstanbul, 1998.
- : *Volga Bulgar Kitabeleri ve Volga Bulgarcası*, Ankara, 1988.
- : *XI. Yüzyıl Türk Şiiri*, TDK Yay., Ankara, 1989.
- TEMİR, Ahmet : *Moğolların Gizli Tarihi*, Ankara, 1948.
- TEZCAN, Semih : *Das Uigurische Insadi Sūtra, Berliner Turfan Texte-III*, Berlin, 1974.
- : *Dede Korkut Oğuznâmeleri Üzerine Notlar*, YKY., Ankara, 2001.
- : *Eski Uygurca Hüen-Tsang Biyografisi*, 10. Bölüm, (Basılmamış Doçentlik Tezi), Ankara, 1975.
- : "Köktürk Tarihinin Çok Önemli Bir Belgesi: Sogdca Bugut Yazıtı", TDAY B, (1975-1976), Ankara, 1976. s. 245-252.
- : "Kutadgu Bilig Dizini Üzerine", TTK Belleten, CXLX/2, S. 178, Ankara, 1981, s. 23-78.
- ; P. Zieme : *Uigurische Brieffragmente*, Studia Turcica, Budapeşt, 1971.
- THACKSTON, W.M. : *Rashiduddin Fazlullah's Jami'u't-Tevarikh*, (Hızl.: Ş. Tekin, G. Alpay Tekin), 3. Kısım, Harvard Univ., USA., 1999.
- THOMSEN, V. : *Manuscripts inTurkisch "Runic" Scripts from Marian and Tun-Huang*, London, 1912.
- THURY, Jozef : *Behçetü'l-Lügat Adlı Çağatay Lügatı*, Budapeşt, 1903.
- TİETZE, Andreas : "Slavische Lehnwörter in der Tuurkischen Volksprache", Oriens-10, 1957, s.1-47.
- : *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügatı I. Cilt (A-E)*, Simurg Yay., İstanbul-Wien, 2002.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri : *Eski Türkiye Türkçesi (15. yy.)*, Enderun Yay., İstanbul, 1994.
- : *Süleyman Çelebi : Vesiletü'n-Necât (Mevlid)*, MEB Yay., İstanbul, 1990.
- TOGAN, Zeki Velidi : 'Harezmi'de Yazılmış Eski Türkçe Eserler", TM-II,1918,s.28-43.
- : *Umumî Türk Tarihine Giriş*, İstanbul, 1970.
- : *Reşidedin'in Oğuznâmesi*, (Oğuz Destanı), İstanbul, 1982.
- TOPALOĞLU, Ahmet : *Muhammed bin Hamza : 15. Yüzyıl Başlarında Yapılmış Bir Kur'ân Tercümesi*, 2 Cilt, İstanbul, 1938; (KB. Yay. İstanbul, 1978).
- TOPARLI, Recep : *Harezmi Hafız'ın Divanı'ndan Seçmeler*, KB. Yay., Ankara, 1994.

- : *İrşadü'l-Mülûk ve's-Selâtin*, TDK Yay., Ankara, 1992.
- : *Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l Leysi's-Semerkindî*, (Transkripsiyonlu Metin - Dizin - Orijinal Metin), Atatürk Ün. Yay., Erzurum, 1987.
- : *Kitab fi'-Fıkh* (Şekil Bilgisi Özellikleri-Örnek Metin), Atatürk Üni.Fen-Ed. Fak. Yay, Erzurum, 1993.
- ; M. S. Çögenli; Nevzat Yanık : *El-Kavânînu'l-Küllîye li Zapti'l-Lûgati't-Türkiyye*, TDK Yay. Ankara, 1999.
- ; -----; ----- : *Kitâb-i Mecnû-i Tercümân-i Türkî-i ve Acemi ve Moğolî*, TDK Yay., Ankara, 2000.
- ; H. Vural; R. Kanatlı : *Kıpçak Türkçesinin Sözlüğü*, TDK Yay.:835, Ankara, 2003.
- TOYGAN, Ferda : *Münyetü'l-Guzat* (Trankripsiyonlu metin ve dizin), [Tezler Kısmı: 1973], Türkiyat Enstitüsü, İstanbul, 1973,
- TÖREN, Hatice : "Tabirname", TM., XX., İstanbul 1996, s. 416-452.
- TRYJARSKI, Edward : *Das Gemeinsame Kiptschakische Subtstrat des Kirimtarischen und des Armeno-Kiptschakischen*, Acta Orientalia Belgica-VII, Bruxelles, 1912.
- : *Dictionnaire Armeno-Kiptchak Dobres trois manuscrits des collections viennoises* (4 fascicule), Warsawa, 1968.
- : "Ermeni-Kıpçak Dilinde Yazılmış Olan Meteoroloji ve Müneccimlikle İlgili Tahminler", I.Türk Dil Kurultayına Sunulan Bildiriler, Ankara, 1972, s.309-315.
- : "Ulan-Bator Tarih Müzesinde Göktürk Devrine Ait Taştan Yontularak Yapılmış Heykel, Heykelin Üzerinde Dağ Keçisi Arması ve Orhun Yazısı ile Kitâbe", Türk Kültürü-17, Nisan-Mayıs 1979, s.198-199.
- : *Zur Frage Einigier Parallen Zurischen den Bestatungsritualen der Alt-Türken und Chinesen*, Central Asiatic Journal, C. 25, (Nu.:1-2'den ayrı basım), Otto Harrosowitz, Wiesbaden, 1981.
- TUGUŞEYOV, L. : *Fragmenti Uygurskoy Versii*, Biografii Syuan-Tszana, İzdatelstuo Nauka, Moskva, 1980.
- TUNA, Osman Nedim : "Osmanlıca'da Moğolca Kelimeler ", TM-XVIII, 1976, s. 281-314.
- : *Sümer ve Türk Dillerinin Tarihî İlgisi ile Türk Dilinin Yaşı Meselesi*, TDK Yay., Ankara, 1997.
- TURAN, Osman : *On İki Hayvanlı Türk Takvimi*, Ankara, 1941.
- TURGUT, Hüseyin : *Lugat-i Çağatay ve Türkî-i Osmanî Adlı Eserin Transkripsiyonu*, Edirne, 1995.
- TURGUT, Savaş : Edirneli Nazmî : *Divan-ı Türkî-i Basit*, (İnceleme-Metin-Sözlük-Adlar Dizini), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2000.
- TÜRK DİL KURUMU : *Tarama Sözlüğü*, 3. Baskı, 8 Cilt, Ankara, 1996.
- : *Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi*, İstanbul, 1934.
- TÜRKAY, Kaya : Ali Şir Nevayî : *Bedâyiü'l-Vasat* (İnceleme-Metin-Dizin), (Basılmamış Doktora Tezi). Ankara, 1988.

- : *Kâşgarlı'nın Derlediği Yansıma Sözcükler*, Ömer Asım Aksoy Armağanı, TDK Yay., Ankara, 1978.
- : *Kutadgu Bilig'de Terimler*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1983.
- UĞURLU, Mustafa : *Münyetü'l-Guzat* (İnceleme-Metin-Sözlük), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1984.
- UZGÖR, Tahir : *Fehim-i Kadîm*, AKM Yay.,1991.
- VAMBÉRY, Hermann : *Alttürkischen Inschriften der Mongoli und Sibirians*, Helsingfors, 1998.
- : *Cagataische Sprachstudien enthaltend grammatikalischen, Wörterbuch der Cagataischen Sprache*, Lebzig, 1867.
- : *Uigurische Sprachmonumente und das Kudatku Bilik*, Leipzig, 1870.
- YALÇIN, Kemal : *Âşık Paşa : Garibnâme* (Tıpkıbasım - Karşılaştırmalı Metin - Aktarma) I/II,I/II,II/I,II/II, TDK, Ankara, 2000.
- YAVUZARSLAN, Paşa : *Münebbihü'r-Râkidin*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 1999.
- YEGOROV, V.G. : *Etimologicheskii Slovar Chuvashskogo yazıka*, Cheboksary, 1964.
- YILDIZ, Orhan : *Cemalî-i Karamanî: Miftâhü'l-Ferec* (Basılmamış Doktora Tezi), Malatya, 1993.
- YILMAZ, Hikmet : *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Satır Arası Bir Kur'an Çevirisi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas, 1992.
- YÜCE, Nuri : *Zemahşarî : Mukaddimetü'l-Edeb*, TDK Yay., Ankara, 1998.
- ZAJACZKOWSKI, Aniasz : "Chatpeters choisis du Vocabulaire arabe-kiptchak 'Ed-dürretü'l-Mudi'a fîl Lûgat-it-Türkiyya' (I), Rocznik Orientalistyczny, XXIX/I,1965, s.39-98.
- : "Chatpeters choisis du Vocabulaire arabe-kiptchak 'Ed-dürretü'l-Mudi'a fîl Lûgat-it-Türkiyya'(II), Rocznik Orientalistyczny, XXIX/II, 1965, s.67-116.
- : *La Chnique des steppes Kiptchak Tevârih-i Deşt-i Qıpçaq, Zaklad Orientalyiki Polskiej Akademii Nauk*,Warsawa,1966
- : *Manuel arabe de la langue des Turks et des Kiptchaks, Vocabulaire Arabe-Kiptchak de l'epogu de l'Etat Mamelouk (Kitabü'l-Bulgati't-Müşâtâk li-lûgâti't-Türk ve'l-Kıfçak)*, Warsawa, I. [7a-21a] 1938; II. [21a-88b] 1954.
- : *Manuel arabe de la langue des Turcs et des Kipchaks (Kitabü'l-Bulgati't-Müşâtâk li-lûgâti't-Türk etrâk ve'l-Kıfçak)*, (Türklerin ve Kıpçakların Dili Hakkında Arapça Kitap),Epoque de l'Etat Memelouk (Çev.: Şerif Hulûsi), Ankara, 1941.
- : *Studia nad jezvkiem stare-osmanskiem, Traduction Turkue Anatoliene de calila et Dimna*, Krakow, 1934.
- ZENKER, J. Th. : *Dictionnaire turc-arab-persan*, (*Türkisch-Arabisch-Persisches Handwörterbuch*), Hildesheim-Leibzig, 1866-67.
- ZEYREK, Yunus : *Târîh-i Osman Paşa*, KB. Yay., Ankara, 2001.

- ZIEME, Peter : *Untersuchen zur Schrift und Sprache der manichasch-türkischen Turfantexte*, Berlin, 1969.
- : *Altun Yaruq Sudur, Vortworte und das erste buch edition und übersetzung der alttürkicshen version des Goldlandzsūtra: Suvernāprabha-sottamasūtra*, Turnhout Brepols, 1996.
- : *Buddhistiche Stabreimdich fungen der Uigura*, Akademie Verlag, Berlin, 1985.
- : "Ein Manichäisches-Türkisches Gedicht", TDAY B., 1968.
- : " Kaşgârî ve Türkçe Turfan Metinleri ", Bilimsel Bildiriler, 1972, TDK., Ankara, 1975. s.463-468.
- : *Manichaisch Türkische Texte, Berliner Turfan Texte-V*, Akademie Verlag, Berlin, 1975.
- : *Zur Buddhitischen Stabreimdictury der Alten Uiguren*, Acta Orient Hung, T.29 (Fasikül 2'den ayrı basım), Budapeşt, 1975.
- : "Türkçe bir mani şiiri", TDAY B, 1976, s.45-51.
- ; G. Kara : *Ein Uigurisches Totenbuch*, Budapeşt, 1979.
- ZÜLFİKAR, Hamza : "Çağatayca Bir Kur'an Tefsiri", Türkoloji Dergisi-VI., (S. 1'den ayrı basım), Ankara, 1974.

ÖZET

“Tarihî Türk Lehçelerinde Hayvan İsimleri” konulu tezimizi hazırlamadaki ana gâyemiz, Türk milletinin tabiata bakış tarzının ortaya konulması olmuştur.

Hayvan isimlerini verme ve kullanma bakımından da Türk milletinin hayat felsefesini bir yönüyle yansıtmak da diğer bir amacımız olmuştur. Bu sebeple bilinen ilk yazılı Türk metinleri olan Orhun Yazıtları’ndan XIX. yüzyıl sonuna kadarki Türk dilinin çeşitli tarihî dönemlerinde yazılmış mevcut olan belli başlı bütün eserler incelenmiş ve farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Hayvanlar Türk kültüründe geniş bir etki alanı içerisinde yer almıştır. Bazıları kutsallaştırılıp totem hâline getirilmiş, bazıları pek önemsenmemiş, bazılarının da sadece giyim kuşam yanında diğer doğal ihtiyaçlar amacıyla faydalanılmıştır. Türkler’in çok eski devirlerde hayvancılıkla uğraşmaya başladıkları ve her türlü geçimlerini onlardan sağladıkları belirlenmiştir. Hayvanların etinden, sütünden ve süt ürünlerinden faydalandıkları gibi daha sonraki zamanlarda avcılıkla da ilgilenmeye başladıkları görülmüştür. Yarı göçebe bir hayat tarzı sürdürmüş olan Türkler, hayvan isimlerini halk kültürünün ve felsefesinin özlü ifadeleri olan deyim ve atasözlerinde bir hayli fazla sayıda kullanmışlardır.

Hayvanlar renkleri, yapıları, organları gibi fiziksel özellikleriyle beslenme ve üreme özelliklerine göre çeşitli isimler almıştır. Türkler, bazı hayvan adlarını da şahıs lâkap ve ünvanı ile yer adlarında kullanmışlar, bu adlandırmada yırtıcı kuşlar, pençeli hayvanlar ile evcil olanlardan özellikle erkek cinslerinin isimlerini gücü temsil ettiğinden dolayı tercih etmişlerdir. Aynı zamanda kız çocuklarına da doğada bulunan güzel ve narin yapılı hayvan isimlerinin verildiği görülmüştür.

SUMMARY

Our main object in preparing our thesis named “Animal Names in Ancient Turkish Dialects” is to reveal the perspective of Turkish people about the nature.

Another goal of us is to reflect the way of thinking of the Turkish nation in terms of using animal names. That's why all of the written pieces created in different periods of the Turkish language are examined starting from the first known written piece Orhun inscriptions until the end of 19th century and different outcomes appeared.

Animals has a large sphere of influence in Turkish culture. Some of them are blessed and became totems, some are not given much importance. And some of them are used for their benefits such as answering the needs of wearing, feeding etc. It is recognized that Turkish people have started dealing with stockbreeding in the ancient times and made their living on it. In addition to benefiting from the milk, skin and the meat of the animals; they started to be interested in hunting in the following days. Turkish people who led a half-nomadic way of living, have used animal names in many of their proverbs which are parts of the public culture.

Animals are given names various names in accordance with their types, organs, colors and other physical properties. The Turkish people have also used some animal names as nicknames for humans or for naming places. They especially preferred wild birds, animals with paws and male domestic animals, because they represented power. It's also seen that baby girls are named after beautiful and delicate animals rarely found in nature.